

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**SAVAŞ VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN SOSYOLOJİK
YORUMLANMASI: 2023 YILI İSTANBUL
SULTANAHMET BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

Hayrettin Erkan

İstanbul, 2023

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

**SAVAŞ VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN SOSYOLOJİK
YORUMLANMASI: 2023 YILI İSTANBUL
SULTANAHMET BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan:

Hayrettin Erkan

Öğrenci No: 2120053004

Orcid-Id: 0000-0001-6005-1705

Danışman:

Dr. Öğr. Üyesi Burcu TEKAÜT ÇAL

İstanbul, 2023

YEMİN METNİ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması: 2023 Yılı İstanbul Sultanahmet Bölgesi Örneği” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmam içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarının ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım. 12. 10. 2023

Hayrettin ERKAN

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

12./09./2023

Enstitümüz *Sosyoloji* Anabilim Dalı *Sosyoloji* Programı Yüksek Lisans öğrencilerinden **2120053004** numaralı **Hayrettin ERKAN**'ın "İstanbul Beykent Üniversitesi Eğitim-Öğretim Yönetmeliği"nin ilgili maddesine göre hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği "**Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması:2023 Yılı İstanbul Sultanahmet Bölgesi Örneği**" konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 06/06/2023 tarih ve 2023/23 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim Yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 45 dakika süre ile Microsoft Teams programı aracılığıyla on-line olarak aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında "**OYBİRLİĞİ**" ile "**KABUL**" kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü'ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Bu*** TE*** ÇA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Pı*** KA*** DE***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Prof. Dr. Be*** ÖZ*** FI***
(Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Hayrettin ERKAN
Danışmanı : Assoc. Prof. Dr. Burcu TEKAÜT ÇAL
Türü ve Tarihi : Master's Thesis, 2023
Alanı : Sociology
Anahtar Kelimeler : Sultanahmet Bölgesi, Göç, Kitlesele Göç, Sığınmacı, Çalışma Hayatı

ÖZ

SAVAŞ VE GÖÇ İLİŞKİSİNİN SOSYOLOJİK YORUMLANMASI: 2023 YILI İSTANBUL SULTANAHMET BÖLGESİ ÖRNEĞİ

“Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması: 2023 Yılı İstanbul Sultanahmet Bölgesi Örneği” tez çalışması kapsamında son yıllarda Ortadoğu coğrafyasında meydana gelen savaşlar nedeniyle ortaya çıkan kitlesele göç hareketleri için merkezi konumunda olan Türkiye Cumhuriyeti’ndeki Suriyeli mültecilerin yerleştiği İstanbul ili, Fatih İlçesinin Sultanahmet semtindeki göç olgusu ve göçmenlerin çalışma hayatları araştırılacaktır. Göçün oluşma zemininin altında yatan birçok etki vardır ve etkileri bağlamında göçmenin karar alma durumu değişip dönüşebilmektedir. Göç etme kararı, göç etme sürecinde oluşabilecek riskler ve mekân seçimleri göçmenin verdiği karar ile ya da göçmenin kararları dışında gelişebilmektedir. Bu çalışma da oluşan mekânsal yönelimi irdelemek, dolayısıyla mekânın seçiminin altında yatan tarihsel, sosyo-kültürel ve politik kısımların etki düzeylerini atlamadan göç ile meydana gelen kitlesele göç, transit göç (transit migration) ve sığınmacı (refuge) gibi göç tiplerine ve “geçici sığınmacı” statüsünde olan Suriyelilerin çalışma hayatlarına değinilmektedir. Dolayısıyla araştırmada savaş nedeniyle ortaya çıkan göç hareketlerini, göçmenlerin ve göçülen ülke vatandaşlarının göç olgusunu algılama şekillerini, göç etme ve yeni yerleşilen bölgeye adaptasyon süreçleri ve çalışma hayatlarına odaklanılacaktır. Böylelikle Sultanahmet bölgesinde Suriyeli çalışanların bölgenin sosyolojik yapısında yarattıkları değişim ve dönüşüm irdelenecektir.

Name and Surname : Hayrettin ERKAN
Supervisor : Assoc. Prof. Dr. Burcu TEKAÜT ÇAL
Degree and Date : Master's Thesis, 2023
Major : Sociology
Keywords : Sultanahmet Region, Migration, Mass Migration, Asylum Seeker, Working Life

ABSTRACT

SOCIOLOGICAL INTERPRETATION OF THE RELATIONSHIP OF WAR AND MIGRATION: THE EXAMPLE OF ISTANBUL SULTANAHMET REGION IN 2023

Within the scope of the thesis study "The Sociological Interpretation of the Relationship between War and Migration: The Case of the Istanbul Sultanahmet Region in 2023", the migration in the Sultanahmet district of Fatih District, Istanbul province, where Syrian refugees settled in the Republic of Turkey, which is the center for the mass migration movements that emerged due to the wars in the Middle East geography in recent years and the working life of immigrants will be investigated. There are many effects underlying the formation of migration, and in the context of its effects, the decision-making situation of the immigrant can change and transform. The decision to migrate, the risks that may occur during the migration process and the choice of place can develop with the decision of the immigrant or outside the decision of immigrant. In this study, it is aimed to examine the spatial that occurs, therefore, without ignoring the influence levels of the historical, socio-cultural and political parts that underlie the choice of the place, types of migration such as mass migration, transit migration and refugee and "temporary asylum seeker" the working life of Syrians with the status of. Therefore, the research will focus on the migration movements that emerged due to the war, the perceptions of the immigrants and the citizens of the migrated country, the processes of migration and adaption to the newly settled region and their working life. Thus, the change and transformation created by Syrian workers in the Sultanahmet region in the sociological structure of the region will be examined.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

TABLolar..... vi

FOTOĞRAFLAR vii

ŞEKİLv

KISALTMALAR vi

SÖZLÜK.....x

GİRİŞ.....1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVEDE GÖÇ

1. GÖÇÜN TANIMI6

2. GÖÇMEN TANIMI.....7

3.GÖÇ BİÇİMLERİ.....8

4. GÖÇ TÜRLERİ.....10

4.1. İnsan İradesi ve İnsan İradesi Dışında Gelişen Göçler 10

4.1.1. Serbest Göçler 10

4.1.2. Zorunlu Göçler 11

4.2. Zamansal Boyutta Yapılan Göç Tipleri 11

4.2.1. Geçici Göçler..... 12

4.2.2. Uzun Süreli Göçler 13

4.3. Mekânsal Yakınlığa ve Uzaklığa Göre Göç Tipleri..... 13

4.3.1. İç Göçler 14

4.3.2. Dış Göçler.....	14
4.4. Yasal/Düzenli ve Yasal Olmayan/Yasadışı/Düzensiz Göç.....	18
4.4.1.Yasal/Düzenli Göç.....	19
4.4.2. Yasal Olmayan/Yasadışı/Düzensiz Göç.....	19
4.5. Yoğunluğuna Göre Göç Hareketleri	19
4.5.1.Kitlesele Göçler.....	20
4.5.2. Bireysel Göçler.....	20
5. GÖÇ KURAMLARI.....	20
5.1. Ravenstein'in Göç Kanunları.....	21
5.2. İtme Çekme Kuramı.....	22
5.3. Petersen'in Beş Göç Tip Kuramı	23
5.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı.....	24
5.5. Merkez Çevre Kuramı.....	25
5.6. Göç Sistemleri Kuramı.....	26
5.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı.....	27
5.8. Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı	29
5.9. Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı.....	30
5.10. İkiye Bölünmüş (Dual) Emek Piyasası Kuramı	31
5.11. Yeni Ekonomi Kuramı	33
5.12. Modernleşme Okul-Denge Kuramı.....	34
5.13. Zelinsky'nin Hareketlilik Geçiş Hipotezi	35
5.14. Davranışsal Model (Önem Eşiğı Modeli)	37
5.15. Sosyal Sistemler Teorisi.....	38
5.16. Ulus-Aşırı Göç Teorisi.....	38
5.17. Ulus-Ötesi Sosyal Alanlar Teorisi	39
5.18. Kümülatif Neden-Sonuç Teorisi	39
5.19. Kurumsal Teori	40

6. JEOPOLİTİK KONUM VE SURİYE'DEN TÜRKİYE CUMHURİYETİNE KİTLESEL GÖÇ	41
7. MEKÂN KAVRAMI	45
7.1. Foucault'un Mekân Analizi.....	47
7.2. Lefebvre'nin Mekân Analizi	51
7.3. Manuel Castells Ağ Toplumu ve Kolektif Tüketim Mekânları	56
7.4. Harvey'in Mekân Çözümlemesi	59
7.5. Sultanahmet'in Mekânsal Özellikleri.....	60

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ, TEKNİKLER VE SINIRLILIKLAR	66
1.1. Araştırmanın Amacı	66
1.2. Araştırmanın Yöntemi	66
1.3. Araştırmanın Tasarımı	67
1.3.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi.....	67
1.3.2. Görüşme Formu.....	68
1.3.3. Görüşme Süreci ve Veri Toplama	69
1.3.4. Sınırlılıklar.....	70
2. ARAŞTIRMA ETİĞİ	71

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

1. DEMOGRAFİK BULGULAR.....	73
2. GÖÇ, GÖÇ GEÇMİŞİ VE SÜRECİNE DAİR	74
2.1. Göçmenlerin Göç Deneyimi, Göç Öncesi ve Savaş Süreci Sosyo-ekonomik Durumları	74
2.2. Katılımcıların Dinsel ve Etnik Yapıları.....	77
2.3. Göç Etme Nedenleri ve Göç Etme Kararları	78
2.4. Türkiye'ye Gelme Nedenleri	82
2.5. Resmi ve Resmi Olmayan Yollarla Göç Etme Şekilleri	84
2.6. Göç Sürecinde Aracıların Varlığı	87
2.7. Mülteci Kampıyla İlgili	88
2.8. Türkiye'nin Geçiş Ülkesi ve Kalıcı Bir Ülke Olması Hakkında	91
3. GÖÇ VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR.....	94
3.1. Siyasi Görüşler ve Suriye'deki Yönetime	94
3.2. Göç ve Siyaset İlişkisi ve Vatandaşlıkla İlişkilendirilmesi	102
3.3. Türkiye'deki Siyaseti İçinde Göçmenlerin Yerleri	105
3.4. Suriye ve Türkiye Cumhuriyeti Göçmen Politikaları Hakkında	109
3.5. Siyasal Yapıda Bir Değişim ve Yeniden Göç Hakkında.....	117
4.EKONOMİK DURUMA DAİR	122
4.1. Göç Öncesi ve Sonrasında Eğitim ve Meslek	122
4.2. Katılımcıların Çalışma Koşulları Hakkında	126
4.3. Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri	132
4.4. Savaş Öncesi ve Sonrasında Katılımcıların Ekonomik Durumları	137
4.5. Sultanahmet Bölgesinde Çalışmayı Tercih Etme Nedenleri ve Çalışma Koşulları Hakkında.....	149
5. EV/AİLE HAYATINA DAİR	154
5. 1. Göç Öncesi ve Sonrası Kaldıkları Evler Hakkında	154
5.2. Aile ve Evlilik İlişkileri Hakkında	163
5.3. Katılımcıların Çocuklarının Yaşamlarının Dönüşümü ve Güncel Koşullar	173
6. TEMEL HİZMETLERE ERİŞİME DAİR	177
6.1. Göç Sürecinde ve Yasal Göçmen Statüsü Almadan Önce Temel Hizmetlere Erişimleri Hakkında.....	177
6.2. Yasal Statü Aldıktan Sonra Temel Hizmetlere Erişim Hakkında	181

6.3. Temel Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyetin Rolü	191
6.4. Göçmenlerin Temel Hizmetlerde Erişimde Ayrımcılık Yaşayıp Yaşamadıkları Hakkında	195
6.5. Dil Farklılığı Nedeniyle Karşılaşılan Ayrımcılık	200
6.6. Temel Hizmetlerde Erişimde Ülkelerin Koşulları Arasındaki Farklar.....	207
7. SOSYO-KÜLTÜREL HAYATA DAİR.....	211
7.1. Göçten Önce ve Göçten Sonra Sosyo-Kültürel Hayatları Hakkında.....	212
7.2. Suriye ve Türkiye Arasındaki Sosyo-Kültürel Farklılıklar ve Toplumsal Cinsiyet Hakkında	219
7.3. Sosyo-Kültürel Hayatta Ayrımcılık Hakkında	225
8. İSTANBUL HAYATINA DAİR	230
8.1. İstanbul’u Nasıl Gördükleri Hakkında	230
8.2. Suriye’deyken İstanbul Hakkındaki Düşünceler	235
8.3. İstanbul’da Göçmen Olmak Hakkında	238
8.4. İstanbul’da Yaşamamanın En Zor Yanı Hakkında.....	242
8.5. Geriye Dönüş Hakkında	245
SONUÇ	250
KAYNAKLAR	263
EKLER	275
EK-1 Görüşme Rehber Formu.....	275
EK-2 Katılımcıların Demografik Özellikleri.....	279
EK-3 Özgeçmiş	281

TABLÖLAR

Tablo 1: Ravestein Göç Kanunları	21
Tablo 2: Petersen'in Beş Göç Tipi.....	23
Tablo 3: Göç Sistemi Varsayımları.....	27
Tablo 4: Göç ilişkiler Ağı İlkeleri.....	28
Tablo 5: Yeni Ekonomi Kuramı Temel Varsayımları	33
Tablo 6: Zelinsky'in Beş Aşaması	36
Tablo 7: Gordon Childe'in Şehirleri Ortaya Çıkaran Özellikleri	46
Tablo 8: Katılımcıların Demografik Özellikleri	73

FOTOĞRAFLAR

Foto 2: Sultan Ahmet Camisi	61
Foto 3: Ayasofya Camisi.....	62
Foto 4: Dikilitaş.....	63
Foto 5: Alman Çeşmesi.....	64
Foto 6: Arasta.....	64
Foto 7: Oteller, restoranlar ve kafeler	65
Foto 8: 3. Ahmet Çeşmesi	65

ŞEKİL

Şekil 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler. 44

KISALTMALAR

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

BİT: Bilişim Teknolojileri

BM: Birleşmiş Milletler

IOM: Uluslararası Göç Örgütü

İŞİD: Irak-Şam İslam Devleti

ÖSO: Özgür Suriye Ordusu

TDK: Türk Dil Kurumu

UGÖ: Uluslararası Göç Örgütü

YGS: Yükseköğretime Geçiş Sınavı

YÖS: Yabancı Uyruklu Öğrenci Sınavı

SÖZLÜK

Aidiyet: Bireyin, kendisini bir yerin, bir ideolojinin, bir mekânın parçası olarak görmesidir.

Ayrımcılık: Bir insana veya gruba, belli özelliklerinden, düşüncesinden dolayı önyargılı yaklaşmak demektir.

Ataerkil: Aile yapısında erkeğin otorite olduğu ve toplumsal yaşamın her yapısında erkek temelli yapıların öne çıkmasıdır.

Mezhep: Belli bir dinin bütünsel yapısının bozulmasıyla veya bulunduğu sosyo-kültürel yaşamın farklılığıyla ortaya çıkan aynı dinin farklı yorumlarıdır.

Örüntü: Belli bir yapıyı ve bütünü oluşturan her bir birim.

Jeopolitik: Bir ülkenin sahip olduğu yerin politika ile olan ilişkisine denir.

Sosyo-kültürel: Hem sosyal yaşamı hem de kültürel alanın aynı yapı içinde değerlendirilmesidir.

Sosyo-ekonomik: Toplumsal süreçlerin ve ekonominin birbirini etkilemesidir.

Sosyo-politik: Devletin, toplumsal refah için uygulamış olduğu politikalar demektir.

GİRİŞ

İnsanlık tarihi boyunca gerek ortaya çıkış biçimleri gerekse yarattıkları siyasal, sosyal, kültürel, ekonomik sonuçlar ile birbirlerinden farklılaşan göç örneklerine rastlanmaktadır. Farklı sosyal bilim disiplinleri tarafından göç kavramı birçok perspektiften ele alınmaktadır. Göç olgusu bu anlamda farklı siyasal, sosyal, kültürel ve ekonomik yapıların oluşmasında ve dönüşmesinde de önemli roller üstlenmiş, sosyolojik anlamda toplumsal yapılarda ortaya çıkacak değişim ve dönüşümlerde önemli bir itici kuvvet olmuştur. Toplumsal yapıların yeniden inşasından, mevcut toplumun varoluş koşullarının açıklanmasına tetikleyici bir sosyal olgu olarak göçten bahsedebilmek mümkündür. Bu anlamda yaşanmış göçler bir toplumun sosyolojik olarak incelenmesinde merkezi bir yere sahiptir.

Göç, kimi zaman doğal afetler, iklim koşullarındaki değişim gibi dışsal koşullardan kaynaklanırken kimi zamanda siyasal değişimler, savaşlar, ekonomik değişimler gibi doğrudan insan kaynaklı içsel koşullardan ve bireysel tercihlerden kaynaklı olarak meydana gelmektedir. Bu anlamda göçleri ortaya çıkaran nedenler göç halindeki insan toplulukları kadar göç verilen ve göç alınan bölgelerin durumlarına da bağlı olarak gelişmekte ve her iki tarafı etkilemektedir. Göç sonrası göç eden topluluklar ve göç edilen bölge toplulukları arasında yeni bir toplumsal yapının kurulması gerekmektedir. Bu yeni toplumsal yapının kurulması göçün ardından ortaya değişimlerin getirdiği çeşitli sorunlarında tespit edilmesi ve aşılması üzerine kuruludur. Bu sorunlar göç edilen bölgenin toplumsal yapısı ile göç eden nüfusun toplumsal yapısı arasındaki kültürel, sosyal, tarihi benzerliklere ve göç edenlere karşı yürütülen göçmen politikalarına bağlı değişimler gösterebilmektedir. Tarih boyunca ortaya çıkmış göç hareketleri bu çerçevede incelenebilir. Türkiye Cumhuriyeti bulunduğu coğrafya nedeniyle sürekli göç hareketlerinin kalıcı ya da geçici konağı olmuştur. Hem üç kıtaya olan köprü olma vazifesi hem de coğrafi zenginlik ve iklim koşulları göçün yönünü kendisine döndürülmesine neden olmuştur. 2000’li yıllarda yaşanan göç hareketliliklerinde ise uluslararası ve ulusal hukukunun uyguladığı vize ve göçmen yasaları ile Türkiye Cumhuriyeti’ne gelme koşullarının Avrupa ülkelerine göre kolay olması savaş süreci ve sonrasında Suriye’den yoğun bir göç almasına neden olmuştur. Bu tez çalışması kapsamında ise özel olarak Ortadoğu Coğrafyasında meydana gelen savaşlar nedeniyle ortaya çıkan kitlesel göç hareketleri için merkezi

konumunda olan Türkiye Cumhuriyeti'nin 2011 Suriye İç Savaşı'nın ardından yaşadığı göç tecrübesini incelemektir. Son derece geniş bir alan olan bu alan içinde çalışmanın odağı aynı zamanda araştırma sahası olacak olan İstanbul ili, Fatih İlçesinin Sultanahmet semtinde çalışmakta olan Suriyeli mülteciler incelenecektir. Araştırmada savaş nedeniyle ortaya çıkan göç hareketlerini, göçmenlerin ve göçülen ülke vatandaşlarının göç olgusunu algılama şekillerini, göç etme ve yeni yerleşilen bölgeye adaptasyon süreçleri ve çalışma hayatlarına odaklanılacaktır. Böylelikle Sultanahmet bölgesinde Suriyeli çalışanların bölgenin sosyolojik yapısında yarattıkları değişim ve dönüşüm irdelenecektir.

Tez çalışması kapsamında nitel araştırma yöntemi ile saha araştırması gerçekleştirilecektir. Araştırma için Suriye iç savaşı süreci ve sonrasında Türkiye'ye göç etmiş olan ve Sultanahmet bölgesinde çalışan katılımcılardan seçilecektir. Araştırma katılımcılarına kartopu yöntemiyle erişilecektir. Derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak araştırmaya katılacak olan görüşmecilerden toplanacak olan veriler ses kaydı altına alınacak nitel araştırma yöntemine uygun olarak analiz edilecektir.

Bu tez çalışmasının konusunun seçilmesinde, yukarıdaki bağlamlar itibariyle göçlerin son dönemlerde ülkelerin en önemli sorunu haline gelmesi ve de çekici bağlamlar nedeniyle ülkemizin son on iki yılında Suriye'de yaşanan iç savaş ve Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru yaşanan kitlesel göçlerle ülkenin tartışılan en başat sorun haline gelmesidir. Son on iki yıllık dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin yaşadığı kitlesel göç deneyimi, göç politikaları ile Türkiye Cumhuriyeti'ne gelen ve geçici sığınma statüsünde olan ve zaman süreci içinde vatandaş olan Suriyelilerin yaşadığı tecrübeler Sultanahmet'te irdelenmeye çalışılmıştır.

Tezin birinci bölümünde göç kavramı üzerine bir literatür taraması gerçekleştirilecek ve göç tanımları ve teorileri incelenecektir. Göç kavramının kuramsal irdelenmesinin ardından Türkiye'nin sahip olduğu sosyo-kültürel bağlar ve jeopolitik konumundan dolayı önemi meydana gelen bireysel ve kitlesel göçler mekân kavramı çerçevesinde incelenecektir. Mekân kavramının sosyoloji literatüründeki yeri göç olgusu ile ilişki içinde Sultanahmet bölgesinin mekânsal özellikleri üzerinden çözümlenmesi hedeflenmektedir.

Tez çalışmasının ikinci bölümünde, tezin kuramsal kısmını destekleyen saha araştırmasında kullanılan yöntem ve yer verilmiştir. Bu çerçevede araştırmanın metodolojisi, yöntemi ve sınırlılıkları başlığı altında araştırmanın amacı, yöntemi, tasarımına ve araştırmanın sınırlılıkları ve araştırmanın etiğine yer verilmiştir.

Tez çalışmasının son bölümünde ise yapılan saha araştırmasından elde edilen bulguların belirlenen sorunsal çerçevesinde analiz edilecektir. Bu analiz nitel araştırma için literatürde yer alan göç çalışmalarından desteklenerek hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme kılavuzu sekiz ana başlığı etrafında incelenmiştir. Bu başlıklardan ilki araştırmaya katılan katılımcıların kişisel özelliklerinin çözümlendiği “Demografik Bulgular” bölümüdür. İkinci ana başlık katılımcıların göç kavramlarını anlamlandırma biçimlerinin kuramsal ve tarihsel olarak çözümlenmesinin hedeflendiği göç geçmişi, süreci ile ilgili “Göç, Göç Geçmişi ve Sürecine Dair” başlığıdır. Üçüncü başlık göç ile siyaset arasındaki ilişkinin katılımcıların göç öncesi yaşam tecrübeleri içinde yer alan siyasal anlayışları ile göç sonrası siyasi duruma dair fikirlerinin incelendiği “Göç ve Siyaset İlişkisine Dair” başlıktır. Dördüncü başlık katılımcıların ekonomik durumlarının göç öncesi ve göç sonrası süreçte nasıl bir değişim geçirdiğinin incelendiği “Ekonomik Duruma Dair” bölümüdür. Beşinci başlık ev ve aile hayatının göç ile değişimin incelendiği, hane yapısının değişiminin göç sürecinde Türkiye ve Suriye’deki üzerinden karşılaştırmalı olarak incelendiği “Ev/Aile Hayatına Dair” başlığı olacaktır. Altıncı başlık mültecilerin göç öncesi ve sonrasında temel hizmetlere erişimleri ve Türkiye’de bu temel hizmetlere erişim ile ilgili sorunların tespit edileceği “Temel Hizmetlere Erişime Dair”, yedinci başlık ise sosyo-kültürel yaşam ile ilgili durumun incelendiği “Sosyo-Kültürel Hayata Dair” başlığıdır. Bulguların son başlığı ise göç ile yerleşilen yeni mekân olarak İstanbul ile ilgili tespitlerin yer aldığı “İstanbul’ Hayatına Dair” başlığıdır. Bu sekiz başlık etrafında katılımcıların birbirinden farklı göç ve yaşam deneyimleri incelenmiş ve yorumlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEORİK ÇERÇEVEDE GÖÇ

Göç üzerine yakın dönemlerde çalışmalar yapılmış ve bu alan üzerine çalışmalar yapılmış olsa da kökleri insanın ortaya çıkışı kadardır. “Göçler yalıtılmış bir olgu değildir: Metaların ve sermayenin dolaşımı neredeyse her zaman insan hareketliliğini de beraberinde getirmiştir. Ayrıca, gelişmiş taşımacılık olanakları ve basılı ve dijital medyanın yayılmasıyla kolaylaşan küresel kültürel değiş tokuş göçü teşvik etmektedir. Uluslararası göç, ne geç 20. yüzyılın ne de sömürgecilik ve kapitalizm olarak vücut bulan modernitenin icadıdır. Göçler erken dönemlerden bu yana insanlık tarihinin bir parçası olmuştur” (Castles & Miller, 2008, s. 7. akt. Reyhanoğulları, 2019, s.38). Göçün birçok boyutu vardır, bu anlamda Aigul Zhanadilova’nın 2018 yılında yayımlanmış ‘Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu’ çalışmasında göç olgusu şöyle ifade edilmiştir: “Göç toplumsal siyasal ve ekonomik nedenler çerçevesinde gönüllü ve zorunlu olma temelinde tüm dünyada gerçekleşen bir olgudur (Zhanadilova, 2018, s.117).

Göçün ortaya çıkma sürecinin farklı yönlerini 2009 yılında yayımlanmış ‘Kentin Mültecileri’ kitabında Sevilay Kaygalak da şöyle ifade etmiştir: “İnsanlık tarihi boyunca yaşanan göçler, mekânda eşitsiz biçimde dağılmış ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi sosyal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, mecburi iskânlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir” (Kaygalak, 2009, s.9). Bu anlamda Sevilay Kaygalak, göçün nedenleri arasında siyasi nedenin varlığını ifade etmiştir. “Göç, ekonomik, sosyal, siyasi, demografik ve çevresel faktörlerden dolayı meydana gelen karmaşık bir olguyu ifade etmektedir” (Black vd., 2011, akt. Sırım & Demir, 2020, s.80). Böylelikle göçün karmaşık bir olgu barındırdığını düşünerek böyle bir yaklaşım öne sürülmüştür. Yukarıdaki göç ifadelerinden yola çıkarak göçün gerçekleşme süreci, insanın algı, beklenti ve bağlı olduğu yerden kopması bu anlamda göçün ortaya çıkmasını hazırlayan birbirine bağlı veya birbirinden farklı birçok neden ortaya çıkmıştır.

Bu nedenleri biraz açacak olursak: Meydana gelen doğal felaketler, depremler, volkanik patlamalar, çığ ve sel gibi olaylar da insanların göç etmesine neden olan ekolojik veya çevresel nedenli göçlerdir. İkinci olarak siyasi nedenlerden kaynaklı

göçlere baktığımızda, toplumsal sorunların ortaya çıkmasında gerekli sağduyunun yitimi ve bu çerçeve de çözümü için toplum içi mekanizmaların yetersizliğinden kaynaklı olarak ülke içinde devlet-vatandaş, vatandaş-devlet paralelinde sorunlar ortaya çıkmaktadır. Güç ve iktidar ilişkileri kendi çıkarı dışında gelişebilecek muhalif hiçbir düşünceye imkân ve koşul tanımadığında şiddet eylemleri iki taraf içinde doğabilir. Bu anlamda erk gücüne sahip ülke iktidarı, karşıt görüşe sahip kişileri pasifize etmek için bütün yolu kendinde meşru görür. Muhalif düşünceye sahip olanlar eğer hapisaneye atılma veya can güvenliğini tehlike de olduğunu görürse bu anlamda uluslararası hukukun tanımladığı şekilde göç etmektedir. Bunun dışında devletlerarasında veya devlet-örgüt, örgüt-örgüt odaklı yaşanan çatışmalar ve savaş süreçleri, insanların kendi yaşam alanlarını bırakıp göç etmesine neden olan politik nedenli göçlerdir. Üçüncü olarak sosyo-kültürel nedenlerden kaynaklı göçlere baktığımızda, göç etme sürecinin başka bir yerdeki toplumsal yaşamdaki eğlence, eğitim, dinsel, sağlık gibi alanların göç etmek isteyen aktörlerinin düşünsel dünyasına uygun olması veya bulunduğu yerden daha gelişkin olmasından kaynaklı aktörlerin bu mekânlara ulaşma isteğiyle gerçekleştirilen göç hareketleridir. “Milyonlarca insan, doğdukları ülkelerin dışında iş, yeni bir ev ya da sadece güvenli bir yer aramaktadır” (Castles & Miller, 2008, s.6). Örneğin, Rize’de yaşayan X kişinin eğitim olanaklarının İstanbul’da iyi olmasından dolayı ailesiyle buraya gelip yerleşmesi bu anlamda gerçekleşen bir göçtür. Dolayısıyla buna benzer göçler, sosyal veya sosyo-kültürel ve sosyo-psikolojik etkenlerden kaynaklı göçlerdir. Dördüncü olarak demografik kaynaklı göçlerden bahsedeceksek, insan sayısının her geçen gün çoğaldığı, doğum oranı ve ölüm oranı arasındaki dengesizlikler ve bu anlamda yerleşilen yerdeki kaynakların tüketimi, nüfus ile mekân arasındaki kutuplaşmaların çoğalması, bu anlamda mekânda yaşanan insan sorunlarının çoğalmasından kaynaklı olarak artık insanların tıkanmış bir mekânda rahat edememesi buna paralel olanaklarının gittikçe azalmasından dolayı yaptığı göç hareketleri demografik kaynaklı göçler olarak incelenebilir. Son olarak ekonomik kaynaklı nedenlerden kaynaklı göçlerden bahsedecek olursak, ekonomik kaynaklı neden, aslında insan yaşamının en merkezi nedenidir. Ekonomik kaynak gücü olmadan, insanların toplumsal var olma gelişimi hep eksik kalır. Bütün toplum kurum ve yapıları ekonomi ilişkileri üzerinde evrilmektedir. Hangi toplumsal katmana dokunsak orada

ekonominin varlığını görebilmekteyiz. Nitekim ortaya çıkan toplumsal ve devletlerarası savaşların altında yine ekonomik mücadeleler yer almaktadır. Bu bağlamda diğer bütün göç nedenlerinin merkezine ekonomik nedeni alabiliriz. Dolayısıyla doğal felaketler ve savaşlarla meydana gelen zorunlu göçlerin yapılabilmesi için dahi göç edenlerin ya ekonomik alt yapısı olmalı ya da belli kurum ve kuruluşlar üzerinden ekonomik finansman sağlanarak göç edebilme süreçleri yaratılmalıdır. Bunun dışında gelişebilecek göçler ya kısa mesafeli ya da bulunduğu alandan çıkabilmeyi zorlaştırmaktadır. Ekonomik neden bu bağlamda bütün göç nedenlerinin mihenk taşı oluşturmaktadır. İnsanlar daha yaşanılabilir şartlarda yaşamak, refah seviyesi yükseltmek, istediklerini alabilmek için ekonomik temelde göç etme sürecine girmektedirler. Örneğin, son yıllarda Türkiye’den Kanada’ya giden insanların temel göç etme sebeplerinin başında ekonomik sorun olmasıdır.

1. GÖÇÜN TANIMI

Göç belli bir zamansal kesitte başlayıp sona eren bir süreç değildir. “Göç ve yerleşme, göçmenin geriye kalan hayatını kuşatabilecek ve sonraki kuşakları da etkileyen çok daha uzun soluklu bir süreçtir” (Castles & Miller, 2008, s.29). Bu anlamda insanın yaşamının başlangıcından sonuna kadar devam eden bir süreci kapsamaktadır. İnsanın tarihsel çıkışı ve gelişimi, yaşadığı şartlar birbirinden farklı göç tanımlamalarını da ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda gelişen belli başlı göç tanımları şunlardır:

Göçün etimolojik kökenini incelersek, “göç kelimesi gezinmek, yeniden yerleşmek anlamına gelen Latince migrare’den türemiştir ve bu oturuş yerinin değişimi, geçici ya da daimi olarak kalmak anlamına gelir (Ethem Akyıldız, 2016, s.130). Yaptığı ilk çağrışımla bir yerden başka bir yere doğru yer değiştirme eylemi olarak tanımlanabilmektedir. Türk Dil Kurumuna (TDK) göre göç, “ekonomik, toplumsal, siyasal sebepler ile bireylerin veya toplumların bir ülkeden başka bir ülkeye, bir yerleşim yerinden başka bir yerleşim yerine gitme işi, taşınma, hicret, muhacerettir” denilmektedir (TDK, 2005, s. 769, akt. Güneş, 2019, s.5).

İnsanlık tarihinin başından beri var olan göç olgusunu, bu kavramsal tanımlamalar ile sınırlandırılmamış dönemsel olarak taşıdığı farklılıklara göre farklı tanımlarla açıklanmıştır. Çünkü göç sadece sosyo-ekonomik nedenlerle değil birçok

başka nedenle ortaya çıkmıştır (Özyakışır, 2012, s.1). “Bir kişinin veya bir grup insanın uluslararası bir sınırı geçerek veya bir devlet içinde yer değiştirmesi. Süresi, yapısı ve nedeni ne olursa olsun insanların yer değiştirdiği nüfus hareketleridir” (IOM, 2013, s. 35-36). Ancak bu hareketler farklı amaçlarla ortaya çıkmış göç hareketlerini kapsamaktadır. Göç, insanların çevresel etkilerden, coğrafyanın ortaya çıkardığı doğa koşullarından etkilenmesiyle (kuraklık, deprem, sel, çığ gibi.) ya da bunların yanında insanların belli başlı politik, savaş, ekonomik, sağlık gibi nedenlerden kaynaklanarak yaşadığı mekândan ister kendi iradesi, isterse de kendi iradeleri dışında başka bir yere kısa veyahut uzun vadede terk etmeleridir. Göç, kişilerinin hayatlarının gelecekteki kısmının tamamını veya bir bölümünü geçirmek üzere tamamının ya da geçici bir süresinin bir iskân ünitesinden diğerine yerleşmek için yapılan coğrafik bir yer değiştirme sürecidir (Akkoyun, 1979, s. 21, akt. Yıldız, 2018, s. 5). Başka bir ifadeyle göçlere genel olarak bakıldığında “insanlık boyunca yaşanan göçler, mekânda eşitsiz bir biçimde dağıtılmış ekonomik fırsatlardan yararlanma isteğinin bir sonucu olabildiği gibi ekolojik dayatmalar ya da devlet gibi sosyal bir otoritenin gündeme getirdiği sürgünler, iskanlar ve savaşlar nedeniyle de ortaya çıkabilmektedir” (Kaygalak, 2009, s.9, akt. Koçak & Terzi, 2012, s. 165) tespitinin yapılması mümkündür.

Yukarıdaki verilen göçün birbirine yakın ve farklı sözlük anlamları ve kavramsal tanımlamaları incelendiğinde tüm tanımlamaların ortaklaştığı göç tanımı: “göçün insanın kişisel ve toplumsal, doğal ve beşerî nedenlerden kaynaklı, kısa ve uzun vadede olmak üzere, yerleşik yerini terk edip başka bir yere gitmesidir” şeklinde tanımlamak mümkündür. Dolayısıyla göçün yaşanan süreçlere göre tanımı ayrışsa da bir yerden başka bir yere gidilmesi, geçici veya kalıcı, doğal koşullardan ya da insani koşullardan kaynaklı mı gibi göçün merkezi tanımlamalarında bu ilkeler bulunmaktadır.

2. GÖÇMEN TANIMI

Göç olgusu ve göç tanımlarını açıklamaya çalışırken, göçmen kavramını ayrık bir şekilde tanımlamak bir hayli zordur. Literatüre bakıldığında “göç ve göçmen ilişkisinin girift, kompleks ve kavranması zor bir ilişki olduğu açık bir gerçekliktir” (Çağlayan, 2006, s.68) tespitini farklı çalışmalarda rastlamak mümkündür. İnsanın

ortaya çıkışından ve toplumsallaşmaya başlamasında bugüne uzanan serüveninde, geliştirdiği doğa ile olan ilişkisi ve ayrıca insanın kolektif yaşam deneyim ve toplumsal ilişkileri hem göçün tanımını farklılaştırmış hem de bu bağlamda göçmen fenomenini kendi içinde taşımış ve farklılaştırmıştır. Göçmen kavramının göç kavramından ayrı olarak yapılmasının temeli göç eden kişinin ya da toplumsal grubun göç etme nedeni üzerinden yapılacak göç türü tanımlaması ile ilişkilidir. Uluslararası Göç Örgütü (IOM)’a göre bu tanım şöyle açıklanmıştır:

“Uluslararası ölçekte, evrensel olarak kabul edilmiş bir ‘göçmen’ tanımı bulunmamaktadır. Göçmen terimi genellikle, bireyin göç etme kararını, zorlayıcı dış faktörlerin müdahalesi olmaksızın kendi özgür iradesiyle ve ‘kişisel uygunluk’ sebepleriyle aldığı tüm durumları kapsar şekilde anlaşılmıştır. Dolayısıyla bu ifade, maddi ve sosyal koşullarını iyileştirmek ve kendileri ve ailelerine ilişkin beklentilerini geliştirmek amacıyla başka bir ülkeye veya bölgeye hareket eden kişiler ve aile fertleri için geçerli kabul edilmiştir. Birleşmiş Milletler göçmeni, sebepleri, gönüllü olup olmaması, göç yolları, düzenli veya düzensiz olması fark etmeksizin yabancı bir ülkede bir yıldan fazla ikamet eden bir birey olarak tanımlar. Bu tanım kapsamında, turist veya iş adamı statüsüyle daha kısa sürelerde seyahat eden kişiler göçmen olarak değerlendirilmemektedir. Ancak yaygın kullanım, tarım ürünlerinin ekimi veya hasadı için kısa sürelerde seyahat eden mevsimsel tarım işçileri gibi kısa dönemli göçmenlerin bazı türlerini de kapsar” (IOM, 2013, s.37).

Göçmen, göç olgusunun odağında bulunmaktadır. Bu anlamda göçün oluşma süreci ister kendi iradesiyle, isterse de zorla olsun; göçmen göç eyleminin içinde bulunan, etkilenen ve etkileyen aktörüdür. Bu çerçevede göç biçimlerinin teorik olarak çözümlenmesini aktarmak gerekliliği nedeniyle bir sonraki bölümde göçleri tanımlamak için kullanılan birbirlerinden ayrılma ve ayrılma sağlayan göç biçimlerine yer verilecektir. İlk olarak Castles ve Miller’ın göç biçimleri ve ardından göç türleri sınıflandırmasını incelenecektir.

3.GÖÇ BİÇİMLERİ

İnsanların beklentileri, yaşadıkları farklı tecrübeler, bilimsel ve ekonomik anlamda toplumların insanların yaşadığı değişim ve dönüşümler, insanlık tarihinden bu yana olan ve devam etmekte olan göçün biçimsel boyutunu da etkilemiştir. Bu Castles ve Miller bu anlamda birbirlerinden farklılaşan göçleri biçimlerine göre beş boyutta incelemiştir (Castles & Miller, 2008, s. 12-14). Bu boyutlar “göçün

küreselleşmesi, hızlanması, farklılaşması, kadınlaşması ve siyasallaşması” başlıklarıyla farklı biçimler olarak sınıflandırılmıştır. Sırasıyla bu sınıflandırma içinde yer alan göç biçimleri şunlardır:

1. Göçün küreselleşmesi, bu başlıkta göçün uluslararası boyutlarına odaklanılmıştır. Castles ve Miller’e göre göçün küreselleşmesi şu şekilde açıklamıştır: “Gün geçtikçe göç hareketleri birçok ülkeyi etkilemektedir. Göç süreçlerinin ve sayısının yoğunluğu dolayısıyla etkilenmeler beraberinde toplumsal birçok yapıyı da dönüştürmektedir. Göç alan ülkelerin çoğu geniş bir aralıkta farklı ekonomik, sosyal ve kültürel geçmişlere sahip göçmenleri kabul etmektedir” (Castles & Miller, 2008, s. 12). Böylelikle küresel düzeydeki göçlerin toplumsal yapıları etkilediğini ve göç alan ülkelerde, göçmenlerin farklı toplumsal yapılardaki geçmişleri ile ilgili kısımlarla kabul edildiklerini ifade etmiştir.

2. Göçün hızlanması, bu başlıkta Castles ve Miller, göç süreçlerinin zaman ve nicelik kısımlarına odaklanmışlardır. Onlara göre göçün hızlanması şöyle açıklanmıştır: “Göç hareketleri dünyanın birçok yerinde gün geçtikçe büyümektedir. Bu niceliksel artış, hükümet politikalarının önemini ve güçlüklerini artırır” (Castles & Miller, 2008, s. 12). Ancak bu göç artışı ve yaşanan göç hızı, ülkelerini olumlu yaklaşımları, kendi ülkelerinde yapacakları ekonomik ve politik süreçlerle önlenebilir ve niceliksel olarak eksiltilebilir.

3. Göçün farklılaşması başlığında ise, emek göçleri birçok ülke için sadece mülteci veya kalıcı yerleşimci sınıflamalar yerine birçok şeyi ifade etmektedir. Her ne kadar uluslararası anlamda devletler bu tarz göçleri azaltma ve engellemeye ve göçler üzerinde kontrol sağlamaya çalışsa da bu göçler bir tür de başlayarak diğer türlere yansıyor ve değişip dönüşebilmektedir. Bu değişkenlik uluslararası ve ulusal politik tedbirler bakımından bir handikap teşkil etmektedirler” (Güneş, 2019, s.8). Gerçekleşen göçler bu anlamlarda yaşanan süreçlere göre farklılaşmayı beraberinde getirmektedir.

4. Göçün kadınlaşması, bu başlıkta Castles ve Miller şu ifadelerde bulunmuştur: “Kadınlar, göçün en önemli rollerinden birini oluşturmaktadır. Göç daha önce ataerkil bir karakter yansıtmaktaydı ve kadınlar aile yapısı içinde dâhil edilirdi. 1960’ yıllara gelindiğinde ise kadınlar emek göçünde önemli bir noktaya gelip ciddi göç hareketlerinin merkezinde yer almışlardır. Toplumsal cinsiyet sorunu birçok alanda olmakla beraber, göçte de etkisini göstermiştir. Ancak gelişen bilinç, uluslararası hukuk ve ataerkil anlayışın çözülüşünün devamı, kadınların göçteki yansımalarını olumlu etkilemekte ve gün geçtikçe göçte etkilerini artırmaktadır” (Castles & Miller, 2008, s. 14). Böylelikle Castles ve Miller, göçün toplumsal cinsiyet biçimine odaklanılarak, gelişen süreçle birlikte ataerkil düşüncenin

özölmesi ve daha önce göçte aktif olan erkek rolünün yanında, kadının da aktif bir role evrildiğini savunmuştur.

5. Göçün giderek siyasallaşması, adı altında göçün siyasal boyutlarını Castles ve Miller irdemiştir. Bu konu da şu ifadeleri kullanmaktadırlar: “Yaşanan göç süreçleri ülkelerin içyapısını ve dış ülkelerle olan ilişkileri de beraberinde etkilemektedir. İç politika, ikili ve bölgesel ilişkiler ve dünya çevresindeki devletlerin ulusal güvenlik politikaları artan bir biçimde uluslararası göç tarafından etkilenmektedir” (Castles & Miller, 2008, s. 14). Böylelikle göçlerin ülkelerin iç ve dış politikalarını etkilediğini ve bu anlamda ülkeler arasında politik ilişkileri de beraberinde getirdiğini düşünmüşlerdir.

4. GÖÇ TÜRLERİ

Göç sürecinin oluşmasının hem dışsal süreçlerden kaynaklı hem de bireylerin içsel süreçlerinden kaynaklı olarak farklılıklar arz etmektedir. Dolayısıyla göçün hem dışsal süreçleri bize farklı göç türlerinin tanımlarını verirken, hem de bireylerin içsel süreçleri bize farklı göç türlerinin tanımlarını vermektedir. Bu anlamda bu başlık adı altında göçün ortaya çıkma nedenlerine ve gerçekleşme süreçlerine bağlı olarak ortaya çıkan göç türleri incelenecektir.

4.1. İnsan İradesi ve İnsan İradesi Dışında Gelişen Göçler

Burada göç sürecinin meydana gelmesinde ve göç eyleminin yapılmasında aktörlerin içsel kararlarının etkisinde olarak mı gerçekleştirdikleri, yoksa daha çok dışsal koşullara bağlı olarak mı göç eylemini gerçekleştirdikleri açıklanacaktır.

4.1.1. Serbest Göçler

Göçün insanların kendi verdiği kararlar neticesinde gerçekleştiği, herhangi bir baskı ve etki altında kalmadan daha iyi bir yaşam koşullarına ulaşmak adına yapılan göçlere gönüllü veya serbest göçler denir. Yeni yerler görmek, maddi durumlarını düzeltmek ya da refah düzeyini artırmak, ailelerine ve çocuklarına daha iyi bir gelecek sağlamak gibi bireylerin bir takım kişisel isteklerini tatmin etmeleri amacıyla gerçekleştirdikleri göçler serbest göçler olarak adlandırılabilir (Akgür, 1997, s. 52, akt. Yıldız, 2018, s.8). Bu göç türü farklı nedenlerle gerçekleşebilmekte ve süreleri nedenlerle ilişkili olarak değişiklik göstermektedir. “Gönüllü göçlerin, önemli bir kısmı ekonomik nedenli olup zincirleme göç şeklindedir ve belirli bir plan çerçevesinde gerçekleşmektedir” (Kaldık, 2015, s.9). Bu anlamda göç eylemini burada

kişinin kendi iradesiyle ve planlamasıyla karar verip gerçekleştirdiğini görebilmekteyiz. “Gönüllü göçte kişi yaşam koşullarını iyileştirmek için kendi isteğiyle yer değiştirir” (Selimbeyoğlu, 2022, s.6). Ancak gerçekleşen bu göçler de dış koşulların etkisi olsa bile ki burada ekonomik sorunlar, sağlık, eğitim gibi daha iyi bir yer de bulunma isteği kişinin içkin dünyasının sonucu olduğu için serbest veya gönüllü göç olarak ifade edilmektedir.

4.1.2. Zorunlu Göçler

İnsanların göç etme sürecinin kendi iradeleri dışında gerçekleşmesiyle meydana gelen göçlerdir. “Zorunlu göçler, kişinin iradesi dışında olup genellikle ani bir şekilde gerçekleşmektedir. Bu göçler, genellikle siyasi baskılar sonucu gerçekleşir” (Kaldık, 2015, s.9). Kişinin iradesi dışında gerçekleşen göçlerin zorunlu olarak tanımlanmasının nedeni zorunluluğu ortaya çıkaran bir dış etkenin varlığıdır. “Zorunlu göçlerde, bireyler kendi istekleri dışında çeşitli güçlerin etkisiyle yer değiştirmek zorunda kalabilirler” (Yıldız, 2018, s. 9). Başka bir şekilde açıklamak gerekirse bu yer değiştirmeye zorlama “kişinin siyasi, ekonomik, sosyal, güvenlik, savaş ve afetler gibi sebeplerle ikamet ettiği yeri bırakarak başka bir yere gidip yerleşmek zorunda kalmasıdır” (Selimbeyoğlu, 2022, s.6). Bu tür göç süreçlerinde, göçmenler süreç yaşanırken kısmi kararlar ya da zorunlu kararlar vermek zorunda, bazen de bu karar mekanizmasına fırsat kalmadan yerlerinden göç etmeye mecbur edilmektedirler.

4.2. Zamansal Boyutta Yapılan Göç Tipleri

Göç etme eylemini sınıflandırmada göçün ortaya çıkmasına neden olan unsurlar veya göçün iradi olup olmamasının yanında göçmenlerin gittikleri yerlerde kalma sürelerinin kısa, uzun veya hatta yaşamlarının sonuna kadar gerçekleştiği de bir zamansal boyut olarak ortaya çıkmaktadır. “Göçte geçicilik veya süreklilik şartlara ve gidilen mekâna göre değişebilir. Göç süreci geçici bir süreyle sınırlı olabileceği gibi, ömür boyu hatta gelecek kuşakları da bir yerleşme biriminden diğerine taşımalarını da kapsayabilir” (Adıgüzel, 2010:106, akt. Kaldık,2015, s.11). Bu tanım üzerinden göçün zaman ve mekân bağı olduğunu da görebilmekteyiz. Bu göç tiplerini aşağıda yer alan bölümlerde sunulan kısa süreli /geçici göçler, uzun süreli/sürekli/kalıcı göçler şu şekilde sınıflanmaktadır:

4.2.1. Geçici Göçler

Göç olayının belli amaç ve nedenlerden kaynaklı olarak kısa süreli yaşandığı ve geriye dönüşünün yaşandığı göçlerdir. Kısa süreli göçler veya geçici göçler diye de ifade edilen bu göç türünde, insanlar daha çok tarım, hayvancılık, tarım işçisi gibi ekonomik nedenlerle belli zamanlarda gerçekleştirdikleri ve kalıcı yerleşik alanlarına daha sonra dönmek koşuluyla terk ettikleri bir göç türüdür. (Kaldık, 2015, s.48). Bu anlamda bu göç türü mevsimlik göç olarak da bilinmektedir.

Mevsimlik göç bu tür kısa süreli ya da geçici olarak tanımlayabileceğimiz göç türlerine örnektir. Mevsimlik tanımı altında ele alınan bu göç türünde göçmen kabul edilen insan topluluklarının yılın belirli aylarında bulundukları yerden bir başka yere özellikle çalışmak için (pamuk ve fındık toplamak gibi), gezi amaçlı (tatil amaçlı gidilen yerler gibi) ya da dinlenmek (bağ evlerine gidilmesi gibi) için her yıl düzenli olarak belli bir süre içinde gitmeleri göç hareketi olarak tanımlanmıştır. (Koçak & Terzi, 2012, s.170).

Bu göç eylemini gerçekleştirenler, ekonomik nedenlerle yaşadıkları yerlerden ülke içinde başka bir şehre veya ülke dışında başka bir ülkeye gittikleri göçlerdir. “Ülkemizde mevsimlik göçler, özellikle yazları tarıma dayalı olarak yoğun şekilde görülmektedir” (Kaldık, 2015, s.11). Bu göç türünde iş bulma gereğiyle gerçekleşen göçmenler gittikleri yerlerde buldukları işin süresine ve ekonomik ihtiyaçlarının karşılanmasına bağlı olarak farklı aralıklarda yaşadıkları yerlere dönüş yapmaktadırlar. “Çalışmak için mevsimsel olarak başka bir memlekete gidip işi bitince dönenler tatile ya da gezmeye yaşadıkları yer dışında başka yörelere gidenler ya da bir mevsimi geçirmek veya dinlenmek amacıyla yaylaya çıkanlar, bağ evine/yazlığa gidenler mevsimlik olarak göç etmiş sayılmaktadır. Bu tip göçte kalınan sürenin kısalığı nedeniyle birden fazla kültür aynı ortamda iç içe varlığını sürdürmekte ve bu durum farklı kültürler arasında etkileşimi artırmaktadır” (Sayın vd., 2016, s.2).

Bu doğrultuda yaşanan bu kısa süreli göç türünde, farklı bölgelerden gelen insanların iç içe bulunması ve birlikte veya aynı mekân içerisinde ayrık çalışmasından kaynaklı gidilen yer bir kültürel alışveriş alanı haline de gelmektedir. Bu göç türünde göçün başlaması ve geri dönüş arasındaki süre olarak tanımlanabilecek göç süresi kısa bir zaman aralığına tekabül etmektedir. Göçmenler bu göçleri gittikleri yerlerde ömür

boyu yaşamak için yapılmamaktadır. Bunun yanında kısa süreli göçler içinde eğitim, kültürel geziler, sağlık gibi nedenlerden kaynaklı da göç etme süreçleri yaşanabilir. Bu süreçlerde bitince ve insanlar belli bir imkân ve doyuma ulaştınca yaşadıkları yerlere tekrardan dönüş yapmaktadırlar.

4.2.2. Uzun Süreli Göçler

Göç eylemini gerçekleştirenlerin eski yaşadıkları yerlere bir daha dönmedikleri, yeni bir yerleşke deneyimi ve arzusu ile yaptıkları, ekonomik, sağlık, eğitim, kültürel ve sosyal hayat standartlarının daha iyi olduğu bir yere gitmek istemeleriyle veyahut geriye dönebilecek bir mekânın varlığının ortadan kalkması (evlerin deprem de yıkılması, su altında kalması gibi.) ya da tehlikeli bir alan içinde kalıp yıkılmasından ötürü (savaş gibi.) bir daha eski yerlerine gitmek istememelerinden dolayı yapılan göçlerdir. Bireylerin yaşadıkları yeri temelli olarak terk ederek bir başka yere yerleşmeleri durumudur (Sayın vd., 2016, s.2). Başka bir ifadeyle, insanların bundan sonra sürekli olarak yaşadıkları yerden ayrılıp yaşamlarının sonuna kadar başka bir yerleşim alanında geçirmek için yaptıkları göçlerdir. (Reyhanoğulları, 2019, s.48) Uzun süreli göçlerin kısa süreli göçlerden farkı zamansal ve mekânsal olarak yaşam koşulları sadece iş endeksli değil birçok boyutta değerlendirilerek geriye dönme sürecinin çok zor ya da hiç olmamasıdır.

Bu göç türüyle birlikte göçmenler artık gittikleri yerlerde yeni bir iş, yeni bir ortam, yeni bir ev ve yeni bir gelecek kurmaya başlamaktadırlar. Uzun süreli göçler ile birlikte gidilen yerlerde göçmenlerin kendileriyle beraber taşıdıkları kültürel kodlar ile de yeni yerdeki sosyo-kültürel yapılar de beraberlerinde dönüşmekte ve insanlar arasındaki davranış ilişkileri de beraberinde değişip dönüşmektedir. Bu anlamda uzun süreli göç tipinde göç edenler artık yaşamlarının sonuna kadar hem gittikleri yerin kültürel ve toplumsal yapılarıyla bütünleşmekte, hem de değişim ve dönüşüme zorlamaktadır. Bu sürecin yaşanabilmesi içinde göç sürecinin kalıcılığı ve uzun sürmesiyle de ilişkisinin olmasından kaynaklıdır.

4.3. Mekânsal Yakınlığa ve Uzaklığa Göre Göç Tipleri

Göç süreci yaşanırken, göç sürecinin aktörü veya aktörlerinin ilk düşündükleri şeylerden biri de gitmek istedikleri yerin kolay ulaşılabilir olup olmadığıdır. Bu anlam da göç aktörleri, göç etme süreçlerini bu koşullara göre organize etmeye

çalışmaktadırlar. Bu göç başlığın altında göç etme sürecince göçmenlerin gittikleri mesafenin yönü ve uzaklığıyla ilgili iç göçler ve dış göçler incelenecektir.

4.3.1. İç Göçler

Ortaya çıkış nedenlerinden bağımsız olarak göç hareketleri belirli bir ülke içinde bir şehirden diğerine doğru ya da kırsaldan kente doğru ortaya çıkan göçlerdir. “Yeni bir ikamete sahip olmak amacıyla veya yeni bir ikametle sonuçlanacak şekilde insanların aynı ülkenin A bir bölgesinden başka bir bölgesine göç etmeleri. Bu göç, geçici veya daimî olabilir. “İç göçmenler, menşe ülke içinde yer değiştirirler, ama yine menşe ülkede kalırlar (örneğin, kırsaldan şehre göç)” (IOM, 2013, s.43). Burada yapılan göç ülkenin sınırları içerisinde gerçekleşmektedir. Tanımı gereği ülkeler arası göçler bu kapsama girmez. Nedenlerinden bağımsız olarak tarihin her döneminde görülebilen bu göç türü sanayi devrimi sonrası geleneksel üretim biçiminden sanayi üretimine geçişle iş olanaklarının sanayi kuruluşlarının yaygın oldukları yerlere doğru yapılan göçlerle örneklenir. Günümüze gelindiğinde ise salt iş gücü olmak için ortaya çıkan göç hareketi olmanın dışında “Tarımsal üretimde artan teknolojiye dayanmayan tekdüze üretim, nüfus artışı, parasız eğitimin yaygınlaşması, büyük kentlerin çekiciliği gibi etkenler modernleşen toplumlarda “iç göç” hareketlerini artırmıştır” (Abadan Unat, 2002, s. 145). Bu bağlamda gerçekleşen göçler zamansal açıdan kısa/mevsimlik veya uzun süreli olabilir.

4.3.2. Dış Göçler

Dış göç kavramı ise iç göçün tam aksine insanların nedenlerinden bağımsız olarak bir ülkenin sınırları dışına gerçekleştirdikleri yerleşme amaçlı göçlerdir (Kaldık, 2015, s.10). Türkiye özelinde bu tür dış göç hareketlerinin “özellikle 1955’ten sonra dış göç devlet gücüne dayalı, kamu yönetimleri yardımı ile örgütlenen ve ikili anlaşmalara dayanan toplumsal bir olguya dönüştürülmüştür.” (Abadan Unat, 2002:145-146). Ülke içinde yaşanan toplumsal ve politik sorunlar, insanların yaşam kalitesini artırılmak istemesi gibi etkenlerin yanında ülkemizde de 1960’larda dış göç olgusu politik görünüm kazandırılarak Türkiye Cumhuriyeti’nden Almanya ve diğer Avrupa ülkelerine iş gücü göndermiştir. Bu göçler özellikle insanların yaşadıkları ülkenin dışındaki başka ülkelere kısa veya uzun vadede gerçekleştirdikleri göçlerdir. Elbette ki dünyanın birçok ülkesinden değişik nedenlerden kaynaklı olarak meydana

gelen dış göçler vardır burada sadece Türkiye Cumhuriyeti'yle ilişkili bir dış göç açıklaması yapılmıştır. Bu anlamda dış göç ile ilişkili gelişen aşağıdaki göç türlerini Türkiye özelinde açıklanacaktır.

Transit göçler yaşadığı ülkeden değişik nedenlerden dolayı ayrılarak başka ülkeye gelen göçmenlerin, geldikleri yere de sırf başka bir ülkeye ulaşmak için geçici bir süreliğine kaldıkları göç tipidir. Buradaki amaç bu ülke üzerinden başka bir ülkeye ulaşmak. Bu transit alan, yasal ve yasal olmayan birçok sorunu da beraberinde getirmektedir. Örneğin insan kaçakçıları, değişik tehlikeli mallarının bu ülkeler üzerinden taşınması transit ülke konumunda olan yerlerin yaşadığı sorunlardandır. Türkiye üzerinden Avrupa'ya geçmek isteyen Ortadoğu, Afrika, Kafkasya ve Asya kökenli Afrikalı, Afganlı, Suriyeli, Rus, Ukraynalı transit göçmen hareketliliği bulunmaktadır. Türkiye'yi yakın ülke ve transit ülke görerek değişik kaçakçılık ağları ile hem Avrupa'ya gitmeye çalışan göçmenler olduğu gibi, yine bu organizasyonlarla veya kaçak yollarla ülkeye girip kayıt dışı sektörlerde belli bir müddet çalışıp daha sonra ülkelerine dönmeyi amaçlayan göçmenlerde vardır (Şen, 2006, s. 56, akt. Deniz, 2014, s. 188). Transit göçler kompleks bir yapı olarak da görünebilir. "Transit göç ile düzensiz göç, döngüsel göç ve iltica hareketleri bir bütünün parçaları gibidirler. Transit göç terimi, görünüşte geçici olan göçün belirli şekillerini ifade etmektedir. Bu kapsamda, başlangıçtaki amaçları o olduğu için veya değişen koşullar, artan baskılar veya yeni amaçlar öyle gerektirdiği için, bir ülkeden diğer ülkeye hareket eden göçmenleri kapsamaktadır (Şemşit, 2018, s.284). Transit göçler bu anlamda hem birbiriyle ilişkili göç tiplerinden oluşurken, hem de zamansal ilişkisini de kendi içinde taşımaktadır.

Transit göç sürecine müsait ve göçmenler tarafından tercih edilen ülkeler vardır. Bu anlamda göçmenler transit geçişlerinde kaynak ülkeler olsun, gidecekleri esas yer için belli bir süreliğine kaldıkları (Rusya, Yemen...) ülkeler olsun, Avrupa Birliği (AB) ülkelerine ulaşmak için belli bir süre kaldıkları ve bu ülkelere girmeye hazırlandıkları (Ukrayna, Türkiye, Sırbistan...) ülkeler olsun, AB ülkelerine girince belli bir süre bazı Avrupa ülkeleri (Yunanistan, İtalya, İspanya, Macaristan...) olsun ve bir hedef ülkeye geçerken Avrupa'da o ülkeler üzerinde göçmenlerin geçtiği (Avusturya, Fransa...) olsun ve Kuzey Amerika ve diğer yerlerdeki hedeflenen ülkeler göçmenler tarafından tercih edilmiştir. (Düvell, 2008: 4, akt. Şemşit, 2018, s.285).

Beyin göçü eğitim görmüş ve yetenekli kişilerin menşe ülkelerinden diğer bir ülkeye, menşe ülkenin beceri kaynaklarında azalmayla sonuçlanacak şekilde göç etmesi (IOM, 2013, s.14). Kendi ülkesinde iş alanlarının azlığı veya tatmin etme koşullarının yeterli olamaması, sosyo-kültürel yaşam koşullarının varlığının az veya yeterli olmaması, insanların sahip oldukları yetenekleri ve nitelikleri daha iyi bir ülkede yapmak adına yaptıkları göçlerdir. Bu göçler, göç veren ülkenin sosyo-ekonomik gelişmişlik süreci için çok kötü bir durumdur. Bu beyin göçleri birçok sektör içerisinde olabilir. Özellikle Türkan Yıldırım 2009 yılında yayımlanmış ve sağlık çalışanları üzerinde yaptığı ‘Sağlık Çalışanları ve Uluslararası Göç: Göç Nedenleri Üzerine Bir İnceleme’ çalışmasında bu göçlerin nedenlerini şu şekilde ifade etmiştir:” Yapılan birçok çalışmada sağlık çalışanlarının göçünü etkileyen pek çok faktör olduğu bulunmuştur. Bu faktörler arasında; ekonomik ve politik faktörler, küreselleşme, teknolojik gelişmeler, toplumun artan beklentileri, nüfusun yaşlanması ve hastalık yapılarının değişmesi, AB dinamikleri ve uluslararası kuruluşlar gibi üst plandaki faktörler ile daha yüksek gelir kazanma isteği, ülkelerindeki ailelerine döviz gönderme fırsatı, daha iyi çalışma koşulları, daha iyi donatılmış sağlık sistemlerinde çalışma isteği, kariyer ve ileri eğitim fırsatları, kaliteli bir yaşam ve aile için daha iyi bir gelecek gibi alt plandaki faktörler gelmektedir” (Yıldırım, 2009, s.92). Bu anlamda gelişen bu göçler, göçmenlerin yaşam standartlarıyla ilişkili birçok nedenden kaynaklı olarak ortaya çıkmıştır.

Mülteci kavramı ise XX. Yüzyılda göçmenliğin bir özel tanımı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün dünyayı etkisi altına alan Birinci ve İkinci Dünya Savaşı süreçlerinin yarattığı trajik ve travmatik olaylar, yaşanan insan ölümleri, yıkılan yerleşim alanları, çöken ekonomik düzen gibi uluslararası bir sürü sorunu ortaya çıkarmıştır. Bu ilintisellikte uluslararası sorunları çözmek ve devletlerarası sorunları barışçıl bir şekilde çözmek adına “1 Ocak 1942 Birleşmiş Milletler Bildirisi; 1943 Moskova Konferansı; 1944 Dumbarton Oaks; Şubat 1945 Yalta ve Nisan 1945 San Francisco Konferansı sonucu 26 Haziran 1945 günü kurucu antlaşma imzalandı” (Sur, 2012, s.2538). BM teşkilatı, savaşın yarattığı bu sorunları çözmek adına birbirinden farklı uygulamaları devreye sokmaya çalışmıştır. Bunlardan biri de savaştan kaynaklı yerlerinden kaçmak zorunda kalan ve can güvenlikleri tehlikede olan veya tehlikeye girebilme ihtimalleri olan insanların başka ülkelere kaçmasıyla onların o ülkelerde

hukuki güvence altına alınmaya çalışılmasıdır. Dolayısıyla 28 Temmuz 1951 yılında Cenevre Mülteci Sözleşmesi imzalanmıştır (Goularas & Sunata, 2015, s.18).

BM'nin Hukukuna Dair Sözleşmede mülteci kavramı şu şekilde tanımlanmaktadır:

“1 Ocak 1951'den önce meydana gelen olaylar sonucunda ve ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet, ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen her şahsa uygulanacaktır” (Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Sözleşme, 1951, madde 1).

Sözleşmeye imzasını atan ve daha sonra imzalayan ülkeler bu anlaşmanın gereği olarak mültecilerin yasal haklarını korumakla yükümlüdürler. Daha sonra Türkiye, 4 Ekim 1967’ de Mültecilerin Hukuk Statüsüne İlişkin Protokol’e katılmış ve en son kertede kendi yasal çerçevesi içinde 11.04.2013 tarihli ve 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’ nu Resmî Gazete’ de yayınlanmıştır. (Ergüven ve Özturanlı, 2013, s.1008). Gelişen göç hareketliliği ülkenin mülteci hak ve hukukunun yeniden gözden geçirilmesine neden olmuştur. “Mültecilik hukuki bir statüdür. Dolayısıyla bir kişinin mülteci statüsü alabilmesi için öncelikle ilgili ülkeye iltica başvurusu yapması gerekmektedir. Yapılan bu iltica başvurusunun onaylanması durumunda mültecilik yasal durumu ortaya çıkmaktadır” (Güneş, 2019, s.31). Böylelikle mülteci olabilmek için yasal mevzuatların belirttiği hükümlere uygun görüldüğü zaman mültecilik statüsü kazanılır.

Mülteci ve sığınmacı çok karıştırılan tanımlardan biridir. Özellikle verdiği tanım itibarıyla birbirine yakın olması bu sorunu doğurtmaktadır. Sığınmacı: “Zulüm veya ciddi zarardan korunmak amacıyla, kendi ülkesi dışında bir ülkede güvenlik arayışında olan ve ilgili ulusal ya da uluslararası belgeler çerçevesinde mültecilik statüsüne ilişkin yaptığı başvurunun sonucunu bekleyen kişi” (IOM, 2013, s. 74). Bu tanımdan yola çıkarak sığınma göçleri, ırkı, dini, siyasi düşüncesinden kaynaklı muhalif olanlar veya belli bir iç savaşın ve dış bir ülkenin açtığı savaştan kaynaklı yaşanılmaktadır. Böylelikle bu çerçeve de göç etme aktörlerine sığınmacı denilmektedir.

Sığınmacı ve mülteci arasındaki temel fark hukuki mevzuat ile alakalıdır. Biraz kavramsal içerik olarak yukarıda dediğimiz şekliyle hayati kısımları ile mültecilik ile karıştırılmaktadır. Ancak mültecilik, sığınmacılığın bir üst evresi olup, belli hukuki başvuru ve takipler üzerinden sığınmacının başvuruları kabul edildikten sonra mülteci olarak kabul edilmektedir. Her mülteci bu anlamda sığınmacı olarak başta kabul edilmiş ve belli uluslararası antlaşmalar ve yerel yasalar neticesinde mülteci statüsüne kavuşmuş ve mültecilik ile ilgili temel haklardan yararlanmaya başlamıştır. Ancak belli bir süre sığınmacı olup, sığınma talebi kabul edilse bile, eğer mülteci olma şartlarına sahip olamıyorsa göçmen mülteci olarak kabul edilemez.

İltica ise özel bir göç etme biçimi olarak bir kişinin veya kişilerin kendi ülkelerindeki politik, politik-dinsel atmosferinin yarattığı cezai ve hayati tehlikelerden kaynaklı olarak başka bir ülkeye yasal ve yasal olmayan yollarla gittikten sonra uluslararası kanunların belirlediği çerçevede başvurduğu göç tipidir. “Diğer bir adıyla uluslararası koruma olarak da adlandırabileceğimiz iltica süreci ise zulümden kaçan insanların sığınma talebinde bulunmasıyla başlayan bir süreçtir” (Menekşe, 2018, s. 68). Dolayısıyla sığınma çatısı altında değerlendirilebilir çünkü kişinin belli bir ırka, dine, düşünceye mensup olmasından kaynaklı ölüm tehlikesiyle karşı karşıya kalması, gittiği ülkede sığınma talebinde bulunmasıyla başta neticelenmektedir. İltica da, başvuruyu yapan kişinin iltica koşullarına uyup uymadığı araştırıp değerlendirildikten sonra uygun ise ilticası kabul edilir. İlticası kabul edilen kişi daha sonra devletin tanıdığı hukuki çerçeve de yaşamına orada devam ettirir ve belli bir süre içinde yeterli hukuki mevzuatları destekleyecek bir süreci yaşarsa vatandaş olmayı da başarır.

4.4. Yasal/Düzenli ve Yasal Olmayan/Yasadışı/Düzensiz Göç

Göç etme sürecinin birçok boyutu vardır. Göçmenin vermiş olduğu kararlar, göçün meydana gelme süreçleri, göç etmek istenen yerin koşulları gibi birçok boyutu vardır. Dolayısıyla göç eylemini yapan insanlar yaşadıkları süreçlere bağlı olarak göç eylemini gerçekleştirmektedirler. Uluslararası hukukun yapmış oldukları yasal mevzuatlara göre mi, yoksa bunlara aykırı bir şekilde mi insanlar göç etmektedirler? Dolayısıyla yapılan göçlerin yasal süreçlerle gerçekleştirilip, gerçekleştirilmediği bu konu başlığı altında incelenecektir.

4.4.1.Yasal/Düzenli Göç

İnsanlar belli nedenlerden kaynaklı olarak göç etme sürecini gerçekleştirirken, bu göç sürecinin yasal boyutlarıyla göç etmektedirler. Yani “menşe ülkeden çıkışı ve ev sahibi ülkeye seyahati, transit geçişi ve girişi düzenleyen kanun ve yönetmeliklere uygun olarak insanların olağan ikamet yerinden yeni bir ikamet yerine gitmeleri” (IOM, 2013, s. 26). Bu bakımdan uluslararası hukuk ve sözleşmelerle insanların gerçekleştirdiği bireysel ve kitlesel göç hareketleridir. Burada devletlerin kendi iç hukukuna göre bazen göç eylemi ve tanımı tartışılabilir genel olarak uluslararası göç hukuku bu süreci meşru bir hak olarak kabul eder. Bu göç sürecinde özellikle “iltica, mülteci olma” gibi aktörlerin “geri gönderilmeme” hakkı vardır. Ancak yasal yollarla gidip, oturum izni aldıktan sonra kalan göçmenler, yasal izin süreçleri bittiği takdirde ülkeden ayrılmayıp, izinsiz kalmaya devam ederse, bunlar da yasal olmayan göç sınıfına girmeye başlarlar.

4.4.2. Yasal Olmayan/Yasadışı/Düzensiz Göç

Uluslararası arası hukukun belirttiği şekil ve koşulların dışında gerçekleştirilen göç etme şeklidir. “Gönderen, transit ve kabul eden ülkelerin düzenleyici normlarının dışında gerçekleşen hareketlilikler” (IOM, 2013, s.26) olarak tanımlanır. Bu göç sürecinin altında daha çok ekonomik kaygılar yer almakla birlikte, politik süreçler, başvuru alan ülkelerdeki vize ve kabul zorluklarına bağlı olarak da yaşanmaktadır. Türkiye Avrupa ile geçiş bölgesinde yer alması nedeniyle transit göç alanı olarak kullanılan alanlardan biridir. Ancak bu göç süreci nice insanın ölümüyle sonuçlanmıştır. Yasadışı göçmenler gibi yasal yollarla bir başka ülkeye ulaşan ve oturum izni alan kişilerin izin süreleri bittiği halde izin başvurusu yapmayan ya da ülkeden ayrılmayan kişiler de yasadışı göçmen statüsünde değerlendirilmekte ve tespit edildikten sonra kişi hakkında yasal süreçler başlatılmaktadır.

4.5. Yoğunluğuna Göre Göç Hareketleri

Göç olgusu ele alınırken ve bu anlamda göçün boyutları incelenirken, ortaya çıkan göç sürecinin etki düzeyinin ‘ne kadar olduğu?’ sorusunu da beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede göçün yoğunluğu bu başlık altında incelenecektir.

4.5.1.Kitlesel Göçler

Kitlesel göçlerin yaşanmasının nedenleri arasında savaşların, doğal felaketlerin ve diğer nedenlerin etkilerinin olmasıdır. Yaşanılan bir savaş süreci ve şehirlerin bombalanması ve bir savaş alanı haline dönüşmesi ve akabinde işgal edilmesine paralel insanlar kitleler halinde güvenli alanlara ve ülkelere göç etmeye başlamaktadır. Yaşanılan bir deprem, kuraklık, çığ, sel gibi doğal felaketler de insanların zorunlu bir şekilde göç etmesine neden olmaktadır. Bu bağlamda ortaya çıkan göçler zorunlu ve irade dışı koşullarla gerçekleşmektedir. “Tarihte bilinen en büyük kitlesel göçler, batıya yapılan “Kavimler Göçü” ile ortaya çıkmıştır” (Bimay, 2022, s.90). Cumhuriyetin ilk yıllarında Yunanistan ile yapılan mübadele olsun (Boyras, 2016, 2707)., Irak, İran (Deniz, 2011, s.95 akt. Kaya & Çağlayan S.164) Suriye’de yaşanan iç savaştan kaynaklı yaşanan göçler (Selmaşur ve Şahin, 2020, s.85) kitlesel göçler olarak incelenebilir.

4.5.2. Bireysel Göçler

Bireysel göçler, insanların kendi iradeleriyle gerçekleştirmeye çalıştığı, daha iyi ve refah bir yaşam talepleri ile gerçekleştirdiği ve ülke içinde yaşanan politik, politik-dinsel baskılar ile başka ülkeye kaçmak zorunda kalındığı göçlerdir. Kitlesel göçlerin yaşanması daha çok zorunluluk ve mecburiyetten kaynaklanmakta iken bireysel göçler iltica gibi zorunluluklar dışında kişinin mecburi olmadığı sadece daha iyi yaşama arzusu ile yapılmaktadır. Bu göç süreci ülke içinde ve ülke dışında da görülmektedir. Kırsal alanlardan kentlere gelen aile veya bireyler daha iyi koşul ve imkânlar da yaşamak için gelmektedirler. Ülke dışında da bu göçler arasında beyin göçleri ve iltica göçleri örnek verilebilir.

5. GÖÇ KURAMLARI

Bu başlık adı altında göç ile ilgili kuramlar incelenecektir. Göç ile birlikte insanların coğrafi hareketliliği devam ettikçe bilim insanları göçü ve göçmen olgusunu daha iyi çözümlenip ve değerlendirilmesi için bir sürü teori geliştirmeye başlamışlardır. Göçün mekânsal kopuş ile bağı ve etkileri, zaman süreci içindeki değişim ve dönüşümü, göç ve göçmen algısı gibi olgular göçün bilimsel bir incelemeden geçmesini zorunlu kılmıştır. Ekonomik değişime, siyasal mücadelelere ve şiddetli çatışmalara karşılık olarak yeni göç akımları gelişirken, tüm dünyada uzun

zamandır var olan göç biçimleri yeni formlarda varlığını sürdürmektedir (Castles ve Miller, 2008, s.12).

5.1. Ravenstein'in Göç Kanunları

Göç araştırmaları ile ilgili yapılan ilk araştırma George Ravenstein tarafından yapılan Göç Hukuğu veya Göç Kanunları (The Laws of Migration) araştırmasıdır (Yetkin, 2019, s.56). Yaptığı bu araştırma ile göçün altında yatan nedenlerin neler olabileceğini ortaya çıkarmak istemiştir. Yapılan çalışma ile birbirinden farklı bölgelerin istatistiklerinin karşılaştırılması yapılmış ve teoriye göre, baskıcı yasalar olsun, ağır vergiler, iklimden kaynaklı kötü şartlar vb. gibi göç sürecinin zorlayıcı etkileri olsa da bireyin ekonomik kaygısı ve yaşam koşullarını iyileştirmek isteği en önemli göç sebebi olarak ifade edilmiştir. (Ravenstein, 1889, 286, akt. Ak, 2021, 1753). Ravenstein' in göç ile ilgili çalışması gelişen sanayileşme süreciyle ilişkilidir. Yapılan çalışma bu anlamda endüstrileşme ve endüstrileşme ile ilişkin gelişen kentleşme üzerine inşa edilmiştir. Zamanla endüstrinin gelişmesi ve buna paralel iş imkânlarının çoğalması, gelişen ulaşım sistemleri ve bu anlamda insanların Avrupa'ya ve Kuzey Amerika'ya yönelmesine neden olmuştur. Böyle bir süreçten kaynaklı insanlar evlerini, yerleşim alanlarını bırakıp, daha iyi bir yaşam şartlarında yaşamak için başka yerlere göç etmişlerdir. (Çağlayan, 2006, s. 69).

Ravenstein'in çalışmasını değerli kılma özelliği onun o dönemin göç ile ilgili ilk çalışma olması hem kendisinden sonra gelen göç teorilerine eleştirel bir bakış açısı kazandırması hem de yeni araştırmalara ışık tutması adına önemlidir. Ravenstein'in yaptığı araştırmaya göre yedi tane göç kanunundan bahsetmiştir. Bunlar (Ravenstein, 1885, 198-199, akt. Ak, 2021, 1753).:

Tablo 1: Ravestein Göç Kanunları

1. Çoğunlukla göçmenler kısa mesafedeki yönelik "göç akımlarını" oluşturur. Ortaya çıkan göç dalgaları büyük ticaret merkezlerine ve endüstrilere doğrudur.
2. Bir kentteki ekonomik gelişmeler kent çevresindeki bölgelerden kente doğru göçlerin başlamasına sebep olur. Daha uzak yerlerde yaşayanlar ise kent çevresinde boşalan yerleri doldurur ve bu döngü kademeli şekilde bütün ülkeyi etkiler.

3. Göç kendi kendine bir amaç oluşturmaz. Dolayısıyla yayılma süreci ve yayılmayı emme süreci birbiri ile uyumlu olur.
4. Her bir göç dalgası karşı bir dalga oluşturur. Dolayısıyla yoğun göç alan yerler aynı zamanda göç veren bir yere de dönüşebilir.
5. Göçlerin uzun mesafelileri çoğunlukla gelişen ve endüstrileşen merkezlere yönelik olurken, kısa mesafeli göçlerde bu merkezlere doğru kademeli ilerleyiş vardır.
6. Kentsel yerlilerin göç eğilimi kırsal kökene sahip bireylere göre daha düşüktür
7. Kadınların göç eğilimi erkeklerden daha fazladır.

Kaynak: Ravenstein, 1885, 198-199, akt. Ak, 2021, 1753.

Ravestein yukarıda ki verilen bilgilerden de anlaşılacağı üzere böylelikle göçün gerçekleşme süreçlerini, göçe nelerin etki ettiğini, göç etme süreçlerine kimlerin daha çok katıldığını, ayrıca göç etme yönünün nerelere doğru olacağıyla ilgili göçü yedi kanunda toplamıştır. Ravestein, bu çalışması göç teorileri için, göçün birçok boyutta değerlendirilmesi için önemli bir çalışma olmuştur.

5.2. İtme Çekme Kuramı

1966 yılında bu kuramın ortaya atan bilim insanı Everest Lee olmuştur. Düşüncelerini de Bir Göç Teorisi (A Theory of Migration) adlı eserinde dile getirmiştir. “Lee, Ravenstein’den beri neredeyse yetmiş beş yıl geçtiğini, neredeyse de binlerce göç çalışmasının yapıldığını ve pek çoğunda Ravenstein’a atıfta bulunduğunu belirtmiş; geçen bu süreçte yapılan göç çalışmalarının çoğunun da göçmenlerin demografik yapısına ait genel bir eğilim ortaya koymaktan öteye gitmediğini ifade etmiştir” (Todaro, 1980, s. 16, akt. Çağlayan, 2006, s. 72).

Lee, kendi çalışması da göç sürecinin başlaması ve gerçekleşmesinin altında yatan itici ve çekici nedenlere odaklanmıştır. “Her göç sürecinin bir çıkış ve bir varış noktası ile karakterize edilebileceğini belirten Lee, göç kararında ve göç sürecinde etkili olan dört başlığı aşağıdaki şekilde özetlemiştir” (Lee, 1969: 285, akt. Özcan, 2017, s. 192). Lee’nin dört maddelik düşüncesi, onun teorisinin yapısını oluşturmaktadır. Bu dört başlık sırasıyla “1. Çıkış yerine ilişkin faktörler, 2. Varış yerine ilişkin faktörler, 3. Araya giren engeller, 4. Bireysel faktörler” (Lee, 1969: 285, akt. Özcan, 2017, s. 192) olarak sıralanmaktadır.

“İtme-çekme teorisinin temel bileşenlerini yukarıdaki şekilde açıklayan Lee’ye göre göçe etki eden faktörler pozitif, negatif ve nötr olmak üzere üç kategoride ele alınmalıdır. Bireylerin çıkış noktalarında kalmalarını sağlayan faktörler pozitif (+), bireyleri göç etmeye yönlendiren faktörler negatif (-) ve bireylerin göç kararı üzerinde olumlu ya da olumsuz bir etkisi olmayan faktörler de nötr (o) faktörler olarak ele alınmıştır” (Ela Özcan, 2017, s.192).

Böylelikle Lee yapmış olduğu bu çalışma ile göçün neyden dolayı kaynaklandığını irdelemiş dolayısıyla da göçmenin verdiği göç etme kararının altında yatan süreçleri bir yerin itici yani olumsuz koşullarına ve gidilen yerin çekici yani olumlu taraflarına odaklanarak çalışmasını ortaya koymuştur.

5.3. Petersen’in Beş Göç Tip Kuramı

Göç üzerine araştırma yapan diğer bir araştırmacı Willam Petersen’dir. Petersen’da göç olgusunu, göç sürecini ve göç etmede göçmenin verdiği kararların nasıl olduğunu incelemek istemiştir. Petersen, “ekonomik yapının belli sınıflar için ne anlama geldiğini ve ekonominin göçü nasıl etkilediğini, göçleri anlayıp sınıflandırmak için incelememiz gerektiğini ortaya koymuştur. Çünkü ekonomide yaşanan dalgalanma üst, orta ve alt sınıfları farklı şekillerde etkilemekte ve kişilerin farklı tepkiler vermelerine neden olmaktadır” (Çağlayan, 2006, s.75). Petersen böylece göç sürecinin ekonomik bağ ile ilişkili ortaya koymuş ve sınıflar arasında göç olgusundan etkilenme ve oluşan tepki vermelerinde farklılaştığını düşünmüştür. “Petersen göç sınıflandırmasının temelini, itme-çekme kutupsallığını göç hareketinin yenilikçi ya da tutucu olmasına göre birbirinden ayırarak ve buna bireylerin göç etme isteklerini de dâhil ederek şekillendirmiştir. Bu çerçevede bireysel ve sınıfsal farklılıkları temel alarak göç sosyolojisi içinde oldukça önemli bir yeri bulunan beş göç tipini tanımlamıştır” (Petersen, 1970, 55-65, akt. Özcan, 2017, s.194). Petersen’in göç tipleri şunlardır:

Tablo 2: Petersen’in Beş Göç Tipi

1. İlkel (primitive) göçler: Bu göç tipi doğal nedenler veya doğal afetler ile ortaya çıkan göçlerdir. Petersen göçebe toplulukların dönemlik göçlerini de bu göç tipi içerisinde tanımlamaktadır (Çağlayan, 2006, s.75). Bu sınıf kapsamında değerlendirilen göçler,

kuraklık, kötü hava koşulları ve benzeri sebeplerle ortaya çıkan toplu göçlerdir (Özcan, 2017, s. 194).
2. Zoraki (forced) ve 3. yönlendirilen (impelled) göçler: Zorunlu göçler devlet ya da eşdeğeri olan bir sosyal kurumun yarattığı itme etkisiyle ortaya çıkan göçlerdir. Yöneltilmiş göçler ise, göçmenlerin gitme ya da kalma konusunda karar verme gücünü ellerinde bulundurabildikleri göçlerdir (Ela Özcan, 2017, s. 194). Petersen, ilk göç tipinde ayırt edici özellik olarak doğanın yarattığı baskıyı kullanırken; ikinci göç tipi olan zoraki göç ve üçüncü göç tipi olan yönlendirilen göçte, sosyal durumun yarattığı baskıyı ayırt edici bir özellik olarak kullanmaktadır (Çağlayan, 2006, s. 75).
3. Serbest (Free) Göç: Serbest göçlerin sayılan diğer iki göçten farkı, göç kararını bireyin kendisinin veriyor olmasıdır. Bir başka ülke veya kente çalışmak üzere giden, emek göçü gerçekleştiren işçiler bu göç tipine örnek gösterilebilir (Adıgüzel, 2016, s.27).
4. Kitlesele (mass) göç: Petersen'e göre dünyadaki göçün üçüncü basamağı olan bu göç tipi, teknolojik gelişmeye paralel ilerleyen bir durumu ifade etmektedir. Petersen dünyadaki ulaşım yollarının ve imkânlarının gelişmesiyle, göçün kitlesele bir duruma geldiğini ifade etmektedir. Bu göç tipinin en belirgin ve diğer göçlerden ayrılan özelliğı, göçün kolektif bir olgu hâline gelmesidir (Çağlayan, 2006, s.76). Kitlesele göçler ise serbest göçlerin sonucudur. Serbest göçte az sayıda insanın başka bir yere göç ettikten sonra, ülkeleriyle bağ kurmaları sonucu o ülkeden göç edenlerin sayısı hızlı bir şekilde artar ve çekici etkenler nedeniyle göç kitlesele görünüm kazanır (Yetkin, 2019, s.60). Türkiye de son yıllarda Kanada ve Avrupa' ya giden göçler bu anlamda değerlendirilebilir.

Kaynak: Petersen, 1970, 55-65, akt. Özcan, 2017, s.194.

Petersen, göç tiplerini, yukarıda da görüldüğü üzere tarihsel bir çerçeve de ele alarak göç sürecinin bütün boyutlarını incelemeye ve göç sürecine etki eden koşulları çözümlemeye çalışmıştır. Dolayısıyla Petersen'in yapmış olduğu çalışma tarihsel ve ekonomik bağlamlar içinde ortaya konulmuştur.

5.4. Kesişen Fırsatlar Kuramı

1940 yılında Stouffer tarafından ortaya konulmuştur. “Bu kurama genel olarak bakıldığında, mikroya yönelik, göç konusunda bireylerin kararları ve bu kararlara iten sebepler üzerine yoğunlaşan ve sosyal aktör olarak göçmeni ön plana çıkaran bir kuram olduğu gözlenmektedir” (Çağlayan, 2006, s.77). Kuramın temelinde böylelikle göçmeni ve göçmenin kararlarını ve bu göç kararını almasına neden olan koşullar incelenmiştir. Bu kurama da temel noktalar göç sürecindeki mesafe ve varılacak

yerdeki imkânların varlığı ve bu imkânların çokluğu olarak görülmüştür. Stouffer bu kuram ile mesafeye daha fazla önem atfetmiş ve bu anlamda diğer faktörlerin önüne yerleştirmiştir. Böylece gidilecek yerdeki mesafenin az olması ve göç edilen yerdeki olanakların ve iş sektörlerinin zenginliği göçün yönünü buraya vermekte ve göçlerin çok olmasına neden olmaktadır. (Akçadağ, 2012, 6-7, akt. Yetkin, 2019, s.73). Böylece göç edilen yerin olanakları ne kadar gelişkin olursa ve bu sürekliliğini koruyorsa, mesafenin de kısa olması temelinde göç sürekliliğini de artıracaktır.

Stouffer'in göçü daha çok ekonomik endeksli göçler olan işçi göçleri araştırmalarında kullanılabilir. (Çağlayan, 2006, s.78). Çünkü teorinin temelinde olan iş dinamikleri, gidilen yerin iş imkânlarının ve ekonomik sürecin zenginliği bu göçün ekonomik boyutunu daha öne çıkarmaktadır. Haliyle göç kararlarının verilmesindeki temel öncül ekonomik boyutlar ile ilişkin olmaktadır.

5.5. Merkez Çevre Kuramı

Göç kuramları bir sürü olmakla beraber içlerinde kimisi az kimisi yaygın olarak kullanılır. Bu kuramlar içinde merkez çevre de yaygın olarak kullanılan bir kuramdır. Kuram hem Merkez Çevre olarak da ele anılmakta hem de Bağımlılık Okulu olarak da anılmaktadır ve Immanuel Wallerstein, Andre Gunder Frank ve Samir Âmin gibi önemli düşünürler tarafından geliştirilmiştir. (Çağlayan, 2006, s. 78). İdeolojik bir kuramdır. “Marksist bakış açısının hâkim olduğu bu teoriye göre işgücü göçünün ortaya çıkışını dünya kapitalist sisteminin bir parçası olarak görmek gerekmektedir” (Özcan, 2017, s.200). Böylelikle göçlerdeki temel boyutu kapitalizmin yarattığı işgücü üzerinden değerlendirmektedirler.

Uluslararası göç süreçleri, gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler için büyük bir sorun teşkil de etmektedir. “Merkez çevre kuramına göre göç, modernleşmeyi ve gelişmeyi sağlayan bir mekanizma olmaktan çok uzaktır ister yasadışı yollardan kaçak biçimde ister iltica ederek, isterse işgücü anlaşmalarıyla tamamen yasal süreçlerle gerçekleşsin, göçler, az gelişmiş ülkelerin işgücünün gelişmiş ülkelere kullandırılmasına yaramaktadır. Bu kullandırılma karşılığında, göçmenlerin ülkelere yolladıkları işçi dövizleri ise bu ülkeleri geliştirmekten çok sosyo-ekonomik gelişmelerini daha da olumsuz biçimde etkilemektedir (Adıgüzel, 2016, s.30). Haliyle göç veren ülkelerin ekonomik ve sosyo-kültürel alanlarında ciddi sorunlar doğmakta ve durum böyle olunca gelişmesinin de önü kapatılmaktadır. Sürekli dışarıya göç veren

gelişmemiş ve az gelişmiş ülkeler iş gücünü kaybetmeye devam ederken, gelişmiş ülkeler de bu anlamda gelen göçmenleri ucuza çalıştırarak yararlanmaktadır.

Göç olgusu, kapitalist sermaye tarafından bir araç olarak kullanılmakta, kapitalist sermaye göç süreci üzerinden artmaya devam ederken, göç ile birlikte gelen ucuz emek bu sermaye için kullanılmaktadır. Ayrıca Kapitalist ülkelerde yeterli iş gücüne sahip değilse, sahip olduğu iş gücünü de ucuza çalıştırmak mümkün olmayınca sorunun çözümünü göçmenlerde aramaktadır. Merkez Çevre kuramına göre, bu kapitalist ekonomi Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya gibi merkez konumunda olan bölgelerden yayıldıkça, dünyanın diğer kısımlarında kalan ve büyüyen nüfus bu Kapitalist ekonomik oluşum içerisinde sokularak, bu bölgelerdeki hammadde, toprak alanları ve emek denetim altına alınmasından kaynaklı, küçük üreticiler ayakta kalabilmek için göç etmek zorunda kalacaktır. (Yetkin, 2019, s.62-63). Göç etmenin sonucu olarak gittikleri Kapitalist ülkelerde ucuz iş gücü olarak kullanılacaktır.

Merkez çevre kuramı burada emeğin sömürülmesi üzerinde daha çok durmaktadır. Ayrıca, “bu kuram göç hareketlerini, üçüncü dünya ülkelerinin birinci dünya ülkelerine bağlı kalmasının sebebi olarak görmektedir” (Castles ve Miller, 2008, s. 35, akt. Uslu Ak, 2021, s.1754). Kuram böylelikle Kapitalist sermaye tarafından yaratılan göç koşullarını, üçüncü dünya ülkelerinin göç üzerinden sömürülmesini eleştirmektedir.

5.6. Göç Sistemleri Kuramı

Öncülüğünü Mabogunje’nin yaptığı bu kuramın öne sürdüğü şey göçten kaynaklı olarak, göçmenlerin çıkış yerleri de dâhil olmak üzere, varış yerlerinde de sosyal, ekonomik, kültürel ve yapısal şartların değiştiği ve bu göç etkisiyle yeni bir gelişim sahasının meydana geldiğini ifade edilmiştir. Dünya sistemlerinde önemli olan uluslararası ilişkiler, politik ekonomi, kolektif eylem ve yapısal kısımlara değer veren bu teori de bölgesel göç süreçleri incelenmektedir (Özcan, 2017, s.201). Göç sistemleri kuramında böylelikle bölgesel göç süreçlerinin analizinde toplumsal yapılar önem arz etmektedir. “Göç sistemleri kuramı uluslararası ilişkiler çerçevesinde, ekonomik ve politik temelli olarak geliştirilmiş bir kuramsal çerçevedir. Bu kurama göre iki ya da daha fazla ülke karşılıklı olarak göçmen değişimiyle bir göç sistemi ve ilişkiler zinciri oluştururlar. Bu ilişki ve ilişkiler bütünü yakın iki ülke arasında gerçekleşebileceği

gibi, birbirileriyle aralarında hayli mesafe bulunan ülkeler ve bölgeler arasında da kurulabilir. Meksika ve Amerika Birleşik Devletleri arasındaki göç ve göçmen ilişkisi, yakın bir coğrafya üzerinde; Batı Afrika ve Fransa arasındaki göç ve göçmen ilişkisi de uzak iki coğrafya arasında gerçekleşen, göç sistemleri ilişkisine iyi birer örnek olabilirler” (Çağlayan, 2006, s. 82). Dolayısıyla göç süreci kendisiyle birlikte ülkeler arasındaki ilişkilerin de ortaya çıkmasını sağlamaktadır. Uluslararası ülkeler belli şartlar üzerinden anlaşarak göç sürecini değerlendirmekte ve göçün ekonomik, politik, sosyo-kültürel taraflarını değerlendirmektedirler. Ancak göç sürecinden önce de devletlerarasında ilişkiler vardır. Bu ilişkilerin tarihsel boyutları olabilir. Ülkeler arasındaki ilişkiler, ticari, mali, kültürel ve hatta ortaklaşa askeri savaşlara kadar bağlara uzanabilir. (Adıgüzel, 2016, s.31-32).

Göç sistemi yaklaşımı birkaç tane değişik düşünceyi varsaymaktadır: Bu varsayımlar şunlardır (Abadan Unat, 2002, s.22-23).

Tablo 3: Göç Sistemi Varsayımları

a. Göç sisteminde yer alan ülkeler coğrafi açıdan yakın olmak zorunda değildir, çünkü bu konuda fizikî yakınlıktan çok siyasal ve ekonomik ilişkiler söz konusudur. Yakınlık, bu göç hareketlerini arttırmadığı gibi uzaklık da onlara engel olmamaktadır.   b. Çokkutuplu sistemler de söz konusu olabilir, bu takdirde dağınık halde bulunan bir kısım merkez ülkeler birbiri ile örtüşen göçmen ülkelerin göçmenlerini kabul etmektedirler.   c. Bazı ülkeler birden çok göç sistemine mensup olabilir, ancak uygulamada çoğulcu üyelik daha çok gönderen devletlerde görülmektedir.   d. Ülkeler toplumsal değişme, ekonomik dalgalanma ya da siyasal nedenlerle sistemden çıkabilir ya da sisteme katılırlar. Sistemlerin istikrarlı yapıları yoktur.

Kaynak: Abadan Unat, 2002, s.22-23.

5.7. Göçmen İlişkiler Ağı (Network) Kuramı

Göç sürecinin gerçekleşmesinde ve göç süreçlerinin daha kolay olacak şekilde oluşmasında, insanların birbirleriyle kurdukları ilişkiler çok önemlidir. Hem göçte karar alma sürecini hızlandıran bir ilişkidir hem de göçün gerçekleşme potansiyelini artırır. Göçmen ilişkileri ağı bu anlamda göç için önemli bir etkidir. “İlişkiler ağı kuramının temelini; göçmenlerin göç ettikleri ülkede kurdukları, aynı zamanda göç alan ülke ile göç veren ülke arasında da kurdukları sosyal ağların varlığı ve bu ağların,

süregiden karşılıklı göçler üzerine olan etkisi oluşturmaktadır. Bu ağlar hemen her tür sosyal temele ve değişkene bağlı olarak kurulmuş, güçlü ve zayıf ağlar olabilir (Çağlayan, 2006, s.85). Dolayısıyla göç edenler ve göç etme potansiyeline sahip olanlar arasında değişik bağlar kurulmaktadır. Bu bağlar sayesinde gidilen yerlerde halı hazırda oluşturulan göçmen ağları, gidilen yerde ki yaşanma potansiyeline sahip sorunları hem azalttığından hem de göç edenler için yerleşme, iş bulma, gidilen yerle ilgili bir sürü kolaylık sağladığından göçü çekici kılmaktadır.

Bu kuramın temelinde bulunan belli başlı ilkeler şunlardır (Güllüpinar,2012 s.76).:

Tablo 4: Göç ilişkiler Ağı İlkeleri

1. Göçmen ilişkiler ağları, göç sürecini sürekli teşvik ederek diri tutmakta ve yaygınlaştırmaya devam etmektedir.
2. Göçmen ağları sayesinde, göç sürecinin yaratabileceği ekonomik yükümlülükler ve sorunlar konusunda kolaylıklar doğar. Bu anlamda göçmenlerin gideceği yerlerde adaptasyonları konusunda yardımcı olur.
3. Daha göç potansiyeline sahip olan göçmenler ve göç ağlarına yeni dahil olanlar arasında gittikleri yerdeki imkanlar ve resmi süreçler hakkında kendi aralarında kurdukları bilgi alışverişleri haber kanalları gibi görev taşımaktadır.
4. Göçmenler arasında kurulacak bir ilişki ağının başlaması, buna hem devletlerin müdahale etmesini hem de kontrol etmesini zorlaştıracaktır. Göç ülkesinin kabul ettiği göç politikaları ne olursa olsun, göçmenler arasındaki ilişkiler ve davranış örüntüleri devam etmektedir.
5. Göçmen ilişkiler ağı ile birlikte gönderici konumda olan ülkeleri de daha fazla ilgilendirmekte ve gidenler temsil konumuna gelmeye başlamaktadırlar. Göçmen ilişkiler ağı büyüyüp geliştikçe, göçün sosyo-ekonomik sebepleri de belirsiz bir hale gelmektedir.
6. Göçmen ilişki ağlarını güçlendiren politik hedeflerden biri de göçmen ailelerin birleşerek bir araya gelmesini sağlamaktır. Bu sayede hem göç ilişkisine bağlı olan için de, hem de göçmen aileye üye olan kişilere özel giriş hakkı tanınmaktadır.
7. Göçmen ilişki ağları, göçmenlerin yeni gittikleri yerlerden, oturmuş sosyo-kültürel yaşamdan yalıtıp, kendi ülkelerindeki ilişkilerin sürdürülmesini sağlamaktadır.

8. Göçmen ilişkiler ağı, göç sürecinin oluşumunu, gidilecek yeri, kimlerin gelip gelemeyeceğini belirlemektedir. Böylelikle oluşacak göçün yoğunluğunu ve hızını belirlemektedir.

Kaynak: Güllüınar, 2012, s.76.

Göçmenlerin birbirleri ile kurdukları göç ilişkisi ağları göçün hangi yerleşim alanına yöneleceği, göçün şiddetini etkilemektedir. Akrabalık ve dinsel ilişkisi yoğun toplumlar, şöyle ki Türkiye’deki hemşerilik ve akrabalık kısımlarında çok belirleyici olduğu dikkat edilmesi gereken bir durumdur. (Adıgüzel, 2016, s. 31). Dolayısıyla son yıllarda Türkiye’den Kanada’ya bu anlamda geliştirilen ağlar ile birçok sayıda insanın göçünü kolaylaştırmıştır. Oraya varan göçmenler bu ilişki ve ağlarla da adapte olma sürecini daha kolay yaşamakta ve gelişebilecek engelleri daha kolay bir şekilde aşmaktadırlar.

5.8. Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı

Göçler, birçok nedenden kaynaklı olarak ortaya çıkmaktadır. Ancak ekonomik boyutu her zaman önemli bir boyutunu oluşturmuştur. 1960 yıllar gelindiğinde Todaro, Fei ve Ranis tarafından bu kuram geliştirilmiş, göçün nedeni olarak sermaye ve işgücünün dağılımında eşit bölgesel koşullara sahip olunmamasına bağlamaktadırlar. İşgücünü harekete geçiren şey, ücret ve yaşam standarttı olup, göç veren ülke ve göç alan ülke arasındaki arz ve talebin ayrımsız tarafları göçün yapısal sebeplerini meydana getirmektedir. Bu sebeple kurama göre ülkeler arasındaki ücret farklılıkları azalmaya başlayınca ve küreselleşmeden kaynaklı ulusal ekonomiler birbirine bağımlı hale geldikçe yaşanan bu işgücünün hareketliliğinde azalmalar olacaktır. (Güllüınar, 2012, s. 58-59). Bu anlamda göç sürecine yönelik yapısal sorunların çözümünü ücret farklılıklarının azaltılmasında yatmaktadır.

Bu kuramın uluslararası göçle ilgili varsayımlarını özetleyecek olursak;

1. Uluslararası anlamda ortaya çıkan işgücüyle alakalı göç hareketlerinin nedeni, ülkeler arasındaki ücretteki farklılıktan dolayı meydana gelmektedir.
2. Yapılacak ücret farklılıkların azaltılması, işgücüyle alakalı göçleri sona erdirecek, farklılıklar olmayınca işgücü bir yerden bir yere gitmeyecek, dolayısıyla göç hareketleri yaşanmayacaktır.

3. Nitelikli işgücünün göç edip gitmesiyle, nitelikli olmayan işgücünün göç etmesi birbirinden farklı nitelikte bir göç hareketini ve yer değiştirmesi anlamına gelmektedir.

4. Uluslararası göç hareketindeki en önemli şey işgücü piyasasıdır, geri kalan piyasaların bunun yanında bir önemi yoktur.

5. Böyle bir göç hareketliliğinde, ülkelerin başındaki iktidarların yapacağı görev, göç veren ve alan ülkeler arasında işgücünün denetimini yapmak ve süreci etkilemeye çalışmaktır. (Abadan Unat, 2006: 22; Massey, 1993: 433-434, akt. Güllüpınar, 2019, s.103).

Neoklasik Ekonominin Makro Kuramı yukarıda ki bilgilerden de yola çıkarak bölgesel farkların olduğunu, bu farkların ekonomik temelli olduğunu, dolayısıyla yaşanan göçlerin olma sebeplerinin altında ekonomi olduğunu ve işgücünün arz ve talep kısımlarına odaklanmıştır.

5.9. Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramı

Bu kuram da ekonomi ile ilişkili olarak ortaya çıkmıştır. Bu kuram da göçün nedenleri inceleyip tartışırken Makro Ekonomik Kuram gibi yakın varsayımları ifade etmektedir. Yalnız Neoklasik Ekonominin Mikro Kuramında göçün ortaya çıkmasındaki neden, iş piyasalarındaki makro olgularla birlikte bireyin kendisiyle de birliktedir (Güllüpınar, 2019, s. 103). Göç sürecini, rasyonel planlar yaparak, ekonomik anlamda kar ve maliyet sürecine bakarak nerede daha fazla kar yapılabilir ona göre planlar yapan bireyin kendisidir (Adıgüzel,2016, s.28). Dolayısıyla Sjaastad, Borjas ve Todaro'nun geliştirdikleri bu modelin temelinde bireylerin daha fazla kar edecekleri yere doğru göç etmek istemeleri ve bu anlamda verdikleri göç kararıyla göç sürecini gerçekleştirmeleriyle alakalıdır (Abadan Unat, 2002, s.7). “Burada uluslararası göç kararı, yaşam kalitesini yükseltmek isteyen bireylerin daha yüksek ücret veren yerlere gitmek yönünde aldıkları rasyonel kararlar sonucunda ortaya çıktığı vurgulanmaktadır” (Toksöz, 2006: 17, akt. Tamer, 2020, s.277). Böylelikle göçün en belirleyici aktörü, ekonomik anlamda daha fazla doyum sağlamak ve yaşam kalitesini daha fazla yapmak isteyen bireydir.

Neoklasik Kuram, şu varsayımları içermektedir (Abadan Unat, 2002, s.7-8). :

a. Makro Kuram, ekonominin bütün süreçlerinde tam istihdamı ön görürken, bu kuram da uluslararası göç hareketleri ister kazanç olsun ister istihdam olsun, farklılıkların algılanıp

ele alınmasına dayanmaktadır. İş gerek kazanç gerekse istihdam açısından farklılıkların algılanmasına dayanmaktadır.

b. Diğer şartların eşit kaldığı yerde, göç eden kişinin sahip olduğu nitelikler ki bunlar iş tecrübesi, dili bilmesi, eğitim durumu gibi kişinin gideceği ülkede iş bulma sürecini artıran faktörlerdir.

c. Göç maliyetine etki edebilecek bireysel nitelikler, insanların toplumsal koşulları ve teknolojik unsurlar, göç sonucuyla kazanımları fazlaştıracak unsurlardır, bunlar da uluslararası göçün hızını artıracaktır.

d. Ülkeler arasındaki yaşanan göç akımları bireylerin maliyet/kâr (cost/benefit) hesaplarına göre yapmalarının bütünsel sonucudur.

e. Uluslararası yaşanan göç hareketleri, ülkeler arasındaki ekonomik farklılıkların ki bunlar kazanç, istihdam gibi farklılıkların olduğu zaman ortaya çıkmaktadır.

f. Göç hareketlerini ortaya çıkaran kararlar, işgücünde yaşanan dengesizliğin bir sonucu olarak meydana gelmektedir.

g. Göç edilen ülkenin çalışma koşulları ve kazanç koşulları çekici ise, maliyet kısmı negatif olabilir. Böyle bir durumda göç süreçlerini durdurmanın yolu ülkelerin uygulayacağı çekici şartları azaltma ve ortadan kaldırmaktır.

h. “Hükümetler, göç hareketlerini gönderen ve kabul eden ülkelerdeki kazançları etkileyecek önlemlerle denetlemektedirler. Örneğin illegal istihdam olanağı durumunda işverenlere ağır para cezaları yüklemek ya da gönderen ülkelere geliri artırmak üzere uzun vadeli gelişme kredileri tahsis etmek” (Abadan Unat, 2002, s.7-8).

Genel olarak yukarıda verilen varsayımlar Neoklasik Mikro Kuramın temelini oluşturmaktadır. Kuramın burada Makro Ekonomi ’den farklı göçün altında yatan şey bireyin vermiş olduğu kararlarla alakalı olmasıdır. Bu anlam da Neoklasik Kuram göç sürecinde bireyi merkezine alarak süreci değerlendirmektedir.

5.10. İkiye Bölünmüş (Dual) Emek Piyasası Kuramı

Ekonomi ve göç ilişkisi bağlamında gelişen başka bir kuram da İkiye Bölünmüş Emek Piyasası Kuramıdır. “İlk kez Piore tarafından ortaya konulan bu teorinin temel varsayımı, hedef ülkelerden göçmen işgücüne devamlı olan talep ve bu talebin gelişmiş milletlerin ekonomik durumlarının bir özelliği olması durumudur” (Yetkin, 2019, s.72). Böylelikle uluslararası ülkelerin talep ve arz ilişkileriyle

yakından ilişkilidir. “Rasyonel düşünceye dayalı bu modelin karşısında “ikiye bölünmüş piyasalar” modeli çok farklı bir yer işgal etmektedir. Bu kuram, uluslararası göç hareketinin modern sanayi toplumlarının işgücü talebinden ileri geldiğini savunmaktadır” (Abadan, 2002, s.10-11). Göç kuramı böylece göç hareketlerinin temelinde modern endüstri toplumlarının emek gücü açısından kaynaklandığını ifade etmektedir. “Kurama ismini veren Piore'ye göre, modern toplumlarda işgücü piyasası iki sektöre ayrılır. Birinci sektördeki sermayesi yoğun işler, büyük oranda yerli işçiler tarafından görülür. Vasıflı olmayı gerektiren birinci sektördeki işçiler çoğunlukla, sosyal güvencesi olan, sigorta, sendika ve toplu sözleşme gibi haklara sahiptirler. İkinci sektörde ise yoğun, vasıfsız, istikrarsız ve çoğu zaman sosyal güvencesiz bir işçilik vardır. Yerli işçilerin rağbet etmediği ikinci sektördeki emek açığını göçmen işçiler doldurmaktadır. İşgücü piyasasının bu ikili yapısı, bölünmüş işgücü piyasasını ortaya çıkarmaktadır. Emek piyasasındaki ayrışmada, rekabet, toplumsal cinsiyet ve etnisite de önemli bir rol oynamaktadır” (Güllüpınar, 2013, s. 110, akt. Adıgüzel, 2016, s.29). Kuram ekonomik süreci böylelikle iki kısma ayırarak, bir tarafını endüstrileşmiş ve talebi artmaya devam eden kısma ayırırken, diğer kısımda uzun zamandır var olan endüstrileşmemiş iş gücüne ayırmaktadır. Bu ayrışmalar içinde de değişkenler olmaktadır.

İkiye Bölünmüş Emek Piyasasının, iki kısma ayrılma sebepleri işin iyi olması veya kötü olmasıyla alakalı değil, bilakis iki piyasanın da kendine ait bir ücret ve istihdam sistemlerinin olmasından kaynaklıdır (Mc Nabb, 1987, s.160, akt. Uyanık, 1999, s.3). O halde bir sektörde iş koşulları, ücret süreçleri, nitelikler önem arz ederken ve burada çalışabilmek için belli şartları temsil etme söz konusu olurken ve bu anlamda endüstrileşmiş piyasanın bir sistemi olarak ortaya çıkarken, diğer kısmı endüstri öncesi şartlar ile ilgili bir sistem olmaktadır. “Bu kurama göre gelişmiş endüstrileşmiş toplum ve ekonomiler sürekli olarak esnek ve ucuz emek gücüne ihtiyaç duyacağı için bu koşullarda göçün önüne geçmek mümkün olmamaktadır” (Güllüpınar, 2019, s.109). Ancak bu göçün önüne geçmek mümkün olmasa da taşıdığı ekonomik sistem ile gelen emek göçünü kendi yararına kullanabilme koşullarını yaratmaktadır.

5.11. Yeni Ekonomi Kuramı

Ekonomi ve göç ilişkisiyle ortaya çıkan kuramlardan biri de Yeni Ekonomi Kuramı'dır. Kuram Oded Stark tarafından 1990'lı yıllarda Neoklasik ekonomi geleneğine dayanarak geliştirilmiş olup, göçün oluşum sürecinde ailenin rolüyle olan bağı irdelemiştir (Uslu Ak, 2021, s.1755). “Yeni ekonomi kuramına göre, göç etme kararı tek tek bireyler tarafından değil, bir hane halkının tüm fertleri hatta bazen bir topluluğun tümü gibi birbiriyle ilgili çok sayıda kişi tarafından alınmaktadır (Stark, 1991, akt. Güllüpınar, 2019, s.106). Böylece Neoklasik Kuram'da değinilen göçün bireysel kararlar ile oluşma sürecinin tek taraflı değil birçok kişi tarafından verildiği ifade edilmektedir.

Yeni Ekonomi Kuramının göç ile ilişkin varsaydığı temel prensipler şunları içermektedir (Abadan Unat, 2002, s.9-10).

Tablo 5: Yeni Ekonomi Kuramı Temel Varsayımları

a. Göç araştırmalarında birey değil, aile, hane halkı ya da üretim ve tüketim alanında kültürel bir birlik gösteren topluluklar ana birim olarak ele alınmalıdır.
b. Ücret farklılığı uluslararası göç hareketinin vazgeçilmez koşulu değildir. Hane halkları ücret farklılığı olmadığı durumlarda da çeşitli rizikoları azaltma amacı ile uluslararası hareketliliği destekleyebilir.
c. Uluslararası göç ve yerel istihdam ya da yerel üretim birbiri ile bağdaşmaz olasılıklar değildir. Hane halkları hem göç hareketine hem de yerel faaliyetlere katılmaktadır. Aslında göç etme, yerel ekonomik faaliyetlere katılırken sermaye bulmaktaki güçlüğü aşmak için en çekici bir çözüm yolu olarak görünebilir. Dolayısıyla, göçmen yollayan bölgelerde cereyan eden ekonomik gelişme, uluslararası göç hareketinin baskısını azaltan bir faktör olmayabilir.
d. Uluslararası göç hareketleri, ülkeler arasındaki ücret farklılıkları ortadan kaldırıldıktan sonra kesinlikle durmaz. Göçmen yollayan ülkenin değişik piyasalarının eksik ya da dengesiz olması halinde de göç etme arzusu sürer.
e. Gelir dağılımının farklı noktalarında yer alan hanelerin bekledikleri gelir artışı eşdeğer bir etki yaratmamaktadır. Farklı gelir dağılımına sahip topluluklar, farklı beklentiler beklemektedir.

f. Hükümetler göç hareketlerini sadece işgücü piyasasını etkileyecek politikalarla değil aynı zamanda sermaye ve sigorta piyasalarını biçimlendirmek suretiyle de etkileyebilirler. Bu alanda özellikle işsizlik sigortası önemli bir rol oynamaktadır.

g. Gelir dağılımını etkileyen hükümet politikaları ve yeni ekonomik yapılar, bir kısım hanelerin göreceli yoksulluk anlayışlarını etkileyerek, onların göç etme dileklerini değiştirebilir.

h. Göçmen yollayan ülkelerde uygulanan hükümet politikalarından, fakir hane halkları yararlanmıyorsa, göç etme arzusu artabilir. Aynı şekilde zengin hane halkları daha yüksek bir gelirden yararlanmıyorsa, göç etme arzusu azalabilir.

Kaynak: Abadan Unat, 2002, s.9-10.

Yukarıdaki varsayımlardan yola çıkarak Yeni Ekonomi Kuramının temel argümanı ailenin göç sürecinde belirleyici olmasıdır. Göç sürecinin ekonomik yönüyle bağı vardır. Hane halkının gelir düzeylerinin yükselmesi hem göç sürecini azaltırken, gelir seviyesinin düşmesi göçün önüne geçilebilir. Bu anlamda uluslararası ülkeler uygulayacakları politikalar ile bu sürecin yönünü değiştirebilir.

5.12. Modernleşme Okul-Denge Kuramı

Bu kuram göç olgusunu, modernleşme veya endüstrileşme ilişkiselliğinde değerlendiren bir göç kuramıdır. “Gelişmiş ülkeler ile az gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkiyi olumlu bir bakış açısıyla analiz eden modernleşme okulunun en önemli temsilcileri T. Parsons, D. Lerner, W. Rostow, M. P. Todaro ve W. A. Lewis’tir” (Erdoğan, 2019, s.36).

“Modernleşme Okulu düşünürleri tarafından geliştirilen Denge Kuramına göre göç, sanayileşmiş bölge ve ülkeler ile sanayileşmemiş (veya gelişmemiş) bölge ve ülkeler arasında nüfus hareketi ve işgücü transferi sağlayarak bir dengenin oluşmasına yarayan olumlu bir durumdur. Modernleşmeciler, bu bakış açısıyla göçü, dengesizlikleri giderici, bütünleştirici, olumlu bir kalkınma ya da modernleşme süreci olarak değerlendirmiştir” (Adıgüzel, 2016, s.29). Böylelikle bu düşünürler göç olgusunun yarattığı olumsuz yönleri odaklanmak yerine, olumlu tarafları üzerinde durarak, sanayileşmiş, az sanayileşmiş ve sanayileşmekte olan ülkeler için denge mekanizması olarak görmüşlerdir.

Göç kuramları içinde bu ekol, Batı kapitalist anlayışının ve pratiklerinin az gelişmiş ya da üçüncü dünya ülkelerinin gelişmesinde ve modernleşmesinde yararlı olacağı ve bu ülkelerin kendi geleceklerine bu anlamda destek sunacağını öne sürmüşlerdir (Özyakışır, 2012, s.47). Modernleşme okulu bu düşünceler üzerinden gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında denge kurulmasını ve bu ülkeler arasında modernleşmenin yaratacağı olumsuzlukları da böylelikle azaltabileceklerini varsaymışlardır.

5.13. Zelinsky'nin Hareketlilik Geçiş Hipotezi

Çağdaş dönemlerde ortaya çıkan teorilerden biri de Zelinsky'nin Hareketlilik geçiş teorisidir. “W. Zelinsky 1971 yılında Hareketlilik Geçiş Hipotezi'ni (The Hypothesis of the Mobility Transition) yayınlamıştır. Zelinsky bu çalışmasıyla, göç hareketleri ve sosyal değişim arasındaki ilişkinin, toplumsal düzeyde ve geniş bir zaman aralığı içinde yorumlanabilmesini sağlayan bir çerçeve ortaya koymuştur” (Zelinsky, 1971: 219-249 akt. Onur Ari, 2018, s.47). Haliyle teorisinde göç ve sosyal değişimin birbiriyle ilişkisinin toplumsal ve zaman aralığını irdelemiştir. “Zelinsky (1971) hipotezlerini demografik dönüşüm teorisi ve göç hareketliliğini esas alarak şekillendirmiş ve göç-kalkınma ilişkisini çeşitli aşamalar altında incelemiştir. Zelinsky (1971) çalışmasında demografik geçişin aşamalarını modernleşme, ekonomik büyüme ile ilişkilendirerek, kalkınma ve göç arasındaki ilişkiyi beş farklı zamansal aşama altında incelemiştir. Bir toplum demografik geçişin (kalkınmanın) bir aşamasından diğerine geçerken eşanlı olarak göç hareketliliğinin de bir aşamasından diğerine geçiş yapar” (Savcı & Ergöçmen, 2019, s.890). Bu çerçevede de göçün demografik yönleri ve tarihsel geçişlerde göç ve modernleşme ve ekonomik büyüme süreçlerinin birbirine paralel geliştiğini ve her aşamanın aşılma süreçlerinde bu birlikte aşılma kısmına değinilmiştir.

“Zelinsky, yakın geçmişte mekân-zaman ilişkisi bağlamında ortaya çıkan bireysel hareketliliklerin gelişiminin belirgin, örüntülü bir düzenliliğinin olduğunu ve bu düzenliliğin de modernleşme sürecinin temel bir bileşeni olduğunu ileri sürmüştür” (Zelinsky, 1971, akt. Özcan, 2017, s.197). Bu anlam da yaşanan bu hareketlilikler modernleşme sürecinin de yapı taşını oluşturmaktadır. Zelinsky'in göç ile ilişkisi

bağlamında ortaya koyduğu bu tarihsel beş aşama şunlardır (Zelinsky, 1971, s. 230-231, akt. Akyıldız, 2019, 46-47).

Tablo 6: Zelinsky’ın Beş Aşaması

Evreler		Özellikler
Birinci Evre	Modern öncesi geleneksel geçiş toplumu	Yüksek doğurganlık ve yüksek ölüm oranların olduğu ve nüfusun az arttığı; göçün sınırlı olduğu dönem.
İkinci Evre	Erken geçiş toplumu	Ölüm oranlarında hızlı düşüşün ve büyük nüfus artışın olduğu; döngüsel, kırsal sömürgeleştirme sınırlarının, kırdan-kente ve uluslararası göçün arttığı dönem.
Üçüncü Evre	Geç geçiş toplumu	Doğurganlıkta önemli azalış ancak nüfus büyümesindeki artışın hızının yavaşlatıldığı; uluslararası göçün hızlı bir şekilde azaldığı, kırdan kente iç göçün yavaşladığı dönem.
Dördüncü Evre	Gelişmiş toplum	Düşük seviyede stabilize edilmiş doğum ve ölüm oranların, nüfus artışının az olduğu; yerleşim göçünün, kentten-kente göçün daha önemli hale geldiği ve bu aşamadaki ülkelerin geliştirmekte olan ülkelere gelen vasıfsız ve yarı vasıflı insanların gelmesiyle kendilerini net göç gönderen ülkeden net göç alan ülkelere dönüşmesinin olduğu dönem.
Beşinci Evre	Gelecekteki süper ileri toplum	Doğum ve ölüm oranlarının düşük seviyede devam ettiği; çoğu iç göçün kentten-kente, yerleşim içi olduğu ama gelişmiş ülkelere işçi göçünün devam ettiği dönemdir.

Kaynak: Zelinsky, 1971, s. 230-231, akt. Akyıldız, 2019, 46-47.

Böylelikle yukarıda ifade edildiği gibi modern öncesi toplumdan gelecekteki süper ileri topluma kadar, göç olgusunun modernleşme ile paralel devam ettiği görülmektedir. Ancak görünen o ki göçün ortadan kalkmasıyla ilgili bir sonuç bu beş evrede de görülmemektedir.

5.14. Davranışsal Model (Önem Eşiği Modeli)

Göç ile ilgili önemli kuramlardan biri de Davranışsal Model diğer adıyla Önem Eşiği Modeli'dir. "Kuramı geliştiren Wolpert, bireyin göç etme kararında bireyde stres yaratan suç, kirlilik ve sıkışıklık gibi durumlardan kaynaklı olarak bireyin yeni bir yer aramasına bağlamaktadır" (Wolpert, 1966: 95, akt. Ari Onur, 2018, s. 51). Buradan yola çıkarak kuram, bireyin psikolojik yanına vurgu yaparak göçün gerçekleşmesini tartışmaktadır. Başka bir ifadeyle: "Bireylerin göç kararının esas özelliği ex-ante (tahmin edilen- beklenen) olmasıdır. Çünkü göç kararı ex-post (vuku bulan) durumlara göre şekillenmemektedir. Göç kararı, bireyin varış noktasındaki durum, çevre şartları ve istihdam olasılıklarına ilişkin beklentilerine göre şekillenmektedir" (Ela Özcan, 2017, s.203). Böylelikle göç eylemi içinde bulunan aktör, hem göç sürecini varacağı yerin çekici kısımları üzerinde değerlendirmekte hem de olası yaşanabilecek durumlar ile göç kararının nasıl şekillendiğini göstermektedir.

Kuramın diğer önemli ismi de Speare'dir. Speare, "Memnuniyetsizlik eşiği" adı altında bir kavram geliştirmiş ve bu kavram üzerinden bireyler veya aile fertleri olsun, yaşamak istedikleri yerleri ile ilgili değişimi düşündükleri bir eşik olarak açıklamaktadır (Sert, 2016: 39, akt. Özcan, 2017, s.203). "Wolpert'in davranışsal iç göç modeli, maliyet-fayda analizine benzer ve bireylerin göç eyleminin gerçekleştirip gerçekleştirilmemelerini rasyonel beklenen kararlarına göre karar verdiklerini, kararlarını gerçekleştiren nihai kararlarına göre almadıkları varsayılmaktadır. Bireylerin arzu ettikleri amaç edindikleri bir fayda eşik düzeyleri vardır. İnsanlar göç edip etmemelerini ve hangi yere göç edeceklerini bu fayda eşiğinden yararlanarak, yer yararlılıklarını karşılaştırırlar" (Hagen-Zanker, 2008: 10, akt. Akyıldız, 2019, s.35). Böylelikle göç eylemi içinde olan bireyler veya hane halkları, göç kararlarında oluşturmuş oldukları fayda üzerinden değerlendirmekte ve gidecekleri yerin onlarda yaratacağı çekici özelliklerle de göç etme kararını vermektedirler. Göç öncesi eğer yaşadıkları yer de yaşadıkları olumsuz koşullar onlar üzerinde artmaya devam ettikçe bu anlamda da göç etme kararı artacaktır. Sonrası gidecekleri yer ve gidecekleri yerden faydalanma kısmı da işin içerisine dâhil olunca göç süreci yaşanmaktadır.

5.15. Sosyal Sistemler Teorisi

Hoffmann-Nowotny (1981) tarafından ileri sürülen bu teori ikili işgücü piyasası teorisini tamamlayıcı niteliktedir (Özcan, 2017, s.203). Bu anlamda bu kuram da göç ve ekonomi ilişkisi içerisinde ortaya konulmuştur. “Hoffmann-Nowotny'e göre dünya ölçüsünde bütün göç hareketlerinde iki faktör etkindir. Bunlardan birincisi milli toplumlar arasında yapısal gelişme farklılıklarıdır. Buna göre, gelişme farklılıkları uluslararası boyutta alt, orta ve üst tabakadan ve bu tabakalar arası hareketlilikten söz etmeyi mümkün kılar. Bu tabakalar arası hareketlilik coğrafi yer değiştirme ile birlikte gündeme getirildiğinde göç ortaya çıkar” (Gezgin, 2011, s.39). Bu doğrultuda yaşanan gelişme farklılıkları ile ortaya çıkan tabakalar ve tabakaların kendi içindeki değişimleri zaman içinde coğrafi bir yer değiştirmeyi de beraberinde getirdiği takdirde göç yaşanılmaktadır. Buradaki göçün oluşma koşulu, tabakaların coğrafi değişimi ile ilişkisiyle açıklanmaktadır.

Hoffmann-Nowotny, sosyal bir sistem sonucu olan göçün kaynağını insanların gitmek istedikleri ülkelerdeki politikaların göç edenlere karşı tanıdıkları hak ve fırsatlar arasındaki eşitsizliğe dayandırmaktadır (Gezgin, 2011, s.41). Haliyle göç süreci bu hak ve imkânlar temelinde ele alınmakta ve değerlendirilmektedir. Başka bir yönden de kuramın öncülerinde biri olan “Dr. Pfleger'de yabancı işçilerin yerlilerle arasındaki dil-kültür ve sosyal norm ve değerler farklılığına dikkat çekmekte, göçe neden olan ekonomik faktörleri göz ardı etmemekle birlikte yabancı işçilerin durumunu daha ziyade sosyolojik ve psikolojik boyutlarda irdelemektedir” (Gezgin, 2011, s.42). Böylelikle Dr. Pfleger, göçün altında sadece ekonomik kaynaklı bir sürecin olduğunu düşünmeyerek sosyo-kültürel yapıların varlığı ve göçmenlerin psikolojik yönlerini de göç sürecine dâhil etmektedir.

5.16. Ulus-Aşırı Göç Teorisi

Ulus-aşırı Göç Teorisi, göç sürecinin birçok boyutu olduğunu ve göç süreci yaşanırken göç veren ve alan ülkeler arasındaki etkileşime dikkat etmektedir. Bu bağlamda kuram: “Ulusal sınırların arasında ve ötesinde çok taraflı ailevi, ekonomik, siyasal, kültürel, dinsel ve toplumsal hareketlilikler gözlemlendiğini ifade eden bu teori, fikirlerin, düşüncülerin, sembollerin, ideolojilerin, toplumsal ve siyasal hareketlerin, sanatın göç alan ülke ile göç veren ülke arasındaki karşılıklı hareketlerinden söz eder”

(Onur Ari, 2018, s.54). Bu çerçeve de kuram göçün içerisine bir katmanı dâhil ederek ülkeler arasındaki ilişkiyi ve etkileşimi irdelemektedir. Ancak kuram burada göçün nedenleri üzerinde durmaktan ziyade ve bu nedenleri ifade etmek dışında göç edilen ülkelere göç edenlerin yeni yere bütünleşme süreçlerini hem açıklamaya çalışmakta hem de bu politik sınırlar ortasında sosyal ve ekonomik anlamda gelişmeye çalışan göçmenlerin ilişki dünyaları üzerinde çalışmalar yapmaktadır (Kurekova, 2011: 5, akt. Özcan, 2017, s. 205). Haliyle kuramın temel dayanağı göç ile birlikte ülkeler arasında gelişen toplumsal etkileşim ve gelişen ilişkiler ağları olmuştur.

5.17. Ulus-Ötesi Sosyal Alanlar Teorisi

Göç ile ilişkili bir başka kuram da Ulus-Ötesi Sosyal Alanlar Kuramı'dır. Faist tarafından öne sürülen bu teoriye göre, ulus-ötesi sosyal alanlar birçok devlette bulunan sosyal ve sembolik bağların, bunların içeriğinin, ağlar ve örgütlerdeki konumlarının ve ağlarının birleşiminden oluşur. Bu alanlar, bağlar ve pozisyonların durağan kavramlarını değil, dinamik süreçleri ifade etmektedir (Faist, 2000: 199, akt. Onur Ari, 2018, s.53). Kuram böylelikle meydana gelmiş ilişki ağlarının sabit bir şekilde kalmadığını, ilişki ağlarının bir süreklilik içerisinde sürekli değişip, dönüştüğünü iddia etmektedir. Bu anlamda: "Ulus-ötesi sosyal alanlar teorisi, göç süreçlerinin sürekliliği ve nüfus akımlarının doygunluğunu belli bir seviyede açıklayarak, küresel göçün gerçek doğasını zaman ve mekân boyunca bir olay dizisinden oluşan dinamik bir süreç olarak görmesi bakımından önemlidir. Ayrıca bu teori göçmen ağlarının nasıl oluştuğu ve bu ağların malların, fikirlerin, bilginin ve sembollerin dolambaçlı hareketini nasıl sağladığı sorularına yanıt vermeye çalışır" (Öner ve Öner, 2015: 40-41, akt. Onur Ari, 2018, s.53). Bu çerçeve de özetle kuramın temelinde bulunan ve göç ile birlikte birçok faktörü içine alan sosyal ağlar ve ilişkiler olarak değerlendirilebilir.

5.18. Kümülatif Neden-Sonuç Teorisi

Bir başka göç kuramlarından biri de Kümülatif Neden-Sonuç Kuramı'dır. "Massey tarafından geliştirilen bu teoriye göre, her göç akımının, onu izleyen göç etme kararının verileceği toplumsal çerçeveyi değiştirdiği noktasından hareket etmektedir" (Massey vd. 1993: 451, akt. Onur Ari, 2018, s.53). Bu anlamda göç akımları ve

devamında göçmenlerin verdiği göç etme kararı, toplumsal değişimler ekseninde ele alınmaktadır.

Uluslararası göçe kendine özgü bir dinamiğe sahip kümülatif bir toplumsal süreç gözü ile bakan bu kuram, şu varsayımları içermektedir: (Abadan Unat, 2002, s.21-22).

a. Uluslararası göç nedeni ile gönderen ve kabul eden ülkelerde ortaya çıkan toplumsal, ekonomik ve kültürel değişiklikler sorumlu hükümetlerin bu hareketi frenleme ya da durdurma çabalarını güçleştirmektedir.

b. İşsizlik dönemlerinde ilgili hükümetler, daha önceleri göçmenler tarafından yapılan işlere yerlileri yerleştirmekte başarılı olamamaktadırlar. Yerli işçiler arasında bir değer değişikliği olmaktadır; dolayısıyla daha önceleri “göçmen işçiler” tarafından yapılan işlerin yer aldığı işyerleri dolmamakta, böylelikle zorunlu olarak yeniden göçmen işçi alımına gidilmektedir.

c. Göçmen yoğunluğundan dolayı herhangi bir işin “göçmen işi” etiketi kazanması, bu iş nevinin itibarını düşürmekte ve söz konusu iş yerliler tarafından reddedilmektedir (Abadan Unat, 2002, s.21-22).

Bu varsayımlar etrafında yaşanan göçler ve göçmen alan ülkelerde bir takım iş sahalarıyla ilgili boşluklar ve sorunlar yaşanmakta ve dolayısıyla yerli insanlar ve göç eden insanlar arasında ekonomik bir alanın yeniden yaratılmasına da neden olmaktadır. Haliyle kuram, bu gibi sorunlar ve değişim ve dönüşümler ile ilgili çalışmalar yapmaktadır.

5.19. Kurumsal Teori

Ele alınacak kuramlardan biri de Kurumsal Teoridir. “Gelişen göçmen ağları, insanların birbirleriyle kurdukları bağlar göç maliyetini azaltmakta ve insanları teşvik etmektedir. Göçmenler her zaman gitmek istedikleri yere kolayca gidememekte önelerine bir takım yasal engeller çıkmaktadır. 2001 yılında Guilomoto ve Sandron’un geliştirdiği göç teorisi aynı zamanda “Kurumsal Teori” ile anılmaktadır. Kurumsal teori yaklaşımında, göçmenler ile gitmek istenilen yerdeki problemlere karşı analiz edilmiş, geliştirilmiş bir yaklaşımdır” (Akyıldız, 2016, s.165). Kuram böylece göçmenlerin göç sürecindeki yaşanabilme ihtimali olan problemleri irdelemeye ve ortaya çıkan kurumsal yapılara dikkati çekmiştir.

Kurumsal teorinin, mikro kuramdan farklı yanları vardır. Göçmenlerin legal veya illegal yollarla amaçladıkları ülkeye doğru girişlerini sağlayan kurum, örgüt ve girişimciler yönüyle farklılıkları vardır. Uluslararası göçler artırdıkça, bu bağlamda uluslararası kurumlarda daha fazla ortaya çıkmaktadır. Kurumsallaşmaların artmasıyla hükümetler zorlanmakta ve göç akımını denetlemekte problemler yaşamaktadırlar. Bu bağlamda devletin kolluk kuvvetleri tarafından yapılan denetlemeler, karaborsa ücretleri artırmakta ve yapılan göç politikalarının sıklaşmasına karşıt insan haklarını savunan kurumlar, bu politikalara karşı direnmeye çalışmaktadır (Abadan Unat, 2002, s. 21). Bu karşı karşıya kalma süreçleri de nitekim göç politikalarının yönünü etkileyebilmektedir.

Göç ağları ve kurumları göçmenler için hayati değerde önemlidir. “Bir göçmen ağının kurumsal kısmı, o ağı yöneten ve göçmenlerin işlem ve göç maliyetlerini azaltan kural ve normları temsil ederken, ağın örgütsel çehresi ise o ağ içindeki öncü göçmenlere pratikte yapılan yardımları temsil etmektedir. Yine de göçmen ağlarının göçmenler açısından en etkili çözüm olduğu düşünülmemelidir. Çünkü öncü bir göçmenin başına gelenler tüm ağı etkileyebilmektedir. Bu sebeple göçmen ağları, potansiyel bir göçmen açısından hem şans hem de tehdit olabilmektedir. Göçmen ağları, sosyal sermaye de denilen bu kurumsallaşmış normlar sayesinde ayakta durmakta ancak harici göçmen kurumları tarafından tamamlanmaktadır. Bu harici kurumlar insan kaçakçılarından, iş bulma ajanslarına ya da insani yardım kuruluşlarına kadar uzanabilmektedir” (Hagen-Zanker, 2008: 17, akt. Özcan, 2017, s.204). Böylelikle yasal kurumların yanında, yasal olmayan kurumlar göçmenin geliş süreci ve kalış sürecini etkileyebilmektedir.

6. JEOPOLİTİK KONUM VE SURİYE’DEN TÜRKİYE CUMHURİYETİNE KİTLESEL GÖÇ

İnsanlığın ortaya çıkışı ve gelişiminden bugüne uzanan tarihinde göç olgusu; insanların yapışkan harcı olmuştur. Bu bağlamda insanları ve toplumların yerleşik ve yerleşik olmayan yapılarını incelerken göç, kaçınılmaz bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. İnsanlığın ve toplumların tarihsel kertelerini irdelerken göçü tetikleyen bir sürü etkinin varlığını görebilmekteyiz. Doğal felaketler, ekonomik, politik, sosyo-

kültürel birçok etki; göç olgunu ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda göçler incelenmeye başlanılmış ve nedenleri, türleri, tipolojisi hakkında yoğun çalışmalar yapılmıştır.

Göçlerin ortaya çıkmasında birbirinden farklı nedenler var olmakla birlikte toplumlarda yaşanan göçlerin yönünü de etkileyen unsurlar vardır. Gidilmek istenen yerin gelişmişlik süreçleri, ülke içerisinde yaşanan savaş koşulları gibi çekici ve itici süreçler, göçlerin yönünü ve yoğunluğunu da etkilemiştir. Bu bağlamlarda yaşanan göçlerin yoğunluğu, başka toplum veya toplumların toplumsal yapılarını değiştirip, dönüşmesine de etki etmektedir. Geçmişten günümüz Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar ülkenin sahip olduğu sosyo-kültürel bağlar ve ülkenin sahip olduğu jeopolitik konumu, yer altı ve yer üstü zenginliği, ülkenin içine doğru ve ülkeden dışarıya doğru olmak üzere hem bireysel hem de kitlesel göçlerin yaşanmasına zemin hazırlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin uluslararası antlaşma olan Cenevre Sözleşmesi'nde attığı şartlı imza ve uzun süre transit ülke olması dolayısıyla farklı göç dalgaları alan bir ülke olmasına neden olmuştur.

Ortadoğu'yu, Türkiye'yi ve Dünya'yı birçok açıdan etkileyen önemli göç hareketlerinden biri de Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası meydana gelen göç hareketleridir. Ancak Suriye'de yaşanan iç savaş ve olaylar Arap Baharı denilen diğer Arap ülkelerinde yaşananların etkisiyle de ortaya çıkmıştır. Arap Baharı, "Aralık 2010'da işsiz bir gencin bireysel protesto eylemiyle başlayan fakat kısa sürede tüm ülkeye yayılarak rejim karşıtı kitlesel bir ayaklanma hâlini alan gelişmeler, 23 yıldır iktidarda olan Devlet Başkanı Bin Ali'nin görevinden ayrılmasıyla sonuçlanmıştı. "Yasemin Devrimi" olarak anılan Tunus'taki halk ayaklanması, Mısır ve Libya gibi ülkelerdeki aynı sıkıntılardan mustarip geniş halk kesimlerini de harekete geçirerek tüm Ortadoğu ve Kuzey Afrika'yı etkilemişti" (Koçak, 2012, s.23). Böylelikle Tunus'ta başlayan olaylar diğer Ortadoğu ülkelerini de etkilemeye başlamış ve birçok ülkede halk ayaklanmaları meydana gelmiştir. Dolayısıyla Tunus'ta başlayan halk ayaklanmalar Suriye'yi de etkilemiştir. Haliyle Arap Baharıyla insanların yeni bir demokratik yönetim talepleri, ortaya büyük çatışmaların olmasına neden olmuş ve bu yaşanan süreç Suriye'yi de büyük bir iç savaşın içine sokmuştur. Suriye'de başlayan savaş ve Türkiye'ye olan göç süreci kısaca şu şekilde gelişmiştir:

"Suriye'de 2011 yılı mart ayında başlayan meşru hak talepleri, Esed rejimince kanlı bir şekilde bastırılmaya çalışılmış, barışçıl protestolara silahlı ve ölümcül müdahaleler

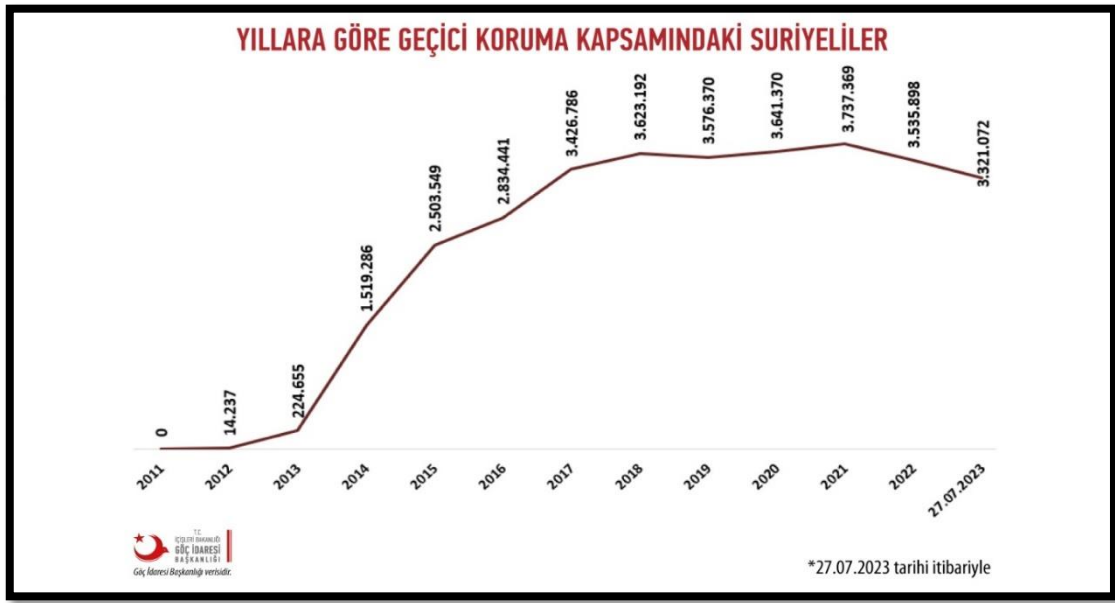
yapılmıştır. Esed rejiminin, gösterileri şiddet yoluyla bastırmaya çalışması, göstericilere doğrudan ateşli silahlar kullanması, Suriye’de bugün öñü alınamaz bir iç savaşıñ başlanmasına sebep olmuştur. Bu yaşananların en ağır sonuçlarından biri de Esed rejiminin katliamları ile birlikte Suriyelilerin komşu ülkelere sığınmaya başlamaları olmuştur. Suriye’deki çatışmalar uzadıkça ve katliamlar arttıkça, sivil insanlar canlarını kurtarmak için komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmışlardır. Ülkede bugüne kadar yaklaşık 120 bin insan yaşamını yitirmiş, yaklaşık 2 milyon insan da komşu ülkelere sığınmak zorunda kalmıştır. Beraberinde yaklaşık 5 milyon Suriyeli, yaşanan büyük insani dram dolayısıyla ülke içerisinde yerlerini değiştirmek zorunda kalmıştır. 2011 yılı mart ayında başlayan bu göç dalgası günümüze kadar artarak devam etmektedir. Ülkesini terk etmek zorunda kalan Suriyeli mülteci sayısı her geçen gün artmaktadır. Bugüne kadar Türkiye’ye 500 bin civarında Suriyeli mültecinin geldiği tahmin edilmektedir. Kamplarda yaklaşık 200 bin4 mülteci kalırken yaklaşık 300 bin kişi de kamp dışında yaşamaktadır. Bu insanların büyük çoğunluğu Suriye sınırına yakın illerde şahsi çabalarıyla barınmaya çalışmaktadır. İmkân bulabilen Suriyeli mülteciler daha uzaktaki/batıdaki illere göç etmektedir. İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde hatırı sayılır bir Suriyeli mülteci nüfusu oluşmuştur” (Yılmaz, 2013, s.2).

Suriye’de yaşanan bu çatışmalı süreç, dolayısıyla büyük yıkımları da beraberinde getirmiştir. Binlerce kişinin ölümü, kalanların yaşadıkları zorluklar ve Suriye’de bu savaştan etkilenip Suriye’de kalamayan insanlar en yakın komşu Türkiye’ye göç etmek zorunda kalmışlardır. “Suriye’de 2011 yılı mart ayından beri süren savaş, Türkiye sınırlarını tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar büyük bir kitlesel göçle baş başa bırakmıştır. Türkiye’nin izlediği “açık kapı politikası” ile gelen göçmen kitleler ilk dönemlerde kamplarda misafir edilirken, sonraki dönemlerde Türkiye’nin hemen tüm illerine yayılmışlardır” (Karakaya, 2020, s. 96). Bu anlamda Türkiye’nin uygulamış olduğu politikalar göçün önünü açmış, Suriyeliler için ilk etapta kamplara alınırken, sonra ki süreçte ise kamplar da kalma zorunluluğu olmadan Türkiye’nin birçok yerine gitmelerine izin verilmiştir. Suriye’de başlayan iç savaş şiddetini artırmaya devam ettikçe yaşanan göçlerde de artışlar devam etmiştir. Türkiye uygulamış olduğu açık kapı siyaseti ile bütün kapılarını savaştan kaçan sığınmacı Suriyelilere açmıştır.

Suriyeliler ilk başta geldiklerinde hukuki anlamda statüleri daha netleşmemiştir. Tam olarak durumları mülteci mi, sığınmacı mı gibi tartışmalar içindeydi. Dolayısıyla statülükleri daha netleşmemiştir. Bu anlamda Türkiye yeni bir düzenlemeye gitmek

ihtiyacı içinde bulunmuştur. “Suriyelilerin statü sorununun bir süre devam ettiği ancak 11.04.2013 tarihinde Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nun ve 22.10.2014 tarihinde Geçici Koruma Yönetmeliği’nin yürürlüğe girmesiyle, Suriyelilere “geçici korumadan yararlanan” statüsü verilerek statü sorununun çözüldüğü bulgularına ulaşılmıştır” (Büyükhana, 2021, s.75). Bu anlamda Göç İdare Bakanlığı’nın yıllara göre geçici sığınmacı statüsünde olan Suriyelilerin sayılarını şu şekilde paylaşmıştır:¹

Şekil 1. Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler.

Kaynak: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, 2023.

Savaşın ilk yıllarında geçici sığınma statüsünde olan Suriyelilerin sayıları artarken, savaşın son yıllarında azalmalar yaşanmaya başlamıştır.

Savaşın şiddetinin artması ve can güvenliğinden endişeli bir sürü Suriyeli kitlesel olarak en yakın sınır olan Türkiye’ye gelmiştir. Başta Suriye’den gelen göçler sorun yaratmazken ancak zamanla göçler ve gelenlerle ilgili sorunlar da doğmaya başlamıştır.

“Türk halkı, Suriyeli sığınmacılara kapılarını açarak, zor durumda olan bu insanların yaralarını sarmaya çalışmıştır. Fakat savaşın şiddetlenmesiyle Türkiye’ye göçlerin artması sonucu, Türkiye’nin bazı kentlerinde hayatı olumsuz etkileyen önemli sorunlar yaşanmıştır.

¹ <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 13.08.2023

Bu durum halkın da göçlerden olumsuz etkilenmesine neden olmuştur. Çünkü göç olayı çok yönlü sonuçları ve etkileri olan; sosyolojik ve psikolojik bir süreçtir. Suriye göçlerinin normalin üstünde gerçekleşen, Türk vatandaşlarının yaşamlarını da olumsuz etkileyen ve Türkiye'ye gerçekleşen diğer göçlere göre çok daha fazla ve yoğun göçler olduğu düşünüldüğünde; Türkiye'ye gerçekleşen en önemli göçlerden biri olduğu düşünülebilir. Bu nedenle Türkiye'ye gerçekleşen Suriye göçleri, Cumhuriyet tarihinin en önemli göçleri olarak görülebilmektedir” (Yıldız, 2018, s.64).

Böylelikle yaşanan göç sürecinin etkisinin ve yoğunluğunun fazla olması, Suriyelilerin Türkiye'deki yaşarken ki davranışlarının halk içinde hoşnutsuzluğu yeni sorunları doğmasına neden olmuştur. Nitekim Suriye'de yaşanan iç savaş sonrası ortaya çıkan kitlesel göçler hem Türkiye ve hem de dünya da büyük yankıları ve etkileri olan bir kitlesel göç olmuştur. Suriye savaşının devam etmesi ve Ortadoğu'da toplumsal barışa kavuşulamaması ve sorunların çözülememesi bu bağlam da yeni göçlerin habercisi olmaya devam edecektir. Türkiye'de jeopolitik konumu, transit geçişlere müsait olmama bağlamında her zaman en yakın etkilenen ülkelerden biri olmaya devam edecektir.

7. MEKÂN KAVRAMI

TDK Kurumu'na göre mekân, Arapçadan gelmekte olup bulunduğu yer, iş yeri, buluşma yeri, ev, uzay gibi anlamalara gelmektedir (TDK, 2022). TDK Kurumu bu anlamda mekân ve insan ilişkisi üzerinden tanımın birçok boyutunu ifade etmiştir.

Mekân, insan ve toplumların ilişkileri, etkileşimleri sürekli değişip dönüştüğü için kesin bir tanımın yapılmasını da zorlaştırmıştır. “Genelde zamanla bütün olarak ele de alınan mekân, zihinsel olarak tahayyül edilen bir şey mi yoksa fiziksel olarak bulunan bir gerçeklik mi olduğu sorunsalını da içerisinde barındırmaktadır” (Didin, 2022, s.7). Böyle bir sorunsalın varlığı da kesinkes bizi net bir tanıma götürememektedir. Mekân kavramına bir sürü disiplin yaklaşmakla birlikte felsefedeki yeri, sosyolojideki yeri ve yirminci yüzyılda mekânı ele alan birkaç düşünürün görüşleri ile irdelenecektir.

Sosyolojinin mekân tartışmaları, şehir veya kent olguları içinde daha çok tartışılmıştır. Kent sorunsalını iyi sunabilmek ve bu anlamda iyi bir şekilde ortaya koymak için bir yola ve çıkış noktası ihtiyaç duymak gerekmektedir, bu da

sanayileşme sürecidir (Lefebvre, 2017, s. 21). Dolayısıyla kent ve mekân tartışmaları sanayi süreciyle birlikte yükselmeye başlamıştır. Ancak kent kavramı sanayileşme süreciyle birlikte tartışılırken, daha önce sanayi öncesi birçok şehir yapılaşmalarının ortaya çıktığı görülmüştür. Bu şehirleşmekte insan toplumlarının belli başlı ihtiyaçlar ve nedenlerle kurulmaya başlamıştır. Doğu şehirleri, Asya tipi üretim tarzına bağlı, antik şehirler ki bunlar Yunan ve Roma şehirleri köle sahipliğine bağlı, Orta Çağ şehirlerinde hem feodal ilişkiler ile hem de buna karşıt olarak geliştiği görülmüş, dolayısıyla doğu ve antik dönem şehirleri temelinde politik şehirlerken, Orta Çağ şehirleri, politiktik barındırsa da temelinde ticaret, zanaatkârlık ve bankacılık şehirleri olmuştur (Lefebvre, 2017, s.21-22). Bu bağlamlarda sanayi öncesi şehirlerin varlığı, belli ihtiyaçlar ve nedenler üzerinden şekillenmiştir. Gordon Childe ise şehirlerin ortaya çıkışı ile ilgili araştırmalar yapmış ve onun öne sürdüğü bu kentsel devrimi ortaya çıkaran belli başlı özellikler olmuştur ve bu özellikleri şöyle açıklamıştır: (Tılıç, 2019, s.4-5).

Tablo 7: Gordon Childe'in Şehirleri Ortaya Çıkaran Özellikleri

1. Artan nüfus büyüklüğü ve yoğunluğu.
2. Emegın uzmanlaşması: zanaatkâr, tüccar, din adamı gibi uzmanlaşmanın artması
3. Tapınakların hâkimiyetinde kurulan kentsel mekânlar
4. Hinterland için gıda üretiminin kontrolü ve artı ürünün depolanması. Toplum üzerinde mutlak kontrole sahip bir egemen sınıf vardır: Rahip, askeri liderler ve yetkililer egemen sınıfın yönetici sınıfını oluştururlar.
5. Yazının icadı: bilginin işlenmesi için sayısal ve alfabetik belirtme sistemleri vardır.
6. Sanatlarının gelişmesi: sanat, müzik gibi giderek rafine edilmiş kültürel ifade formları olmalıydı.
7. Bilimlerin gelişimi: tahmin, ölçüm ve standardizasyon kayıtları tutmak için (örneğin vergi) gerekliydi.
8. Diğer merkezler ile uzun mesafeli ticaret mevcuttu.
9. Artık akrabalık yerine aidiyet yaşanılan yere bağlıydı (Tılıç, 2019, s.4-5)

Kaynak: Tılıç, 2019, s.4-5.

Yukarıdaki tabloda verilen özellikleri şehirlerin meydana çıkaran özellikler

olarak öne sürülmüştür. Sosyoloji 'de bu anlamda kent ve mekân konusunda inceleme yapan birkaç önemli sosyolog ve düşünürün çalışmalarını paylaşmakta fayda vardır.

19. Yüzyılın başında Auguste Comte'un yaptığı sosyolojik pozitivizm çalışmaları görülmüştür (Swingewood, 2009, s.31). Dolayısıyla sosyoloji hem isim olarak yeni olması hem de yeni bir bilim olarak sanayi süreciyle birlikte ortaya çıkması hasebiyle mekân odaklı olmaktan daha çok kent odaklı çalışmalar yapılmaya başlamıştır. Sosyolojinin isimsel bir raya oturması ve sanayileşme ile birlikte insan ilişkileri, toplumsal yapılar değişip dönüşmeye başlamıştır. Bu bağlamda kentlerin ve mekânların dönüşümü hakkında sosyologlar araştırmalar yapmaya başlamıştır. Marx, yaptığı mekân veya kent yorumu, kapitalist üretimin geliştiği bir yer olarak görmektedir (Tılıç, 2019, s.8). Ayrıca "Marx ve Engels, Komünist Manifesto'da sabit, donmuş sosyal ilişkilerin nasıl parçalandığını ve yeni kurulan tüm ilişkilerin donma şansını bulamadan nasıl yıprandığını anlatmışlardır. Marx'ın analizine göre, kapitalist birikimin temeli, sonunda tarımda, endüstride, nüfusta zaman ve mekânda büyük değişikliklere yol açan mekânın zamanla yok edilmesidir" (Urry, 1999, s. 19, akt. Didin, 2022, s.10). Marx'ta kent sorunu, kent ve kır karşıtlığı üzerinden ve kapitalizmin gelişimi kapsamında tarihsel bir yaklaşım ile incelenmektedir. Marx, kenti ayrı bir yapı da bir nesne olarak değerlendirmeyip, toplumsal değişim sürecinde kapitalist toplumun ortaya çıkması sürecine dek kır ile karşıt bir mekân olarak değerlendirmiştir. Yeni toplumun meydana gelmesiyle birlikte bu karşıt yönler yerini kapitalist üretim ilişkilerine evrilmiştir. Bu anlamda kent mekânsal olarak kapitalist üretim ilişkilerinin olduğu ve işçi sınıfı ve burjuva sınıfının birbirine karşıt olduğu sınıf mücadelesinin bir mekânı olmuştur. Engels'te kenti, kapitalizm ortaya çıkardığı eşitsizliklerin yaşandığı mekânlar olarak değerlendirmiştir (Güneş, 2019, s.30). Dolayısıyla Marx'ın ve Engels'in kent ve mekân yorumları, kapitalist ideolojinin eleştirisi üzerinden olmuştur ve kapitalist ideolojinin yıkıcı taraflarına odaklanmıştır.

7.1. Foucault'un Mekân Analizi

Mekân konusunda incelemeler yapmış önemli isimlerden biri de Foucault'tur. Foucault özellikle geliştirdiği 'Heterotopya' kavramı üzerinden irdellemelerini yapmıştır. Heterotopya, "Yunanca 'hetero' [farklı] ve 'topia' [yerler] kelimelerinden türemiş olan heterotopya çoğul bir isim olup, ancak bazı kaynaklarda tekil bir isim

olarak da kullanılmaktadır (Meads, 2011, Macdonald, 2003 akt. Selvi, 2014, s.5).

Foucault, içinde bulunduğumuz dönemin mekân dönemi olduğunu, eşzamanlılığın, yan yana koymanın, yakın ve uzak olmanın ve kopuk kopukluğunun döneminde olduğunu ifade etmektedir. Bu bağlamda dünyanın kendini, zamansal olarak gelişen uzun bir ömür olmasından ziyade, noktaları birbirine bağlayıp kendi yumağını ören bir ağ gibi hissettiği bir dönemdeyiz düşüncesindedir (Foucault, 2021, s. 283).

Foucault, mekânın yeni bir şey olmadığını, Batı tecrübelerinde mekânın bir tarihi olduğunu belirtmiş, ortaçağda, hiyerarşik anlamları olduğunu ve bu hiyerarşik yerler; kutsal ve dünyevi yerler, korunaklı yerler be tersine açık ve korumasız yerler, kentsel yerler ve köylülük yerler ki bunların insanların gerçek yaşamları için olan mekânlar olduğunu ayrıca kozmolojik anlamda göksel yerlerin karşında üst-göksel yerlerin olduğunu ve bu göksel yerlerin dünyevi yerlerle karşıt olduğunu, şiddetli bir şekilde yer değiştirmiş şeylerin yerleşmiş yerler olduğu gibi, tam tersi şeylerin doğal mevkilerini ve dinginliklerinin olduğu mekânların da bulunduğunu ifade etmiştir. Dolayısıyla orta çağ mekânı denilebilecek şeyin, bir yere yerleştirmenin mekânı olduğunu ifade etmiştir. Ancak bu anlayışın Galileo ile birlikte parçalandığını, Galileo ile birlikte uzamın yerleştirmenin yerine geçtiğini ifade etmiştir (Foucault, 2021, s.284).

Günümüzde de bu yerleşmenin yerini almış uzamın kendini mevkiye bıraktığını, mevkinin noktalar be unsurlar arasındaki yakınlık ilişkileriyle tanımlandığını ve biçimsel anlamda bu ilişkilerin diziler, ağaçlar ve kafesler olarak betimlendiğini ifade etmekle birlikte, yer ve mevki sorununun demografi kavramıyla insanların önüne çıktığını, bu mevki sorununun insanın dünyada bir yerimin olup olmadığıyla sadece değil, belirli durumlardan belli bir amaca varmak için insanların hangi yakınlık ilişkilerinin, yakınlıklarının akılda depolandığı, dolaştığı, saptandığı ve sınıflandırıldığına da bakılmasıdır. Dolayısıyla Foucault mekânın mevkilendirme ilişkileriyle sunulduğu bir dönemi yaşadığımızı söylemiştir (Foucault, 2021, s.284-285).

Foucault, mevkiler arasında kendisi için dikkat çekici olan, bütün mevkiler arasında ilişkiye sahip, yalnız belirttikleri, yansıttıkları veyahut temsil ettikleri ilişkiler

bütününü erteleyen, sönükleştiren veya tersine çeviren mevkilerdir. Bu anlamda Foucault, diğer bütün mevkilerle ilişki içinde olan ve ayrıca bütün diğerlerini yadsıyan bu mekânları iki sınıfa ayırır: (Foucault, 2021, s. 286).

“Önce, ütopyalar, gerçek yeri olmayan mevkilerdir. Bunlar, toplumun gerçek mekânıyla doğrudan ya da tersine dönmüş, genel bir analogi ilişkisi sürdüren mevkilerdir. Bu, ya mükemmelleşmiş toplumdur ya da toplumun tersidir; fakat her halükârda, bu ütopyalar özünde, esas olarak gerçektışı olan mekânlardır. Yine ve muhtemelen bütün kültürlerde, bütün uygarlıklarda gerçek yerler, fiili yerler vardır, bizzat toplumun kurumlaşmasında yer alan ve karşı-mevki türleri olan, fiilen gerçekleşmiş ütopya türleri olan yerler vardır -gerçek mevkiler, kültürün içinde bulunabilecek tüm diğer gerçek mevkiler bunların içinde hem temsil edilir hem de tartışılır ve tersine çevrilir-, bunlar fiili olarak bir yere yerleştirilebilir olsalar da bütün yerlerin dışında olan yer çeşitleridir. Bu yerler, yansıttıkları ve sözünü ettikleri tüm mevkilerden kesinlikle farklı olduklarından, bunları, ütopyalara karşıt olarak heterotopya diye adlandırıyorum ve sanıyorum ki, ütopyalarla kesinlikle başka olan bu mevkiler, bu heterotopyalar arasında kuşkusuz bir tür karma, ortak deneyim vardır ki bu aynadır. Ayna, sonuçta, bir ütopyadır; çünkü yeri olmayan yerdir. Aynada kendimi olmadığım yerde görürüm, yüzeyin ardında sanal olarak açılan gerçektışı bir mekânda görürüm, oradayımdır, olmadığım yerde, kendi görünürlüğümü bana veren, olmadığım yerde kendime bakmamı sağlayan bir tür gölge: Ayna ütopyası. Fakat gerçekten var olduğu ölçüde ve benim bulunduğum yerde bir tür geri dönüş etkisine sahip olduğu ölçüde, ayna aynı zamanda bir heterotopyadır; kendimi orada gördüğümünden, bulunduğum yerde olmadığımı aynadan yola çıkarak keşfederim. Aynanın öte yüzünde olan bu sanal mekânın dibinde, bir anlamda bana yönelen bu bakış dolayısıyla kendime geri dönerim ve gözlerimi kendime doğru yöneltmeye ve yeniden kendimi bulunduğum yerde oluşturmaya yeniden başlarım; ayna, aynaya baktığım anda işgal ettiğim bu yeri hem de kesinlikle gerçek -çevreleyen bütün uzamla ilişki içinde- hem kesinlikle gerçektışı kıldığı anlamda -çünkü algılanmak için oradaki bu sanal noktadan geçmek zorundadır- bir heterotopya gibi işler” (Foucault, 2021, s.286-287).

Böylelikle Foucault, mekânları ütopya ve heterotopya diye ikiye ayırmıştır. Ayna örneğinden yola çıkarak da bu iki kavramı açıklamaya çalışmıştır. Ancak Foucault’un üzerinde durduğu şey heterotopyadır. Heterotopyaların birçok çeşidi olduğunu ve evrensel anlamda sadece bir heterotopyanın olmadığını ifade etmiştir. Ancak iki büyük tür heterotopya olduğunu ifade etmiştir (Foucault, 2021, s.288). Bu iki büyük heterotopya:

İlki, ilkel toplumlarda daha çok olduğunu düşündüğü kriz heterotopyalarıdır. Bunlar, kadınlara, çocuklara, hamile kadınlara, yaşlılara ayrılmış yerler gibi. Bu yerler de kutsal, ayrıcalıklı ve yasak yerler vardır (Foucault, 2021, s.288). Diğer büyük heterotopyanın artık kriz heterotopyalarının yerine geçtiği sapma heterotopyalarıdır. “Sapma heterotopyası ise toplumca istenen norm ya da kaidelere uymayan, ortalamaya göre sapma göstermiş bireylerin yerleştirildikleri heterotopyalardır. Örnek vermek gerekirse akıl hastaneleri bu durum için uygun bir örnektir” (Bozkurt, 2021, s.25). Böylelikle bu iki heterotopyanın daha büyük olduğunu düşünmüştür. Ancak heterotopyaların başka önemli diğer özellikleri de vardır. Heterotopyaların üçüncü özelliğinin birçok mekânı, birçok mevkiyi, heterotopyaların bir arada, tek gerçek bir yerde yan yana koyma gücünün olduğunu söylemiştir. Bunu da geleneksel Acem bahçesi örneğiyle açıklamakta ve bahçenin, çok eskiden beri mutlu eden evrensel bir heterotopya olduğunu söylemiştir (Foucault, 2021, s.290). Heterotopyaların dördüncü özelliğinin, genellikle zamanın bölünmesine bağlı olduğunu, katışıksız simetriyle, heterokroni diye isimlendirilebilecek şeye açıldığını ifade etmiş ve bunun için de sonsuza dek biriken zaman heterotopyaların olduğunu, bunun için de müzeler, kütüphaneler örneklerini vermiştir (Foucault, 2021, s.290-291). Heterotopyaların beşinci özelliğinin her zaman bir açılma ve bir kapanma sistemi yarattığını, bunun da heterotopyaları hem tecrit ettiğini hem de nüfuz edebilir olduğunu düşünmüştür. Dolayısıyla bu tür yerlerde hem zorunlu kalındığını hem de arınma faaliyetlerine adanmış yerler olduğunu ve örnek olarak hapishane, kışla, Müslüman hamamları, İskandinav saunaları gibi yarı-dinsel, yarı-sağlıkla ilgili örnekleri vermiştir (Foucault, 2021, s.291-292). Foucault’un sonuncu olarak verdiği heterotopya özelliği ise mekân açısından heterotopyaların işlevinin olmasıdır. Bunu da şu şekilde ifade etmektedir:

“Bu işlev, iki aşırı uç arasında yayılır. Ya bir yanılsama mekânı yaratarak, insan yaşamının bölümlere ayrıldığı tüm mevkiileri, tüm gerçek mekânı daha bir yanılsama olarak teşhir ederler. Artık mahrum olduğumuz şu ünlü genelevlerin uzun süre oynadıkları rol buydu belki. Ya da tersine, bizim mekânımız ne kadar düzensiz, ne kadar kötü yerleştirilmiş ve karmakarışık ise o kadar mükemmel, o kadar titiz, o kadar düzenli olan öteki bir mekân, öteki bir gerçek mekân yaratırlar. Bu, yanılsamanın değil; ödüllendirmenin heterotopyası olur ve bazı koloniler az da olsa bu işlevi görmüş olabilirler” (Foucault, 2021, s.292).

Dolayısıyla Foucault, genelevler ve koloniler örneğinden yola çıkarak

heterotopyaların iki aşırı işlevi için örnek vermiştir. Bu iki örneği ise şu şekilde açıklamıştır:

“Genelevler ve koloniler, heterotopyanın iki aşırı türüdür ve geminin, kendi üzerine kapalı ve aynı zamanda denizin sonsuzluğuna terk edilmiş ve bahçelerde gizli en değerli hazineler uğruna limandan limana, bir rotadan diğerine, genelevden geneleve, kolonilere kadar giden, kendi başına mevcut, yüzen bir mekân parçası, yersiz bir yer olduğu düşünülürse, geminin, on altıncı yüzyıldan günümüze kadar niçin sadece -elbette iktisadi gelişmenin en büyük aracı değil (Bugün bundan söz etmiyorum) aynı zamanda en büyük hayal gücü rezervi de olduğu anlaşılır. Gemi, mükemmel bir heterotopyadır. Gemisiz uygarlıklarda düşler kurur, maceranın yerini casusluk, korsanları yerini depolis alır” (Foucault, 2021, s.293).

Dolayısıyla Foucault, yapmış olduğu bu analizler ile mekân konusuna bambaşka bir boyuta taşımıştır.

7.2. Lefebvre’nin Mekân Analizi

Mekân konusunda çok önemli çalışmalar yapan isimlerden biri de Henri Lefebvre’dir. Lefebvre, mekânı ele alırken, mekân hakkında geçmişte coğrafya, sosyoloji, felsefe gibi bilimlerin söyledikleri şeyleri mekânı bölmesinden kaynaklı eleştirmiştir (Lefebvre, 2014, s.21). Lefebvre, modern şehri bir ürün olarak kabul ediyor ve ürün olarak kabul ettiği modern kenti üretim tarzı içinde değerlendirmiştir ((Lefebvre, 2014, s.23).

Lefebvre, mekânı toplumsal bir ürün olarak kabul ediyordu ve toplumsal bir ürün olan bu mekânın etkilenmelerle, tepkilerle üretime müdahale ettiğini belirtmiştir. Üretken emeğin örgütlenmesi, bunun ulaşımı, hammadde ve enerji akışı gibi kendince üretken ve üretici olan mekânın üretim ilişkilerine ve üretici güçlere dahil olduğunu ve mekânın tek başına bırakılmayacağını, mekânın durağan bir şey olmadığını, sürekli diyalektik bir şekilde dönüştüğünden bahsetmiştir (Lefebvre, 2014, s.24). Lefebvre mekânın, ürün ve üretici olan mekânın ekonomik ve toplumsal ilişkilerin dayanağı olduğunu ve üretim aygıtının, genişletilmiş yeniden üretimin ve dolayısıyla pratik alanda gerçekleştirilen ilişkilerin yeniden üretilmesi olarak değerlendirmiştir (Lefebvre, 2014, s.23-24).

Katı Marksist düşüncüyü eleştiren Lefebvre, mekânın sadece bu düşünce de üst yapı olarak görüldüğü hem üretici güçlerin hem de yapıların mülkiyet ilişkilerinin

ürünü olduğu kabul ediliyordu. O, bu düşünceyi eleştirerek mekâna üretici güçlerin de iş bölümünün de dâhil olduğunu söylemiştir (Lefebvre, 2014, s.24).

Lefebvre, toplumsal mekânın üretim tarzına müdahale etse bile, üretim tarzıyla değiştiğini düşünür. Mekânın toplumlarla birlikte değiştiğini dolayısıyla mekânın tarihi olduğunu, tıpkı bedenlerin, cinselliğin vb. tarihinin olması gibi bir tarihi olduğunu ve bu anlamda hala yazılmayı bekleyen bir tarihi olduğunu ifade etmiştir (Lefebvre, 2014, s.24). Ona göre mekân, düşünsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihseli birbirine bağlamaktadır. Dolayısıyla karmaşık bir süreç oluşturmaktadır. Yeni mekânların keşfi gibi, her toplumun özüne ait mekânsal örgütlemenin üretim yapısı ve yapıtların manzarası, anıtsallığı ve dekoruyla birlikte kentin yaratılması. Bu bağlamda bir evrimsel sürecin bir mantığı olduğunu, bu mantığın aynı zamansallığın genel bir formu olduğunu dolayısıyla her mekânsal düzenlemenin zekânın üst üste binip eşzamanlılığı üreten öğelerin maddi olarak bir araya gelip geliştiğini ifade etmiştir (Lefebvre, 2014, s.25).

Henri Lefebvre, “toplumsal mekânın tarihi” düşüncesinden ağırlık olarak mekânı beş dönem içinde dönemleştirmiştir. “Bu mekânlar mutlak mekân, kutsal mekân, tarihsel mekân, soyut mekân ve çelişki mekânıdır” (Lefebvre, 2014: 245-247, akt. Didin, 2022, s.16). Böylelikle mekânın tarihsel olarak nasıl dönüştüğünü irdelemiştir. Bu mekânlardan ilki olan mutlak mekânın yerinin tarımcı-pastoral mekân olduğunu ve bunun da mekânların beşiği olduğunu ifade etmiştir. Mutlak mekân da köylüler, göçebe ve yarı göçebe çobanlar isimlendirmeler yapıp ve bu mekânlar da çalışmaktadırlar (Lefebvre, 2014, s.25). Mutlak mekânın özelliği doğayla yakın ilişki içine olması ve doğadan kopmuş olmamasıdır, insanlar mekân da her ne kadar değişim ve dönüştürmeler yapmaya çalışsa da burada mekân tasarlanan bir mekân olmayıp, canlı bir mekân, bir temsil mekânıdır, mekânın bir temsili değildir (Lefebvre, 2014, s.247). Lefebvre, mutlak mekânı bir ölümün mekânı olarak da değerlendirmiştir ve yaşayanlar üzerinde mutlak bir iktidar özelliği taşıdığını ve bu mutlak iktidarın da bir parçasının yöneten hükümdarın elinde olduğunu belirtmiştir. Dolayısıyla ölümün mekânı örneği için mezarlıkları ve mezarlık anıtlarını örnek göstermiştir (Lefebvre, 2014, s.247).

Lefebvre ikinci olarak kutsal mekândan bahsetmiştir. Lefebvre, kutsal

mekânların ortaya çıkışının erken dönemde ortaya çıkan şehirlerin kurulmasına, Asya üretim tarzı ve feodalizmin ile çelişmediğini düşünülebilir. Bu mekânın paradoksal özelliğinin hem siyasi iktidarın uygulamış olduğu eylemlerle doğal yapısından uzaklaştırılmak istenmesi hem de doğal görünmeye devam etmesidir. Burada bir yandan siyasi mekânlar, diğer yandan dini olan kutsal mekânlar, taklit ve özdeşleşmeye bağlı olan dini yapıları içermektedir. Bunların yanında hayal ve yâdsıma gibi psikolojik yönler, mekânsal formların şekillerine dönüşmektedir (Lefebvre, 2014, 245-248, akt. Didin, 2022, s.16).

Diğer bir mekân ise tarihsel mekândır. “Kutsal veya mutlak mekânın parçalanması Lefebvre’ye göre Roma’yı istila eden ‘barbarlar’ tarafından gerçekleşti. Bu istila birkaç yönden yeni bir mekânın üretimine imkân sağladı. Roma dünyasını altüst eden önemli değişimlerden biri Cermen barbarları tarafından Avrupa’da ilk büyük tarım reformunun gerçekleştirilmesiydi” (Lefebvre, 2014, 243, akt. Ghulyan, 2017, s.9). Bu süreç ciddi bir dönüşümü beraberinde getirmiştir. Lefebvre şu şekilde açıklamaktadır:

“Dolayısıyla barbarların sahneye girişinin yararlı bir etkisi olmuştur: Barbarlar kutsal mülkiyete tecavüz ederek onu döllediler. Yine de onları kabul etmek, onlara şans sunmak, yerleşmelerini sağlamak, "villa"ları değerlendirmek, Galyalı-Romalı kolonları senyör olmuş köy topluluğu şeflerine tabi kılarak çalıştırmak gerekmişti. Barbarlar -deyim yerindeyse- mekânı temizlediler; en eski işaret noktalarını, tarımcı-pastoral döneminkileri, daha doğrusu tarımcı olmaktan ziyade pastoral döneminkileri yeniden ortaya çıkardılar. Demek ki, bu imparatorluk sonu döneminde, bu yukarı Orta çağda, belirgin boşluğun içinde, mutlağın ayağını kaydıran, Roma'nın dinsel ve siyasal mekfunu laikleştiren yeni bir mekân yerleşmiştir. Bu da onu tarihsel mekâna, birikim mekânına dönüşmeye hazırlamıştır- zorunlu, ama yetersiz koşul. Duruma göre, senyörlük konutuna ya da köye dönüşen "villa", yeri kalıcı olarak tanımlar: Bir binanın toprağa yerleşmesi” (Lefebvre, 2014, s.263-264).

Böylelikle Lefevre, bu süreci iyimser tarafından değerlendirmiştir. Sürecin tarihsel mekânı yarattığını ifade etmiştir. Lefebvre ayrıca:

“Üretim faaliyetlerinin merkezileşmesi ve kolektif emekçilerin ortaya çıkmasıyla birlikte emek süreci, toplumsal yaşamı devam ettiren yeniden üretimden ayrılmaya başlamıştır. Aslen hanesel alanla sınırlı olan bu süreçlerin ayrılması ve bütünleşmesi ile tarihsel mekânda kamusal ve özel mekân ayrımı ortaya çıkmaya başlamış ve mekânsal

pratikler bu ayrıma göre şekillenmeye başlamıştır. Mutlak-kutsal mekânın parçalanması ve ardından tarihsel mekânın gelişmesi nedeniyle kent, tarihsel mekânda en önemli öge haline gelmiş ve kendi imajını bulmuştur (Lefebvre, 2014, 286, akt. Didin, 2022, s.16).

Böylelikle Lefebvre mekân ve zamanın kentleştiğini düşünerek, tarihsel mekânı irdelemiştir (Lefebvre, 2014, 286).

Lefebvre dördüncü olarak soyut mekândır. Lefebvre soyut mekânın homojen olmadığını yalnız hedefi ve anlamının homojenlik olduğunu ve bunu dayattığını ifade etmiştir. Mekânın kullanım amacının siyasi olduğunu ve eğer mekândan bir özne, bir siyasal özne olarak bahsediliyorsa iktidar ve devletin var olmasından dolayıdır (Lefebvre, 2014, 294). Dolayısıyla siyasal iktidar mekânı, ekonomi tarafında olanı siyasal tarafına dâhil etmeye çalışmaktadır. Merkezileşmiş olanı her tarafa yayarak kültürel, ideolojik ve öteki etkileri yayarak etkisi altına almak ister. Siyasal iktidar bir mekân üreticisi değilken, ancak ulaşmış olduğu veya emanet edilmiş olan toplumsal ilişkilerin yeniden üretin yeri ve ortamı olarak elindeki mekânı yeniden üretmektedir. Burada iktidar, kendini iktidarın mekânda direk göstermez ancak mekânın örgütlenmesi adı altında saklanır, mekânın içini boşaltır, silmeye çalışır, eğer bunu gizliden uygulamış olduğu şiddetle yapamazsa, açık bir şekilde bu sefer şiddet yöntemini uygular (Lefebvre, 2014, 326). Dolayısıyla soyut mekân, politik iktidarın hâkim olmak istediği ve mekânın politik yer olarak görülmek istendiği bir yerdir.

Son olarak Lefebvre, çelişkili mekândan bahsetmiştir. Çelişkili mekân ise soyut mekânın tüm özelliklerini temsil etmenin yanında kapitalizm soyut mekândaki çelişkileri büyüt müştür. Bu konuda Lefebvre şunları dile getirmektedir:

“Kapitalizm sadece toprağa dayanarak sağlamlaşmadığı gibi, sadece önceki tarihsel oluşumları kapitalizme dâhil ederek de sağlamlaşmaz. Hukuki ve yasal kurmaca da dâhil olmak üzere, bütün formlardan, bütün soyutlamalardan yararlanır: Yoksun bırakıcı sahiplenmeye ya da özel mülkiyete indirgenemez gözükten şeyin (doğa, toprak, dirimsel enerjiler, arzu ve ihtiyaçlar) mülkiyeti. Mekân çok sayıda amacın aracı olarak görerek ondan yararlanan mekânsal planlama son derece etkin gözükür. Birçok ülkede az çok başarılı gözükten "muhafazakâr modernleşme" bu araçsal mekânın kullanımına dayanmıyor mu?” (Lefebvre, 2014, 353).

Kapitalizmin emek ve sermaye arasında yaratmış olduğu çelişkiler, haliyle üretim ilişkilerinin mekânı yeniden üreten genel çelişkileri alanına girmiştir.

Dolayısıyla yaşanan bu çelişkiler doğrudan veya dolaylı olarak mekânın üretimiyle ilişkilidir (Ghulyan, 2017, s.17). Dolayısıyla kapitalizmin uygulamış olduğu yöntemler ile bir sürü çelişik durum yaratarak mekân üzerinde hâkim olmak istemiştir.

Daha sonra Lefebvre, mekân tecrübesini üç önemli özelliklerle oluştuğunu, bunların algılanan, tasarlanan ve yaşanan özelliklerden olduğunu ve bunların da bize mekânsal kavramlaştırmasın olarak mekânsal pratik, mekânın temsili ve temsili mekândan meydana gelen bu üç yaklaşımı vermektedir. Bu üç unsur ile üretim tarzının, toplumsal mekânın anlamlandırması olsun hem de mekân ele alınırken zihinsel, toplumsal ve fiziksel olan mekânların ilişkilerinin karşılaştırılması, düzenlenmesine ve incelenmesine katkı oluşturmaktadır (Ghulyan, 2017, s.21).

Lefebvre'ye göre mekânsal pratik algılanan mekân), bir toplum burada kendi mekânsal pratiğini kendisi yaratır. Mekân diyalektik bir etkileşimle ortaya konulur ve mekân çözümleme yapıldığında toplumun mekânsal pratiği varsa mekânı deşifre edip ortaya koyabilir. Neo-kapitalizm içinde mekânsal pratiğin, gündelik gerçeklik ile kentsel gerçekliği ya da özel yaşam ve boş zaman yerlerini algılanan mekân içinde birbirine bağlar (Lefebvre, 2014, s. 67). Mekânsal pratik öncelikle nesnel gerçekliği sahip mekân ile ilişkilidir. Burada şehirlerdeki binalar olsun, yapılar, iş yerleri, insanların özel alanları ve boş zaman yerlerini birbirine bağlayan yolları ve ağları kapsayan bir şeydir. Bunlar ampirik olarak incelenir (Lefebvre, 2014, s. 410, akt. Ghulyan, 2017, s.22).

İkinci olarak Lefebvre'nin mekân temsilleri veya tasarlanan mekândır. "Mekân temsilleri, yani tasarlanmış mekân; bilginlerin, planlamacıların, şehircilerin, "parçalayan" ve "düzenleyen" teknokratların, yaşananı ve algılanan (sayılar üzerine bilgiççe spekülasyonların-"altın sayı", oran ölçüleri ve "kanonlar"- karıştırdığı) tasarlananla özdeşleştiren, bilimselliğe yakın kimi sanatçıların mekânı. Bu, bir toplumun (bir üretim tarzının) içindeki egemen mekândır. Mekân kavrayışları, (üzerinde durmak gerekecek bazı çekincelerle birlikte) sözel, dolayısıyla entelektüel olarak oluşturulmuş bir göstergeler sistemine yönelme eğilimi gösterir" (Lefebvre, 2014, s.68). Mekân temsillerinde güçlü bir bilgi ve ideoloji aracılığıyla, bilgiler ve ideolojiyi mekâna yansıtılır (Lefebvre, 2014, s.71). Dolayısıyla mekân temsilleri, siyasi iktidarın ve bağlı olduğu ideolojinin söylemlerine, egemen olan ekonomik

anlayışın düzenine göre, örgütlenmiş ve üretilmiş bir mekân olarak karşımıza çıkar (Lefebvre, 2014, 139). Böylelikle siyasal iktidar ve hâkim olduğu ideolojiye göre mekânlar tasarlanmaya çalışılmaktadır.

Mekânsal pratik ve mekân temsillerinden sonra üçüncüsü Lefebvre, temsil mekânlarından bahsetmektedir. “Toplumsal yaşamın yasadışı ve yeraltı tarafına bağlı, aynı zamanda, muhtemelen mekân kodu olarak değil, temsil mekânlarının kodu olarak tanımlanabilecek sanata da bağlı karmaşık: sembolizmleri (kodlu ya da kodsuz) temsil eden temsil mekânları” (Lefebvre, 2014, s.63). Temsil mekânları, yaşanan, konuşulan, hissedilen bir yeri vardır. Bunlar ego olabilir, yatak, odalar, ev olabilir, bir şehrin meydanı, kilisesi, mezarlığı dolayısıyla zaman ile içkindir (Lefebvre, 2014, s.71). Yalnız temsil mekânı, diğer ikisine göre daha zor fark edilecek bir unsur olabilir çünkü temsil mekânının zihinsel yapıyla olan ilişkisi, toplumsal yaşamın yasadışı ve yeraltı tarafına bağlı olmasından kaynaklanmaktadır (Lefebvre, 2014, s.63, akt. Ghulyan, 2017, s.23).

Lefebvre ortaya koymuş olduğu toplumsal mekânın bir ürün olduğu ve bu anlamda üretim ilişkilerine bağlı olarak geliştiği, mekânın dönemleri olduğunu ve hâkim ideolojik anlayışında mekânları, mekânsal pratik, mekân temsilleri ve temsil mekânı ile kendi ideolojik anlayışı üzerinden oluşturmak istemesi ortaya konuşulmuştur.

7.3. Manuel Castells Ağ Toplumu ve Kolektif Tüketim Mekânları

Manuel Castells, yükselen kapitalizm, teknoloji ve enformasyon süreciyle ilgili çok önemli bir çalışma ortaya koymuştur. Enformasyon teknolojilerini merkezine alan teknoloji devrimi toplumu her geçen gün hızlı bir şekilde maddi temellerini yeniden dizayn edip yeniden inşa etmektedir. Sovyet Rusya devletçi anlayışının çökmüş olması, kapitalizm ile olan mücadelesinde başarısız oluşu ve Soğuk Savaş sürecinin ve Sovyet Rusya’nın dağılması küresel jeopolitikaları derinden etkilemiştir. Dolayısıyla siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler teorilerinde henüz dile getirilmeyen iletişim kavramı uluslararası devletler ilişkilerini etkilemesine neden olmuştur (Güven, 2021, s.2). Bu anlamda gelişen bu süreç Castles’in Ağ Toplumu kuramını ve gelişen kapitalist kentleşme ilgili kolektif tüketim mekânları çalışmalarına neden olmuştur.

“Manuel Castells (1998), küresel ekonominin birbirine bağlı akışlar (flow) ve

düğümlerin (node) mantığına bağlı bir ağ toplumu (network society) kavramını ortaya attı” (Tılıç, 2019, s.16). Ağ kavramı toplum içerisinde birbiriyle ilişkide olan bireylerin, toplumsal ilişkilerle birbirine bağlanmış ve bu ilişkiler arasında toplumsal ağlar örmesi olarak ifade edilir. Bu anlamda toplumsal ilişkilerin başladığı süreçten beri var olagelmışleridir. Ancak enformasyon teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte yeni bir organizasyon türü olarak ifade edilen “Ağ Toplumu” olmuştur. Toplumsal yapılar olan sosyoloji, ekonomi, politika gibi sosyal yapılar ile olan ilişkilerinden kaynaklı ve bunlar üzerine kurulu olmasından kaynaklı bu şekilde ifade edilmiştir. Daha farklı bir ifadeyle Ağ Toplumu, iş olsun toplumsal iletişimler olsun ve yönetime yönelik hedeflere dönük küresel ağları devamlı olarak kullanan toplumu ifade etmektedir (Özdemir, 2015, s.128).

Ağ toplumunda, gerçek hayatta nasıl ki bilgi ekosistemi varsa, ağlar üzerinde de vardır. Dolayısıyla bireylerin öz bilişleri yanında ağlar üzerinden de ortaya çıkan meta bilişlerden söz edilebilir. Meta biliş, bireylerin bu ağlara katılmaları, yeni ağlar ve bağlantılar kurmalarıyla varlık bulur. Burada ki meta biliş, ağlara bağlanan bireylerden gücünü almakta ve beslenmektedir. Meta biliş, küresel bir beyin gibi işlev görmektedir. Bilgi ağ toplumunda ağın sınırları gibi sınırlara sahiptir. Dolayısıyla bilgi edilgen, bilen etken kaldığı sürece bilginin sınırlarını istemektedir. Bu anlamda, anlam bulan bilgiler gelişmeye devam ettikçe edilgen olan bilgi etken olarak dönüşecektir (Bozkurt, 2014, s.514).

Manuel Castells, yapmış olduğu araştırmalar ile modern toplumların, 1980’li yıllardan başlayarak ağ toplumlarının ortaya çıktığını ve küresel düzeydeki yapılanmadaki çeşitliliklerinin birliğinin kökeninin enformasyon ve iletişim teknolojilerinin modern sosyal yaşamın tüm alanlarına girmesi olduğunu ifade etmiştir (Güven, 2021, s.3). Castells, bu anlamda şunları ifade etmiştir:

“Bu milenyumun sonunda yeni bir dünya şekilleniyor. [Bu durum] Tarihsel bir tesadüf eseri, 1960’ların sonu ve 1970’lerin ortalarında meydana gelen üç bağımsız süreçle ortaya çıkmıştır: enformasyon teknolojisi devrimi; devletçilik ve kapitalizmin ekonomik krize girmeleri ve bilahare yeniden yapılanmaları; libertarianizm, insan hakları, feminizm ve çevrecilik gibi kültürel toplumsal hareketlerin ortaya çıkması. Bu süreçler arasındaki etkileşim ve tetikledikleri tepkimeler, yeni başat bir toplumsal yapıyı, yani ağ toplumunu; yeni bir ekonomiyi, yani enformasyonel / küresel ekonomiyi ve yeni bir kültürü, yani gerçek sanallık

kültürünü beraberinde getirmiştir” (Castells, 2001: 372, akt. Güven, 2021, s.3).

Dolayısıyla gelişen bu süreçler yeni bir paradigmaya ihtiyaç duyulmasını sağlamış, bu bağlamda da hem ekonomik modelde yeni bir yapılanmaya hem de kültürel anlamda yeni bir şeylerin ortaya çıkmasına da kaynaklık etmiştir.

Ağ toplumunun ortaya çıkmasıyla zaman ve mekâna bağlı sınırlar anlamını yitirmiştir ve mekânlar yaratılan ağlar ile birbirine bağlanmıştır. Ağ toplumun da değişimin yeri ağların olduğu fikridir. Castells’e göre (2004) ağ toplumu BİT’ler üzerinden dünyanın birçok yerinde oluşturulan ağlar sayesinde sosyal ve ekonomik yönden yeniden oluştuğunu belirtmiştir. Toplumun, toplumu oluşturan bütün alanlarında, bu alanların merkezi yapılarında, organizasyonlarında, hiyerarşik yapılarında ağlara (network) yönelimiyle birlikte değiştiğini savunmuştur. Ağların gelişen teknoloji ile sağlamış olduğu imkânlar sayesinde ve bilginin bilgiyle olan etkileşiminin önünü açmakta ve ağlar üzerinde olan meta biliş anlayışı da geliştirmeye devam etmektedir (Bozkurt, 2014, s.519-520).

Castells, bu bilgi çağında mekânsal dönüşüme büyük bir anlam atfetmiş ve mekânsal dönüşümün yapısal değişimin her yönünde en önemli niteliği olduğunu kabul etmiştir. Castells, mekânsal dönüşümü işlev, anlam ve biçim kavramları ile açıklamıştır. İşlevsellik kavramı, yerel ve küresel çatışmalarla meydana gelmekte, anlam, bireyselleşme ve toplumsallaşma arasındaki karşıt ilişkilerden ve form da akışkan mekânlar ve yer mekânları arasındaki karşıt ilişkilerden oluşmaktadır (Giddens, 2012: 952, akt. Didin, 2022, s.21).

Castells, kent üzerinde de değerli çalışmalar yapmıştır. Castells, bu bağlamda modern kent kuramı bağlamında kolektif tüketim mekânları kavramını kullanmıştır. Kolektif tüketim mekânları, bir şeylerin tüketilmesi ile ilişkili değildir. Kavram emek ile ilişkili olup, kapitalizmde emeğin yeniden üretimi, iş gücünün iş yerinde sürekli hazır hale gelmesiyle ilişkilidir. Dolayısıyla bir işçinin yarın yeniden iş başı yapabilmesi için hem yeterli düzeyde fiziksel ve toplumsal doyuma kavuşmuş olması hem de emeğini yenilemiş ve yeniden çalışmaya hazır olması demektir. Bu hazır oluşun olabilmesi için gerekli gıda, barınma, ulaşım, sağlık, tatil, eğitim, ikramiye gibi emeğin yeniden üretimi için gerekli şeylerdir (Güneş, 2019, s.43-44).

Castells, kentlerin ayırıcı rolünün kentlerin üretim süreçlerinde olmadığını

bilakis kollektif tüketim mekânlarında olduğunu savunmuştur. Bu mekânlar üzerinde daha çok devletin denetimi olup, bu hizmetler toplu konut, ulaşım, eğitim, sağlık gibi hizmetlerdir. Devletin bu anlamda rolü çok önemlidir. Castells kolektif tüketim mekânlarından yola çıkarak çeşitli gelir düzeyine sahip ve belli başlı statülere sahip grupların kentsel mekânlara yerleştirip örgütlemesiyle ilgili açıklamalar yapmakta ve kentsel mekânların bu hiyerarşik ve statüsel olarak parçalanmasının sorumlusunun devlet olduğunu ileri sürmektedir (Bıçk, 2006, s.120). Dolayısıyla devlet ideolojisinin benimseyeceği ilkeler ve bu anlamda yapacağı hizmetler, kentsel parçalanmanın önüne geçebilir.

Devlet, Castells'e göre işçiler (emek) ve girişimciler (sermaye sahibi) arasındaki sorunlar hakkında ara bulucu olabilir. Devlet sistemin çökmemesi için emekçilerin ücretleriyle ulaşamadığı şeyleri sunar. Yani barınma yerlerini ucuz sunması, eğitim ve sağlık hizmetlerinin devlet tarafından sağlanması gibi. Castells'in kenti kolektif tüketim mekânları düşüncesi buralardan kaynaklanır. Dolayısıyla sağlık, barınma, eğitim, sağlık, kurs gibi emeğin yeniden üretildiği bu yerler devlet müdahalesiyle sorunları çözülür ve kolektif tüketim mekânların da ihtiyaçlar karşılanmazsa devlet sistemini zor durumda bırakacak bir sürü soruna neden olabilir. Castells böyeblikle kapitalist toplumda kentleri emek ve sermaye arasında oluşan çelişkilerin devletin kolektif tüketim alanlarına yaptığı müdahalesi üzerinden çözümlenmiştir (Güneş, 2019, s.44).

Castells'nin geliştirdiği ağ toplumu kuramı olsun hem modern kentte ortaya çıkan kolektif tüketim mekânların olsun gelişen kapitalizmin etkisiyle ortaya çıkmıştır. Castells kapitalizm ve gelişen teknolojik gelişmeler ile değişen ve dönüşen toplum ve mekânları bu bağlamda irdelemeye çalışmıştır.

7.4. Harvey'in Mekân Çözümlemesi

Bu bölüde ele alacağımız son isim David Harvey'dir. Günümüzde kabul gören modern toplumları kapitalist evrim sürecini yaşamışlardır. Dolayısıyla yaşanan bu süreçte kapitalizm, sermaye birikimini yaratmış ve Harvey bu noktada sermaye birikimine sahip kapitalizmin kendini yeniden üretebilmek adına kentleşmek zorunda olduğunu belirtmiştir (Gündüz, 2020, s.51).

Harvey, kapitalizmin kendini yeniden üretmek için kentleşmeye ihtiyaç

duymasını belirttikten sonra, kentsel olguları ve dolayısıyla toplumu anlayabilmek için uygun bir mekânın tanımını yapmanın ihtiyacını ifade etmiştir. Böylece Harvey mutlak mekân, görelî mekân ve ilişkisel mekân ayrımlarına gitmiştir. Mutlak mekân kavramsal açıdan ele alırsak, mekânın maddelerden bağımsız bir kendinde şey haline dönüşeceğini ve böylelikle sınıflandırma imkânına kavuşacak bir yapıya dönüşeceğini belirtmiştir. Dolayısıyla mutlak mekânın kavrama indirgenmesi demek, nesneler ile bağının kesilmesi demektir. Görelî mekân konusunda Harvey, nesneler arasında birbiriyle ilişkiler sayesinde var olan ve sadece nesneler arasındaki bağlantılar olarak kabul edilmesi gerektiğini belirtmiştir. Ancak o mekânın görelî olarak bakılacağı başka bir yönünün olduğunu düşünmüş ve ona da ilişkisel mekân adlandırması yapmıştır. Harvey bu mekânsal ayrımında Leibniz'den yola çıkarak, mekânın fenomenlerin içlerinde görülmesi ve bu bağlamda fenomenlerin de kendi içkinliklerinde başka fenomenlerle bağlantılar kurarak dolayısıyla bu şekilde onları temsil edip var olduklarını ifade etmiştir (Harvey, 2019, s.18-19).

Harvey, mekânın kendi başına mutlak, görelî ve ilişkisel kalmadığını, koşullara göre biri ya da birkaçı olduğunu ifade etmiştir. Buradaki meselenin kavramlaştırmaların insan pratikleriyle alakalı olmasından kaynaklanmaktadır (Harvey, 2019, s.19). Harvey, örneklemeler vererek süreci şu şekilde sunmaktadır:

“Örneğin, mülkiyet ilişkisi tekelsel denetimin içinde işleyebileceği mutlak mekânlar yaratıyor. Nüfus, mal, hizmet ve bilgi hareketleri görelî mekânda oluşuyor, çünkü mesafenin direnişinden kurtulmak para, zaman, enerji ve benzerlerini gerektiriyor. Arazi parselleri de getiri sağlıyor, çünkü başka parsellerle ilişkileri var; demografi, piyasa ve perakende satış güçleri bir kentsel sistem içinde yeteri kadar gerçekler ve ilişkisel mekân, kira biçiminde toplumsal insan pratiklerinin önemli bir unsuru olarak vücut bulur” (Harvey, 2019, s.44).

Yukarıda belirtildiği gibi Harvey, kentleşme ve toplumsallaşma sürecinde mekânsal süreçlerin nasıl yaşandığını ve yapılan mekânsal kavramlaştırmalarda insan pratiklerinin öneminden bahsetmiştir.

7.5. Sultanahmet'in Mekânsal Özellikleri

Lefebvre'nin hem “mekânın tarihi vardır” hem de” mekân, düşünsel olanla kültürel olanı, toplumsalla tarihseli birbirine bağlamaktadır” (Lefebvre, 2014, s.24). Lefebvre'nin bu sözlerinden yola çıkarak Sultanahmet mekânında genel olarak sosyo-

kültürel örüntüye içkin tarihi ve dini yapıları sunmaya çalışacağız. Sultanahmet adı üzerinde Osmanlı Padişahı I. Ahmet (1603-1617) tarafından mimar Sedefkâr Mehmed Ağa'ya yaptırmış olduğu cami ve küllüye'dir. Avrupalılar yapı malzemesinden dolayı camiiye Blue Mosque (Bkz. Foto 1) demektedirler (Öztürk, 2019). Dolayısıyla yapılan bu cami ismi etrafında hem insanlar dinsel ibadetlerini yapmakta hem de tarihi yapı olmasından kaynaklı birçok yerli ya da yabancı birçok turistte ev sahibi yapmaktadır.

Sultanahmet de ikinci önemli yapı olan ve Sultanahmet'ten de daha eski olan Ayasofya (Bkz. Foto 2) yapısının varlığıdır. Ayasofya, Bizans dönemi yapısı olarak bilinmektedir. Üç kez inşa edilmiş, ilk yapıldığında Megale Ekklesia (Büyük Kilise) adıyla ve V. Yüzyıldan itibaren ise Hagia Sofia (Kutsal Hikmet) adıyla anılmış ve I. Kilise İmparator Consantinos'un oğlu İmparator Constantios yapmıştır.

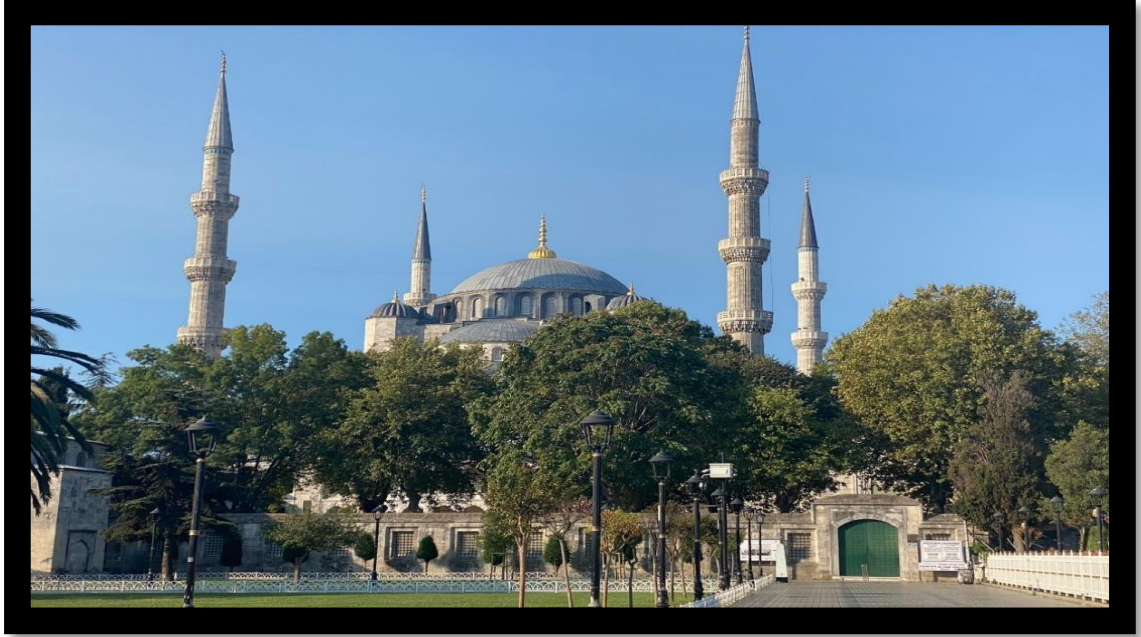

Foto 1: Sultan Ahmet Camisi. **Erişim:** 10.08.2023

İkinci defa yapının yapılması İmparator II. Theodosios'un emriyle Mimarı olan Mimar Ruffinos tarafından inşa edilmiştir. Üçüncü olarakta bugünkü yapıyı İmparator İuatinianos emriyle mimarları Isidoros ve Tralles yapmıştır. Yıllarca Kilise olarak faaliyet gösteren bu dinsel yapı Fatih Sultan Mehmet'in 1453 ile İstanbul'u fethetmesi ile birlikte camiye çevrilmiş, daha sonra 24 Kasım 1924'te Atatürk'ün önerisi ile ve Bakanlar kurulu kararı ile de 1 Şubat 1935'te müze olarak faaliyet göstermiş, en son 29 Mayıs 2020'de tekrardan cami olmuştur (Hürriyet, 2020). Ayasofya'nın farklı

dinsel süreçlerden geçmesi ve tarihsel olarak günümüze kadar gelmesi insanların bu anlamda Sultanahmet mekânına ilgiyle gelmesini sağlamıştır.

Sultanahmet mekânında sosyo-kültürel örüntüye içkin tarihsel olan başka yapılar da göze çarpmaktadır. Sultanahmet'te hem Ayasofya ve Sultanahmet Cami'sinin varlığı hem de I. Ahmet'in türbesinin olması gibi dinsel ve tarihsel bir görünüm kazandırmıştır (Düzenli, 2015). Diğer bir yapı da Mısır Firavunu III. Tutmosisin Karnak Tapınağına yaptırdığı ve milattan sonra 357 de Roma İmparatoru II. Constantius'un Nil Nehrini kullanıp İskenderiye'ye getirdiği ve daha sonra ise I. Theodosius'un milattan sonra 3901'da İstanbul'a getirdiği Dikilitaş'tır. (Bkz. Foto 3). Sultanahmet meydanında eskiden bir hipodrom olan mekânda dikilmiştir (Öztürk, 2017). Diğer tarihi eser de III. Ahmet Çeşmesi'dir. (Bknz. Foto 7). Nevşehirli Damat İbrahim Paşa'nın isteği ve önerisiyle 1729 yılında Padişah III. Ahmet tarafından Mimar Ahmet Ağa'ya yaptırıldı (Fikriyat, 2019).

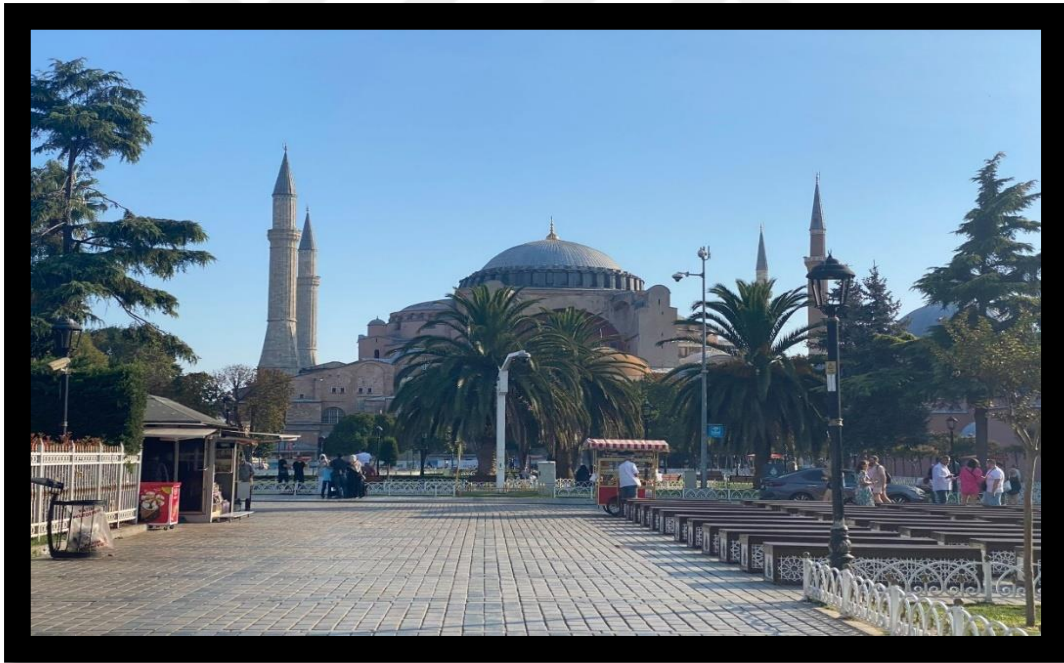

Foto 2: Ayasofya Camisi. **Erişim:** 10. 08. 2023

III. Ahmet Çeşmesi dışında Alman İmparatoru I. Wilhelm'in 1898'de II. Abdülhamid'i ziyareti anısına yaptırılan Alman Çeşmesi' de vardır (Güney, 2022). (Bkz. Foto 4). İki çeşmenin de Sultanahmet mekânındaki varlıkları sosyo-kültürel anlamda mekânı zenginleştirmektedir. Elbette ki hem Bizans döneminden kalma hem de Osmanlı Döneminden kalma birçok eser daha vardır. Yerebatan sarnıcı, Topkapı

Sarayının Sultanahmet mekânına yakın olması gibi. Dolayısıyla mekân oldukça sosyoloji-kültürel olarak zengin bir mekândır. Böyle bir zenginliğin varlığı ister istemez yerli yabancı olsun insanlar arasında büyük merak yandırmakta ve bir sürü ziyaretçinin oraya gelmesine neden olmuştur.

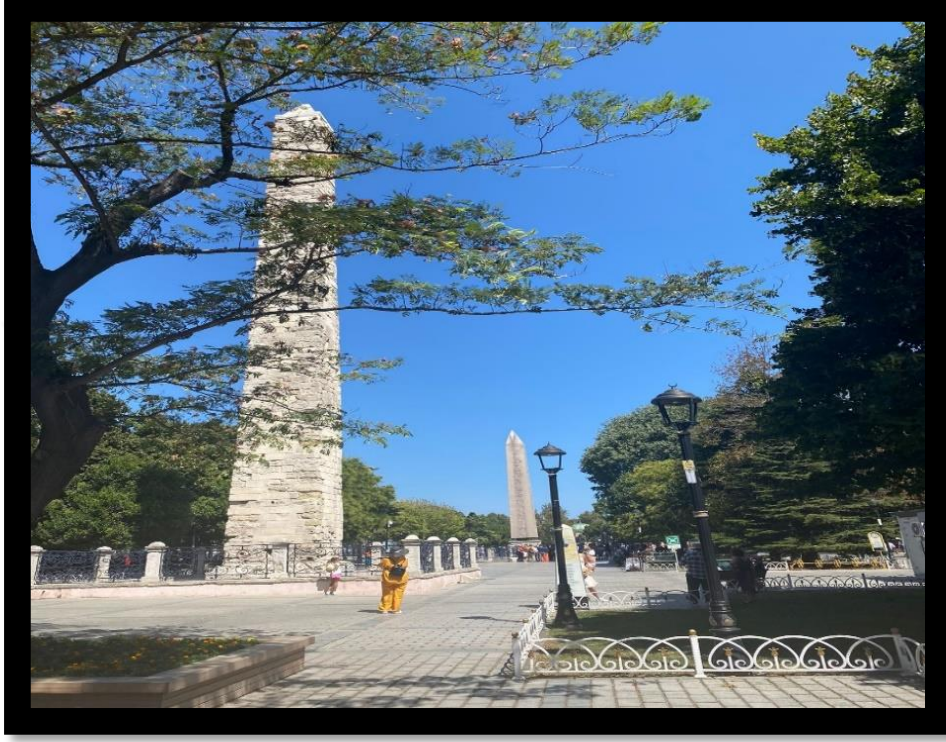

Foto 3: Dikilitaş. **Erişim:** 10. 08. 2023

Foto 4: Alman Çeşmesi. Erişim: 10. 08. 2023

Foto 5: Arasta. Erişim: 10. 08. 2023

Foto 6: Oteller, restoranlar ve kafeler. Erişim: 10. 08. 2023

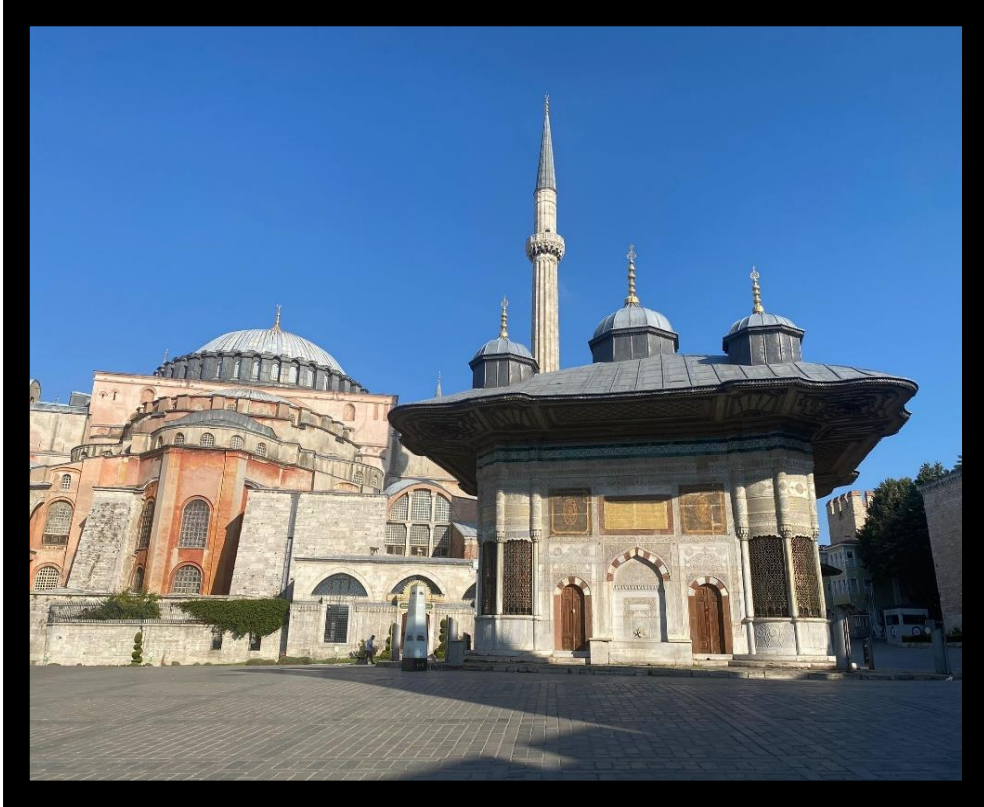

Foto 7: 3. Ahmet Çeşmesi. Erişim: 10. 08. 2023

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

1. ARAŞTIRMA METODOLOJİSİ, TEKNİKLER VE SINIRLILIKLAR

Bu bölümde “Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması: 2023 Yılı Sultanahmet Bölgesi Örneği” adlı çalışmanın metodolojisi, araştırmanın teknikleri ve bu araştırmanın sınırlılıkları açıklanmaktadır. Burada hedeflenen araştırmanın amacı, kullanılan yöntem, çalışmanın evreni ve sınırlılıkları açıklanmaktadır.

Yapılan araştırmanın konusu, kapsamı, evreni, araştırmanın tasarımı ve içeriği, kullanılan yöntem, görüşme tekniği, görüşmenin gerçekleştiği yerler, sınırlılıklar detaylarıyla aktarılacaktır.

1.1. Araştırmanın Amacı

“Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması: 2023 Yılı Sultanahmet Bölgesi Örneği” başlıklı tez çalışması genel olarak son yıllarda Orta Doğu coğrafyasında meydana gelen savaşlar ve özel olarak Suriye İç Savaşı’nın ardından ortaya çıkan ve Türkiye Cumhuriyeti topraklarını da kapsayan kitlesel göç hareketlerini, göçmenlerin yerleşmek için seçtikleri bölgelerden biri olan İstanbul Sultanahmet bölgesinde, bu bölgeyi seçme nedenlerini, çalışma koşullarının, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatlarının nasıl devam ettiğini ortaya çıkaracak sosyolojik bir saha araştırması ile çözümlemeyi hedeflemektedir.

1.2. Araştırmanın Yöntemi

Bu tez çalışmasında saha araştırması yöntemi olarak nitel araştırma tercih edilmiştir. Çalışma da nitel yöntemin tercih edilmesi katılımcıların yaşam deneyimlerinin nasıl inşa edildiğini daha detaylı bir şekilde anlamaya fırsat vermesidir. “Niteliksel araştırmaların amacı anlamak, araştırma faaliyetinin sonucu gerçekliği olduğu gibi tanımlamaktır” (Kümbetoğlu, 2019, s.34).

Nitel araştırma yöntemine uygun olarak derinlemesine görüşme tekniğiyle ve buna dönük sözlü iletişim yoluyla veri toplama tekniği kullanılmıştır. Bir kısım katılımcının iş hayatının yoğunluğu nedeniyle yapılan görüşmeler bir anlık sesli ve yazılı haberleşme uygulaması olan WhatsApp uygulaması aracılığıyla sözlü ve yazılı

olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin tamamı araştırmacının kendisi tarafından gerçekleştirilmiş yani verilerin araştırmacının bizzat kendisi tarafından toplanmıştır. Görüşülecek kişilere ulaşmada kullanılan tekniklerden biri araştırma alanında kaynak kişilerden doğru diğer görüşülecek kişilere ulaşılması ve kartopu gibi, ilerledikçe yeni kişilere ulaşıldıkça örneklemin büyümesi ile oluşması üzerine kurulu olan kartopu tekniğidir (Kümbetoğlu, 2019, s.99). Bu araştırmada örnekleme kartopu tekniği kullanılarak erişilmiştir. Nitel araştırma yöntemine uygun olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilerek katılımcıların sorulan sorulara karşı kendi yaşam deneyimleri ve anlamları ile düşüncelerini açıklama imkânı sunulmuştur.

1.3. Araştırmanın Tasarımı

1 Mayıs 2023 ile 1 Haziran 2023 tarihleri arasında 20 kişiyle yapılan saha araştırması, nitel araştırmaya uygun hazırlanan aşağıda yer alan “Görüşme formu” başlıklı alt bölümde detaylarıyla sunulmuş olan yarı yapılandırılmış görüşme formu ve veri toplama teknikleri uygulanarak gerçekleştirilmiştir.

1.3.1. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Bu araştırma 2011 ve sonrası yaşanan Suriye İç Savaşı nedeniyle Türkiye’ye göç eden Türkçe konuşmayı öğrenmiş ve Sultanahmet Semtinde çalışan Suriyeliler üzerinde yapılmıştır. Araştırmada toplam yirmi Suriyeli ile görüşülmüştür. Yaş aralığı olarak yirmi yaş ve üstü olan kişiler seçilmiştir. Yaş aralığının yirmi ve üstü olmasının nedeni katılımcıların reşit olmalarının beklenmesinin yanında Suriye İç Savaşı sürecini yaşamış veya tanıklık yapabilecek bir potansiyele sahip olmalarıdır.

Araştırmada Sultanahmet bölgesinde aktif çalışma hayatında olan yirmi kişi seçilmiştir. Araştırmanın başında katılımcılarla yüz yüze görüşmeler yapılması planlanmış ancak sınırlılıklar bölümünde detaylarıyla açıklanacak gerekçelerle bu kapsam genişletilmiş ve görüşmeler çeşitli dijital araçlar kullanılarak da gerçekleştirilmiştir. 20 katılımcıdan 3 kişiyle bir anlık sesli ve yazılı haberleşme uygulaması olan WhatsApp uygulaması üzerinden görüşülmüştür. Görüşmeler ses kaydına alınıp daha sonra transkripsiyonu yapılarak yazıya geçirilmiştir. Araştırmada örnekleme kartopu tekniği kullanılarak erişilmiştir.

1.3.2. Görüşme Formu

Çalışma için yarı yapılandırılmış görüşme formu tercih edilmiştir. “Bu türden görüşmeler daha önceden belirlenmiş, soru biçimi, düzeni ve sıklığı önceden düzenlenmiş soruların yer aldığı görüşmelerdir. Aynı türden, aynı içerik ve biçimdeki sorular görüşülenlerin tümüne sorulur. Bu görüşme tarzında görüşülenlerin karşı karşıya kaldığı sorulardan elde edilecek verilerdeki değişkenliği en aza indirmek hedeflenmektedir” (Kümbetoğlu, 2019, s. 76). Yarı yapılandırılmış görüşmeyle hazırlanan rehber formundaki sorular sayesinde, katılımcıların kendi yaşam deneyimlerine nasıl anlamlar kattığını ifade etmelerine imkân sağlamıştır. Bu yarı yapılandırılmış rehber formunun seçilmesindeki neden, katılımcıların sorulara vereceği cevapları sınırlı tutmamak ve bu rehber formundaki açık uçlu soruların katılımcılara bir şeyler çağrıştıırken düşündüklerini özgürce açıklama imkânını sunmaktır. Sorular hazırlanırken, katılımcıların soruları anlamasına dikkat edilmiştir. Bunun yanında katılımcıların vereceği cevaplarda yönlendirici sorulardan kaçınılmıştır. Nedeni ise, “görüşme yapan araştırmacının soruları ile aşırı yönlendiren, baskılayan, sınırlayan bir üslup içinde olmaması görüşmenin karşılıklı olarak bilgilerin değiş tokuş edildiğinin biçimde geçmesine imkân sağlamasıdır (Kümbetoğlu, 2019, s. 88).

Araştırma için derinlemesine görüşme tekniği kullanılarak görüşmeler sağlanmıştır. Görüşmelerin kayıt altına alınması sürecinde katılımcılara açıklama yapılarak onların onayı ile görüşmeler ses kaydına alınmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği ise, yarı yapılandırılmış görüşme rehber formundaki sorular ile yapılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formunda sekiz bölümden oluşan sorular yer almaktadır. Bu bölümler; (1) demografik bilgilerin toplandığı demografik bulgular ile ilgili sorular, (2) göç geçmişi ve süreci ile ilgili sorular, (3) göç ve siyaset ilişkisine dair sorular, (4) ekonomik sorular, (5) ev ve aile hayatı ile ilgili sorular, (6) temel hizmetlere erişim ile ilgili sorular, (7) sosyo-kültürel hayat ile ilgili sorular ve (8) İstanbul ile ilgili sorulardır. Yarı yapılandırılmış bu sorular içinde bazı sorular standartlaştırılmışken bazı sorular ise açık uçlu olarak düzenlenmiştir. Böylelikle hazırlanmış standartlaştırılmış ve açık uçlu olarak hazırlanmış sorular ile görüşmelerde derinlemesine niteliksel verilere ulaşılması amaçlanmıştır. Yapılan görüşmeler ortalama kırk beş dakika sürmüştür.

1.3.3. Görüşme Süreci ve Veri Toplama

Araştırma Sultanahmet bölgesinde aktif olarak çalışan Suriyeliler ile yapılmıştır. Araştırmada elde edilen veriler nitel araştırma yöntemine uygun yarı yapılandırılmış rehber formu kullanılarak derinlemesine görüşme yöntemi kullanılmıştır. Çalışmada kaynak kişilerden yola çıkarak kartopu yöntemiyle de başka katılımcılara da ulaşılmıştır. Ayrıca yöntem olarak sahadaki katılımcıların çalışma hayatlarında yeterli zamanı olmamasından kaynaklı bir kısım katılımcı ile yazılı ve sözlü olarak bir anlık sesli ve yazılı haberleşme uygulaması olan WhatsApp uygulaması üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Yapılan çalışmada Sultanahmet'te berber, restoran, otel gibi birbirinden farklı sektörlerde çalışan katılımcılara ulaşılmıştır. Bu anlamda Sultanahmet bölgesinde farklı iş deneyimleri olan katılımcılardan sağlıklı veriler elde etmektir.

Katılımcıların yaş aralığının yirmi ve üstü olmasına dikkat edilmiştir. Çünkü savaş ve göç sürecini yaşamış ve anımsayabilen katılımcılardan sağlıklı veriler elde edilmesi hedeflenmek istenmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcılardan gizliliklerinin korunacağına yönelik görüşme formu başında yer alan beyan okunmuştur ve gerçek isimleri yerine kod isimler kullanılmıştır. Görüşmelerin üç tanesi ses kaydına alınıp daha sonra yazıya geçirilmiştir, bir kişi ile de yazılı görüşülmüştür. Geriye kalan on altı kişiyle yüz yüze görüşülmüştür. Katılımcıların, yaş, yaptıkları iş, medeni halleri, okul dereceleri, hane büyüklüğü ile ilgili sorular sorulmuş ve bunlar Ekler bölümünde Ek-1 kısmında verilmiştir.

Katılımcıların yirmisi erkektir. Katılımcılardan ikisi evli geri kalan on sekiz kişi bekârdır. Eğitim düzeyleri incelendiğinde on üç kişi lisans derecesine sahip, bir kişi lisansı terk etmiş, bir kişi de halen üniversite eğitime devam etmektedir. Katılımcılardan üçü ortaokulu bitirmiş, bir kişi de ortaokul bitirmeden terk etmiştir, bir kişi de ilkokulu bitirmeden terk etmiştir.

Veri toplama süresi iki ay sürmüştür ve araştırma verisinin tamamı araştırmacı tarafından toplanmış ve verilerin analizi herhangi bir nitel veri analiz programından yardım alınmadan şahsen araştırmacı tarafından yapılmıştır.

1.3.4. Sınırlılıklar

Araştırma Sultanahmet bölgesinde yirmi farklı sektörde çalışan katılımcı ile yapılmıştır. Yapılan görüşmeler yaşanan zorluklardan biri son dönemde Türkiye’de gerçekleşen 2023 Genel Seçimlerinin yarattığı siyaset yoğun gündem nedeniyle katılım konusunda zorluklar yaşanmıştır. Ülkedeki seçim atmosferleri ve sığınmacıların geri gönderilmesi tartışmaları çalışmaya katılım konusunda zorluklar doğurtmuştur. Bu nedenlerle “göç ve siyaset ilişkisine dair” soruların cevaplanması kısmında katılımcıların bir kısmı çekinerek cevap vermiştir, diğer bir kısmı ise sorulan sorulara cevap vermemeyi tercih etmiştir.

Çalışma hayatı içindeki Suriyelilerin uzun çalışma saatlerine sahip olmaları araştırmayı güçleştirmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul edenler çalışma saatleri içinde görüşmeye katılma konusunda isteksiz davrandığı ve kabul etmedikleri için görüşmeler ancak özel zamanlarında gerçekleştirilmiştir. Uzun çalışma ve iş yerinde görüşme olanağına sahip olmamasından dolayı üç kişiyle bir anlık sesli ve yazılı haberleşme uygulaması olan WhatsApp uygulaması üzerinden görüşülmüştür. Ancak yapılan WhatsApp görüşmelerinde internet sorunundan dolayı bazı cevapları anlamada ve çözümlemede zorluklar yaşanmıştır.

Yapılan görüşmeler de kimi katılımcının daha tam olarak Türkçeye hâkim olamamasından kaynaklı olarak da sorulan soruları anlama ve cevap verme konularında zorluklar yaşanılmıştır.

Yapılan araştırma çalışma hayatı içinde olan erkek ve kadınların cinsiyet farkına bakılmaksızın araştırmaya katılımları öngörülmüştür ancak araştırma sahasında sadece erkeklere ulaşılabilmektedir. Bu anlamda çalışma hayatındaki kadınlara ulaşamaması da saha da yaşanan sınırlılıklardan biri olmuştur.

Çalışmanın diğer bir sınırlılığı da tezin kavramsal kısmını yazarken Sultanahmet Bölgesine dair daha önce sosyoloji literatürüne uygun göç başlıklı herhangi bir çalışmanın olmaması, tez konusunda hem bir güçlük oluşturmuş hem de tez araştırmasının özgünlüğünü arttırmıştır.

2. ARAşTIRMA ETİĞİ

Görüşme başlamadan önce, katılımcıya görüşme hakkında bilgi verilmiş, katılımcılara izin ve onay sayfası okunarak sesli kayıt altına alınmıştır. Araştırmaya katılanların istedikleri zaman görüşmeden çekilebildikleri, istedikleri soruyu cevaplayıp, istemediklerini cevaplamama hakkına sahip olduklarını ve yapılan araştırmanın başka bir amaç için başka yerde kullanılmayacağını açıklanarak katılımcıların izni dâhilinde görüşmeler yapılmıştır.

Katılımcıların isteğine bağılı olarak isim, soy isim, din, etnik gibi kişisel bilgilerini, kendi özgür iradeleriyle belirteceklerini ve nasıl kendilerini daha rahat ifade edecekleri bir görüşme ortamı içinde yapılmıştır.

Verilerin işlenmesinde ve analizinde katılımcıların veriler dışında başka bir veri eklemeyen, doğru bir şekilde aktarımlar yapılmıştır. Bu bağlamda doğru bir şekilde analiz yapılmıştır.

Yapılacak tüm görüşmeler, katılımcıların uygun gördüğü yer, zaman ve şartlarda gerçekleştirilmiş olup, katılımcıların rızasının olmadığı şartlar sunulmamıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARININ DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde tez çalışmasında gerçekleştirilen saha araştırmasından elde edilen bulgular değerlendirilecektir. Yapılan araştırma ve elde edilen veriler araştırmacının başka bir nitel veri programı uygulanmadan, nitel araştırma yöntemine uygun hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formunda önceden hazırlanan başlıklar çerçevesinde ulaşılan bulgular arasında ilişkiler kurularak araştırmacı tarafından nitel araştırmaya uygun olarak analiz edilmiştir. Bu bölüm toplamda 8 ana başlık etrafında hazırlanmıştır. Bu ana başlıklar şunlardır: “Demografik Bulgular”, “Göç, Göç Geçmişi ve Süreci”, “Göç ve Siyaset İlişkisine Dair”, Ekonomik Duruma Dair”, “Ev/Aile Hayatına Dair”, “Temel Hizmetlere Erişime Dair”, “Sosyo-Kültürel Hayata Dair” ve “İstanbul’a Dair”dir.

Birinci ana başlık olan “Demografik Bulgular” kısmında katılımcıların kişisel bilgileri, yaş ve eğitim durumları incelenmiştir. İkinci ana başlık olan “Göç, Göç Geçmişi ve Süreci” ile ilgili bölümde, katılımcıların göç öncesi yaşamları, nerede yaşadıkları, kimlikleri, daha önce göç hikâyeleri olup olmadıkları, göç sürecinin nasıl olduğu ile ilgili kısımlar incelenmiştir. Üçüncü ana başlık olan “Göç ve Siyaset İlişkisine Dair” olan bölümde katılımcıların siyasi düşünceleri, hem ülkelerindeki göç politikaları ve yaşanan göçlere karşı yaklaşımları hem de Türkiye’deki göç politikalarına karşı olan yaklaşımları ve Suriye ve Türkiye’de siyasi yönetimlere karşı ilgi ve alakaları, destekledikleri siyasal düşünceler incelenmiştir. Dördüncü ana başlık olan “Ekonomik Duruma Dair” olan bölümde katılımcıların göçten önce ülkesindeki ekonomik durum, kendi ekonomik durumları, çalışıp çalışmadıkları ve göçten sonra ki ekonomik durumları, kadınların çalışma hayatına dâhil olup olmadığı ile ilgili kısımlar incelenmiştir. Beşinci ana başlık olan “Ev/Aile Hayatına Dair” olan bölümde katılımcıların göç öncesi yaşadıkları ev, aile ve evlilik ilişkileri, hane büyüklükleri ve göç sonrasında bu unsurlarda yaşanan değişiklikler incelenmiştir. Altıncı ana başlık olan “Temel Hizmetlere Erişime Dair” olan bölümde katılımcıların göç öncesi, süreci ve sonrasında erişip erişmediği, erişimde toplumsal dışlanmışlığa, toplumsal cinsiyet farklılaşması yaşanıp yaşanmadığına bakılmıştır. Yedinci ana başlık olan “Sosyo-Kültürel Hayata Dair” olan bölümde katılımcıların göç öncesi sosyo-kültürel katılımı,

göç sonrası sosyo-kültürel katılımı ile ilgili farklar ve göç sonrası sosyo-kültürel katılımlarında yaşadıkları zorluklar incelenmiştir. Sekizinci ve son ana başlık olan “İstanbul Hayatına Dair” bölümünde ise katılımcıların, göç öncesi İstanbul hakkında bir düşünceleri olup olmadığı, İstanbul şehrine olan bakış açıları, yaşadıkları ve çalıştıkları yerlerle ilgili düşünceleri, burada göçmen olmanın ne anlama geldiği ve İstanbul’daki ikametlerinin kalıcı olup olmadığına dair görüşleri incelenmiştir.

1. DEMOGRAFİK BULGULAR

Bu bölümde görüşülen yirmi katılımcı hakkında cinsiyet, medeni hal, yaş, hane büyüklüğü, meslek ve eğitim seviyeleri gibi tanıtıcı bilgiler öncelikli olarak tablo halinde verilecektir. Bu tabloda yer alan takma isimler analizin ilerleyen bölümlerinde tablodaki halleriyle kullanılacaktır.

Tablo 8: Katılımcıların Demografik Özellikleri

No.	Cinsiyet	Katılımcı Takma Ad	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Medeni Hal	Hane Büyüklüğü
1	Erkek	Katılımcı-1	32	Lisans	Resepsiyonist	Bekâr	5
2	Erkek	Katılımcı-2	27	Lisans Devam	Tezgahtar	Bekâr	6
3	Erkek	Katılımcı-3	24	Ortaokul	Tezgahtar	Bekâr	5
4	Erkek	Katılımcı-4	27	Lisans	Butikçi	Bekâr	6
5	Erkek	Katılımcı-5	28	Lisans Terk	Resepsiyonist	Bekâr	5
6	Erkek	Katılımcı-6	25	Ortaokul	Telefoncu	Bekâr	10
7	Erkek	Katılımcı-7	36	Lisans	Telefoncu	Evli	4
8	Erkek	Katılımcı-8	35	İlkokul Terk	Tezgahtar	Evli	2
9	Erkek	Katılımcı-9	21	Ortaokul Terk	Çamaşır Yıkamacısı	Bekâr	5
10	Erkek	Katılımcı-10	24	Lisans	Parfümcü	Bekâr	6
11	Erkek	Katılımcı-11	29	Lisans	Garson	Bekâr	5
12	Erkek	Katılımcı-12	24	Lisans	Parfümcü	Bekâr	5
13	Erkek	Katılımcı-13	21	İlkokul	Garson	Bekâr	5
14	Erkek	Katılımcı-14	28	Ortaokul	Çantacı	Bekâr	7
15	Erkek	Katılımcı-15	23	Lise	Rehberlik	Bekâr	4

16	Erkek	Katılımcı-16	28	Okumamış	Resepsiyonist	Evli	6
17	Erkek	Katılımcı-17	25	Ortaokul	Berber	Bekâr	5
18	Erkek	Katılımcı-18	28	Üniversite Terk	Berber	Evli	9
19	Erkek	Katılımcı-19	26	Lise Terk	Garson	Bekâr	5
20	Erkek	Katılımcı-20	25	Ortaokul	Garson	Bekâr	15

2. GÖÇ, GÖÇ GEÇMİŞİ VE SÜRECİNE DAİR

Bu kısımda katılımcıların göç öncesinde, göç sırasında ve Türkiye'ye ulaştıktan sonraki süreçleri ile ilgili analizlere yer verilecektir. Bulguların analizinde göç süreçleri ve göç etme sürecinin altında yatan nedenlerin çözümlenmesinde katılımcıların göç kavramını anlamlandırma biçimlerinden kendilerinin ve ailelerinin göç hikayelerinin nasıl aktarıldığına kadar oldukça geniş bir çerçevede yapılan görüşmeler hem kavramsal düzeyde hem de gündelik yaşama içkin anlamlandırmalar düzeyinde incelenmiştir.

2.1. Göçmenlerin Göç Deneyimi, Göç Öncesi ve Savaş Süreci Sosyo-ekonomik Durumları

Göçmenlerin hem göç kavramını hem de göçmen olarak kendi durumlarını nasıl yorumladıklarına bakıldığında öncelikli olarak göç tecrübesinin tekrarına ardından göç edilen yer olarak Türkiye ile olan bağlarına odaklanılmıştır. Bu çerçevede yapılan saha çalışmasında görüşülen 20 kişiden sekizi (Katılımcı-17, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-14, Katılımcı-16, Katılımcı-18, Katılımcı-19 ve Katılımcı-1) daha önce göç deneyimlerinin olmadığını yakınları veya ailelerinde de göç edenlerin olmadığını belirtmişler ve göç mevhumunu hem kendi hem de aileleri için ilk defa tecrübe edilen bir olgu olarak tanımlamışlardır:

“Ben Şam’da doğmuşum, orda ben ailemle yaşıyordum, gayet güzel, gayet iyi, küçük yaşımdaydım zaten fazla bir şey anlamıyordum, biri düğmeye bastığında savaş yeni yeni başlamıştı zaten, okuyordum sonra okulu bırakmak zorunda kaldım, mesleği berberlik olarak, mesleği öğrendim ondan sonra buraya geldim. Daha önce ailem yok göç etmedi” (Katılımcı-17).

“Suriye’de Humus’ta yaşıyordum. Ben yaşıım on dokuza kadar Humus’ta yaşadım, on dokuzdan sonra buradan geldim. Humus’ta hayat güzel geçti. Ben duvarcı çalışıyordum, inşaatta, benim babam, iki tane ev var, iki tane bahçe var, bir araba var yani iyi geçti hayat ama savaştan sonra benim köy İŞİD geldi hepsi kırdı, patladı ondan sonra yaşamadık orda çıktım buradayım. Ailemden daha önce göç yok” (Katılımcı-16).

“Nasıl diyeyim, durumumuz iyiydi, şükür çok kötü değildi. Yaşıyorduk herkes gibi. Göç etmedik. İlk defa hayatımda göç ediyorum. Normalde bizim köyde okudum, lise bitirdim. Halep şehrine üniversite oraya geçtim. Dört sene okudum, bittikten sonra 2013 ‘te Türkiye’ye göç ettim. Abim var, abim Lübnan’a geçti. Gençti, eskiden biz en çok Lübnan’a gidiyoruz, Lübnan’a çalışmaya, para kazanıp eve geri geliyoruz. Savaştan önce tabi ki” (Katılımcı-1).

“Ben Şam’da yaşıyorum, gayet güzeldi, ne sıkıntı var, hiçbir şey yoktu, işimiz var yani hayat gayet güzeldi. Tabi ki göç eden var akrabalar daha önce. Mesela başka bir şehre kaçtılar, bize geldiler. Ama savaştan önce hiçbir şey yoktu” (Katılımcı-19).

“Açıkkası abe ben biraz küçüktüm, biraz hatırlıyorum durum yoktu. Savaş geldiğinde elektrik yok, su yok, hiçbir şey yok. Halep yaşıyorduk. Ailem de göç yok abe” (Katılımcı-9).

“Ben Suriye’de İdlipliğim, köylüyüm, çok güzel bir hayat yaşıyoruz, özgür bir hayat, rahat bir hayat. Savaş olmadan önce dükkânımız var, evimiz var, arabamız var, özgür bir hayat, sorunsuz bir hayat, savaş olduğu zaman babam rahmet etti, biz de buraya gelmeye mecbur kaldık. Ben tekim, dört tane ablam var, bir de annem var, bunlar da burada. Burada çalışmaya mecbur kaldık. Daha önce göç yok, sadece Türkiye’ye direk İstanbul’a, İstanbul’da burada” (Katılımcı-13).

“Şam’da yaşıyordum, orda berber açıyorum, benim babam ticaret yapıyor, binalar yapıyordu. Ailede daha önce kimse göç etmedi” (Katılımcı-18).

“Göç öncesi ben Şam yaşıyorum, on dokuz sene orda kaldım, ondan sonra askeriye çıktı, sonra buraya geldim. Suriye’de bizim durumumuz çok iyiydi ama savaş yüzünden bizim işimiz yüzde yüz kesti. Biz gazte satıyorduk, bizim gazte yeri var, gazte satıyorduk” (Katılımcı-14).

Yukarıdaki görüşmelerde katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak, savaş ve göç öncesi sosyo-ekonomik koşulların savaş öncesi daha iyi olduğu, savaş süreci ile birlikte kötü bir duruma evirildiği görülmektedir. Katılımcılardan sadece Katılımcı-

1'nin ailesinde çalışmak için başka bir ülkeye kısa süreli göçler yaşandığı belirtilmiştir. Ancak bu göç kısa süreli olarak tanımlanmıştır. Katılımcı-1'in dışındakiler ise herhangi bir nedenle iç ya da dış göç hikayesi aktarmamışlardır.

Diğer 13 katılımcı ise (Katılımcı-15, Katılımcı-14, Katılımcı-4, Katılımcı-5, Katılımcı-2, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-10, Katılımcı-11, Katılımcı-12, Katılımcı-18, Katılımcı-20) daha önce göç deneyimi olmadığını ancak yakınları veya ailelerinde göç edenlerin olduğunu belirtmiştir. Katılımcı-7 ailesinin Türkiye'yi transit yer olarak kullanıp Avrupa'ya gittiklerini belirterek Türkiye'nin transit göçleri taşıyan bir bölge olduğuna örnek teşkil etmiştir: “Bizden önce tanıdıklar vardı göç eden. Hepsi buraya geldi sonra Avrupa'ya kaçtılar. Almanya'da mesela bir abim bir ablam onlar hepsi Almanya'ya gittiler. Burada direk Almanya'ya gittiler” (Katılımcı-7). Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi Türkiye'nin Avrupa'ya geçişlere izin vermesi dolayısıyla göçmenlerin ülkeyi transit bir ülke olarak kullanıldığı da görülmüştür.

Katılımcı-20, Katılımcı-11 ve Katılımcı-8'in ise ailelerinin eskiden de Türkiye ile bağları olduğunu belirtmişlerdir. Dolayısıyla hem transit olarak ülkenin kullanımı hem de sosyo-kültürel bağlardan destek alarak Türkiye'ye gelişlerini anlamlandırdıkları tespit edilmiştir. Katılımcı-20, “Aslında evet kökenimiz Hatay'dan gelme, dedemin babası Turk'tur, hatta benim dedem burada askerlik yaptı. Sonra Hatay kopunca Halep'e taşınmışlar” (Katılımcı-20) ifadeleriyle kendi ailesinin köklerinin Hatay'dan geldiğini ve daha sonra Halep'e taşındığını belirtmiştir. Katılımcı-11 ise “Daha önce dedemin babası Türkiye'den göç etmiş Suriye'ye. Cizre'den bu tarafa Suriye'ye gelmişler” (Katılımcı-11) sözleriyle ailesinin Cizre'den Suriye'ye göç ettiğini belirtmiştir. Katılımcı-8'de eskiden ailesinin Hatay'da yaşadığını ve büyüklerinin mezarının halen orada olduğunu “Büyük dedem Suriye'de yaşıyordu, dedemin babası Türkiye'de yaşıyor, Hatay'da. Zaten mezarı orda” (Katılımcı-8). Katılımcı-15 ise annesinin köken olarak Hataylı ve Türkmen olduğunu Hatay'ın Türkiye'ye bağlanmasıyla birlikte ailesinin Şam'a yerleştiklerini belirtmiştir: “Arabım, aslında annem Hataylı, ırk olarak eskiden Türkmenlerden ama babam Arap'tır. Hata aslında olarak şey Filistinli, sonra Suriye'ye geldi yerleşmiş. İslam, Müslümanım, Sünni. Eskiden şey olduğu zaman Lozan antlaşması önce eskiden Hatay Suriye'ye bağlıydı, sonra Hatay bu tarafta kaldı, sonra gitmiş onlarda gitmiş Şam'a yerleşmişler” (Katılımcı-15).

Araştırmaya katılan katılımcıların tamamı için mevcut göç tecrübeleri tek göç tecrübeleridir. Göç kavramı ve göç geçmişi incelendiğinde savaş öncesi katılımcıların

sosyo-ekonomik koşullarının iyi olduğu ve göç olgusunu bütünlüklü olarak savaşın ardından yaşam koşullarının kötüleşmesiyle ilişkilendirdikleri tespit edilmiştir. Katılımcıların arasında ailelerinin göç geçmişi olan ve olmayanlar bulunmaktadır. Ailelerinin göç geçmişleri oluğunu ve ailelerinin bugünkü Türkiye sınırlarından Suriye içlerine göç ettiklerini söyleyenler 2011 sonrasında göç edilmek için seçilen yerin Türkiye olmasının gerekçesini bu ortak geçmişin sağladığı sosyo-kültürel bağlarla ilişkilendirmektedir. Bu gibi bir tarihsel kültürel bağ kurmayan katılımcılar ise Türkiye'nin jeopolitik konumundan dolayı yakınlığından ve Avrupa'ya gitmek için geçiş imkânı sunacağı gerekçesiyle göç nedenlerini açıklamaktadır.

2.2. Katılımcıların Dinsel ve Etnik Yapıları

Göç olgusu ele alındığında yapılan saha çalışmasında katılımcıların göç tecrübelerini anlamlandırmak için ailelerine ait göç hikayelerinin içinde yer alan tarihsel, sosyal ve kültürel bağlardan beslendikleri tespit edilmiştir. Buna ek olarak göç ile gelinen ve göç edilen yer arasında kurulan bağ kimi zaman sahip olunan etnik ve dini kimlikler üzerinden de kurulmaktadır. Bu bağ 20 katılımcı tarafından Türk, Kürt, Türkmen, Arap olmak gibi etnik bağların üzerinden de Müslüman, Sünni, Şafii ya da Hanefi olmak gibi dinsel ve mezhepsel bağlar üzerinden de tanımlanmıştır.

“Ben Arap’ım, Sünni’yim” (Katılımcı-19), “Ben Arabım, Müslüman tabi, Sünniyim” (Katılımcı-9), “Arabız, din İslam, Sünniyiz” (Katılımcı-13). “Arabım, Sunniyim” (Katılımcı-14), “Arap’ım, mezhep olarak Hanefi’yim” (Katılımcı-17), “Arabım, aslında annem Hataylı, ırk olarak eskiden Türkmenlerden ama babam Arap’tır. Hata aslında olara şey Filistinli, sonra Suriye’ye geldi yerleşmiş. İslam, Müslümanım, Sünni” (Katılımcı-15), “Arabım, Sünniyiz” (Katılımcı-2), “Arabım, mızhep Sünni’dir” (Katılımcı-16), “Ben Kürdüm, Müslüman, mezhebim Sünni, anadilim Kürtçe” (Katılımcı-3), “Müslümanım, Arabım, Sünniyiz” (Katılımcı-4), “Dinimiz İslam’dır, Müslümanın, Arabız, Şafii, Sünni’yiz” (Katılımcı-1), “Ben Arap’ım, Sünni’yim” (Katılımcı-19), “Kürdüm, Müslümanız Elhamdülillah, valla ben mezhebe çok takılmıyorum, benim için mezhep önemli değil, ama sorduğun için Hanifiyiz” (Katılımcı-5), “Daha önce göç yoktu. Kürdüm, Sünniyiz” (Katılımcı-6), “Kürdüm ben, mezhebim Hanefi, ana dilim Kürtçe, Arapça’da biliyorum” (Katılımcı-7), “Arabım, mezhebim Müslümim Sünniyim” (Katılımcı-8), “Benim uyruk Arap, annem Türkmen, din İslam, mezhep Sünnidir” (Katılımcı-10), “Din İslam, dil Kürtçe ve Arapça ikisini kullanıyorum, ben Kürdüm, mezhep Sünniliğe tabiyim” (Katılımcı-11),

“Dinim Müslüman, Sünniyim, Türkmenim” (Katılımcı-12), “Arap’ım, Sunniyim” (Katılımcı-18), “Türkmenim, dinimiz İslam, mezhep Şafii’yim” (Katılımcı-20).

Göç edenlerin daha çok Arap olmakla birlikte, Kürt ve Türkmen etnik kimliğine sahip insanların olduğu görülmektedir. Dinsel olarak göç eden insanların İslam inancını taşımakla birlikte mezhepsel farklılıklarının olduğu, mezhep olarak da daha çok Sünni anlayışın içerisinde Şafii, Hanefi mezheplerine mensup oldukları görülmektedir. Katılımcıların göç ettikleri bu topraklar ile bağlarını bu etnik ve dini kimlikler üzerinden kurdukları özellikle ifadeleri içinde bu kimliklerin zikredilmesindeki kolaylık ve olumlama üzerinden tespit edilebilmektedir.

2.3. Göç Etme Nedenleri ve Göç Etme Kararları

Göç nedenlerinin temelinde yer alan Suriye İç Savaşı ve göç sürecinin savaşın başlamasıyla birlikte nasıl şekillendiği incelendiğinde katılımcıların güvenlik sorununun dışında benzer bir sosyo-ekonomik yıkımın göçü kaçınılmaz olarak ortaya çıkardığını belirttikleri tespit edilmiştir. Görüşülen 20 kişiden 16sı (Katılımcı-15, Katılımcı-2, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-1, Katılımcı-19, Katılımcı-5, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-10, Katılımcı-12, Katılımcı-13, Katılımcı-18, Katılımcı-20) göç etme kararları ve nedenleri konusunda savaş sürecinin yıkıcı etkileri hayatta kalabilmek için gerekli beslenme, güvenlik gibi temel ihtiyaçlara erişimden internet gibi savaşa kadar sahip oldukları ikincil imkanlara erişime kadar geniş bir sosyo-ekonomik çerçevede göç etme kararları ile ilişkilendirerek açık ifadelerde ve tarihsel örneklerle beyan etmişlerdir:

“Çünkü birincisi, Suriye’de bir iç savaş çıktı, ya sen Esed tarafından ya da muhalif tarafından olucaksın, yani ikisinden birini illa seçecen, yani biz tarafsızdık ya da insan katline sebep olmayı sevmiyoruz, sonuçta bu da Müslüman, bu da Müslüman yani biz savaşımaya katılmak istemedik, biz insan ölümüne sebep olmayı istemiyorduk ve artık zaten çok zorlandık, artık bombalar yağdı bize, uçaklar falan, zaten şehir göç etmeye başladı, önce mesela biz Şam’daydık sonra biz İdip’e geçtik çünkü orda bir ateşkes oldu, sonra hemen biz şehrimizi terk etmeye mecbur kaldık, sonra zaten bütün insanlar İdip’te yerleşti, sonra İdip’te yaşama, evimiz yok, hiçbir şeyimiz yok, sonra Türkiye’ye geldik. Çünkü orada yaşayabilecek şartlar yok, iş yok, para yok mecbur göç edicen ki çalışabilecen, ekmek yiyebileceğin bir yer, yani ailene bakabileceğin bir yer, hatta benim annem de yaralandı, üç tane mermi yedi onun için” (Katılımcı-15).

“Göç etmeye artık çünkü savaş başladı, orada durumlar çok karışmaya başladı. Ne olup olmadığı belli değildi. Karışık olduğu için, bir de yaşam yoktu orada en azından internet yoktu, su yoktu, yaşam için basit şeyler vardı, yaşamak için yoktu. O yüzden göç etmeye karar verdik” (Katılımcı-2).

“Orda hem savaştan dolayı hem de yani nasıl diyeyim ekmek kıtlığı, su kıtlığı olduğundan dolayı göç etmeye karar verdik ailece” (Katılımcı-10).

“Savaş yüzünden biz geldik. Orada hayat yoktu, buraya geldik. Savaş vardı, karar verdik buraya yaşamak için, ondan sonra buraya geldik” (Katılımcı-3).

“Ordaki bildiğiniz gibi savaş var orda. 2011’de başladı. Biz yaklaşık 2014’te çıktık ordan, buraya geldik. 2011’de başladığı için savaş biliyorsun ilk başladığında baya bir şey oldu yani zor bir durumda kaldılar insanlar çünkü savaş ilk çıktığında tam bir savaş oldu sonra yavaş yavaş hafifler. Biz ordayken hala hatırlıyorum mesela, daha küçüktük ben de küçüktüm, küçük kardeşlerim de var onlar da küçükler. Bizim evimize yakın bomba düştü, sadece bomba seslerinden dolayı bizim kapılarımız, pencerelerimiz hepsi yere düşüyordu ses dalgalarından dolayı sadece. Zor bir durum, hiçbir şey yapamıyorsun, uçak sana bomba atıyor, sen hiçbir şey yapamıyorsun, o yüzden mecbur ya boş boşa öleceğiz ya çıkacağız kendimizi yetiştireceğiz, sonra tekrar Suriye’ye belki tekrar destek olabiliriz diye çıktık” (Katılımcı-4).

“Yeni hayat kurmak için çünkü imkânsız o zaman benim hayatımı devam etmek için ve göç etmek zorunda kaldım. Savaşta var, her yer bombalanıyor, hastaneler bunlar bir şey yok, o zaman Türkiye’nin sınırları da açıktı, bende geldim. Ben okulu mezun olduktan sonra köye döndüm, köyde bir şey yok, ne iş ne bir şey yok, ne şehirde de artık kalınır, hayat zorluğu, o da en büyük fırsat buldum Türkiye’ye geldim. Hem çalışmaya hem de aileme yardım etmeye geldim. Savaşta var savaş olmazsa hayat olur, savaşın etkisi çok” (Katılımcı-1).

“Çalışmak için, kimse öldürmeyeyim diye buraya geldim ve savaş olmasa ben hayatta gelmem buraya” (Katılımcı-19).

“Şimdi tabi göç etmek kolay bir şey değil, biz zaten Türkiye’ye gelmeden Suriye’den göç ettik hani biz Rakka’dan Ayn el-Arab yani Kobane’ye geçtik. Orda iki sene kaldık. İşte hani savaştan dolayı biz göç ettik” (Katılımcı-5).

“Göç etmedeki temel çok, her şeyi orda kaybettik yani evimiz vardı orda, eczanemiz vardı orda her şeyi kaybettik yani. Savaştan dolayı tabi ki. Artık orda yaşamak zordu, her gün bomba altında yaşayamazsın ki, mecbur kaçacağım bir yere. Evliydim zaten

mecbur kaçacağım. Sadece kendim için değil eşim de vardı orda. Kimse kalmadı zaten kimse kalmadı köyde herkes kaçtı. Bende mecbur çıktım yani” (Katılımcı-7).

“Göç etmemizin nedeni ölüm tehdidi. Evimize birkaç tane mesaj bırakıldı, ölüm tehdidi ile alakalı. Birincisi orada Suriye Özgür Ordusundan tehdit aldık, ondan sonra ordaki gizli devlet adamlarından birkaç tane tehdit aldık. O yüzden bizde göç etmek zorunda kaldık” (Katılımcı-12).

“Savaş başladı, ondan dolayı. Savaşın üç dört yıl geçtikten sonra, hani büyük savaşlara girdikleri zamanlar savaş başladı, bombalar yağar, uçak bomba atar, ölümler biz de o zamandan sonra mecbur kaldık” (Katılımcı-13).

“Orda çok savaş oldu, hayat bulmadım, zorlandık 2012’ de geldik. Benim baba zaten çok zorda oldu, sonra savaş oldu her şey gitti, mecburen buraya geldik. Benim annem, üç çocuk var, benim anne, baba çocuklar ve kız kardeşim ve kız arkadaş var, dokuz kişi geldik” (Katılımcı-18).

“Çünkü Suriye’de artık hiçbir şey kalmadığı için, yiyeceğimizi bulamadığımız için ve yiyeceğimizin karşılığını para olmadığı için buraya kadar gelmeye karar verdim. Çalışmak için geldim. Savaş her şeyi mahvetti, mecburen geldim” (Katılımcı-20).

Sosyo-ekonomik gerekliliklerin dışında savaş sürecinin katılımcıları taraf tutmaya zorlaması ancak dinsel kaygılar içinde bu savaşın bir parçası olmak istememeleri üzerinden de temellendirilmektedir. Savaşın yıkıcı etkilerinden kurtulmak, yaşanan savaş sürecinin sosyo-kültürel ve ekonomik hayatı olumsuz etkilemesi göç etme nedenleri arasında sıralanmaktadır.

Yapılan saha çalışmasın da görüşülen Katılımcı-17, Katılımcı-6 ve Katılımcı-14 ise göç etme nedeni ve kararının katılımcıların asker altına alınmak istememesi ile ilişkilendirilmiştir:

“Yani orda savaş olduğu için, orda askerlik var, uzun süre askerlik var, on yıla yakın askerlik süre var, ondan sonra yani kimle savaştığın belli değil, o yüzden savaş olmasa giderdim askere, ondan sonra buraya geldim” (Katılımcı-17).

“Savaş başladı, iş falan kalmadı gençleri falan topluyorlar askere maskere o yüzden göç etmeye karar verdik” (Katılımcı-6).

“Orda ben savaş yüzünden çıktım. Askere almışlar, bizim askeriye biraz zor olmuş yani, savaş oldu birkaç ay sonra mecbur oldum çıktım” (Katılımcı-14).

Katılımcı-17, Katılımcı-14 ve Katılımcı-6'nın gerçekleştirdikleri göçün temelinde savaş sürecine dâhil olunmak istenmemesi ve bu anlamda askerlikten kaçmaları yatmaktadır.

Katılımcı-11 ve Katılımcı-8 ise göç etme kararının ve nedeninin kendi iradeleri dışında gerçekleştiğini kararı babalarının vermiş olduğunu ifade etmiştir:

“Nasıl karar verdim, babamla daha doğrusu babam karar verdi. Burada okumak fırsatı yok, çalışma fırsatı da yok, durumlar kötü, kötüye de gidiyor. En iyisi Türkiye’ye göç etmek. Asıl neden o” (Katılımcı-11).

“Babam bizi buraya getirdi, çünkü biz önceden küçüktük hem de biz belli süre dönmedik çünkü Allah’tan korkuyoruz, kim öldürecek. Silahı kaldırabilirim ama kaldıramam çünkü kim öldüreceğim bilmiyorum. Abim, arkadaş, amcamoğlu kim olduğunu biz bilmiyoruz, bunun için biz silah kaldırmıyoruz, Allah’tan korkuyoruz. Yani Allah’tan korktuğumuz için savaştan kaçtık, çünkü karşımızdaki de Müslüman çıkıyordu, düşman değil Müslüman” (Katılımcı-8).

Dolayısıyla yaşları gereği göç etme kararlarının kendilerinin değil babalarının olduğunu belirtmenin yanında özellikle Katılımcı-8’in ifadelerinde yer alan savaşın gerekçelerini içselleştirmemiş oldukları ve dinsel kaygıların ortaya çıkmış olan savaşın yabancı bir güç ile olmayıp, tanıdıklar arasında geliştiğini düşündüklerini ve bu nedenle savaşa dâhil olmamak için göç kararı aldıklarını belirtmiştir.

Katılımcı-16 göç kararı böylelikle hem kendi yaşamından olmamak hem de bu Suriye savaşının yabancı bir güçle değil de savaşın birbirini tanıyanlar arasında olmasından, dolayısıyla tanıdıklarını vurmak istememesinden kaynaklı göç etme nedeni ve kararını şöyle ifade etmektedir:

“Sebebi üstüne bımba atmak, savaş yüzünden. Kimse beni öldürmesin, kimseyi öldürmek istemiyorum, kaçmak yaptım yani dedim kimseyi öldürmeyeyim, çünkü hepsi akraba birbirine vuruyor dedim bir çıkayım 2015’ten çıktım, yani öyle karar verdim” (Katılımcı-16).

Savaş sürecinin sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel hayatı etkilemesi ve ülkenin içine girmiş olduğu çatışmalı ortam göç nedenlerinin başında gelen gerekçedir. Ancak katılımcılar bu nedenleri kimi ekonomik, kimi dini başlıklarda farklı farklı temellere dayandırmaktadır. Kimi katılımcı özel olarak ailesinin güvenliğini ve devamlığını sağlamak için, kimi kendi iradeleri dışında ailelerinin kararıyla göç etmiş, kimi ise hem

askerlikten kaçmak hem de yaşanan savaşın yabancı bir güçle değil, aynı dinsel anlayışı benimseyen Suriyeliler arasında olmasından ve bu savaşı desteklemediği için göç etme kararı aldıkları görülmektedir.

2.4. Türkiye’ye Gelme Nedenleri

Yapılan saha çalışmasında görüşülen 20 Katılımcıdan Katılımcı-17, Katılımcı-19, Katılımcı-5, Katılımcı-7, Katılımcı-14, Türkiye’ye gelme sebeplerini coğrafi yakınlığa ve zorunlu bir sınır ilişkisine bağlamış ve Türkiye’nin Suriye’ye yakın olmasından dolayı geldiklerini belirtmişlerdir:

“Yani hem Suriye’ye yakındı” (Katılımcı-17).

“Türkiye yakın diye geldim” (Katılımcı-19).

“Türkiye’yi seçmedik, Türkiye’ye sınır olduğu için mecbur kaldık, Türkiye’ye geçtik” (Katılımcı-5).

“Türkiye’yi seçmemizin nedeni çünkü en yakın Türkiye, bur da geldik çalıştık” (Katılımcı-7).

“O durumlarda başka bir yol yoktu yani en yakın tarafta Türkiye, mecbur ondan çıktım kaldım burada” (Katılımcı-14).

Katılımcılardan Katılımcı-3, Katılımcı-12, Katılımcı-20 ise Türkiye’nin yakın olmasının yanında, Türkiye’nin mülteci politikasıyla sınır kapılarının açılmasıyla rahat giriş yapabildiklerini şu sözlerle belirtmişlerdir.

“Türkiye Halep’e yakın, hem Türkiye kapılarını açmıştı bize ondan yani Türkiye’yi seçtim” (Katılımcı-3).

“Bizim için en yakın nokta Türkiye’ydi, Halep’te olduğumuz için. Bir de şey yolları açmıştı, yani orda sağ olsun Türk askerleri bize sınırdaki çok yardım ettiler, geçmemiz için, ondan sonra işte biz ölümden geldik dedik falan bize yardım ettiler” (Katılımcı-12).

“Çünkü açıkçası Türkiye’den başka kimse kapıyı açmadı bize” (Katılımcı-20).

Sosyal, kültürel ve tarihsel bağlar tıpkı bir önceki başlıkta olduğu gibi bu başlıkta da göç için Türkiye’nin seçilmesinin temelinde yer almaktadır. Katılımcılardan Katılımcı-15, Katılımcı-2, Katılımcı-16, Katılımcı-4, Katılımcı-1, Katılımcı-6, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-18, ülkenin yakın olmasıyla birlikte sosyo-kültürel ve dinsel bağlarla temellendirmiştir:

“Birincisini sana diyeyim çünkü uçaklar, havalimanları bunlar hepsi kapandı, ikinci sıra Türkiye bizim devlet komşumuz, en yakın devlet, üçüncüsü Müslüman bir ülke, Türkiye bize kapı açtı yani bundan buraya geldik” (Katılımcı-15).

“Türkiye çünkü yakın olduğu için geldik o yüzden aramızda Halep’le Türkiye arası yirmi dakika var, yirmi dakika yakın olduğu için, bir de Müslüman ülke olduğu için burayı tercih ettik” (Katılımcı-2).

“Halep zaten Türkiye’ye yakın olduğu için... ve tabi Müslüman bir ülke olduğu için tabi” (Katılımcı-4).

“Benim için, biz zaten Türkiye ile sınırdayız ve Türkiye bizim gibi Müslüman bir ülke ve adetlerimiz aynıdır, din aynıdır, kültür aynıdır, mutfak aynıdır, her şey bir, bize bu çok kolay gelir, bundan dolayı Türkiye’ye geldik” (Katılımcı-1).

“Yakın, bir de Müslüman var. Yani ben buradan gitmeyi düşünmedim, şu ana kadar yani yaşıyoruz” (Katılımcı-16).

“Yani bizim köy, bölge Türkiye’ye yakın olduğu için Türkiye’ye göç ettiler. Türkiye’ye yakın olduğu için yani kültür olarak, bize daha yakın olduğu için, bir de akrabalarımız olduğu için Türkiye’yi seçtik” (Katılımcı-6).

“Türkiye’de en az Müslüman, Müslümanlar vardır hem de merhamet vardır dışarda gibi değil, ondan Türkiye’ye geldik” (Katılımcı-8).

“Buraya Türkiye zaten Müslüman var yani, Müslüman ülke, bize de yakındı o yüzden” (Katılımcı-9).

“Sizin sınırsız ülke o yüzden, yani özgürlük bir ülke, Müslümanları savunuyor, güzel bir ülke, başka ülkelerin en iyisi burası bizden için” (Katılımcı-13).

“Yani burası Müslüman, yani güzel hayat burada, zaten eskiden turist olarak 2008 geldi Riva tarafına biz. Zaten yakın” (Katılımcı-18).

Katılımcı-10 ise can güvenliklerinin olmadığını, en ideal yerin Türkiye olmasından dolayı Türkiye’yi seçmesini şu şekilde ifade etmiştir:

“Şimdi nedeni Türkiye’ye yolunun daha uygun olduğunu gördük. Yanında giderken can güvenliği bizden olmadığı için Türkiye’yi tercih ettik...” (Katılımcı-10).

Yapılan görüşmede Katılımcı-11, ise yaşanan sürecin bir fırsat yarattığını ve dolayısıyla Türkiye’ye olan bağların benzerliği ve ülkeye karşı sempati duymasından kaynaklı olarak, Türkiye’ye göç etmesini şu ifadelerle belirtmiştir:

“Türkiye çoktan beri komşuyuz, adetler hemen hemen aynı, akrabalarımız var orda, dil öğrenme Türk Dili ve Edebiyatı da okuyordum, Türkiye’yi çoktan beri seviyordum. Türkiye’yi, Türkçeyi, adetler, kültürler yakındı, bir de okuma fırsatı vardı diye duymuştuk onun için Türkiye’ye gelmeye karar verdik” (Katılımcı-11).

Yapılan saha çalışmasında katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak göç etme süreçlerini ve göç etme kararlarını belirleyen itici ve çekici durumlar olmuştur. Suriye’de yaşanan savaş süreci ile sosyo-ekonomik durumun bozulması Türkiye’nin yakın bir ülke olması ve Türkiye’nin uygulamış olduğu açık kapı politikası ve göçmenlerin rahat girişlerine izin vermesi süreci hızlandırmıştır. Suriye’de yaşanan savaş sürecinden kaçma isteğinin yanında başka bir yere gidip hayatını devam ettirmek isteyen için Türkiye’nin o dönem yürüttüğü açık kapı politikasının etkisinin en az ortak kültürel, sosyal, dini ve tarihi bağlar kadar etkili olduğunu tespit etmek mümkündür.

2.5. Resmi ve Resmi Olmayan Yollarla Göç Etme Şekilleri

Yapılan saha çalışmasında görüşülen 20 Katılımcıdan 14 tanesi (Katılımcı-15, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-1, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-11, Katılımcı-12, Katılımcı-13, Katılımcı-20, Katılımcı-14) Türkiye’ye gelirken kaçak yollarla geldiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar neden kaçak yollarla gelişlerinin nedenlerini ise başka bir seçenekleri kalmamasına, herkesin benzer yolları tercih etmesine ve resmi yollarla göçü mümkün kılan bürokratik mekanizmaların Suriye’de tükenmiş olmasına bağlamaktadır.:

“Zaten 2015 zamanında resmi bir şey yok, kaçak yollarla gidiyorduk” (Katılımcı-15).

“Kaçak geldim. Kaçak geldim çünkü yol yok, izin vermiyor, kapı kapalı” (Katılımcı-16).

“Kaçak yollarla geldim, çünkü o zaman sınırlar kapanmış ve kimse almıyorlar kapıdan, pasaportun varsa bile geçmiyorsun. Ne başka alternatif çözüm bulduk, biz de kaçak yollarla geldik” (Katılımcı-1).

“Kaçak geldik, o zamanlarda sınır açıldı zaten. Pasaport çıkarma imkânımız yoktu” (Katılımcı-6).

“Kaçak geldim buraya. Resmi olarak yok bir bilginiz yok, pasaportumuz yoktu Suriye’de, pasaportta çıkmaz mecbur kaçak gelecektik” (Katılımcı-7)

“Kaçak yollarla geldik çünkü pasaportumuz yok hem de gelmesi de çok zor olduğu için artık gelemiyoruz, hem de ben küçükken kimliğimde yok, bunun için mecburen kaçak geldik” (Katılımcı-8).

“Kaçak yollarla gelmek zorunda, çünkü evraklarımız evde kaldı, bizde kaçak yolundan geldik.2012’de geldik” (Katılımcı-12).

“Ben kaçak yollarla geldim. O zamanlarda ben de şey vardı çünkü asker idim, düzgün çıkmak zor oluyor, burada yollar biraz zor imiş yani ama herkes kaçak çıkıyordu, bende onlar beraber çıktık, Türkiye’ye kaçak girdik” (Katılımcı-14).

“Yok, kaçak yollarla geldim, 2013’te geldim. Kaçak niye geldim çünkü o zamanlar ben küçük yaşıyordum, yaşıam on üç gibi yaşıyordum, resmi evrak veremiyordu devletimiz, bunlar olmadığı için kaçak geldim...” (Katılımcı-20).

“Kaçak yollarla geldik. Şartlar şöyle zorunda kaldık. İlk Kilis’e girdim, oradan da İstanbul’a geldim. Bir hafta sonra hemen kayıt altına alındım” (Katılımcı-3).

“Önce resmi yok abe Suriye’de, mecburen kaçak geldik. Zaten bizim devlet resmi yasak diyor, hiçbir şey kabul etmiyor, o yüzden yani kaçak geldik” (Katılımcı-9).

“Ben resmi yollarla değil, kaçak yollarla geldim Resmi yollar biraz zordu kapılar kapanmıştır, resmi kapılar. Bizde mecburen kaçak olarak geldik” (Katılımcı-11).

“Kaçak yollarla geldik. Resmi olarak bizi almıyorlar, yasaktı, biz de kaçak girmeye mecbur kaldık” (Katılımcı-13).

Yukarıdaki ifadelerden de anlaşılacağı üzere Suriye’de savaş sonrasında bürokratik mekanizmalar çalışmaz duruma gelmiş haliyle pasaport gibi göçü resmileştirecek resmi evrak düzenlenemez hale gelmiştir. Bu bürokratik tıkanmaya ek olarak ülkenin savaş halinde olması ve düzensiz askerlik düzenlemeleri nedeniyle birçok göçmen aynı zamanda asker kaçağı durumuna düşmüş ve resmi yollarla göç olasılığı ortadan kalkmıştır.

Sayıları az da olsa saha çalışmasında görüşülen 20 katılımcıdan üç kişi Katılımcı-2, Katılımcı-5, Katılımcı-10 Türkiye’ye resmi yollarla geldiklerini belirtmişlerdir.

“Biz sınıra geldik, sınıra kaçtık ama çok yüz elli bin kişi olarak biz sınıra geldik, bir de Türk askeri emir mi geldi, mecburiyetten dolayı, insanlık olarak mı, o sırada sınırı açtılar, öyle girdik” (Katılımcı-5).

“Biz yani bu tarafa kaçak olarak girmedik, onlar kendileri aldılar kampa götürdüler” (Katılımcı-10).

“Resmi yollarla geldik. Geldik birkaç ay oturduk, pasaportla girdik çünkü ondan sonra ikamet çıkardık, halen oturma iznimiz var” (Katılımcı-2).

Böylelikle hem Türkiye’nin göçmenlere karşı uygulamış olduğu sınır politikasından yararlanarak gelenlerin olduğu hem de uçak yoluyla resmi yollarla girişlerinin de olabildiği tespit edilmiştir. Katılımcı-17, Katılımcı-19 ve Katılımcı-18, Suriye’de hava yolu kapalı değilken bu yol üzerinden başka bir ülkeye aktarılmış ve daha sonra Türkiye’ye resmi olarak giriş gerçekleştirmiştir. Süreci şu ifadelerle belirtmiştir:

“Resmi yollarla geldim ben, 2015 yılında vize olmadan geldim, vizenin olacağını bilmiyordum uçakla havaalanından geldim ben, pasaportum var, her şeyim vardı, resmi olarak geldim. O zaman vize istemiyorlardı yani normal işçiler gibi. O zaman Şam’da bir şey yoktu, Şam’dan uçakla havaalanından İstanbul’a geldim ama tabi aktarma yani Lübnan’dan direk buraya” (Katılımcı-17).

“Resmi yollarla geldim tabi ki. 2015 yılında geldim, vize olmadan önce geldim. Sınıra geldim pasaportumu gösterdim geldik. Şam’dan Lübnan’a gittim, bir gün sürdü sonra Lübnan sonra İstanbul, uçakla geldim” (Katılımcı-19).

“Resmi yolla geldim, 2012’ de geldim. O zaman her yer kapalı değildi, kimlikle geldim. 2012’ de geldim O zaman her yer kapalı değildi, kimlikle, uçakla geldim” (Katılımcı-18).

Saha çalışmasında katılımcılardan elde edilen veriler ışığında Suriye’de yaşanan savaş nedeniyle bürokratik mekanizmaların çalışmaması pasaport ve vize işlemlerinin durması ve savaşın gerekçelerini haklı bulmadıkları için askerlik hizmetinde bulunmak istemeyenlerin bu evrakları zaten alma imkânı kalmamış olması Türkiye’ye girişlerin kaçak yollarla gerçekleşmesine neden olmuştur. Bu göç kararının ardından Türkiye’nin uygulamış olduğu açık kapı politikası ve sonrasında sınır kapılarını açmasıyla birlikte tüm girişler resmi bir nitelik kazanmıştır. Suriye’de savaşın ilk yıllarında hava sahasının Arap ülkelerine kapalı olmadığı süreçte de hava yolundan aktarma yapılarak resmi yollarla Türkiye’ye gelindiği görülmektedir. Dolayısıyla savaşın etkileri, Türkiye’nin uygulamış olduğu politikalar ve göçmenlerin özel durumları kaçak yollarla ve resmi yollarla girişlere imkân sağlamıştır.

2.6. Göç Sürecinde Aracıların Varlığı

Yapılan araştırma görüşülen 20 kişiden 12 tanesinin (Katılımcı-2, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-9, Katılımcı-10, Katılımcı-11, Katılımcı-12, Katılımcı-14) Türkiye'ye girişte legal ya da illegal herhangi bir kişi ya da örgütün aracılığından faydalanmadıkları görülmüştür.:

“Aracı yoktu, kendimiz geldik” (Katılımcı-2).

“Aracı kimseyle konuşmadım, geldim İstanbul'a. İlk Kilis'e girdim, oradan da İstanbul'a geldik” (Katılımcı-3).

“Aracı biri, yok kimse olmadı” (Katılımcı-4). “Aracı olan kimseler yoktu. Biz ilk önce Suruç'a geldik” (Katılımcı-5).

“Aracı yoktu, kendim geldim. Türkiye'ye Kilis'ten girdim. Kilis'e ve İstanbul'da sadece geldim” (Katılımcı-6).

“Aracı yoktu. İlk şeye Kilis'e, oradan Antep'e sonra zaten İstanbul'a geldik” (Katılımcı-7).

“Yok, aracı yoktu, kimseye para vermedik” (Katılımcı-9).

“Aracı yoktu” (Katılımcı-10). “Aracı yoktu. İlk Cizre'ye geldim bir gece kaldım ertesi gün İstanbul'a geldim, İstanbul'da da Samandıra'da yerleştim” (Katılımcı-11).

“Aracı yoktu. Suriye'de Azaz diye bir köy var, o da şeye bağlı Selami Kapısı mı diyorlar oradan Türkiye'ye ilk girdik” (Mehmet Safi, Üniversite, Parfümcü, 24).

“Yok, öyle bir şey yok” (Katılımcı-14).

Yukarıdaki belirtilen ifadelerden yola çıkarak ülkenin sınırında yaşanan hareketliliklerden dolayı yoğun bir göç sürecinin yaşanmasına neden olmuş ve sınıra yakın yerleşmelerden girişlerinde kendi başlarına sınıra gelerek gerçekleştirdikleri ve daha sonra ülkenin farklı yerlerinden İstanbul'a geldikleri görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde Katılımcı-1, Katılımcı-8, Katılımcı-13, Katılımcı-15, Katılımcı-20, gelirken aracı üzerinden geldiği süreci şu şekilde belirtmiştir:

“Evet, kaçakçılara verdik. Mesela ben şeyden verdim dediğim gibi ben Şam'daydım, Şam'ın göbeğindeydim, kişi başı dört bin dolar verdim. Buradan Türkiye'ye dört bin dolar kişi başı, Hatay'dan Ankara'ya otobüs bindik onu bilet parasını ödedik, sonra Bursa'ya gittik” (Katılımcı-15).

“Aracı vardı tabi. Ben kaçakçıyı tanımıyorum, o zaman. Türkiye'ye ilk geldikten sonra telefon açtık, geldik diye, otobüs indikten sonra aynı anda bağımız aracı ile kesildi.

Para verdik tam hatırlamıyorum on sene geçti de o zaman çok, iyi para lira olarak verdik de belki bin lira olarak. Türkiye’ye işte Kilis’ten girdik. Tam hatırlamıyorum ama Suriye’de bir köy vardı oradan ilk oraya geçtik. Onda sonra İstanbul’a geldik” (Katılımcı-1).

“Evet, oldu, ama aracıları bız gelince ben küçüktüm ama bir dıha görmedik. Biz girdik Kilis’ten önce. Orda direk otogara getirdik, otogardan Malatya’ya gittik. Malatya’da kaldık. Orda bizim ev oldu ama depremde olduğu zaman mecburiyetten biz buraya taşındık” (Katılımcı-8).

“Aracı oldu, evet, para verdik, daha sonra aracıyı görmedik” (Katılımcı-13).

“Tabi ki vardı. O zaman kaçakçıya, sınırdaki kaçakçıya Suriye’nin parasıyla iki yüz TL mi, iki bin TL mi öyle bir şey, tam hatırlamıyorum, verdim. Bağımız evet koptu, zaten tanımıyoruz sadece kaçakçı” (Katılımcı-20).

Göç sürecinde hem yaşanan savaş süreciyle kontrolsüz durumdan istifade ederek ortaya çıkan illegal aracı örgütlenmeler vasıtasıyla hem de kendi imkanlarıyla göçmenlerin can güvenlikleri için ülkenin sınırına yakın yerlerinden giriş sağladığı ve daha sonra başka yerlere doğru yer değiştirdikleri görülmüştür.

Yapılan görüşmelerde gelirken Katılımcı-17, Katılımcı-19, Katılımcı-18, resmi olarak uçak ile geldikleri için aracı olup olmadığıyla ilgili soruyu cevapsız bırakmışlardır. Ülkeye yasal olarak giriş süreçlerini şu şekilde aktarmıştır:

“O zaman Şam’da bir şey yoktu, Şam’dan uçakla havaalanından İstanbul’a geldim ama tabi aktarma yani Lübnan’dan direk buraya.” (Katılımcı-17).

“Şam’dan Lübnan’a gittim, bir gün sürdü sonra Lübnan sonra İstanbul, uçakla geldim” (Katılımcı-19).

“2012’de geldim O zaman her yer kapalı değildi, kimlikle, uçakla geldim” (Katılımcı-18).

Araştırma sonucunda savaşın ilk döneminde yasal yollarla Lübnan üzerinden, açık kapı politikasının başladığı dönemde sınıra yakın bölgelerden kendi imkanlarıyla ya da yasal olmayan aracılar vasıtasıyla Türkiye’ye göç edildiği tespit edilmiştir.

2.7. Mülteci Kampıyla İlgili

Göçmenlerin Türkiye’ye geçişin ardından nasıl koşullarla karşılaştıkları incelendiğinde sadece göçün kendisinin değil aynı zamanda göç sonrası yaşamında

farklılıklar barındırdığı görülmüştür. Görüşülen katılımcılardan 15'i (Katılımcı-20, Katılımcı-15, Katılımcı-2, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-1, Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-11, Katılımcı-12, Katılımcı-14) hiç mülteci kampında kalmadıklarını kısaca şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Yok kalmadım” (Katılımcı-20), “Yok yok kalmadık” (Katılımcı-15), “Kampta yok kalmadık” (Katılımcı-2), “Kalmadım” (Katılımcı-16), “Kampta yok kalmadım” (Katılımcı-3), “Kampta kalmadık” (Katılımcı-4), “Mülteci kampında kalmadım” (Katılımcı-1). “Şimdi ilk Türkiye’ye girdiğimiz zaman bir süre sonra yani iki hafta mıydı, üç hafta mıydı Urfa’ya geldikten sonra kayıt aldık. Mülteci kampında sordular yok kalmak istiyor musunuz, istemiyorsunuz, istemedik” (Katılımcı-5), “Mülteci kampında kalmadım” (Katılımcı-6), “Mülteci kampında kalmadık” (Katılımcı-7), “Kampta yok biz hiç orda kalmadık” (Katılımcı-8), “Mülteci kampında kalmadık” (Katılımcı-9), “Mülteci kampında kalmadım” (Katılımcı-11), “İlk başta Gaziantep’in bir köyüsünde kaldık, ordan Gaziantep merkezine geçtik, merkezden direkt İstanbul’a geldik. 2014’te kayıtlar açılmıştı Suriye’den göç edenler için o zaman kayıt olmuşum. Ondan sonra 2016’da bize, biz Türk uyruklu olduğumuz için bize vatandaş verdiler. Mülteci kampında kalmadık, o zamanlar daha yoktu zaten” (Katılımcı-12), “Yok kalmadım” (Katılımcı-14).

Yukarıda katılımcıların ifadelerinden de anlaşılacağı üzere mülteci kampında kalınmamasının birçok nedeni vardır. Öncelikle göç sürecinin başlarında Türkiye’de henüz mülteci kampları bulunmamaktadır. İkinci olarak ülkeye giriş yapma süreçlerinin resmi ve gayri resmi olması mülteci kamplarına erişimi değiştirmekte, düzensiz göçmenlerin ülkenin farklı bölgelerine dağılmalarına neden olduğu tespit edilmektedir. Göç sürecinin uzun bir zamana yayılması ve mülteci kamplarının zorunlu olmaması ve tercihe bırakılması da göçmenlerin kamplara girmeden yayılmasına imkân vermiştir.

Katılımcı-17, Katılımcı-19, Katılımcı-18 ise Türkiye’ye olan girişlerin Suriye İç Savaşı’nın ilk yıllarında resmi yollarla, özellikle Suriye’deki hava yolunun açık olması, başka bir ülke üzerinden Türkiye’ye gelmiş ve henüz mülteci kampları olmadığı için bu süreci hiç yaşamamışlardır:

“Uçakla havaalanından geldim ben, pasaportum var, her şeyim vardı, resmi olarak geldim. O zaman vize istemiyorlardı yani normal işçiler gibi. O zaman Şam’da bir şey yoktu, Şam’dan uçakla havaalanından İstanbul’a geldim ama tabi aktarma yani Lübnan’dan direk buraya.” (Katılımcı-17).

“Şam’dan Lübnan’a gittim, bir gün sürdü sonra Lübnan sonra İstanbul, uçakla geldim” (Katılımcı-19).

“Resmi yolla geldim, 2012’ de geldim. O zaman her yer kapalı değildi, kimlikle, uçakla geldim” (Katılımcı-18).

Araştırmaya katılanlar arasında sadece 2 kişi Katılımcı-10 ve Katılımcı-13 mülteci kampında kaldıklarını belirtmiş ve kamplardaki süreci şöyle ifade etmişlerdir:

“Türkiye’ye şeyden İdlip’le olan kapıdan tam adını hatırlamıyorum İdlip’e olan sınır. İlk dediğim gibi altı gün sınırda kaldık, Türkiye’nin sınırında ondan sonra çadır kentine götürdüler. İlk 2012’de girdik sanırım o civar. Şimdi 2018’e kadar Adıyaman Kampında kaldık, ondan sonra ben şeyi kazandım Kahramanmaraş Üniversite’sinde Tarım ve Ziraat kazandım üniversite de. Ondan sonra çıktık Maraş’a. Aile sadece benim için üniversiteye geldi beraber çıktık. Göçmen olarak 2012’te kayıt altına alındık, girer girmez. Yani şimdi mülteci kamp koşulları pek kötü değil diyebilirim çünkü elektrik, hastane değil de sağlık ocağı vardı, okul vardı, mesela spor salonu vardı küçük öyle. Yani şehirde olduğu kadar orası da hizmet vardı” (Katılımcı-10).”

Katılımcı-10, ülkeye ilk girişlerinden 2018’de üniversiteyi kazanana kadar ailesiyle kampta bulunmuşlardır. Kamptaki hizmetlerin ve olanakların iyi olması kamptan çıkmamalarını sağlamıştır. Katılımcı-10’ın üniversiteye başka bir şehirde kazanmasıyla hem kendisi için hem de ailesi için kamptan çıkılması sürecini başlatmıştır.

“İki defa yer değiştirdik, mülteci kampında bir de İstanbul Fatih’te kaldık, hala Fatihte’yiz. 2015 geldik, beş altı ay sonra kayır altına alındık. Mülteci kampında iki ay falan kaldık ama tam yerini vallahi hatırlayamıyorum, dediğim gibi küçüktüm hatırlamıyorum hangi şehir. Orda çalışmıyorduk, bir de yemekte az veriyordu, bir de devlette bize ev vermeye mecbur değildi, çalışmamız lazımdı, onun için biz ayrıldık. Biz de kendimize çalışabiliriz, biz de kendimize bakabiliriz, yani devlet bize mecbur değil, onlar halkına mecbur.” (Katılımcı-13).

Katılımcı-13 ise kampta kısa bir süre kaldıklarını, yaşı itibariyle yerinin neresi olduğunu hatırlamadığını, Katılımcı-10'nın tersine kamp olanaklarının yetersizliğini belirtmiş, ancak devletin kendilerine bakmaya mecbur olmadığını, devletin kendi vatandaşlarına hizmet etme hakkı olduğunu ve kendilerinin ihtiyaçlarını giderebileceğini belirtmiştir. Katılımcı-13'in kamptaki tecrübeleri ve kamptaki yetersiz koşulları göz önünde bulundurarak oradan ayrılma süreci hem de Katılımcı-10'ın okul süreciyle birlikte ailesiyle kamptan ayrılma süreci nitekim şehirlere göçlerin yaşanmasına neden olmuştur.

2.8. Türkiye'nin Geçiş Ülkesi ve Kalıcı Bir Ülke Olması Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen 20 katılımcıdan 9 tanesi (Katılımcı-17, Katılımcı-2, Katılımcı-1, Katılımcı-6, Katılımcı-9, Katılımcı-10, Katılımcı-14, Katılımcı-20, Katılımcı-11) Türkiye'nin geçici olarak savaştan kaçarak geldiklerini, başka bir göç amaçları olmadığını ve kendi ülkelerindeki savaş sona erer, sosyal ve ekonomik koşullar eski haline gelirse yani koşullar düzelirse geri döneceklerini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Tahminime göre bir iki sene savaş biter döneriz diye düşündüm o yüzden bu ülkeyi seçtim. Başka bir ülkeye gitmeyi düşünmedim, dediğim gibi savaş biter tekrar gitmeyi düşündüm” (Katılımcı-17).

“Biz geldik dedik birkaç ay sonra savaş öyle bitecek Suriye'ye tekrardan döneceğiz, yani iki ay için geldik ama uzun süre oldu. Yani geldik iki ay oturacağız diye ama kaldık işte burada. Tabi geri dönmeyi düşünüyoruz, geçici yani” (Katılımcı-2).

“Başka yere geçmek için Türkiye'ye gelmedim, sadece geçici bir süre ondan sonra huzur olsa Suriye'de savaş bitse, dönmek tabi ki düşünüyoruz, bunu söyleyebilirim” (Katılımcı-1).

“Yani geçici kalmayı düşünüyoruz savaş bitene kadar yani” (Katılımcı-6).

“Yani savaş bitti yani elektrik var, bir şey var oraya gideceğim yani” (Katılımcı-9).

“Şimdi biz tabi ki geçici olarak kalmayı düşündük. Babam zaten dedi belki dört beş aya kalırız geri döneriz hemen gidip geliriz. Avrupa'ya gitmeyi düşünmedik” (Katılımcı-10).

“Bura hiçbirini düşünemiyordum, kalacım, gidicem düşünemiyordum ama oradan çıkmak istemiştım, yani orda savaş falan bitsin onun için çıktım, ama tabi ki her zaman bizim Suriye'de yani her şey tamamladılar olsa, o zaman herkes dönecek yani bende öyleyim” (Katılımcı-14).

“Avrupa’ya gitmeyi hiç düşünmedim çünkü mezhebi İslam, bir de mezhebi Müslüman olduğu için burada çok şükür şu an ezan okunuyor, duyuyoruz, burada ezan duyma yeri var, o yüzden gitmedim. Tabi ki her şey normal olursa döneceğim” (Katılımcı-20).

“Türkiye evet kalıcı, evet kalıcı kalabilirim Türkiye’ye. Durumlar düzelirse tabi ki dönebilirim tabi ki” (Katılımcı-11).

Yukarıdaki ifadelerden de yola çıkarak savaşın ilk dönemlerinde göç edenlerin kısa zamanda savaşın biteceğini ve geri döneceklerini düşünerek göç ettiklerini tespit etmek mümkündür. Dolayısıyla savaşın bitmesi ve Suriye’deki koşulların iyileşme sürecine girmesi ile bu katılımcıların evlerine geri döneceklerini beyan ettikleri görülebilmektedir.

Katılımcı-7, Katılımcı-19, Katılımcı-5 ve Katılımcı-18 ise göç etmelerine neden olan koşulların değişeceğine dair bir beklentileri olmadığı ve Suriye’de koşulların iyiye gideceğine dair bir umut beslemedikleri ve dönüş planları olmadığı tespit edilmektedir:

“Vallahi yok kalıcı değiliz inşallah Suriye düzelir Suriye’ye döneriz ya da Avrupa’ya. Burada artık yaşamak eskisi gibi değil. Ben abimlerle Avrupa’ya gitmedim o zamanlar burası iyiydi dediğim gibi. Ben şey düşündüm, biraz yani Müslüman tarafından. Müslümanız, burada camiler var, her şey var ondan dolayı Türkiye benim için daha iyi” (Katılımcı-7).

“İşte başta savaş biter erkenden giderim dedim, Esed kaldı, savaş bitmedi, kaldık ama artık düşünüyorum Avrupa’yı, çünkü orda beş sene olsan vatandaşlık alırsın ben sekiz sene buradayım hala yok ne para topladım, ne kendim iş kurdum, hiçbir şey” (Katılımcı-19).

“Eskiden ben düşünmüyordum ama şimdi dolar öyle oldu, gitmeyi düşünüyorum Avrupa’ya” ifadesinde bulunmuştur (Katılımcı-18).

“Biz de bilmiyoruz, geçici mi kalıcı mı kalacağız ama yani durum belli, ekonomik belli, valla bana kalırsa yurt dışına gidecem” (Katılımcı-5).

Dolayısıyla Katılımcı-7, Katılımcı-19, Katılımcı-5 ve Katılımcı-18, kalıcı kalmak istemediğini, Türkiye’ye gelirken sosyo-kültürel örüntüde Türkiye ile olan dini bağların ve ekonomik durumların iyi olmasının Türkiye’de kalmayı çekici kıldığını belirtmiştir. Daha sonraki süreçte Türkiye’de yaşanan ekonomik değişimlerin yaşam

standartlarını etkilemesi verilen karar üzerinden etki oluşturmıştır. Bu da yeni bir yer olarak sosyo-kültürel ve ekonomik seviyesi yüksek diğer ülkelere gitme kararının verilmesine neden olmuştur.

Katılımcı-13 Türkiye’yi bir geçiş ülkesi olarak tanımlamıştır:

“Geçiş yeri. Çünkü bizim hakkımız bir ülke değil, biz misafir olarak, edebimizle otururuz edebimizle de gideriz. Avrupa’ya ama gitmeyi düşündüm de olmadı, onlar da kaçak girmeye olduğu için, çok masraf olduğu için gitmedim” (Katılımcı-13).

Katılımcı-13’te bu anlamda ülke de bulunma koşulların örf ve adetler üzerine olması gerektiğini ve bir “misafir” davranışları gibi olması gerektiğini bu anlamda geçici bir süre kalacağını ifade etmiştir. Türkiye’de kalma sürecine neden olan durumun ekonomik koşulların başka bir ülkeye geçişe izin vermemesi olarak açıklamıştır.

Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-15, Katılımcı-8, Katılımcı-12 ise ülke de kalma sürecinin kalıcı olmaya evrildiğini şu şekilde belirtmişlerdir:

“Yani ben buradan gitmeyi düşünmedim, şu ana kadar yani yaşıyoruz” (Katılımcı-16).

“Gelirken başta geçici düşündük ama baktık zaman geçtikçe, hala savaş var yani bir sıkıntı olmazsa kalmayı düşünüyoruz” (Katılımcı-3).

“Gelirken dediğim gibi işte yakındır, geri döneriz hemen dedik, ama savaş devam etti. Başta geçici düşündük ancak çok zaman geçti kalıcı artık kalmak istiyoruz” (Katılımcı-4).

“Valla ben açıkçası, mesela ilk geldiğim zamanlarda Avrupa’ya gitmek istedim çünkü biliyorsun çok zor şartlar vardı, evimiz yoktu buradan sonra dediğim gibi benim annem yaralandı hani Suriye’de hani çok hastalandı, yani ilk zaman geldiğim zamanlarda yürümez hale geldi, sonra artık burada yerleşelim dedik, bur da oturduk yani” (Katılımcı-15).

“Yani şimdi benim için ben Türkiye’de kalmak istiyorum. Benim ülkem görüyorum çünkü ben Suriye’ye çıktığım zaman küçüktüm burada büyüdüm” (Katılımcı-8).

“Türkiye’ye gelmemiz geçici olarak seçmiştik, biz altı ay kalırsanız yine döneriz diye. Antep’te kaldık bir köyde orda bir altı ay, ondan sonra durumlar daha kötü Suriye’de o yüzden İstanbul’a gelmeyi düşündük, İstanbul’a geldik.” (Katılımcı-12).

Yukarıda belirtilen ifadelerden anlaşılacağı üzere göçmenlerin kararını etkileyen Suriye’deki savaşın devam etmesi öncelikli yer tutmaktadır. Savaş

koşullarının varlığı ülkede kalma süreçlerini devam ettirmektedir. Diğer bir yandan küçük yaşta göç ile gelen göçmenler kendilerini Türkiye'ye ait hissetmekte ve gitmek istememektedir. Türkiye'nin sunduğu koşullar, eğitim imkânı, çalışma imkânı ya da aileler de yaşanan sağlık problemlerinin Türkiye'de tedavi imkanına sahip olması ülkede bu kalışı güçlendirmiştir.

Türkiye'nin savaşın ilk yıllarında kalıcı olarak kalma niyetiyle gelinmediği Suriye'deki sosyo-ekonomik ve kültürel koşulların düzelmesi, iç savaş sürecinin sona ermesi ve Beşşar Esad yönetiminin gitmesi durumunda tekrar dönmek istendiği görülmektedir. Ancak küçük yaşlarda buraya gelip ondan sonra buranın sosyo-kültürel yaşamı içinde kendini ait hissedenlerin de burada kalmak istediği görülmektedir. Zorunlu tutulmaları halinde katılımcılardan bir kısmı Suriye'ye geri döneceğini belirtse de bazı katılımcılar böyle bir durumda ülkelerine dönmek yerine sosyo-ekonomik koşulları iyi olduğu Avrupa ülkelerine de gitmek istedikleri tespit edilmiştir.

3. GÖÇ VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR

Bu bölümde katılımcıların genel olarak siyasi düşünceleri, göç etmelerindeki siyasi etkiler, kendi ülkelerindeki ve Türkiye'deki göç politikaları hakkındaki düşünceleri incelenecektir.

3.1. Siyasi Görüşler ve Suriye'deki Yönetime

Yapılan saha çalışmasında görüşülen Katılımcı-2 ve Katılımcı-14 siyasi düşünceleri hakkında, Suriye'de yaşanan bir sürü siyasi aktörün varlığı ve Suriye'de yaşanan karmaşık siyasi süreçler nedeniyle herhangi bir şekilde siyasetle ilgilenmek istemediklerini dile getirmiştir. Savaştan önce ikisi de Suriye de yaşanan sosyo-ekonomik koşullardan, insanlar arasında çatışmalı süreçlerin olmamasından dolayı Beşşar Beşşar Esad taraftarı olduklarını belirtmişlerdir. Savaştan sonra yaşanan süreçlerle birlikte Beşşar Esad'a karşı tepki duymaya başlamışlardır. Katılımcı-2 ve Katılımcı-14 savaş sonrası yönetimin ne olacağı ile ilgili soruyu ise yanıtlamamayı tercih ettiklerini belirtmişlerdir:

“Siyaset orada durumlar çok karışık. Şu an Suriye’ de IŞID var, İran var, Rusya var, Amerika var, Kaide var, tamam mı, çok karışık olduğu için ben artık soğudum siyasetten. Artık hiç kimseyi şey yapmıyorum. Yani eskiden Beşer tarafındaydık, Esed tarafındaydık. Çünkü orada durumlar gerçekten çok iyiydi. Herkes memnun, herkes

zengin. Öyle yani. Şöyle söyleyeyim ben size, bak Suriye ‘de Camii var, hemen beş metre arkasında Kilise var. Yani bu Sünni, bu Alevi, Yahudi var, Ermeni var, Süryani var her taraftan bütün insanlar Suriye’ de yaşıyorlar. Birbirine kardeşler, birbirlerini seviyorlar, komşular, hiçbir sıkıntımız yok. Yani yok bu Şii, yok bu Sünni, yok ben bununla konuşmayayım, yok bu Kürt olduğu için konuşmayayım öyle bir şey yok. Şimdi şöyle orada menfaatçi çok olduğu için, iki taraftan menfaatçi çok olduğu için, her şeye zam yapmaya başladılar, paranın değeri olmadığı için” (Katılımcı-2).

“Yani bizim hükümet zor yani, ne olursa olsun, o kadar diyim. Bak, Suriye’de yani ne kadar çıktı ben kimsenin yanında kalmadım. Ne mihlif, ne Esed yani herkes kötü, düzgün bir adam yok. Savaştan önce öyle düşünemiyorduk, yani herkes yaşıyor bizde, hiç aç bir adam yoktu Suriye’de ama savaştan sonra insanlar yani onun için hukumet gitmişler. Ha savaştan önce olaylar var, olmuş, tabi ki sevmezsin, hukumette de haksızlıklar var, bunlar kötü, bunlar da kötü, yani her taraf kötü oldu. Ama savaştan önce Esed’ten memnun idik, çünkü herkes yaşıyor yani, hiç aç bir insan olmak yoktu nasıl anlatayım aç bir adam olmaz idi, herkes iş başında kalıyor, herkes çalışıyordu ondan. Savaştan önce insanlar hükümeti düşünmüyordu, kötü mü, iyi mi, işte ne olursa olsun iyimşler gibi yani, ama savaştan sonra niye insan bıkmışlar çünkü şey atmaya başlamışlar, bamba mamba falan bir şeyler atmaya başlamışlar, yani her aile bir kişi olmak var hükümetin tarafından ya da muhalifin tarafında, onun için savaştan önce bir insanlar hukumete tepkiler var, o yüzden insanlar karşısında durmaya başlamışlar” (Katılımcı-14).

Katılımcı-9, siyasi olarak Beşşar Esad’a muhalif oldukların, Beşşar Esad’ın yönetim anlayışının aynı kalacağını, Suriye’nin ancak Beşşar Esad giderse düzelebileceğini belirtmiştir. Dolayısıyla şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Biz Suriye’deyken Esed karşıtı bir insandık. Esed aynı abe, yönetimi değişmedi. Esed karşıtıydık. Ben bilmiyorum ema inanıyoruz Esed gittikten sonra çok güzel olacak, her şey düzelir” (Katılımcı-9).

Katılımcı-13, Suriye’de yaşanan baskıcı süreci ve bu baskılara karşıt siyasi olarak Beşşar Esad karşıtlığının ortaya çıktığını belirtmişlerdir. Savaş sonrası yönetim anlayışının Beşşar Esad’ta kalması veya Beşşar Esad yönetiminin af çağrısı olsa bile inanıp gitmeyeceğini şu sözlerle belirtmiştir:

“Ya şöyle bir ülke abicim, dolar, bile euro bile, yabancı yasak öyle bir düşün, dolar euro onlar bize yasak, enternet yoktu, tam bir kapalı ülke, herkes dışarı çıkamaz, tam

yasak, her şey yasak. Düşün bir adam yüzde yüz nasıl kazanır, seveni yok, öyle düşün, seveni yok yüz de yüz kazanıyor. Hafız Esed ölmeden önce, Beşer’e oğlusu dedi: ‘bu halka açma, açtığın gibi enternetleri açtığın gibi bu halka biz yani kötü davranacak, öğrenecekler kötü davrandığımızı, onun için sen bunu yapma’ oğlusu tam tersini yaptı, enternet açtı bize, iş açtı bize, yani tam açtı bir ülke. Yani bizim yanımıza iyi ama açarken yani ne yaptılar, ne ettiler, nasıl bizim hakkımızı alıyorlar, nasıl falan filan millette artık akışmaya başlayınca savaş başladı. Hani millette bir on kişi toplanmış biz bunu istemiyoruz, istemiyoruz bağırarak siz onları karakola alarak öldüremezsiniz ancak bizim ki tam tersi on kişi toplanmış konuşmuş: ‘biz Esad’ı istemiyoruz’ karakola artık bir daha çıkmıyor, tabi ki ölmüş bir şekilde çıkıyor, onun için ayaklanma oldu. Savaş biterse, Suriye Esed’in elinde kalırsa ben gitme ihtimali, Suriye’ye gitme ihtimali sıfır, ben nereli İdlip, İdlip’lilerin tam böyle karşılık şeyi var Esed’e, Esed savaşı bitirse, dese gelin ben bir şey yapmayacağım falan diye ben inanmayacağım, çünkü ne olacağını ben biliyorum, onun için hani son ihtimal, son ihtimal burada öldürürüm kendimi Suriye’ye gitmem çünkü ölüm de istesem sene vermezler bana, öyle düşün” (Katılımcı-13).

Katılımcı-15, siyaset odaklı düşünmediğini ifade etmiştir. Ancak Suriye’de yaşanan savaş öncesi ve sonrası gibi süreçler siyasi yorumların yapılmasına neden olmuştur. Talep ettikleri şeyin özgürlük ve demokrasi olduğunu, bu taleplerinin savaşı beraberinde getirdiğini belirtmiştir. Ülkedeki otoriter yönetimin ifade özgürlüğü ortadan kaldırdığını, siyasetle ilgilenenlerin ve yönetime karşıt eylemlerin baskıcı yöntemlerle bastırıldığını vurgulamıştır. Suriye’de yaşanan çatışmalı sürecin, dinsel ve mezhepler arası çatışmaların sorumlusunun Beşşar Esad yönetimi olduğu daha önce böyle bir şeylerin yaşanmadığını ancak Beşşar Esad’ın bu hassasiyetleri kullandığını belirtmiştir. Savaş sonrası Beşşar Esad yönetiminin hem yaptığı idam cezası açıklamaları ve kendisinin yönetimde kaldığı sürece geriye dönüşlerin olmayacağını belirtmiştir:

“Doğrusu ben siyasetle çalışmıyorum ama mesela ben Suriye’deydim, sadece bizim talep ettiğimiz şey demokrasi, adalet zaten bunlar millet istedi, halk istedi, sonra onlar isteyince milletin üzerine bomba yağmaya başladı. Şimdi eskiden Esed’in babası döneminde zaten onlar kırk elli sene aynı Suriye hükümeti yönetiyordu, zaten eskiden beri halk baskı altındaydı, hiçbir söz edemiyorlardı, konuşamıyorlardı çünkü çok korkuyorlardı, mesela ben sen aramızda Suriye’de siyaset konuşuyorduk, birimizi mesela duyan olsa, beni, seni ve bizim arkadaşları yakalayıp işkence ediyorlar, sonra

bizi susturma hale getiriyorlar Yani hiç söz etmeyecek, siyasete karışmak yok, zaten bizim Suriye’de mesela muhalif bir parti yok, tek parti var o da Esed’in partisi Bass Partisi. İkincisi mesela seçim, seçim var ya bizde, biz gitsek de gitmesek de kazanıyor doksan dokuz. Çok kötü oldu çünkü Esed tarafından çok fitne fesat sokmaya başladılar hatta kendi mezhebini istismar edip fitne soktu. Mesela bak eskiden savaştan önce bütün mezheplere, bütün dinlere aynı bir devlette yaşıyor, Hristiyanlar, Müslümanlar, Aleviler, Şialar, çeşit mezhepler var ama herkes aynı çatıda yaşıyor ama Esed bunu kullandı. Bunları birbirine karşı kullandı onun için iç savaş oldu. Şimdi bütün Suriyeliler mesela Esad giderse bunlar hepsi Suriye’ye döner, herkes öner ama bu siyaset, yöntemler ve Esed kaldıkça kimse dönmez. Zaten Esed idam cezası çekti, yani idam cezası var, ondan dolayı güven bitti” (Katılımcı-15).

Katılımcı-3, Katılımcı-5, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-18, Katılımcı-20, Katılımcı-17, Katılımcı-16, Katılımcı-11, Katılımcı-19 ise genel olarak siyaset ile ilgilenmediklerini ifade etmişlerdir. Siyaset ve yönetim anlayışları ile ilgili görüşlerini dile getirmemişlerdir. Siyaseti sevmediklerini belirterek konu hakkında düşüncelerini paylaşmaktan kaçınmışlardır. Suriye’deki güvensiz süreçten dolayı siyasi bir oluşum içinde olmaktan kaçındıkları görülmüştür. Yönetim konusunda savaş öncesi sosyo-ekonomik koşulların iyi olduğu, savaşla kötüleştiğini belirtmişlerdir. Savaştan önce dinsel ve mezhepsel sorunların olmadığını, savaşla birlikte ortaya çıkan bu sorunların Beşşar Esad tarafından araç olarak kullanıldığı belirtmişlerdir. Beşşar Esad yönetiminin kalması durumunda ise ülkede durumların düzelmeyeceği belirtmişlerdi:

“Siyaset pek karışmıyorum. Biz sevmiyoruz siyaseti çünkü oradayken belli değildi kimin kim olduğunu. Karışmıyorduk siyasete. Oradayken çok şükür durumumuz çok güzeldi. Savaştan dolayı biraz çok kötü oldu. Burada da çok güzel oldu bizim için. Şöyle diyeyim daha iyi oldu bizim için” (Katılımcı-3).

“Valla ben siyaseti sevmiyorum, siyasetçi de böyle değilim. Hiçbir taraf değilim zaten Suriye’deki durum belli. Esed kalırsa durum değişmeyecek” (Katılımcı-5).

“Benim siyasi ile ilgili çok fazla şeyim yoktur. Fazla siyasiye girme. Suriye’de tek bir parti vardır, Esad’ın partisi, başka yoktur. Tabi biz muhaliftik. Esad hiçbir şey bırakmadı ki, her şeye bomba attı, talan etti. Köylere bomba atıyor, bizim üzerimizde uçak geziyor. Çok şeyler gördük. O kadar bomba bizim yanımıza düştü mesela ben gördüm. Bunlar hepsi Esad’ın uçağı mecbur onun karşına çıkmak gerekiyordu. Daha

kötü oldu. Esad'ın gitmesi lazım. Esad gitmezse düzelmez yani Suriye, savaş bitmez yani ben bunu görüyorum” (Katılımcı-7).

“Yok, ben bununla ilgili ne bakıyorum ne soruyorum, hiç düşünmüyorum. Önceden öyle ne muhalif vardı, tek Esad vardı. Eskiden memnun değiliz, çünkü devlet hiç bakmıyordu, her şey rüşvet gider. Ama ben küçükken çalışıyordum ama yaşıyordum. Durumlar daha fazla kötü olmuş, her şey daha kötü olmuş yani” (Katılımcı-8).

“Siyasi düşmüyorum. Siyasi kötü biraz, yani gitsem rüşvet vermeden bir şey yapmıyor, çok kötü hal yani devlet. Savaş olunca daha kötü oldu yani çok ayrımcı oluyor, birbirine ayrımcılık oldu ondan sonra mezhepler arasında çatışma var. Ben taraf tutmuyorum ama Esed sevmiyorum yani. Valla Esed kaldı ben gitmiyorum zaten, gitsin, o kalırsa düzelmez yani” (Katılımcı-18).

“Yok. Savaştan önce Esed'in siyasetini herkes biliyor zaten, çok kötü bir siyaset ema rahat yaşıyorduk, her şeyi rahat yaşıyorduk, her şey ucuzdu, her şeyi yani istediğimiz gibi fazlasıyla. En son durumlarında Esed zalım olduğu için insanlar ayaklandı, çocuklara kıydı, Esed'in askerleri, büyük zabıtları çok zalımlık yaptılar onun için millet onun karşısına çıktı ve herkes artık isyan etti. Savaş olunca daha kötü oldu. İlk başladı evde oturuyoruz ya da iş yerinde oturuyoruz, çalışıyoruz bir bakıyoruz üstümüzden bir uçak geliyor bomba atmaya başlıyor, herkese atmaya başlıyor. Kimsenin tarafında olmadık ema Esad'ı da yaptıkları yüzünden sevmiyorum” (Katılımcı-20).

“Yok bir görüşüm yok, küçük yaşma geldim, em Suriye'deyken de hiçbir siyaset şeyim yok. Ekonomik sıkıntı yoktu, herkes yaşıyordu, herkes iyiydi, yani fazla orda ne bileyim kiracı yoktu, yani gayet iyiydi, herkes geçimini sağlıyordu. Ailem de siyaset şeyi yoktu, mesela bizden kimse şeyi yoktu asker özgürlüğü yani ÖSO gibi bir şey, yani düşman IŞID olarak bizden kimse gitmemişti, Esad askerleri de kimse gitmemişti, sadece buraya gelen kuzenimin abisi vardı, o da savaştan önce gitmişti askere orda da savaş başladığı anda da mecbur kalmak zorunda kaldı, sonra da tezkere aldı tabi ki. Savaşla beraber tabi daha kötü oldu, zulüm ediliyordu, yani birisi yolda birden çevirmeye geliyordu, kimliği olmadığı zaman on alıp götürüyorlardı, haberi olmuyordu yani, ya ölüyordu ya da esir ediliyordu” (Katılımcı-17).

“Ben siyasi hiç istemiyorum, konuşmuyorum, hiçbir şey anlamıyorum siyaset için, ama bence güzel değil siyaset, çünkü benim işim değil. Valla benim için küçük yaşamadım ben çok, ama baba falan, yaşlı adam bana anlatıyor, idare ediyor. Mesela bir aya maaş vermiyorum, maaş yok, eğer iş yapmak istiyorsan karışan çok. Eğer bu

olmasa tabi ki beğenirim, sonuçta bu Müslüman'dır. Savaş birlikte yönetim daha kötü oldu çünkü birbirini vuruyorsun, kimseyi artık istemiyorsun eskisi gibi, yani Suni oldu, Şii oldu, Kiristiyan oldu, Yahudi oldu herkes artık söylüyorsun, herkes artık adın adın söylüyorsun, mesela Muhammed demiyorum, Şii diyorum, Kiristiyan diyorum böyle yani, çatışma yapıyor” (Katılımcı-16).

“Hiçbir düşünceye tabi değilim. Hiçbir partiye de tabi değilim. Yani siyasetle alakam yok diyebilirim. Biz Esad'ın tarafında değildik yani zulüm vardı yani onun için, doğal olarak zulme karşı bizde millet olarak karşı çıktık Esad' a karşı. Bir değişiklik olmadı, tabi kaç senedir uzağımız biz ortamdan Suriye ortamından, pekte bilgimiz yok haberlerde duyuyoruz bazen, pek bir değişiklik gösterdiği görmüyorum. Aynı kalacağını düşünüyoruz ama şartlar değişirse bilmiyoruz zayıf olursa yani zayıflarsa kendisi belki farklı bir yöntem gösterir. Ama ben şahsen aynı kalacağını düşünüyorum” (Katılımcı-11).

“Hiç düşüncem yok. Yani önceden sıkıntı yoktu, millet gece saat bir de iki de çıkar gider, çocuklar sokakta, hırsız falan yoktu, yaşamak çok iyiydi. Savaş olunca her şey kötü oldu, insanlar öldü, insanlar kaçtı. Kimsenin tarafı değildik, kimseyi öldürmemek için geldim buraya. O da Müslüman, diğeri de ondan geldim” (Katılımcı-19).

Katılımcı-10'da Suriye'deki baskıcı yönetiminden dolayı ifade özgürlüğü olmadığını, kendisi ve babasında siyasi bir görüşün çok az olduğunu belirtmiştir. Yaşanan savaş sürecinin mezhepsel bir savaş olduğunu bu anlamda destekledikleri anlayışın Sünni olduğunu ifade etmiştir. Savaş sürecinin başlamasının protesto eden çocukların yakalanması ve öldürülmesiyle oluştuğunu, Beşşar Esad yönetiminin yaklaşımlarının iyi olmadığını, Beşşar Esad yönetimde kalırsa bir şeylerin düzelemeyeceğini ancak başka bir Cumhurbaşkanı ile bunun mümkün olacağını belirtmiştir:

“Şimdi biz Suriye'de yasaklardan konuşulmaz durumdaydı. Biz hani kalkıp da ordaki hükümeti eleştiremezdik. Yani eleştirilmez bir hükümet vardı bunun için benim siyasi görüşüm nerdeyse sıfır, babamın da aynı. Suriye savaşı, Sünni ve Alevi savaşıyla ilgili. Biz hani bizim görüşümüz savaş başladığında biz Sünnilerin yanındaydık Sünni olarak. Şimdi ilk başta olarak savaş başladığın bazı çocuklar protesto etti, aldılar onları işkence yaptılar, iki kişi öldü o çocuklardan, ondan sonra Dera şehri ayağa kalktı, ondan sonra yavaş yavaş şehirlere de yayılmaya başladı. İte sonra tanklar ve askerler şehirlere inmeye başladı ve başladılar öldürmeye, tutuklamaya. Esad'ın hiçbir iyi

yaklaşımı olmadı. Yani şimdi Esad olduğu sürece bence değişemez, başkası yönetirse eğer, istediğimiz cumhurbaşkanı seçilirse yüzde yüz değişir diye düşünüyorum. Çünkü bunlar babasıyla darbe yapıp öyle geldiler” (Katılımcı-10).

Katılımcı-1 Suriye’deki baskıcı yönetimden dolayı ifade özgürlüğünün olmadığını dolayısıyla demokrasi diye bir sürecin olmadığını belirtmiştir. Yönetime karşı olanlarında çok sert yaptırımlara maruz kaldığını belirtmiştir. Yaşanan sürecin ifade özgürlüğünü beraberinde getirdiğini ancak Beşşar Esad yönetimini düşürmeye yetmediğini, başka ülkelerin çıkarları için bunun gerçekleştirilmediğini belirtmiştir. Katılımcı-1 görüşmede yapılan görüşme de şunları dile getirmiştir:

“Suriye’deyken bizim siyaset konusu korkumuz vardı. Kimse konuşmuyordu çünkü orda yaşamak diktatörlük şeyiyle, yani bir aile vardır Esad’ın ailesi onlarda kontrol, özellikle askeriye elinde, polis elinde her şey onlar kontrol ediyordu. İnsanlar ağzını açsa izin vermiyorlardı. Savaştan önce hiç seçeneğimiz yoktu, seçenek hakkımız yoktu, yani seçim oldu, seçime gitmeden belirliyorlardı savaştan önce. Orada ikili bir parti öyle demokrasi bir şekilde öyle bir şey yoktu. Orada tek parti vardır Hizbulesad şöyle onlara ait, Esad ailesi ve hükümete ait, başka yok. Birisi düşünme ederse, ben böyle yapayım, kendini muhalif yaparsa hemen zindana atıyor ya da öldürüyorlar ya da bir şekilde kaybediyorlar. Biz tabi Esad’a muhaliftik. Savaştan sonra özgürlük oldu, insan istediği şeyi konuşabilir, artık korku elli seneden sonra atladı. Kimseye korkumuz yok, insanlar sokağa çıkıyorlar, şu rejim karşısı konuşma hakkımız aldık ama maalesef beceremediler millet şu hükümet ve yöneten siyasetçileri düşürmeye çalıştılar, politik dolayı ve başka ülkelerin yardım etmemek için şey yapamadık şu ana kadar.” (Katılımcı-1).

Katılımcı-12, siyasi görüşüyle alakalı olarak daha çok özgürlük kavramı üzerinde durmuştur. İfade özgürlüğü talebinin savaş süreci başlattığını belirtmiştir. Savaşla beraber yönetimin baskısının daha da arttığı, hukuki süreçlerin yaşanılmadan insanların hapisaneye atıldığı ve ortadan kaybolduğunu belirtmiştir. Savaş sonrası Beşşar Esad yönetiminin kalması durumunda her şeyin eskisi gibi devam edeceğini belirtmiştir:

“Siyasal görüşüm şu şekilde, yani Suriye’de herkes özgürlük peşinden bir şey arıyorlar, orda daha rahat bir yaşam tarzı istemişlerdi, işte herkes istediği sözü söylemek istemişti. Ondan sonra işte o olmayınca bizde işte millet orda devrim çıkardı bu Esad’ı istemiyoruz diye, onları işte biz görünce, ölüm tehdidi de alınca bizde o şekil

buraya geldik. Önceden herkes, tüm millet Cumhurbaşkanlığına uymak gerekiyordu, yani zorunlu olarak, kimse yani itiraz edemezdi. Savaştan sonra da daha çok sertleşti bu durum. İşte Cumhurbaşkanı hakkında herhangi bir itiraz ya da görüş yaparsan hapse direk atılırsın. Mahkemeden falan geçmeden direk atılırsın hapishaneye, orda da kaybolursun. Yani nerde olduğun hiç kimse bilmez. Ne aile ne hiç kimse. Yani nerdeyse on iki yıl oldu savaşta olalı, yönetim değişmedi, yönetim hala aynı var, yani aynı devlet, aynı cumhurbaşkanı olmasına rağmen o yüzden savaş bitti diyelim o şekilde, o adam yine aynı yerde kalacak yani o eski dönem yine devam edecek. Kimse işte istediği murada ermeyecek” (Katılımcı-12).

Katılımcı-6 ve Katılımcı-4 göç ettiklerinde yaşının küçük olması nedeniyle iyi siyasi bilgiye sahip olmadığını ancak konuşulanlar üzerinden düşüncelerini paylaşmışlardır. Tarafsız olduklarını, savaş sürecinin başlamasının Suriye’de birkaç protestocu gencin yakalanıp cezalandırılmasıyla başladığını, Beşşar Esad’ın süreç boyunca bir şey yapmadığını, savaşın mezhepsel boyuta dönüştüğünü belirtmiştir. Yaşanan süreçte Katılımcı-4’de yaşının küçük olması nedeniyle savaş öncesi süreci anlamlandırmasına yetmezken, Türkiye’ye geldikten sonra buradaki yaşam deneyimleri ile orayı karşılaştırdığında farkını anladığını belirtmiştir. Beşşar Esad’ı sevmediklerini, Rusya’nın Beşşar Esad’ı yönettiğini belirtmiştir. Savaş sonrası yönetimin ne olacağı ile ilgili bir şeyler belirtmemiştir.

“Valla benim hiçbir fikrim yok. Yani ben biraz bilmiyorum ama büyüklerim falan söyler biraz zulüm vardı ama ben daha çok gençtim dinliyordum sadece. Tarafsızdık biz. Çok insanları şey yaptı. Ondan sonra bir eylem oldu çocuklar işte şey yazdılar: ‘hükümet değişmesi lazım, gitmesi lazım’ aldılar çocukların parmaklarını kestiler. Ondan sonra millet sokaklara döküldü, protesto ettiler. Şu ana kadar Esad bir tane şey yapmadı. Valla biraz eskisi değil, şu an çok mezhebi savaş olmuş o sönerse iyi olur. Düzilmesi biraz zor tekrar eski hale gelmesi. Alevi Sünni meselesi” (Katılımcı-6).

“Suriye’deyken dediğim gibi biz daha küçüktük ama yani o zaman bunları düşünmüyorduk aslında siyaset, bizim sadece düşüncelerimiz sadece okuma, mesleğe mezun olma, kendine bir iş kurma gibi şeyler. Ama tabi savaş başladıktan sonra orda her şey ortaya çıkmaya başlar, sen görürsün, duyarsın, anlarsın sen nasıl bir şehirde yaşamışsın ve nasıl yaşıyorlardı, yani biz orda çok adaletsiz bir yerdi belki hani savaş çıkmadan önce güzel yaşıyorduk ama bana öyle geliyordu meğerse ki yok güzel yaşamıyorlardı küçük olduğumuz için anlayamıyorduk. Sonra buraya geldikten sonra

fark görürsün, hissedersin mesela orda rahat yaşamıyordu, mesela saat ondan sonra tek başına çıkamazdın sokağa, korkarsın, buraya geldikten sonra, güvenlik olduğu için daha rahat edersin. Çok fark görürsün yani. Sevmiyoruz, eskiden beri sevmiyoruz. Yok, savaştan sonra Esad orda hiçbir şey yapamıyor, Rusya artık o yönetiyor, o yüzden şu an Esad'ın elinde hiçbir şey yok, elinden hiçbir şey gelmiyor. Esad şu an hiçbir şey yapmıyor. Yöneten kişi Rusya diyebiliriz” (Katılımcı-4).

Yapılan saha çalışmasında katılımcıların çoğu, Suriye’de biri sürü siyasi aktörün varlığı ve aktörlerin vermiş olduğu güvensizlik siyaset konusundan uzak durulmasına neden olmuştur. Suriye’deyken yaşam standartlarının iyi olması siyasete eğilim konusunda negatif bir etki yaratmış. Savaştan önce sosyo-ekonomik koşulların iyi olması yönetime karşı sempati de barındırırken, ancak yönetimin otokratik ve baskıcı olması, ifade özgürlüğünün ve demokratik koşulların olmaması da yönetime karşı muhalif duyguların olmasına neden olduğu görülmüştür. Gelişen bu taleplerin bu savaşın tetikleyicisi olduğu ifade edilmiştir. Beşşar Esad yönetiminin Suriye’de yapmış olduğu mezhepsel ayrımlar ve mezhepleri araç olarak kullanması eleştirilmiştir. Savaşla birlikte bu sosyo-ekonomik durumların bozulması, başka bir yer de yaşama fırsatını da sağladığı için memnunluk belirten ifadeler kullanmışlardır. Dolayısıyla savaşı bir yönüyle ülkeden çıkmanın bir fırsatı olarak kullanan da olmuştur. Katılımcılar sosyo-ekonomik koşullar ve Suriye’nin koşullarının düzelmesinin şartının Beşşar Esad yönetiminin gitmesine ve yeni bir yönetimin kurulmasına bağlamışlardır. Dolayısıyla araştırma sonucunda katılımcılarda siyasal iktidarda Beşşar Esad’ın kalması durumunda bir şeylerin değişeceği ve düzeleceği düşüncesinin olmadığı tespit edilmiştir.

3.2. Göç ve Siyaset İlişkisi ve Vatandaşlıkla İlişkilendirilmesi

Vatandaşlık bağlamında göç süreci ile doğuştan getirdikleri vatandaşlıkları ile bağları kopan yeni geldikleri ülkede ise vatandaşlığa geçiş sürecini anlamlandırma şekilleri incelenecektir. Katılımcı-2, göç etme sürecinin savaş ile bağı olduğunu belirtmiş ve bu savaştan kaynaklı akrabalarının öldüğünü, Katılımcı-19, savaştan ve siyasi süreçten kaynaklı göç etme sürecinin olduğunu ve Katılımcı-18’ de yönetimden kaynaklı geldiklerini belirtmiştir. Üçü de vatandaşlık almadıkların ve göçün siyaset ile ilişkisini şöyle ifade etmişlerdir:

“Evet, savaştan dolayı. Savaştan dolayı şehit akrabalarımızda var. Yok almadım” (Katılımcı-2).

“Alakası var, çünkü Esad ve muhalifler siyaset yüzünden savaştı. Mecbur hepimiz onların savaşı yüzünden bu haldeyiz. Hala almadım, geçici kimlik var sadece” (Katılımcı-19).

“Evet, yani yönetimden dolayı geldik. Yok, valla ben almadım, üç çocuk oldu ama almadım” (Katılımcı-18).

Katılımcı-17, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-14, Katılımcı-15 ve Katılımcı-20, genel olarak göç sürecinin siyaset ve yönetimle ilişkili olup ve olmadığı sorusu, Katılımcıların siyaset ve yönetime dâhil olmakla göçün gerçekleştiği yönünde bir algıya sahiptir. Görüşmeler sırasında verilen cevapların hepsi bu nedenle kısa ve “Yok” ifadesinde olduğu gibi olumsuzlama üzerine kurulu olmuştur. Göç etmenin siyaset ve yönetim ile ilişkisini olmadığı yönünde fikir belirten katılımcıların bu ilişkilendirmeyi kuramadıkları tespit edilmiştir. Hatta Katılımcı-20, sosyo-kültürel ve tarihsel bağların olduğunu ancak vatandaşlık talebi için bu ilişkiyi kullanıp almadıklarını belirtmiştir.

“Yok, ilişkisi yok, en güzel hayatım orda geçti. Yok, daha almadım ama resmiyim burada” (Katılımcı-17).

“Yok. Almadım, sekiz sene buradayım almadım” (Katılımcı-16),

“Yok. Hayır, daha almadım” (Katılımcı-3).

“Yok, daha almadım (Katılımcı-5).

“Yok. Türkiye’de vatandaşlık aldığına dair soruya: “Yok” cevabını vermiştir (Katılımcı-6).

“Yok. Daha almadım, ama alacağım inşallah” (Katılımcı-7).

“Yok. Daha almadım” (Katılımcı-9).

“Yok” cevaplarını sadece vermiştir (Katılımcı-13), (Katılımcı-14), (Katılımcı-15).

“Yok. Almadım, almayı çok düşünmüyorum, keşke alabilsek zaten aslımız Türk’tür, Hataylı, benim dedemin babası Türk’tür, hatta gittim nüfusa onun nüfusunun kaydını aldım, nüfusumda da çalışıyor kaydı var, ama bizde istek olmadığı için bu adamın torunuyuz olmadığı için, hiçbir şey yapamadık” (Katılımcı-20).

Katılımcı-1, göç etmedeki temel nedenin siyasal durum ile bağı olmadığını daha çok ekonomik bir sebeple ilişkisinin olduğunu düşünmüş, ayrıca yaşanan resmi evrak süreçlerinin zorluğundan ve imkânının olmamasından dolayı vatandaş olma sürecine girmediğini belirtmiştir:

“Yok, bunun göçün sebebi bir faktörlük olmamalı. Savaşla beraber fakirlik çok insanlar, zengin insanlar o zaman tabi ki bunların erzağı bitiyor ve çalışmak için Türkiye’ye geldik. 2015’te vatandaşlık çağrısı geldi bana, bilmem nerde, bazı bilgiler çok zor olduğu için vatandaşlık almadım” (Katılımcı-1).

Vatandaşlık almış olan katılımcılarında diğerleri gibi vatandaşlığı göç süreciyle ya da siyaset ile ilişkilendirmedikleri, sosyo-kültürel ve tarihsel bağlarla ve süreç içinde elde edilmiş bir bürokratik statü olarak gördükleri tespit edilmiştir. Ailesi ile Türk vatandaşlığı almış olan Katılımcı-4, göçün siyaset ile ilişkisi olduğunu düşünmezken, vatandaşlık alma sürecinde hem okul süreçleri hem de sosyo-kültürel ve tarihsel bağlarının varlığı vatandaşlık almasını sağladığını belirtmiştir. Katılımcı-11, göç sürecinin yaşanmasındaki temel nedenin siyaset ile bağının olmadığını, savaştan kaynaklı sosyo-ekonomik ve ölüm tehlikesi gibi insani süreçlerden kaynaklandığını belirtmiştir. O da sosyo-kültürel ve tarihsel bağları olduğunu ve okul gibi süreçler vatandaşlık almasına etki ettiği söylenebilir. Katılımcı-10, göç etme sürecinin siyasetle bağı olmadığını, vatandaşlık aldığını ve vatandaşlık alma sürecinde okul ve etnik bağın olması etki ettiği söylenebilir. Katılımcı-12 ise göçün siyaset ve yönetim ile ilişkisi olmadığını ve vatandaşlık alma sürecinde okul ve etnik bağların etki ettiği söylenebilir:

“Yok. “Evet ben ve ablam, üniversite okuduğumuz için. Bizim dedelerimizden biri dedemin dedesi Hatay’da yaşıyordu. Sonra Halep’e gitmişler” (Katılımcı-4).

“Hayır tamamen insani bir durum. Evet aldım. Daha önce dedemin babası Türkiye’den göç etmiş Suriye’ye” (Katılımcı-11)

“Yok hayır, siyasetle bir göç nedeni yoktur bizde. Ben aldım, ailem almadı. Annem Türkmen” (Katılımcı-10).

“Yoktu açıkçası, dediğim gibi ölüm tehdidinden dolayı o yüzden göç etmek zorunda kaldık. 2016’da aldım. Türkmenim” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ise yaşanan göç sürecinin siyaset ve yönetim ile ilişkisinin olduğundan emin olmadığı için ve vatandaşlık alıp almadığıyla ilgili belirsiz bir cevap vermiştir: “Bilmiyorum. Yok” (Katılımcı-8).

Göçün altında yatan sebeplerin siyaset ile ilişkilendiren katılımcılar özellikle göç edilen yerde vatandaşlık hakkının elde edilmesi ile ilgili böyle bir bağ kurmamış. Vatandaşlık hakkına sahip olmakla ilgili herhangi bir tespitte bulunmamışlardır. Bu algılanma biçiminin siyaset denildiği anda bir parti, örgüt veya Beşşar Esad yönetimi içinde olma yönünde algılanması olduğu söylenebilir. Cevaplar arasında göçün insani bir süreç ve ekonomik temelli de geliştiğini ifade eden katılımcıların olduğu görülebilmektedir. Böyle bir ifadenin ortaya çıkmasının sebebi, yaşanan sosyo-ekonomik koşulların yetersizliği ve savaş sürecinde ölüm tehlikesinin olması görülebilir. Vatandaşlık alma süreçlerinde uzun süre ülkede kalmaları, sosyo-kültürel, tarihsel ve etnik bağlar ve okul süreçlerinin vatandaşlık alınmasını yardımcı olduğu görülebilirken, bu etnik ve tarihsel bağ olmasına rağmen resmi evrak sürecinin zorluğu vatandaşlığın alınmamasına da neden olarak gösterilmektedir.

3.3. Türkiye’deki Siyaseti İçinde Göçmenlerin Yerleri

Göçe neden olan Suriye’deki siyasal karışıklık ve savaşa dair tespitlerin ardından araştırma kapsamında göçmenlerin Türkiye siyasetine dair yerlerini nasıl tanımladıklarına odaklanılmıştır. Bu kapsamda genel olarak siyaset ile ilgilerinin incelendiği bölümde olduğu gibi katılımcılar siyaset konusunda mesafeli yanıtlar vermeyi tercih etmişlerdir. Katılımcı-2, “Yani Türkiye güzel gerçekten. Bak şöyle söyleyeyim ben size. Siyasette biz şöyle çok duyduk ama siyasette ilgimiz yok bizim. Yani Ak parti” (Katılımcı-2) siyaset ile ilgilenmediğini ancak destekledikleri lider olarak Recep Tayyip Erdoğan ve Ak Parti olduğunu belirtmiştir ancak nedeni konusunda açıklama yapmamıştır. Katılımcı-4, vatandaşlık almasına rağmen ülke aidiyet hissinin gelişmediği, bu bağlamda ülke siyaseti hakkında bir şey ifade etmekten yana bir tavır sergilememiştir. “Kendim ülkem değil ne desem yanlış olur. Bunu fikrimi söyleyemem evet ben burada yaşıyorum ama sonuçta ben burada bir yabancıyım. Yani ben fikrimi söylesem yanlış olur çünkü o size ait bir şey, bana ait bir şey değil. Oy vermeyi düşünmüyorum, büyük ihtimalle vermiyebilirim. AK Partiyi severim ama vermiyeceğim” (Katılımcı-4). Ancak sevdiği bir parti olmasına rağmen oy verme konusunda olumsuz ifade takınmış ve nedeniyle ilgili bir açıklama yapmamıştır. Katılımcı-9, Türkiye’deki yönetim anlayışı

ve siyasal durum ile ilgili bir fikir belirtmezken, sevdiği ve desteklediği lider olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın olduğunu ve insanları desteklediği için “Recep Tayyip Erdoğan çünkü mazlum insanların yanında duruyor” (Katılımcı-9) ifadeleriyle onu sevdiğini belirtmiştir. Katılımcı-13, ülkede yabancı olduğunu ve fikir vermenin doğru olmadığını, “Ya sonunda bak sizin ülkeniz, siz istersiniz, siz kime oy verirsiniz, siz kimi isterseniz, sizinle alakalı, siz kimi cumhurbaşkanı yapmak istiyorsunuz sizin hakkınız onun için iş fikir vermeye mantıklı değil, bende ona bakıyorum. Bizim ülkemiz değil ki fikir verecek, biz buraya misafirlikle gelmiş, edeple oturur, edeple gideriz, ama misafir böyle olması lazım. Hani biz bunun olması lazım, şunun olması lazım, hani bence yakışmaz bize. Türkiye de bence Recep Tayyip Erdoğan'ı, yani Ak Partiyi çünkü Müslümanları savunduğu için ama yani Suriyeliler' de son din bizim din ama bizim ülkemiz değil, bizim şeyimiz değil, onun için ben, sen, bu şu bize ait demek yakışmaz” (Katılımcı-13) ifadeleriyle kararın bu ülkede yaşayan vatandaşların hakkı olduğunu belirtmiş ve parti olarak Ak Parti ve lider olarak Recep Tayyip Erdoğan'ın dini birlik nedeniyle benimsediğini belirtilmiştir. Katılımcı-14 ise siyaset konusunda yabancı olduğunu belirtmiş, ülkeye aidiyet hissetmediğini, bu ülkenin vatandaşlarının kimi tercih ettiğinin önemli olduğunu belirtmiş ve yönetim ve siyaset konusunda ülkelerarası bir karşılaştırmaya giderek Türkiye'nin daha iyi olduğunu savunmuştur. “Siyaseti yani biz ne olursa olsun yabancıyız, tabi bizim oraya göre insan memnun, iyi yani, her hukümetin iyi tarafları da var, kötü tarafları da var ama burda bence iyi bir şey. Biz tabi Suriyeliler'e göre en iyisi diyeceğin Erdoğan, tek ona baktık yani başka insanlar biz göremedik bizim tarafımızdan. Erdoğan bizim tarafımızda hep duruyor yani onun için, gerçekten haklı bir adam, hem Müslüman isim hem de ilk Suriye konuşan Erdoğan oldu, yakın oluyor mesela, hizmet ediyor, yardım ediyor bazen onun için bizim için Erdoğan” ifadelerinde bulunmuştur (Katılımcı-14). Hem din üzerinden kurulan politikalar hem de Suriyelere karşı ortaya koyulmuş olan devlet politikasını bu düşüncesinin nedeni olarak sunmuştur.

Yapılan görüşmelerde Katılımcı-17, Katılımcı-16, Katılımcı-3, Katılımcı-11, Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-8, Katılımcı-15, siyaset ile ilgilenmedikleri ve herhangi bir oluşumu desteklemediklerini şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Yani ne bileyim, burada yani az yaşadığım için bilmiyorum. Desteklediğim kimse yok” (Katılımcı-17)

“Bilmiyorum., desteklediğim bir lider de yok” (Katılımcı-16)

“Siyasete pek karışmıyorum, partilere siyasilere karışmıyorum çünkü burada vatandaş değilim, bir şey demiyorum onun için” (Katılımcı-3)

“Pek ilgilenmiyorum açıkçası. Yani hiç durum ilgilenmiyorum açıkçası. Tamamen uzağız” (Katılımcı-11).

“İnşallah her şey iyi olacak. Yok” (Katılımcı-5).

“Valla ben onu hiç düşünmedim, fikrim yok yani. Onu buradaki vatandaşlar daha iyi bilir. Yok” (Katılımcı-6).

“Türkiye bizim için fazla siyasi bilmiyorum, bizim siyasiyle ilgili ilişkimiz yok yani. Söz hakkımız yok, hiçbir şeyimiz yok, yok yani yapacak bir şey yok elimizde. Yok, kimseyi de desteklemiyoruz” (Katılımcı-7).

“Bilmiyorum” (Katılımcı-8).

“Ben kimse destek vermiyorum çünkü vatandaşlığım yok, hakkım yok yani” (Katılımcı-15).

Görüşülen katılımcılar arasında Katılımcı-19, Türkiye’deki yönetim anlayışı ve siyasal durum ile ilgili ve Türkiye’de desteklediği bir akım, parti, lider ile alakalı sorulara cevap verilmek istenmemiştir. Türkiye’de yaşanan seçim atmosferi ve mültecilerle ilgili tartışmalar etkilemiştir.

Görüşülen Katılımcılardan Katılımcı-1, yaşanan ekonomik sorunlarla alakalı düşüncelerini belirtirken ayrıca da mülteci olduğu bir şey söylemeye hakkı olmadığını, Ak Parti’yle ilgili düşünceleri olduğunu, diğer partilerin batı ilkelerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Katılımcı-10, Türkiye’de özgür ifadenin olduğunu ve Ak Parti’nin Suriyelileri sahiplendiğini düşünerek Ak Parti’yi desteklediğini belirtmiştir. Katılımcı-18, ülkeyi beğendiğini ve kalmak istediğini ve Ak Parti’yi düşündüğünü belirtmiş ancak detaylandırmaktan kaçınmıştır. Dolayısıyla bu bağlamlarda katılımcılar şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Türkiye’de, ben yabancı olarak da şöyle söyleyeyim, buraya geldikten sonra, Türkiye baya ekonomisi biraz yüksekti 2011’sonra bahsediyorum, bakıyorum gün güne geliştiriyor kendini bir yanda, diğer yandan bazı şeyler de geri dönüyor. Tabi ki ben bir şey söylemeyeyim çünkü ne seçim hakkım var, ne bir şey hakkım, ben buraya geldim mülteci olarak da ben buraya geldim mülteci olarak ben bunun fazlası bir şey bilmiyorum. Ak Parti düşüncelerim oluyor. Ben doğduğum yer, geldiğim yer bizim

fikrimiz büyüğümüz nasıl bizi yetiştir tam şu partinin prensipleri, diğerleri baktım da batı fikirleri almışlar şu siyasette. Bir de diğerleri her zaman göçmene karşı, her zaman sosyal medyada göçmenlere karşı” (Katılımcı-1).

“Şimdi Türkiye’de özgürlük var, düşünce özgürlüğü var, herkes kendini özgürce ifade edebilir, hiç kimse ona karşı değil, öyle diyebilirim. AK Partiyi destekliyorum. Şimdi nedeni bizi Suriyeli olarak kendi o sahip çıktı. Onun yaptığı hizmetlerden keşke onun gibi lider başımızda olsa diyoruz, yani benim görüşüm odur” (Katılımcı-10).

“Güzel valla güzel, ben ülkeden çıkmıyorum, beğeniyorum valla. AK Parti” (Katılımcı-18).

Katılımcı-12, Türkiye Cumhuriyeti’nin gelişimine odaklanmakta, tarihsel bir karşılaştırma yaparak ülkenin daha önce sosyo-ekonomik yönden bir yıkımın eşiğinde olduğunu belirtmiş ve günümüzde var olan yönetimin ülkeyi bu bağlamda geliştirdiğini, dünyada bir ekonomik krizin var olduğunu, ancak Türkiye Cumhuriyeti’nde daha ağır yaşandığını belirtmiştir. Destek konusunda ise ülkenin gelişimine hizmet eden kimse desteklediklerini, dolayısıyla ülkenin gelişim vizyonunun aktörlerden ve partilerden önemli olduğunu belirtmiştir:

“Şu şekilde Türkiye’deki yönetim, ülkeyi sürekli geliştirme peşinde, sürekli bunu görüyoruz, ülkedeki gelişim, önceki halini zaten dedelerimiz falan anlatıyordu, Türkiye’ye geliyorlardı, işte 1980’ler de falan, Türkiye zaten tamamen yıkılmıştı, işte ekonomi olarak, geliştirme olarak, tamamen halk nerdeyse ölüm sınırında yaşıyordu, ondan sonra yavaş yavaş gelişti. Şimdi de gelişmeler söz konusu zaten var. Ekonomik olarak zaten tüm dünya da sarmış bir şey tamamen her yer de var, Almanya’da olsun, İsveç’te olsun, Amerika’da da olsun, ekonomik krizi var ama Türkiye’de nerdeyse iki katı oldu diyelim. Yani siyasal düşünce desteklediğim yok açıkçası, sadece dediğim gibi herhangi bir siyasi parti ya da siyasi kişi işte Türkiye’nin gelişimi, daha çok büyük bir ülke olmasını istiyorsa destekleriz, kim olursa olsun” (Katılımcı-12).

Katılımcı-20, ülkede hiçbir kişi ve oluşumu desteklemezken ülkedeki hizmet konusunda Suriye ile bir karşılaştırma yaparak buradaki hizmet sürecini değerlendirmiştir:

“Çok iyi, valla burada yaptıklarını Suriye’de göremedik, vatandaşların hizmete karşı, ülkemizde ne yazık ki görmedik. Bir örnek vereyim, diyelim ki bu sokakta bir Pazar kuruldu, pazardan sonra belediye geliyor temizlik yapıyor. Bizde öyle bir şey yok,

affedersiniz çöp bölgesinde bir ay çöp orda duruyor. Destelediğim kimse yok” (Katılımcı-20).

Sonuç olarak katılımcılar Türkiye siyaseti ile ilgili olarak göç süreçleri ile ilgili siyaset sorularına benzer şekilde siyaset ile ilgili olmadıklarını belirtenler, siyaset konusunda buranın vatandaşlarının söz hakkı olduğunu belirterek siyasete mesafeli duranlar olarak iki ana grupta ayrılan yanıtlar vermişlerdir. Genel anlamda göçmen politikaları temelinde ve kendi ülkelerindeki yönetimle kıyaslayarak Ak Parti ve Recep Tayyip Erdoğan’ı politik olarak savunuş ve beğendiklerini ifade etmişlerdir.

3.4. Suriye ve Türkiye Cumhuriyeti Göçmen Politikaları Hakkında

Göçün iki tarafını temsil eden Suriye ve Türkiye’nin göç ve göçmen politikaları üzerinden değerlendirilmesinin hedeflendiği bu bölümde temelde göçün sürecinin ötesinde geleceğine dair göçmen gözüyle nasıl bir bakış açısı geliştirildiğine bakılmıştır.

Katılımcı-2, Türkiye’deki göçmen politikaları hakkında cevapsız kalmıştır, ancak kendi ülkesine göçlerin olduğunu, iyi hatırlamasa da iyi davranıldığını belirtmiştir. “Her zaman kapılar açıldı onlara. İnsanlar hiç rahatsız olmadı onlardan, yardımcı oldu. 2003, 2006’da savaştan dolayı. Irak’tan, Lübnan’dan. Tam hatırlamıyorum, ancak iyi davranmıştı, yardımcı olmuştu” (Katılımcı-2). Katılımcı-8, Katılımcı-2 gibi Türkiye’deki göçmen politikaları hakkında cevapsız kalmıştır ancak babasının anlatısı üzerinde göçlerin olduğu ve insanların evlerini paylaştığını belirtmiştir. “Önceden oldu. Irak’tan oldu. Eskiden ben yaşamıyordum babam söyledi Lübnan’dan geldi. Göçmenlere nasıl davranılmış ben bilmiyorum, o zamanlar ben küçüktüm. Ama kira ev almışlar, insanlar evlerini vermişler”

Katılımcı-13, Türkiye’de göçmen politikaları ile ilgili soruyu bilgi yetersizliğinden dolayı pas geçmiş “Daha çok bizim oraya çok geldi. İran’dan, mesela Iraklı Kürtler bizim ülkemize geldiği zaman direk pasaport verip de ev verdiler, ya bizim kadar millete iyi baktık da keşke onlar da bize baksaydı, ya yirmi iki tane Arap ülkesi var, herkes Suriyeli alsaydı, buraya gelmezdik. Yani bizim orda göçmenlere yaptığımızı, burada kimse yapmadı tam tersi” (Katılımcı-13) ifadeleriyle ancak ülkesine gelen göçlerin olduğunu, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olarak destek sunduklarını ancak bu ülkelerin ve diğer Arap ülkelerinin destek yaşanan bu göç sürecinde destek sunmadığını belirtmiştir.

Yapılan görüşmeler arasında Türkiye ve Suriye'deki göçmen politikaları hakkında ve Suriye'ye daha önce gelen göçler hakkında Katılımcı-17, Türkiye göç politikaları hakkında yapılan destekler için olumlu bir tavrı görünürken, yapılanların eksik olduğunu ve Avrupa'dan gelen bir desteğin kendilerine ulaşmadığını belirterek eleştirel olarak politikaları yaklaşmıştır. Suriye'ye küçük yaşta olmasına gelen göçler olduğunu hem halk ve hem de devlet olarak yardımların yapıldığını belirtmiştir:

“Yani bizi buraya aldıkları için eyvallah, hani daha fazla bir şey yapabilirler, ne bileyim Avrupa'dan biz destek alıyoruz aslında, ama bir şey geçmiyor bize. Evet bize çok gelen oldu, hala da vardır, biz gayet destek olduk. Yani ben baya küçüktüm ama hatırladığım kadarıyla valla 2000'lerde, 2005'ler de Iraklılar gelmişti, o zaman Filistin bize gelmişti biz baya destek olduk hem halk olarak hem devlet olarak hem Filistinler gelmişti baya bize, aynı burada ki gibi, öyle vatandaşta verdiler, öyle yaşıyorlar ama geri gidenler de var. Orda gayet iyi davrandık, bazılarının durumu gayet iyi olan Suriye halkı, iki varsa, üç evi varsa kendisi bir evde oturuyor, diğerleri veriyor, onlara kira almadan destek çıktılar halk olarak. Devlet dışardan destek aldı onlara da verdi” ifadelerinde bulunmuştur (Katılımcı-17).

Katılımcı-16, konu ile ilgili Türkiye'nin göç politikaları hakkında çok detay vermeden Suriyelilere sadece Türkiye'nin destek verdiğini ancak kendi ülkesindeki geçmişte yapılanları ifade ettiğinde halkın desteklerinin ve devlet politikasının Türkiye'ye kıyasla daha iyi olduğunu belirtmiştir:

“Sadece Türkiye hükümeti yardım etti, yardımı iyidir, devlet yardım etti Suriyelilere. Çok göç geldi bize de. Lübnan, Filistin, Mısır, Irak'tan, Yunanistan'dan geldiler. 92'de Lübnan, 84'de Filistin yani hepsi böyle tarihi tam bilmiyorum ama gelenler böyle mülteci kalmıyor. Devlet hemen vatandaş veriyor. Hepsine ev sokakta kalan yok. Çünkü Arap, savaş çıktı geldi, ondan yardım etti herkes. İyi davrandılar, hükümet, halk, ev verdik, vatandaşlık verdik, yani beklemedi beş yıl sonra, hemen verdi bizim gibi oldu Filistin, Irak, Lübnan. Yani bir kusur olmadı çok şükür, yani hem devlet hem millet arasında, hepimiz ev verdik, bizimkisi kim bir ev var, bir ev verdik, çok şükür hala konuşuyorlar ama bize milletler nankör ettiler yapacak bir şey yok” (Katılımcı-16).

Katılımcı-4, Türkiye'nin yaşanan göçlere yaklaşımının insanlık yaptığına yönelik olduğunu belirtmiş, yaşının küçük olduğunu Suriye'deki devletin yaptığı göç

politikalarını hatırlamadığını ancak halk olarak Suriye halkının yaşanan göçlere olan yaklaşımlarının dilsel ve dinsel bağlamlar açısından daha iyi olduğunu belirtmiştir:

“Bence Türkiye yabancılar buraya alırken, alarak insanlık yaptı hepimize, tüm ülkelerin yapması gereken şey. Bu iyi bir şey. Tabi buraya geldikten sonra yabancılar işte belki hani kötü olanlar var, iyi olanlar da var, biraz problem çıktı belki sorunlar çıkabilir diye anlaşmazlık oldu belki ama devlet olarak yaptığı şey bence insanlık bir şey. İnsanlar orda savaş olmadığı ülkeler diyorum, aldılar mı bilmiyorum ama insanlık yaptılar çünkü orda çocuklar çabukça ölüyorlar ve insanlık olarak bunun yapılması gerekiyordu. Daha önce oldu baya. Hatta biz küçücükken hatırlıyorum. Filistinlerle birlikte aynı evde oturduk. Suriye’ye göçmen geldiler. Ben dediklerini söylüyorum, daha çocuktum o yüzden tam görmediğim için şimdi tam bir şey desem yanlış olur ama aynı evde oturduğumuz için söylüyorum yani iyiydi çünkü ne kira aldık onlardan ne şey yaptık. Onlar misafir olarak kaldı ve iyi davrandık ama şey yanlış anlama bunu demek istemiyorum Türkiye bunu yapmadı diye söylemek istemiyorum, çünkü onlarda sonuçta gelenler Filistin, Irak, Arap, din aynı, anlaşabiliyorsun o yüzden daha kolay tabi oldu. Devlet’in yardım ettiğini bilmiyorum” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11, Türkiye’nin göç politikası hakkında çok detaylı bir şeyler ifade edemese de biraz destek sunulduğu, insanlar içerisinde Suriyelilere karşı kışkırtmaların yapıldığını belirtmiştir. Suriye’deki göçler hakkında çok bilgi sahibi olmayıp, göçlerin kendi yaşadıkları bölgenin dışındaki yerlere olduğunu, insanların da göç edenlere destek verdiğini belirtmiştir. Dolayısıyla şu ifadeler de bulunmuştur:

“Hükümet tarafından biraz nasıl deyim yardım edildi diyebilirim hükümet tarafından. Millet tarafından bazen yani kışkırtmalar oluyor bazen, sıkıntılar oluyor bu gibi durumlar oluyor oda geçicidir inşallah geçicidir. Iraktan gelenler oldu, Lübnan’dan gelenler oldu. Irak’ tan 2003’ten sonra oldu. Lübnan’dan 2006’dan sonra, Filistin’ den de olmuş o çoktan beri vardı. Irak’ın durumu karışmıştı galiba 2013’te Amerika’nın girdiği ile birlikte girmesi ile birlikte, Irak milleti göç etmeye başladı, Lübnan’da da iç savaş çıktı diye, Lübnanlılarda göç ediyor Suriye’ye. Filistinliler zaten 48’den beri göç ediyor. Suriye’de pek bilmiyorum açıkçası çünkü göçmenler iç tarafa doğru gidiyordu. Şam, Halep tarafına gidiyordu. Bizim tarafa pek gelmiyordu. Ama konaklama imkânı sağlanıyordu tabi. Sorunlar çıkıyor muydu? Evet bazen çıkıyordu. Ama o kadar, bu kadar bilgim var” (Katılımcı-11).

Katılımcı-19, Türkiye’de göçmenlere yapılanlar ile ilgili olarak kötü bir algı olduğunu belirtmiştir, kendi ülkesinde ise göçlerin olduğunu, çok fazla detay belirtmeden göçmenlere karşı insanların yardımda bulunduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

“Bence kötü ne saygı vardı ne bir şey vardı, ne yaptığımıza beğenilmiyor, ne yaptıysa belli değil. Bana hiçbir şey sağlamadı, bir kimlikle kaldım. Iraklılar geldi, Lübnanlılar savaş olduğunda geldiler, daha önce hangi senelerde olduğunu bilmiyorum Yunanistan olduğu zaman bize geldiler, Filistinli vardı. Onlar da bizim gibi yaşadılar, çok iyi davrandık bir sıkıntı yok” (Katılımcı-19).

Katılımcı-1, Türkiye’deki göç politikalarının Avrupa’ya kıyasla zayıf olduğunu düşünerek vatandaşlık alma süreçlerine ve sosyal yaşama katılımında devletin Suriyelileri koordine etmede ve yerleştirmedeki eksikliklerini belirtmiştir. Suriye’de göçlerin olduğunu, devletin sadece yerleşim imkânı sağladığını, onun dışında bir şey yapmadığını, halkın dinsel bağlardan dolayı destek sunduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

“Yönetim yok örnek vereyim benim bir tanıdığım vardır adam okuma yazma bilmiyor vatandaşlık hakkı oldu, almış ve şu an Avrupa’da. Kimlik aldıktan sonra biletini kesmiş Sırbıya’ya geçmiş, ondan sonra kaçak yollarla Avrupa’ya gitti. Ben mezunum, ispatlara götürdüm, her şeyi gösterdim on seneden sonra şikayetçiyim, şu ana kadar yok, engelliyorlar, anlamadım bir şey. Şimdi bu yönetim, bu sektör ben diyorum vatandaşa çok yanlış şeyler var. Ancak bunların tanıdığı, tanıdık üzerinden veriyorlar, nasıl alıyorlar bilmiyorum. Başka şeylerde bunu Avrupa’ya kıyas edersen Avrupa koşullarının yönetimi daha başarılı. Avrupa göçmenlere gelmeden önce yani bakıyorlar şartlara, fırsatta veriyorlar, ilk başta dil önemlidir, ben buraya geldim de Türkçem vardır biraz aslında çok da bu kadar değildi. Avrupa’ya geçsem Almanya’ya gittiğim zaman Almanca bana öğretmek zorundasın. Bir senelik ya da bir seviye geçmem lazım insanlarla iletişim için. Ben buraya geldim, çalışmaya kendi kendime bakıyorum, kimse burada benim gözümü açmadı yani mesela iş arıyorsun, şu yola geç, şöyle yap ya da bir şey yap. Türkiye’de bu durum göçmenlerin kendisine bırakmışlar, git sen kendini kurtar öyle bir şey. Çok, eskiden, Ermenilerden beri vardı göç, tabi ki savaş olduğunda Suriye’ye gelen vardı eskiden. Ondan sonra 1991’de Bosna-Hersek, Sovyetler savaşı oradan çok göç geçti. 2003’te Irak Savaşı, Suriye’ye göç olmuş, 2006’da Lübnan İsrail ile bir operasyon oldu ve o da Suriye’ye göç etti. Suriye çoktan

göçmen alıyoruz, en son biz de göç ettik. Hükümette bir şey yapamadı onlara, dersine yaptı, kullandı onları, fırsatçılarda zamanı oldu, yani hatırlıyorum 2003'te çok Iraklı kardeşimiz Irak'tan Suriye'ye geçtiler, ev sahipleri hemen kiralari pahalandılar. Şöyle söylüyüm devlet onlara bir şey yapmadı sadece oturmaya yardımcı oldu. Bu en son 2006'da Lübnan'dan gelen herkes kendi imkanında eve alıp götürüyor, tabi ki bizim halk. Müslüman olduklarından dolayı öyle davranmışlar” (Katılımcı-1).

Katılımcı-5. Türkiye'deki göç politikaları ile ilgili bir ayrıntıya gitmezken, kendi ülkesinde göçmenlerin olduğunu ve çok bilgiye sahip olmamakla birlikte sosyo-kültürel yaşamda kendi aralarında ayrımcılık olmadığını şöyle belirtmiştir.

“Gayet iyi. Suriye'deyken herkes bize geldi, Yunanistan'dan daha önce, Irak'tan geldiler, Lübnan'dan, Küveyt'ten 1990'larda bile biz göçmen alıyorduk, hatta en son 2006'da Lübnan, göçmenler Suriye'ye geldi. Savaştan dolayı geldiler. Şimdi çok bilmiyorum da ama onlarla bizim aramızda hiçbir ayırım yoktu” (Katılımcı-5).

Katılımcı-6, Türkiye'nin göç politikalarını sosyo-kültürel bağlamla ve aile/komşuluk ilişkileri üzerinden değerlendirip, kendi ülkesinde göçlerin olduğunu ve göçmenlere karşı devlet/halk olarak eşitlik ilkesiyle yaklaşıldığını şu ifadelerle belirtmiştir:

“İyi, yani yardım ediyor mazlum insanlara, kapıları açıyor, kardeşiz yani bir komşunun evi yıkılsa bir komşunun evine gider. Bizde bizi misafir ettiler sağ olsunlar. Göç vardı daha önce. Irak'tan, Filistin'den. 2003'te Iraklılar geliyorlardı, 2003'ten önce Filistinliler. Devlet yer buldu, yardım etti onlara, hepsi bizimle eşitti halk evleri falan açtı, yardım etti” (Katılımcı-6).

Katılımcı-7, Türkiye'nin göç politikasını dinsel bağlamlar üzerinden değerlendirerek olumlu bir eleştiri getirmiş, başka dinsel temsillere sahip Arap ülkelerinin bunu yapmadığını, Türkiye'de ayrıca göçmenlere karşı sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamda olumsuz algıların olduğunu ve bu olumsuz algılardan kaynaklı Suriyeli göçmenlere olan yaklaşımları ise olumsuz anlamda eleştiriler getirmiş ve kendi ülkesinde göçlerin olduğunu, halk/devlet olarak sosyo-kültürel yaşamda, sosyo-ekonomik yaşamda eşitlik ilkesinin gözetildiğini şu ifadelerle belirtmiştir:

“Türkiye iyisini yaptı, o kadar göçmen aldı, misal başka bir ülke almıyor. Mesela çok Arap ülkelerde vardı mesela almadı ama Türkiye bize Müslüman olarak gördü ama

diğer Araplar bizi almadılar mesela. Ha mesela Dubai, Katar bunlar almadılar bizi. Bunlar çok zenginler Türkiye gibi değil, bizi zengin devletlerin hiçbiri almadı. Ama geldik Türkiye'ye. Suriye'ye geldi mesela. Mesela Filistin'den geldiler, Irak'tan çok kişi geldiler 2003'ten Irak'tan çok kişi geldi. Orada savaş çıktı, Amerika savaş çıkardı geldiler. Filistinler çok eski İsrail- Filistin göç var, ama onların hepsi kimlik verildi, Suriye vatandaşı oldular. Halk arkadaş gibiydi, yani artık devlet Suriye halkı gibi gördü. Yani biz nerdeyse onlar da aynı, hatta daha iyi. Çok kişi mesela Irak'tan çok kişi geldiler ya evini verdiler, Filistinliler geldi ya onlara evlerini verdiler. Kira falan, zam falan gelmedi ki. Biz geldik buraya herkes diyor Suriyeliler geldi, kira zam. Ya biz ne yaptık ki kiraya. Biz ev sahibi değiliz ki kira düşme istiyoruz zam istemiyoruz ki. Ama biz yapmadık, mal sahibi, ev sahibi yaptı. Ben de o kadar zam istemiyorum” (Katılımcı-7).

Katılımcı-10, Türkiye’de yapılan politikaların eksik yönüne odaklanarak, ülkede yaşanan sorunların dilsel öğretimin eksiliğini belirten, kendi ülkesine göçlerin yaşandığını ve Türkiye’de yaşanan şartlar gibi yaşanmadığını ancak yaşı itibariyle çok iyi bilgi sahibi olmadığını şu ifadelerle belirtmiştir:

“Şey hükümetin yaptığı politika iyidir ama bence eksiktir. Mesela göçmenler ilk Türkiye’ye geldikleri zaman zorla Türkçe öğretilmedi o gerçekten bir sorun halen de görüyorum Onlar Türkçe öğrenebilselerdi, haksızlığa uğramazlardı. Kampda öğretiler ama zorla öğretmediler, yani büyüklere zorla öğretilmedi. İsteyen öğrenebilir, isteyen öğrenmeyebilir yani zorunlu bir durum gelmedi. Şimdi ben tam olarak bilgi sahibi değilim ama bizim ülkede daha önce göçmenler vardı. Irak’tan 2003’te gelenler vardı, Filistin’den gelenler vardı. Tam bilgim yok ama orda da kamp falan olmadı, Türkiye şartlar gibi değildi, gene de arada kavga çıkıyordu aralarında” (Katılımcı-10).

Katılımcı-12, Türkiye’nin göç politikalarının sadece Suriyelilere yönelik olmadığını, yeni yapılan ikamet yeri yasasının sıkıntılı olduğunu ancak güvenlikten kaynaklı çıkarıldığını, kendi ülkesine göçlerin yaşandığını, ancak Türkiye’nin sunduğu koşullardan daha iyi olmadığını ancak dinsel bağlamlardan kaynaklı destek sunulduğunu şu şekilde ifade etmiştir:

“Türkiye zaten tüm kapılarını açmış sadece Suriyelilere değil, diğer ülkelerden gelen kişilere de kapıları açıyor, işte onlara da burada ikamet veriyor, işte burada iş veriyor, rahatlık veriyor, istediği zaman gelir istediği zaman gider. Son zamanlarda Suriyelilere özel ya da tüm yabancılara özel şey çıkartıldı. İkametgâh yerini değiştiremezler, onula

biraz sıkıştırmaya başladılar ama o zaten ülkenin güvenliği için yapıldı çünkü biz giriyoruz işte Sultanahmet'e olsun, diğer yerler de olsun adamlar sürekli bir kötülük peşindeler onları yönetmek için, onları kontrol altına almak için onları öyle bir karar çıkardılar. Zaten doğru bir karar çıkardılar. Bizim ülkeye daha önce oldu. Daha önce 2006'da Lübnanlılar bizim ülkeye göç edildi, Iraklılar geldi o zamanlar aynı şekilde yönetim daha sıkı bir şekilde yönetmişti. Onlara geçici bir süre veriliyordu, altı ay veya bir yıl burada kalabilirsiniz diye ama çok büyük haklar yoktu yani Türkiye'nin göçmenlere sunduğu rahat hayat yoktu Suriye'de. O süreçte Suriye'ye göç edenlere daha sıkıyönetim kurulmuştu. Halk normal bir şekilde karşılıyordu onları zaten anlaşıyorlardı, aynı dinden geliyorsunuz, işte sizin ülkenizde de savaş vardı, yani buradaki şey gibi yakın zamanda Hatay depreminden sonra işte mesela diğer Hatay'dan gelenlere buradaki esnaflar para almıyordu, ikram ediyordu onlara, o şekilde de Suriye'de aynı şekilde oldu" (Katılımcı-12).

Katılımcı-14, Türkiye'nin açık kapı politikasını ifade etmiş, daha fazla bilgi vermeden, kendi ülkesine göçlerin olduğunu devlet ve halk olarak destek sunduklarını şu şekilde belirtmiştir:

"Valla bize kapıları açmışlar en mühim bu, iyi yani. Tabi Lübnan bize geldiler, Felestinliler bize geldiler, Eraklılar bize geldiler yani bildiğim bunlar. Ama hepimiz bizim kapıyı açtık. Yani normal hayatı devam ettiler yani ben bir Felestin arkadaşlarım vardı Suriye'de, Eraklı'da vardı, onlar hepsi vatandaşlığını aldılar, evleri var, her şeyleri var, bizler gibi normal yaşıyorlar. Ordaki herkes yardım etti" (Katılımcı-14).

Katılımcı-15, Türkiye'nin göç politikası ve göçmenlere karşı yaklaşımları çok detay vermese de başta iyiyken kötüye doğru değiştiğini, kendi ülkesinde göçlerin yaşandığını, dinsel bağlamlar içinde ve eşitlik ilkesi temelinde göçmenlere destek sunulduğunu şu ifadelerle belirtmiştir:

"Yani açıkçası sana dediğim gibi, mesele bizim tarafımızda çok iyi. Ama son zamanlarda bazı mesela böyle şeyler, sıkıntılar oldu, Suriyelilere karşı inşallah onlarda çözülür. Eskiden evet göçmenler yaşıyordu. Mesela üç milyon falan Filistinli vardı, onlar Suriye'de yaşıyordu, iki buçuk milyon Iraklı vardı onlarda yaşıyordu. Filistin hani zamanında İsrail çıkarttıktan sonra bunlar Suriye'ye göç ettiler ve Irak, Amerika girdiğinde iki buçuk milyon insan geldi Suriye'ye ve beş yüz bin kişi Lübnan'dan geldi 2006 yılında hani İsrail hani oraya şey yaptıktan sonra, onlarda Suriye'ye geldi ve eskiden şey var bizde Ermeniler var bize gelmiş, mesela bir milyona yakın Ermeni

var ve son Halep'te orda bir milyon Türkmenler var, orda yaşıyor. Eskiden herkese eşit bir şekilde davranılmış. Hatta göçmen bile orada oy kullanıyor. H herkese kimlik var, herkese aynı sokakta yaşıyorduk mesela ben okula gidiyordum, bu Filistinli, bu Iraklı biz eskiden hepimiz aynı Müslüman çatıda yaşıyorduk. Mesela benim babam iki tane daire vardı, onlara göçmen demiyelim Müslüman kardeşlerimize kapıyı açtı, herkes zaten kapıyı açtı çünkü kim Müslüman bir Müslümana sever yani. İşte bu herkesin başa gelebilir" (Katılımcı-15).

Katılımcı-18, Türkiye'deki göç politikalarının Avrupa'ya kıyasla yetersiz olduğunu, kendi ülkesinde göçlerin yaşandığını ve sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik olarak destek sunduklarını şu şekilde belirtmiştir:

"Sadece bizi buraya aldı başka bir destek yok. Yani Avrupa gibi yapmaları düşünüyorum, en azından aylık maaş vermeleri, Avrupa ayrıca buraya veriyor biz almıyoruz, en azından bunları verse, Avrupa'ya gitmeyi düşünmezdik. Evet oldu. Irak'tan, Lübnan'dan, Filistin'den oldu. Bizim dört bina var, kira yoktu, hiçbir şey istemiyordu, savaştan misafir olarak kabul ettik, destek çıktık evlerimizi verdik, kira falan almadık, eşyalı evler verdik" (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, Türkiye'nin göç politikaları ve göçmenlere yaklaşım olarak olumlu eleştiriler getirmiş, kendisi yaşıncan kaynaklı tam olarak hatırlamasa da ülkesine göçlerin olduğunu ve göç politikaları ve göçmenlere yaklaşım olarak halk/devlet olarak desteklerin sunulduğunu şu şekilde belirtmiştir:

"Çok iyi, rahatça geziyorduk ilk geldiğimizde, çok iyi karşılaştık hatta sokaktaki polisler bize çok iyi bakıyordu, bize soruyorlar: 'nerelisiniz?' Suriyeli olduğumuzu söylüyoruz hemen bize yardım ediyor, ihtiyacı oldu mu hemen evi ayarlarlar, eşyaları hemen ayarlarlar, vatandaşları çok sağ olsunlar gözümle gördüm ben ilk geldiğimde sokaktayım, bir camiye gittim, cami hocası bana bir ev ayarlardı, bütün eşyaları karşılaştı ve eve getirdi, hatta sıfır, şimdiye kadar hatırlıyorum çamaşır suyu getirdiler sıfır, çok iyi karşılaştık. Filistin'den geldi, Lübnan'dan geldi, Irak'tan geldi. Valla zamanı hatırlamıyorum ama geldiler. Çok iyi bir şekilde karşılaştık. Evimizin yarısını göçmenlere verdik, her şeyi ile yardım ettik, güzel bir şekilde karşılaştık. Devlet, erzak verdi, sağlık karşılığını verdi" (Katılımcı-20).

Yapılan görüşmeler arasında Katılımcı-3 ve Katılımcı-9 hem Türkiye'nin göç politikaları hakkında hem de yaşının küçük olmasından dolayı Suriye'de gerçekleşen göçler ve bu anlamda göç politikaları hakkında bilgileri olmadığını ve bilgisi

olmadığını belirtmiş, diğer göçler ile ilgili olarak ise “Göçler yaşandı ama pek bilgim yok. Küçüktüm, pek anlamıyordum” ifadesinde bulunmuştur (Katılımcı-3). Kendi ülkesi ile ilgili de göç politikaları hakkında da: “Pek bilimiz yok abe” cevabını vermiştir (Katılımcı-9).

Yapılan saha çalışmasında Türkiye’nin göç politikalarının işleyişine dair katılımcılar tarafından detaylı bilgiler verilmemiş daha çok genel anlamda bu politikalardan duyulan memnuniyet ve memnuniyetsizliğin dile getirildiği tespit edilmiştir. Genel olarak halk ve devlet olarak göçmenlere yardımların yapıldığı ve bu anlamda olumlu eleştirilerin yapıldığı görülürken, özellikle Türkiye’nin içinde bulunduğu yeni ekonomik ve politik süreçte Türkiye’nin göç politikalarının eksik olduğunu belirtenlerin olduğu görülmüş bu süreçler kendi ülkelerine Irak gibi ülkelerden daha eski dönemlerde gerçekleşen göçlerde ülkelerinin tavrı ile karşılaştırma yapılmıştır. Mülteci kampı sürecinde dil eğitimlerinin eksikliği, Suriyelilerin kendi başlarına şehir merkezlerinde kendi kendilerine bırakılmaları, Avrupa standartlarında bir konfor ve desteğin sunulmaması, halk içerisinde Suriyelilerin ekonomik şartları kötüleştirdiğine dair algılar olumsuz anlamda eleştirildiği görülmüştür. Katılımcılardan küçük yaşlarda Türkiye’ye göçmüş olanların Suriye ’yenin geçmişine ve haliyle geçmiş göçlere karşı yürüttüğü politikalar ile bilgisi bulunmadığı ancak ailelerinin anlatıları ışığında Suriye’ye olan göçlerde devletin daha iyi göçmen politikalarına sahip olduğu sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel anlamda desteklerin sunulduğunu ve göç eden insanlara vatandaşlıkların verildiğini aktarılmış bir bilgi olarak tekrar edilmiştir. Suriye’deki halkın, yapmış oldukları desteklerin dinsel ve dilsel süreçlerinin de göz önünde bulundurarak gelenlere eşit bir şekilde davrandığı ve ayrımcılık yapılmadığı da belirtilmiştir. Ancak kendileri yaşanan savaş ve göç sürecini yaşarken, ülkelerine gelen bu Arap ve diğer Arap ülkelerinin yardım yapmadığı belirtmişlerdir.

3.5. Siyasal Yapıda Bir Değişim ve Yeniden Göç Hakkında

Bu analiz başlığında Türkiye’nin göçmen politikalarında içinde bulunduğu ekonomik ve siyasal değişim nedeniyle ortaya çıkabilecek değişikliklerle ilişkili olarak göçmenlerin kendilerini nasıl konumlandıkları incelenmesi hedeflenmiştir. Özellikle göç yoluyla yerleştikleri bu ülkeden yine benzer bir göç planıyla ayrılık ayrılmak isteyip istemedikleri ya da onları bu noktaya getirecek koşulların neler olduğu irdelenmiştir. Bu çerçevede sorulan sorularla ilgili en genel tespit göçmenlerin

bu konuda üzerine düşünölmüş yanıtlar vermedikleri yönündedir. Katılımcı-2, siyasal yapıda bir değışim olursa, göç edilip edilmeyeceğıyle ilgili ve nereye gideceğı sorulduğunda: “Bu konuda hiç düşünmedim, gerçekten düşünmedim yani bilmiyorum” (Katılımcı-2) şeklinde yanıtlamıştır.

Bu yeni süreci ayrımcılık ile ilişkilendiren Katılımcı-17, ölkede kalmakla ilgili ayrımcılık yaşadığını, ölkeden ayrılma sürecini düşünmediğini ancak yaşanan süreçten dolayı yeni düşünmeye başladığını dile getirmiştir:

“Yani ben burada bir sıkıntıyla karşılaşmadım, bir ırkçılık görüyorum sadece, yani ırkçılık herkesi rahatsız edecek ama kendi ölkeleri, kendi vatanları olduğu için biz bir şey diyemiyoruz, biz gayet normal bir şekilde yaşıyoruz, işten eve, evden işe normal kimseye zarar vermeden, hani bilmiyorum olabilir. Yani ben beş senedir, altı senedir buradayım ölkeye gitmeyi düşünmemiştim, ama bu zamanlar baya düşünüyorum” (Katılımcı-17).

Türkiye’de kalma süresi uzadıkça katılımcıların tekrar göç etmek ve Türkiye’den ayrılmakla ilgili olumsuz fikirler beyan etmiş ve aidiyet bağlarının nasıl geliştiğini açıklamışlardır. Katılımcı-16, kendisinin burada büyüdüğünü ve çocuğun burada doğduğunu bu anlamda buraya ait olma hissinin geliştiğı ve sosyal yaşamın bir parçası olduğunu dolayısıyla gitmek istemediğini belirtmiştir. Katılımcı-8’de Katılımcı-16 gibi burada büyüdüğünü, buraya ait olma hissinin geliştiğini ve burada Suriye’deki savaş koşullarının olmadığını bundan dolayı gitmek istemediğini, Katılımcı-13 ise burada bir misafir olarak bulunduğunu geriye gönderilmesinin can güvenliğini tehlikeye atmasından dolayı doğru olmadığını ve gitmek istemediğini, Katılımcı-15 ise zorunluluk olsa bile Beşşar Esad yönetimi kaldıkça gitmek istemediklerini, Avrupa’ya da sosyo-költürel örüntü de dinsel kaygılardan gitmek istemediğini bu anlamda burada kalmak istediğini belirtmiştir. Dolayısıyla dördü de gitmek istemedikleri şu ifadeler de bulunmuştur:

“Valla benim aile gitmeyi düşünüyor ama ben düşünmüyorum, çünkü burada yaşadım, burada büyüdüm. Suriye’ye dönemem, aile orda yaşadı, orda büyüdü, ben burada büyüdüm, burada ekmek yedim, burada su içtim, nankör olmak istemiyorum, burada çocuk benim, burada doğdu” (Katılımcı-16).

“Artık kaçamaz çünkü buradan çıkamam. Artık ben burada büyüdüğüm için Türkiye’yi çok seviyorum şimdi ben çıkamam. Ben Suriye’den küçük çıktığım zaman

ama burada Müslüman Müslüman birisini öldürmüyor, bizim Suriye'deki gibi olmayacak onun için kalacağım. Savaşta edeceğim, ben burada eğer vatandaşlık alırsam hiç dönmem" (Katılımcı-8).

"Buradan çıkmaya çıkamam, yani Allah bilir belki Suriye'ye dönerim ölürüm, hakkımı ama helal etmem, çünkü sonuçta ben bir yabancıyım, sizin ülkeye bir misafir geldim, sizin misafiriniz kabul etmediniz" (Katılımcı-13).

Katılımcı-3, Suriye'deki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamın zor olmasından kaynaklı gitmek istemediğini belirtmiştir. Katılımcı-15 ise gideceğini ancak Beşşar Esad yönetimi kaldıkça zor olduğunu, Avrupa'ya da dinsel farklılıktan dolayı gitmek istemediğini belirtmiştir. Bu bağlamlarda ikisi şu ifadeler de bulunmuştur:

"Şimdi şöyle bir şey var bizim ülkemizde şu an hayat çok zor orda yaşamak, burada kalırsak bizim için daha iyi olur" (Katılımcı-3).

"Valla bunu bilmiyorum ama mesela burada artık kabul etmiyoruz falan, zaten benim, bizim Suriye'ye dönmemiz ihtimal sıfır çünkü Esed eğer gitmezse, oradaki yönetim kaldıkça çok zor. Belki Avrupa'ya gideriz ama ben orayı sevmiyorum çünkü en azından burada ezan sesi, Müslüman bir ülke onun için" (Katılımcı-15).

Katılımcı-4, Suriye'deki sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik yaşamın zor olmasından kaynaklı gitmenin zor olabileceğini, buraya uyum sağlayan, doğan ve sosyo-kültürel yaşamın parçası olan insanlar için sürecin zor olacağını, ancak ait olma hissinin de kendi ülkesi olmamasından dolayı olamayacağını, ancak net bir geri dönüş ya da farklı bir ülkeye gidileceği ile ilgili bilemeyeceğini şu şekilde belirtmiştir:

"Yaşam olması gerekiyor orada, şu an yaşam yok orada, sen otursan da yaşıyorsun ama sanki yaşamıyorsun gibi durursun. Niye? Elektrik yok, su yok, doğal gaz yok yani yaşam bilgileri denir olması gerekir ki, hayat olsun orada şu an orda hayat yok. Ben kendim için söylemiyorum ama olabilir. Burada da hani Arapça bilmeyenler var, burada doğup olanlar var, onlar burada duruyor, burada doğdular. Arapça ve Türkçe, Arapçadan daha çok biliyorlar Türkçe. Onlar dönerler mi ben de bilmiyorum. Tabi insan kendi vatanını terk ettikten sonra, herhangi bir yere gitse de kendi vatani gibi huzur bulamaz, imkânsız. Orda daha yani rahat yaşıyorduk, evet bütün zorluklara rağmen yaşıyorduk. Buraya geldikten sonra hani şey için söylemiyorum, Türkiye halkını sevmediğimden dolayı değil, hani burada ırkçılık olduğundan değil ama

sonuçta hani burada kendine ne yaparsan yap, hani bak üniversite mezunuyum, liseyi burada bitirdim, kardeşlerim Arapçadan daha iyi hatta Türkçe konuşabiliyorlar ama yine kendi ülken olmadığı için kendine hep yabancı hissedeceksin. Suriye'ye dönmek aslında zor, döner miyiz, başka bir ülkeye gidebilecek miyiz onu da bilmiyorum. O yüzden zor durumda kalacağımızı biliyorum sadece” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11, kendisinin iradesine bağlı ise kalma taraftarı olduğunu, Katılımcı-11, Katılımcı-6 ve Katılımcı-7, Suriye koşullarına bağlı olarak dönecekleri, Ahmet koşullar uygun olmadığı müddetçe geri dönüşün de ve başka bir ülkeye gidişinde zor olduğunu belirtirken, Katılımcı-19 Suriye koşullarının düzelmesi halinde gideceğini, eğer düzelmemesi halinde Katılımcı-11'in tersi Avrupa'ya gideceğini belirtmiştir. Katılımcı-12, Türkmen olmasından kaynaklı sorun yaşamayacağını ancak zorunlu bir çıkarma durumu yaşanırsa ülkeden ayrılacağını belirtmiştir. Katılımcı-20'da Katılımcı-12 gibi zorunlu olursa ayrılacağını ancak yerlerin almamasından kaynaklı artık Suriye dışında başka bir ülkeye gidemeyeceklerini belirtmiş, Katılımcı-5, Katılımcı-7, Katılımcı-12 ve Katılımcı-9 ise Katılımcı-19 gibi Avrupa'ya gideceğini ve Avrupa ülkelerindeki sosyo-ekonomik koşulların iyi olmasından dolayı gideceğini belirtmişlerdir. Katılımcı-18 ise gitmek istediğini ve Avrupa'yı tercih ettiğini ifade etmiş ancak nedeni ve detay verme konusunda kaçınmıştır. Bu bağlamda gitmek ile ilgili şunları ifade etmişlerdir:

“Artık politikanın dediği ne varsa çıkarlarsa, yani bizi çıkarırlarsa çıkarım. Aslında kalmaya niyetliyim. Durumlar düzelirse Suriye'ye döneriz. Düzelmediği takdirde zor yani başka bir ülkeye gitmekte zor, Suriye'ye dönmekte zor yani” (Katılımcı-11).

“Valla bilmem ama ülkemiz düzelirse oraya dönerim” (Katılımcı-6).

“Giderim, ya Suriye düzeltirse ben Suriye'ye dönerim, ailem orda, her şey orda, eğer orası düzeltmezse Avrupa ya da başka ülke olabilir” (Katılımcı-19).

“Yani her zaman gitmeyi düşünürüm ben, tabi ki yurtdışına Almanya gibi, Kanada gibi ülkeye gitmek istiyorum. Ekonomik olarak bence devlet biraz sıkıntı yaşıyor ekonomik olarak, hayat şartları biraz zor. Yani aldığınız para yetmiyor, ondan dolayı” (Katılımcı-5).

“Valla olursa mecbur gideceğiz yani. Ya Avrupa'ya, başka bir ülkeye gideceğiz yani. Burada mecbur kalırsam gideceğim yani. Olursa Suriye'ye döneriz yani. Avrupa'ya hayatı güzeldir, rahattır, normaldir, oralar iyidir yani ondan gideriz” (Katılımcı-7).

“Yani şimdi dediğim gibi Türkmen uyruğundan olduğum için bir problem olmadığını düşünüyorum ama yok benim kimlikte doğum yeri Suriye olduğu için o şekilde bana çok sıkı bir yöntemle işte herhangi bir çevirmede herhangi bir sıkıntı yapılırsa zaten göç etmeyi düşünürüm. Avrupa’yı düşünürüm. Yani Avrupa’ya göçmenin hakları daha çok koruyor, bir süre sonra rahatlık veriyor, ilk zamanlarda biraz sıkıyor ondan sonra süresiz ikamet veriyor, ondan sonra vatandaşlığa başvuru yapabiliyorsun. Orda biraz daha gelişme var” (Katılımcı-12).

“Evet abe, Avrupa’ya giderim. Suriye’de yaşamak çok zor zaten, ondan dolayı Avrupa’ya gideriz” (Katılımcı-9).

“Giderim, Avrupa’ya giderim” cevabında bulunmuştur (Katılımcı-18).

“Yok, çünkü hiç kimse kabul etmiyor yani burada son nokta, artık eğer bize gönderirlerse mecburen Suriye’ye gideceğiz, ondan başka bir ülke kalmıyor” (Katılımcı-20).

Katılımcı-1, kalma sürecinin seçim sürecine bağlı olacağını, göçmen karşıtı gelişecek politikaların geriye dönüşünü zorunlu kılacağını şu şekilde belirtmiştir:

“Seçimden sonra yönetim değiştirdiyse, göçmen karşıtı, milletten etkisini gördüm de toplum insanlara baktım değiştirmiş, davranış değiştirmiş tabi ki göçme zorunda kalırım. Şu ana kadar düşünmedim de ama zorlukla memlekete döneceğim” (Katılımcı-1).

Katılımcı-10, geriye dönüş koşulu olarak Suriye’deki siyasi atmosfere bağlı olarak gidebileceğini, başka bir ülkeye gidebileceğiyle ilgili de bir şey belirtmeden şu ifadelerde bulunmuştur:

“Şimdi yeniden göç etme siyasi bakımdan şey olursa mesela diğer partiler iktidar olursa, Esad’la anlaşır, bizde oranın düzelmesini istiyoruz ama eğer can güvenliğimiz tehlikede olursa yani sanmıyorum oraya geri döneceğiz” (Katılımcı-10).

Katılımcı-14, zorunlu bir şey gelişirse geriye dönüş ya kendi ülkesine ya da başka yere bulabileceğini, gitmesini engelleyen şeyin dönüşte asker altına alınmasıyla alakalı olduğunu şu şekilde ifade etmektedir:

“Tabi insan mecbur da olsa çıkıp gidicek yani ama o da duruma göre olacak yani, nasıl durum bakıcaksın, ondan yapacağım. Bana göre mesela çıkmak zorundayım oldum olsa çıkacağım yani, belki Suriye’de olmasa başka yer de bakılır ama çıkabilirim yani, şu an ben askerlik alınmasa belki dönerdim” ifadelerinde bulunmuştur (Katılımcı-14).

Bu bölümde katılımcıların genel olarak göç sonrası Türkiye’de kaldıkları süreci olumlu olarak anlattıklarını ancak siyasi değişime bağlı olarak ortaya çıkan ve göçmen politikalarında değişikliklere neden olabilecek politikaların farkında oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılardan Türkiye’ye çocukluğunda gelmiş ve burada büyümüş olanların kendilerini buraya ait hissettikleri ve Suriye’den daha çok buralı hisseden bu katılımcıların bir ayrımcılığa maruz kalmadan bu ülkede kalmaya devam etmek istedikleri görülmüştür. Sahip olunan sosyo-kültürel, dinsel ve tarihsel bağları kalma arzularının temeline oturtmaktadırlar. Suriye’deki Beşşar Esad yönetimini hatırlayan, bu yönetime karşı görüşleri olan, ülkesinde asker kaçağı olan katılımcılar ise koşulların Türkiye’de kötüleşmesi durumunda ya Avrupa ülkelerine göç etmeyi düşünebileceklerini ya da ne yapacaklarını bilemeyeceklerini belirtmiştir. Türkiye’nin göçmen politikalarında yaşanacak bir değişim nedeniyle yeniden göç fikrinin tüm katılımcılar hatta daha önce Türkiye’yi Avrupa’ya geçiş için seçtiğini belirten katılımcılar için bile son derece yeni ve üzerine düşünülmemiş bir konu olduğu bu bölümün en önemli tespitidir.

4.EKONOMİK DURUMA DAİR

Bu bölümde saha çalışmasında katılımcıların göç öncesi ve sonrası ekonomik durumlarına, geçmiş gündelik yaşam pratikleri, iş koşulları, eğitim sistemleri ile Türkiye’ye geldikten özellikle de Sultanahmet bölgesinde çalışmaya başladıktan sonra karşılaştıklarının çözülmesi hedeflenmektedir.

4.1. Göç Öncesi ve Sonrasında Eğitim ve Meslek

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında tamamı Sultanahmet Bölgesinde çalışan yirmi katılımcının çalışma koşulları, almış oldukları eğitim, edindikleri meslek ve güncel ekonomik durum çerçevesinde incelenecektir.

Katılımcı-15, şu an aktif olarak Sultanahmet bölgesinin turizm sektörüne bağlı bir sektörde çalışmakta ve daha önce okul okuduğunu ancak okuduğu okul ile ilişkili olmayan bir sektörde çalıştığını belirtmiştir. Katılımcı-2, tekstil sektöründe olduğunu, Katılımcı-6, kısa bir süre markette çalıştığını, şu an aktif olarak telefon sektöründe çalıştığını belirtmiş, Katılımcı-12’de şu an parfüm sektöründe olduğunu, internetten satışlar da yaptığını belirtmiştir. Tamamı ticari alanlarda yardımcı personel olarak çalışan 4 katılımcı (Katılımcı-15, Katılımcı-2, Katılımcı-6 ve Katılımcı-12) geçmişte

Suriye’de okuduklarını ve çalışmadıklarını başkaca bir meslekleri olmadığını çalışma hayatına burada başladıklarını dile getirmiştir:

“Çalışıyorum, şu an turizmle ilgileniyorum, rehberlik hem yapıyorum hem organizasyon yapıyorum, grup falan ayarlama yapıyorum yurt dışından ayarlıyorum sonra Türkiye’ye getiriyorum. Yok, yapmadım, Suriye’de okuyordum” (Katılımcı-15).

“Evet, elbise dükkânında çalışıyorum. Hayır, Suriye de ben işletme okuyordum. Bitirmedim. Hayır çalışmıyordum. Bir tek babam vardı. Ticaretle uğraşıyordu. Yani boya” (Katılımcı-2).

“Evet, telefoncuyum. Okuyordum Suriye’de, ekstra fabrika da çalışıyordum ama babama yardım ediyordum. Çiftçilik yapıyordu babam. Hayır, okuyordum zaten sadece babama ara sıra yardım ediyordum köyde. Telefon işi yapmadım orda. Burada ama bir zamanlar markette çalıştım. Beş yıl çalıştım. Taksim’deydi market” (Katılımcı-6).

“Evet çalışıyorum. Parfüm satışı. Yok ben zaten okuyordum o zaman liseyi bitirdim. Ondan sonra ticaretle uğraşmaya başladım internet üzerinden, işte buraya satışa başladım. Yok ben zaten okuyordum o zaman liseyi bitirdim” (Katılımcı-12).

Katılımcı-19, şu an aktif olarak restoranda çalıştığını, Katılımcı-4, şu an butikte çalışırken, geçmişte babasının plastik üzerine çalıştığı ve okuluyla ilişkili bir iş yapmadığını, Katılımcı-1, otel sektöründe çalışmakta, geçmişte ve okul ile ilişkili olarak bir iş yapmadığını, aktif olarak yaptığı işi sevdiğini belirtmiş, Katılımcı-9, şu an çamaşır yıkama dükkanında çalıştığını, Suriye’deyken ayakkabı sektöründe olduğunu burada bununla ilişkili bir iş yapmadığını, Katılımcı-5, şu an otel sektöründe olduğunu, geçmişte okulu ile ilişkili bir iş yapmadığını, geçmişte de babasının farklı bir sektörde çalıştığını, kendisinin de döviz ile ilişkili bir iş yaptığını belirtmiş, Katılımcı-7, burada telefon sektöründe çalıştığını, geçmişte okulu ve çalıştığı işin sağlık sektörü ile alakalı olduğunu, dil öğrenme ile ilgili sorunların buna mani olduğunu belirtmiş, Katılımcı-11, burada restoran sektöründe olduğunu, geçmişte ve okuluyla ilişkili bir iş yapmadığını belirtmiş, Katılımcı-10, aktif olarak parfüm sektöründe olduğunu, geçmişte ve okulu ile ilişkili bir iş yapmadığını belirtmiş, Katılımcı-13, şu an restoranda garson olarak çalışmakta olup, geçmişte okul ve şu an ki iş ile alakalı değil, araç tamiri ile alakalı işte çalıştığını belirtmiş, Katılımcı-14 şu an

aktif olarak çanta dükkanında çalıştığını, geçmişte bununla ilişkili bir iş yapmadığını belirtmiştir. Dolayısıyla hepsi de Suriye’deyken çalışmadıklarını ve burada da okullarıyla ilişkili bir iş yapmadıklarını, dolayısıyla katılımcılardan elde edilen bilgilerden katılımcıların kendi okul ve geçmişteki işleri ile ilişkili olarak sosyo-ekonomik katılımlarında Sultanahmet’in zengin iş olanaklarına bağlı olarak farklı sektörlerde iş hayatına dâhil oldukları görülmektedir. Katılımcılar bu anlamda şu ifadelerde bulunmuşlardır:

“Evet, çalışıyorum, kafede, restoranda garsonum. Yok, hiç yapmadım” (Katılımcı-19).

“Evet, çalışıyorum, butik dükkânı, benim kuzenime ait yer. “Hayır, yapmadım” “Hayır, Suriye’deyken babamın fabrikası vardı, amcamın fabrikası vardı. Benim babam plastik üzerine çalışıyordu” (Katılımcı-4).

Katılımcı-4 yukarıdaki ifadelerinden ayrıca iş durumu olarak Sultanahmet’te sermaye sahibi akrabası üzerinden iş hayatına dâhil olmuştur. Dolayısıyla, ekonomik statü olarak da ailesinin sosyo-ekonomik durumunun Suriye’de de daha önce iyi olduğu görülmekte olup, İstanbul ve Sultanahmet bölgesinde de sermayeye sahip olmalarına bağlı olarak iş hayatında yer bulmuşlardır.

“Çalışıyorum, resepsiyonculuk yapıyorum. Yok, maalesef alamadım istemedim çünkü kendi hobi olarak ben bu işi seviyorum resepsiyonculuk ve otelcilik. Hayır değildi Orda bir köyde yaşıyoruz. Tarlamız vardı evde ve kimse yok ben tek başıma kaldım, evde kaldım çalıştığım zaman ailem yardım ederdim” (Katılımcı-1).

“Evet çalışıyorum. Yok, abe, başka iş, çamaşır yıkama, daha önce ayakkabı işi yapıyordum” (Katılımcı-9).

“Çalışıyorum, otelde resepsiyon üzerinde. Yok, hiç yapmadım. Yok, ben hani babam serbest ticaret çalıştığı için ben babamın sondajı vardı, ondan sonra o iş bıraktı, araba geliri vardı ondan sonra ben asıl Türkiye’ye gelmeden önce dövizciydim. Bizim kendi dükkânımız yani ben hayatım normaldi” (Katılımcı-5).

“Çalışıyorum. Telefoncuyum. Buradayken tek telefoncu yaptım. Suriye’de eczanem var. Eczanede çalışıyordum. “Burada yok. Dilim şey yoktur ya işte mecbur telefoncuyum” (Katılımcı-7).

“Evet, Sultanahmet’te bir restoran da garsonluk yapıyorum. Hayır. İlahiyat mezunuyum. İlahiyatla ilgili hiçbir iş yapmadım. Garsonluk yaptım tek. Hayır,

dediğim gibi ilahiyatı burada bitirdim ve bununla ilgili bir iş yapmadım” (Katılımcı-11).

“Çalışıyorum şu an Fatih’te Sultanahmet de. Hayır” (Katılımcı-10).

“Evet, çalışıyorum, Sultanahmet’teyim, restoran da çalışıyorum. Yok, bizim meslek başka bir meslek, araba tamirciliği yaptım” (Katılımcı-13).

“Çalışıyorum, çanta satıyorum Sultanahmet’te. Daha önce yapmadım” (Katılımcı-14).

Katılımcıların ifadelerinden yola çıkarak Sultanahmet bölgesinin birçok sektörü kendi içinde barındırdığını görebilmekteyiz. Katılımcılar, okul ile ve geçmişte yaptıkları iş ile alakalı sektörlerin dışında çalışmaktadırlar. Üniversite mezunu olan katılımcıların olduğu ancak dil farklılığı ve alanlarında iş olanağı bulamadıkları için farklı alanlarda çalıştıkları görülmektedir. Katılımcılar arasında şu an işçi olarak çalışan ancak göç öncesinde sermaye sahibi ailelerin olduğu ve Sultanahmet bölgesinde sermaye sahibi olup bu anlamda akraba ilişkilerine bağlı çalıştıkları da görülmektedir.

Yapılan saha çalışmasında Katılımcı-17, aktif olarak berberlik yaptığını geçmişte de aynı mesleği yaptığını: “Çalışıyorum, erkek kuaförüyum Sultanahmet’te. Yani benim mesleğim Suriye’deyken de berberi, buraya geldim, yine buna devam ettim” (Katılımcı-17) şeklinde ifade etmiştir. Katılımcı-16’de Suriye’de otelcilikle ilgili kısa bir süre tecrübesi olduğunu belirtmiştir: “Çalışıyorum, otelde çalışıyorum. Yaptım kısa zaman yaptım” (Katılımcı-16). Katılımcı-3, “Çalışıyorum. Hayır. Suriye’deyken tekstille uğraşıyorduk. Şu an ki işte tekstil işi, elbise satmak. Abiyecilik” (Katılımcı-3) ifadesiyle okuduğu okul ile ilgili bir meslek olmamasına rağmen Suriye’de ailesinin tekstille uğraştığını belirtmiş, Katılımcı-8, okul sürecini devam ettiremediğinden “Yani ben okul okumadım onun için hayır. Suriye’de tekstil de çalışıyordum. Burada da elbise dükkânı yani elbise iş. Yani aynı iş çalışıyorum diyebilirim” (Katılımcı-8) diyerek okul ile ilişkili bir iş olmadığını ancak tekstil sektöründe çalıştığını belirtmiş, Katılımcı-18, şu an berberlik yaptığını ancak eskiden berber olmadığını şöyle ifade etmiştir: “Yok, yapmadım ben orda Fransız Edebiyat okuyordum, savaştan bitirmedim. Suriye’de de aynı berberlik yapıyorum ama babam ticaret yapıyor” (Katılımcı-18). Okuduğu okulla ilişkisi olmadığını ancak Suriye’deyken de berberlik yaptığını belirtmiş, Katılımcı-20, şu an restoranda garson olarak çalıştığını ancak kendisinin terzi olduğunu, “Çalışıyorum, kasadayım yani garsonum. Daha önce tekstilde çalıştım, ben kendim çok usta bir terziyim, şu ana kadar

yapıyordum ama bayram yaklaştığı için tekstilde iş kalmadı, bende boş durmaya şansım yok” (Katılımcı-20). Mevsimsel olarak iş olanaklarının azalması nedeniyle garsonluğu geçici yaptığını, Suriye’de de terzilik yaptığı ancak yaptığı bu işin okulu ile ilişkili olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların mesleki anlamda buradaki çalışma yaşamında uyum sorunu yaşadıkları kendi mesleklerini yapamadıkları tespit edilmiştir. Sultanahmet bölgesinde yeni işlerde çalıştıkları az bir katılımcının Suriye’deki işleri ile ilişkili işlerde çalıştıkları görülmüştür. Bulgular Sultanahmet bölgesinin zengin iş olanağından sermaye sahibi Suriyelilerin de olduğu ve Suriyelilere iş imkânı sağladığı görülebilmektedir.

4.2. Katılımcıların Çalışma Koşulları Hakkında

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında görüşülen Sultanahmet bölgesinde çalışan yirmi katılımcının çalışma koşulları analiz edilecektir. Çalışma saatleri, iş yeri koşulları, ücretler, Sosyal güvenceler detaylarıyla incelenecektir.

Yapılan görüşmeler arasında Katılımcı-15, turizmin belirsiz süreçlerinden dolayı ücretlerin değiştiğini, aldığı maaşın son dönemlerdeki ekonomik dalgalanmalardan kaynaklı eskiye göre iyi olmadığını, çalıştığı saat aralığının değiştiğini ve Suriyeli bir şirkette sigortalı olduğunu, dört kişinin bakımından sorumlu olduğunu, kendisiyle birlikte hane de abisinin çalıştığını belirtmiştir.

“Yani iliyorsun turizmde değişik oluyor. Mesela biz deprem oldu, şey oldu mesela dört beş ay çalışmadık, işte bu değişik oluyor ama genelde bazen on bin oluyor bazen on beş bin oluyor, değişik yani. Yani Allah’a şükür diyelim. Benim şu an annem var Bursa’da, yanında abim var bir de oğlu, onlar yarı yarıya şey yapıyoruz yaşıyoruz. Dört kişiye bakıyorum yani. Yani bak eskiden daha iyiydi ama şu an biliyorsun herkes de ekonomik sıkıntı var, aynı sıkıntı çekiyoruz ama Allah’a şükür diyoruz yani ne yapalım, yani herkesin durumu aynı. Benim bir abim var o çalışıyor. O şeyde çalışıyor matbaa da. O Bursa da çalışıyor. Tabi ki sigortalıyım, kaç saat valla bilmiyorum bazen mesela on iki saat, bazen on altı saat. Çalıştığım şirket Suriye’den bir şirket” (Katılımcı-15).

Yapılan saha çalışmasında Katılımcı-19, babasıyla birlikte çalıştığını ve maaşlarının yeterli olmadığını, aylık asgari ücretin üstü, “Valla aylık on iki bin üzeri falan kazanıyorum. Bizim evde babam çalışıyor ve ben sadece, yetmiyoruz bize. Valla sigortam

yok. On bir saat çalışıyorum” (Katılımcı-19). Katılımcı sigortasız ve sekiz saatten fazla çalıştığını belirtmiştir. Katılımcı-3, maaşının yeterli olmadığını, hanede abisi ve eşi dışında, kendisi ve anne babasının olduğunu, aylık olarak asgari ücretin biraz üstü ve sigortasız çalıştığını belirtmiştir. “Aylık asgari ücretten biraz fazla. On bir bin civarı. Sabah sekizden akşam sekiz buçuğa kadar çalışıyorum. Sigortam yok. Yeterli değil ama idare ediyoruz sonuçta. Beş kişiyiz. Abim ve eşi kendi evinde yaşıyor, üç kişi kalıyoruz. Bu yeterli olmuyor ama idare ediyoruz. Şu an tek ben çalışıyorum” (Katılımcı-3).

Katılımcı-8, asgari ücret aldığını, sekiz saatten fazla çalıştığını, sigortasız çalıştığını, abisiyle birlikte üç kişinin bakımından sorumlu olduğunu ve ekonomik gelirin yetmediğini belirtmiştir.

“Yani on dört bin, yani hafta da şey üç buçuk. On iki saat çalışıyorum. Yok, açık söylüyüm sigortasız çalışıyorum. Yani kendime idare ediyorum. Şey depremde önce ben ve eşim tek bakıyordum, şimdi babam ve annem gelirdi benim yanıma, bazen ablam yanına gidiyorlar. Yani devamlı ben ve eşim. Ama bazeden veriyorum aileme. Yani yok yetmiyor, zaten sadece harçlık gibi oluyor. Ben sadece çalışıyorum, eşim çalışmıyor ama abim vardır bir de ben” (Katılımcı-8).

Katılımcı-13, Sultanahmet’in turizm potansiyeline sahip olması dolayısıyla aldığı tiplerler maaşının asgari ücretten fazla olduğunu, sekiz saatin üstü ve sigortasız çalıştığını, ekonomik durumun yeterliliği üzerinde siyasi bir söylem olduğunu düşünerek, bunda da söz sahibi olmadığını ancak çekinceleriyle birlikte yetmediğini belirtmiştir.

“Asgari ücret, ama tiplerle on binden fazla alıyorum. Yok bizim meslek başka bir meslek, araba tamirciliği yaptım. Sigortasız, çalışmam bazen değişiyor, on saat, on bir, bazen on üç değişiyor yani. Yeterli desem, yeterli değil desem, yeterli değil ama yine aynı dicem kimler bence siyaset ile bizim işimiz yok. Ekonomi biraz kötüdür ama yine aynı şeyi decem benim yetkim yok desem ekonomik durum yetmiyor. Beş kişiye bakıyorum, benden başka çalışan yok” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14, maaşının asgari ücretin üzerinde olduğunu ve aldığı tiplerle değiştiğini, sigortasız olduğunu, sekiz saatin üstünde çalıştığını, ailesinin Suriye’de olduğunu, iki abisinin orada ailesine baktığını belirtmiş, aldığı paranın sadece yaşamaya yettiğini, birikim yapamadığını belirtmiştir.

“Abi biz burada çalışan, maaş alıyorum satış olsa olmasa, maaşım sabit oluyor yani on bin civarda alıyorum, bazen tip var, turistler veriyor, on bin üstü de oluyor bazen. Şu an sigorta değilim ama yapmaya başlıyorum. Değişiyor kaç saat çalışmam, bazen on, bazen on iki. Valla o kadar pahalı yetmiyor abi, gerçekten yetmiyor. Suriye’de iki abim var onlar Suriye’de bakıyor, biz beş kişiyiz, bir tane abim ayrı. Gönderiyorum bazen para eve. Yaşamaya göre yetiyor ama toplamak yok. Yetmiyor yani” (Katılımcı-14).

Katılımcı-18, asgari ücretin üzerinde kazandığını, sigortasız olduğunu, sekiz saatin üzerinde çalıştığını, hane de dokuz kişi olduklarını, evde kardeşiyle birlikte çalışmasına rağmen ev kiralарının ve faturaların pahalı olmasından dolayı yetmediğini belirtmiştir.

“On beş bin kazanıyorum. Yok, ev kirası on milyar, fatura on beşe çıkıyor, yemek bir şey getiriyor yani başı başına. Dokuz kişiyiz. Benim kardeşim var çalışıyor. O elbise, Merter’de çalışıyor. On iki saat, on dört saat çalışıyorum, sigortam yok” (Katılımcı-18).

Katılımcı-17, asgari ücretin üstü aldığını, sekiz saatin üzerinde olduğunu sigortalı olup olmadığıyla ilgili cevap vermekten kaçınmış ve beş kişinin bakımından sorumlu olduğunu ancak maaşının yeterli olmadığını belirtmiştir.

“Aylık ortalama on beş civarı. Değişiyor bazen on saat, bazen on iki. Yetmiyor maalesef. Burada tek başımayım ama aileme her ay düzenli olarak destek çıkmaya çalışıyorum. Ne bana yetiyor ne aileme yetiyor. Ailemde bir kişi çalışan var, başka yok. Biz toplam beş kişiyiz. Erkek kardeşim çalışıyor” (Katılımcı-17)

Katılımcı-9, asgari ücret aldığını, sekiz saatin üstü çalıştığını, bir sigortasının olduğunu ve maaşının yeterli olmadığını belirtmiştir.

“Asgari ücret alıyorum. 12 saat, bazen 13 saat. Sigortam var abi. Asgari ücret ama aslında biz iki haftada bir maaşımızın yarısını alıyoruz. Altı kişiye bakıyorum, yetemiyor ama altı kişi çalışmıyor ben ve kardeşim çalışıyor” (Katılımcı-9).

Katılımcı-5, asgari ücret aldığını, sigortalı ve sekiz saat çalıştığını, kardeşinin birinin Urfa’da kendi dükkânı olduğunu ve birinin yurt dışında çalıştığını, anne babasına baktığını dolayısıyla ekonomik gelirin yeterli olmadığını belirtmiştir.

“Asgari ücret alıyoruz. Sekiz saat çalışıyorum, sigortalıyım. Yeter değil. Şimdi aldığımız parayla aileme bakıyordum tabi ki hani kardeşlerimden en büyük olduğum

için babama bakıyorum anneme bakıyorum hani ailece bakıyorum. Yeterli değil. Benim bir tane kardeşim çalışıyor ufak bir dükkânı var, Urfa'da. Bir tane kardeşim o da yurtdışında deterjan satıyor. Almanya'da oda iltica etti” (Katılımcı-5).

Katılımcı-7, aylık asgari ücretin üzerinde aldığını ve sigortalı olduğunu, Türkiye ve Suriye’de konsolosunun bakımından sorumlu olduğunu ancak Türkiye’deki ekonomik süreçlerin değişimi ve hayat pahalılığından kaynaklı aldığı maaşın yeterli olmadığını belirtmiştir.

“Aylık 10 lira maaş alıyorum artı prim alıyorum yani normal 13,14 bin liraya gelir şu an şimdi. Sekiz saat, bazen on saat. Sigortalıyım evet. Şu an yeterli değil. Niye yeterli değil? Sana gerçeği söyleyim. Benim eskiden asgari ücret azdır yani. 5 bin lira ama kiram kaç paradır. Kiram 2 bin lira diyelim. Asgari ücret 3 bin lira zam geldi benim kiramda 3 bin lira zam geldi. Ben ne gördüm bu asgari ücret, hiçbir şey yok aynı fiyat aynı şey 3 bin lira buradan alıp kiraya verdim. Ama başka şeylere de zam geldi. Ekmeğe de zam geldi, meyvede zam geldi. Her şeyi zam geldi ama nasıl anlayacak ne fark eder. E sende düşün mesela ha 10 milyar alıyorum burada, 5 bin lira kiraya gitti. E 5 bin lira yeter mi sence. Yetmez hiç kimse yetmez. Sade bana değil. Bir bekâr bir kişiye yetmez. Ama biz 4 kişiyiz şu an 4 kişi nasıl yetecek. Ben eşim, eşimle iki çocuğumla sorumluyum ama aileme tabi ona da mecbur yani aylık, yani 2,3 ay da bir mecbur gönderecem. Yeterli değil ki. Yetmez mecbur az az gönderiyoruz yani. Aile de başka çalışan yok. Suriye’de yok. Suriye’de zaten tek babam kaldı. Babam şu an emekli. Emekli ama maaşı da bir iki güne yetmiyor ki. Yani Suriye maaşı ne yetecek. Köyde yaşıyor. Ama çok şükür ev bizimdir mesela her şey bizimdir mesela başka bişey yok yani” (Katılımcı-7).

Katılımcı-2 maaşının yettiğini hane de babasının ve abisinin çalıştığını ve üç kişinin bakımından sorumlu olduğunu, sekiz saatten fazla ve sigortasız çalıştığını belirtmiştir. Katılımcı-4, asgari ücret aldığını sekiz saatten fazla çalıştığını, sigortasız olduğunu ve hanede babasının da çalıştığını toplamda altı kişi olup maaşını yettiğini belirtmiştir. Katılımcı-11, yaz sürecinde çalışma ve maaş miktarının fazlalaştığını, sigortasız olduğunu, ailesinin yedi kişi olduğunu, onların Suriye de çalıştıklarını, onlara para göndermediğini ancak kendine yettiğini ve bir bekâr olarak maaşının yeterli olduğunu belirtmiştir.

“Yani normal çok fazla değil, çok düşükte değil. 10 bine yakın. On saat on bir saat çalışıyorum, sigortasızım. Yeterli. Aileden, yani abim eşi ayrı evde. 3 kişinin. Yetiyor. Abim çalışıyor, ayrı. Ben çalışıyorum, babam çalışıyor” (Katılımcı-2).

“Kuzenim aylık maaş veriyor. Buradaki çalışanlar gibi asgari ücret veriyor. Sigortam yok, bazen 9 saat, bazen on saat olabiliyor. Babam ve ben. Şükür idare ediyoruz. Yetiyor bizlere. Bir tek babamla ben çalışıyoruz. Biz altı kişiyiz evde” (Katılımcı-4).

“Yani asgari ücretin üstü diyebilirim. 10 bin 11 bin civarı yani. Yazın genel olarak tip oranı artıyor, bahşiş mahşiş falan kazanıyoruz. Yani yazı daha iyi oluyor turistlerin gelmesiyle. Saat durumu biz de biraz belirsiz. Bazen sekiz saat olabiliyor, bazen on, kimi günler on üç saat çalıştığım vardır. Biliyorsunuz turizm de sabit bir saat yok. Sigortam yok. Bir bekâr olarak yeterli oluyor. Aile Suriye`de. Biz 7 kişiyiz. Elden geldiği kadar tabi yardım ediyoruz ama o kadar ya gönderemiyoruz ancak bize yetiyor. Bir bekâra yeterlidir bence bu kadar ama evlenirsen zor. Hanede Suriye`de kardeşlerim var iki tane çalışıyor, bir tanesi de okuyor. İkisi de şirketlerde çalışıyor. İhale şirketleri” (Katılımcı-11).

Katılımcı-16 Sultanahmet’te bir otelde çalışmasıyla birlikte tiplerden dolayı ve hane de başka birinin çalışmasıyla, konut kirasını ve altı kişilik evin aylık geçimini sağladığını, sigortalı ve sekiz saatin üzerinde çalıştığını belirtmiştir. Katılımcı-6, asgari ücretin üzerinde maaş aldığını, sigortalı olduğunu, aile de dokuz kişi olduklarını ve onlara da baktığını, ancak ailesinin Suriye’de ve bir kardeşinin Ürdün’de olduğunu, sekiz saatin üzerinde çalıştığını ve maaşının yettiğini belirtmiştir. Katılımcı-1, daha önce sigorta bilincinin olmaması ve daha sonra zorunu olmasından ötürü sigortalı olduğunu, maaşının asgari ücretin üstü olduğunu, ailesinin Suriye’de yaşamasından ve kaldıkları evde birçok kişiyle birlikte kalmasından dolayı maaşının yeterli olduğunu belirtmiştir.

“Burada asgari ücret kazanıyorum ama tip var, Sultanahmet iyidir tip için, on beş on altı civarı, bahşiş beraber yani. Valla kafa kafaya ne çok yetiyor ne az. Altı kişiye bakıyorum. İki kardeş bu şekilde idare ediyoruz. Başka çalışan kardeşim o da tekstil çalışıyor. Bir tane ev kirası veriyorsun, bir tane eve bakıyorsun. Sigortalı çalışıyorum, bazen on saat, bazen arkadaş izin yapınca on iki saatten çok” (Katılımcı-16).

“Yani on bin, on iki bin. Bazen tip alıyorum değişiyor yani. Sigortalı çalışıyorum. Yetiyor. Aileme bakıyorum. Toplam dokuz kişiyiz. Onlar Suriye’de, sadece ben

buradayım ama şu an bir kardeşim var Urdun'da. Uzun zamandır orda inşaat mühendisi. O da aileye yardım ediyor. Çok şükür yetiyor” (Katılımcı-6).

“Ya şu an çalıştığım yer on, on bir buçuk maaş alıyorum. Tabi giderim var olduğu için biraz fazladır ama normalde gidersen herkes yabancılar ve göçmenlere asgari ücret ve fazlasını vermez. Piyasaya göre bazı değişik insan var. Ben bazı günler on iki bazı günler sekiz saat çalışıyorum. Sigorta bahsedersek bunun en son belki son 4 ay sigortalı kaldım. Sigorta patronlar zorlu olduğu için o zaman başladım sigortaya. Eskiden kimse sigorta bahsetmezdi. Normal maaşım yeterli. Şu an benim ailem Suriye’de. Ben tek başıma buradayım. Şu an arkadaşlarımla evlerini paylaşıyoruz.4-5 kişi aynı evde oturuyoruz. Tabi ki Suriye’de annem babam emekli, küçük kardeşim evliydi oda orda hiçbir şey çalışmıyor, babam annem yaşlı olduğu için onlarla kalıyor. Ben burada çalıştım maaşımla ayırıyorum yarısı ya da onlara yaşamak için ayırıyorum gönderiyorum. Başka çalışan yok evde” (Katılımcı-1).

Katılımcı-12, turistlerden aldıkları tipler ile asgari ücret üzerinde maaş aldığını, sigortalı ve sekiz saat üzerinde çalıştığını belirtmiş. Bekâr olmasından ve sadece kendi okul masraflarını çıkarmasından ötürü maaşının yettiğini, ailenin masraflarını babası da çalıştığı için gelirin yettiğini belirtmiştir.

“Dokuz bin yani ayrıca tipler oluyor, on üç bin de olabiliyor. Ama maaşın dokuz bin. On saat çalışıyorum, sigortam var evet. Ben zaten bekâr olduğum için benim için yeterli. Ev kirası ödemiyorum şey yapmıyorum sadece masraflarımı çıkartıyorum, okul masrafımı çıkartıyorum o benim için yeterli. Babam zaten çok şükür çalışıyor, o sorumlu ailenin hepsinden yani bir tek ben şey olarak çalışıyorum. Hem kendi okul masrafımla uğraşıp hem kendi para özgürlüğüme uğraşıyorum. Babam Laleli de çalışıyor, kıyafet satışı. Biz beş kişiyiz, ben en büyüğüyüm iki tane kardeşim de var, onlar okula gidiyorlar yani bize ay sonuna kadar yetiyor.” (Katılımcı-12).

Katılımcı-10, sekiz saatten fazla, sigortası olduğunu ve ailesinin başka bir şehir de olması ve orada kaldıkları evin kirasının ucuz olmasından ötürü yeterli olduğunu belirtmiştir.

“Dokuz, on saat arası çalışıyorum. Sigortam var. Biz altı kişiyiz. Benim ailem Malatya kaldığı için orada ev kiralari hem de aileme gönderiyorum, yani yeterli olabilir” (Katılımcı-10).

Çalışma koşullarının incelendiği bu bölümde katılımcılar, Sultanahmet bölgesinde var olan farklı sektörlerde sıklıkla turizm ile ilişkili alanlarda çalıştıkları

görülmüştür. Turizm sektöründe bulunmaları nedeniyle maaşlarına ek olarak aldıkları “tip” adı verilen bahşışler ekonomik olarak maaşlı çalışanlardan daha çok kazanmalarına ancak aynı zamanda aylık maaş konusunda net bir bilgiye sahip olmadıkları için kendilerini yine de garantisiz hissetmelerine neden olduğu tespit edilmiştir. Bahşışler dışında kalan maaşları ise asgari ücretin üzerindedir. Kimi katılımcıların iş verenlerinin Suriyeli şirketler olduğu tespit edilmiştir. Bu katılımcılar sigortalı olurken, kimisi de bilinç düzeylerinin yükselmesiyle belli bir zamandan sonra yerli sermaye sahibi kişilerin mekânlarında sigortalı olarak çalışmaya başlamışlardır ancak halen katılımcıların büyük kısmının sigortasız yani sosyal güvencesiz olarak çalıştıkları görülmüştür. Katılımcılar maaşlarının yeterliliği konusunda bakmakla mükellef oldukları hane büyüklüğüne göre ya da hane içinde çalışan birey sayısına göre değişiklik göstermektedir. Ancak katılımcıların tamamı Türkiye’nin içinde bulunduğu ekonomik süreç nedeniyle artan hayat pahalılığı yüzünden gelirlerinin yetmediği hususunda hemfikirdirler.

4.3. Kadınların Çalışma Hayatındaki Yeri

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasının toplumsal cinsiyet bağlamında irdelenmesi hedeflenmiştir. Görüşme kılavuzu hazırlanırken sahada kadın ve erkek katılımcılara eşit oranda erişilebileceği düşünülmüştür ancak saha sırasında kadın Suriyeli çalışanların araştırmaya katılması mümkün olmamıştır. Bu inceleme alanının kadın katılımcılara ulaşamaması nedeniyle araştırmaya katılmaması düşünülmüş ancak mevcut toplumsal cinsiyet farklılığının bu araştırmada hiç yer almamasının uygun olmayacağına karar verilmiştir. Bir sınırlılık olarak karşımıza çıkan bu durum kadınların ve göçmen kadınların çalışma hayatındaki yerinin değerlendirilmesini ancak araştırmaya katılım gösteren erkek katılımcıların bakış açısından sunabileceği belirtilmelidir. Bu sınırlılık kapsamında bu alt başlıkta yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin kadınların çalışma hayatlarındaki yeri hakkında görüşleri ile sınırlı bir analiz sunulacaktır.

Yapılan görüşmeler arasında Katılımcı-15, evde çalışan olarak annesinin doktor olduğunu ancak savaştan dolayı yaralandığını, ailesinden ablasının da öğretmen olduğunu ama şu an kimsenin çalışmadığını, kadının çalışma hayatında yerinin yerlere ve anlayışlara göre değiştiğini, Suriye’deyken kadının iş hayatında olmamasını ihtiyaç

duyulmamasından dolayı olmadığını ancak savaşla birlikte mecbur kaldığını belirtmiştir.

“Yok, annem sadece evde kalıyor. Bu aileye göre mesela benim annem doktordu yani genel doktordu. O da savaştan sonra çalışmadı çünkü yaralandı. Şimdi herkesin bir anlayışı var, bölge bölge değişiyor, mesela bak bizim Şam’da serbest, çok serbest, herkes mesela benim bir ablam vardı, İngiliz Öğretmeni yapıyor, dediğim gibi Suriye’de bölge bölge değişiyor. Mesela bazı yerleri yok istemiyorlar. Mesela eskiden iş gerek yok, mesela bir kişi çalışırsa yetiyor, onun için mecbur değil çalışmıyor” (Katılımcı-15)

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede ailesinde kadın çalışanın olmadığı ve savaştan önce kadınların çalışma hayatında olmamasını örf ve adetlerden ve dinsel bağlamlardan dolayı değil, ihtiyaç duyulmamasından dolayı çalışmadıklarını belirtmiştir.

“Önceden yoktu savaştan önceden, hatta onlar çalışmıyordu ama şu an ihtiyaç olduğu zaman evde çalışıyor ama annem çalışmıyor. Biz de daha önce çalışma diye bir şey yoktu, ayıp değil, yasak değil ama rahat yaşadık diye ihtiyacımız yoktu, babam çalışsın bizim için yeter, taksitle ev alırsın, ya da taksitle ev alırsın, tüm ihtiyaçlar taksitle alırsın daha rahat edersin” ifadelerinde bulunmuştur. (Katılımcı-19).

Katılımcı-2, çalışan olmadığını ve ev hanımı olduğunu, Suriye’de ihtiyaç olmamasından dolayı çalışmadıklarını belirtmiştir.

“Hayır, çalışmıyor. Ev hanımı. Hayır, çalışmıyorlar, çünkü ihtiyaç yok, herkes zengin orada ihtiyaç yok. Çalışmaya gerek yok yani” (Katılımcı-2).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede ailesinde kadın çalışanın olmadığı ve ev hanımı olduklarını, ekonomik durumların iyi olmasından dolayı ihtiyaç duymadıklarını belirtmiştir.

“Hayır, çalışmıyor. Ev hanımı çünkü ihtiyaç yok, herkes Suriye’de durumları iyi. Çalışmaya ihtiyaç yok. Orada gidiyorlar bakım yapıyorlar, eğleniyorlar, geziyorlar yani” (Katılımcı-1).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede kendi ailesinden kadın çalışanın olmadığı, kadınların ev hanımı olduğu ve ihtiyaç duyulmamasından dolayı çalışmadığını belirtmiştir.

“Benim ailem de çalışan yok. Suriye de bizim kadınlarımızın çoğuları çalışmazlardı. Ev hanımı olurlardı sadece. Karşısında da değiliz tabi ama şey olarak tabi çalışıyorlardı, gerek duymuyorlardı çalışmaya.” (Katılımcı-4).

Yapılan görüşmede Katılımcı-5, ailesinde olmadığını, Türkiye’de olduğu gibi kadınların çalışma hayatında olduğunu ancak erkeklerin daha çok olduğunu ve Suriye’deyken ekonomik durumların iyi olmasından dolayı kadınların çalışmalarına ihtiyaç duyulmadığını belirtmiştir.

“Bizim yok ama çalışan var evet. Yani evde çalışıyorlar. Sosyal hayat Suriye’de gayet iyi yani Türkiye gibi kadınlarda çalışıyor erkeklerde çalışıyor hiçbir ayrım yok. Erkekler tabi. Hani savaştan önce bence insanların hayatı gayet iyiydi. Yani ekonomik sıkıntılarımız yoktu. O yüzden kadınların çalışmasında gerek yoktu” (Katılımcı-5).

Katılımcı-17, ailesinde kadın çalışanın olmadığını, aile de sadece erkeklerin çalıştığını, örf ve adetlerin de kadın çalışanın olmadığı, Suriye’de ise daha çok kadınlar için kamu ve kadın kuaför gibi alanlarda çalışabildiğini ancak sosyal yaşamdaki ekonomik sektörlerdeki işlerde çalışmasının olmadığını belirtmiştir.

“Biz kadınların çalışması yoktu bizde. Ben ve erkek kardeşim sadece çalışıyor. Suriye’de sadece okul okuduktan sonra öğretmen olabilir, eczacı olabilir, doktor olabilir öyle çalışabilir ya da bayan kuaför olarak çalışabilir, başka türlü böyle tekstil, herhangi bir dükkân falan çalışması yoktu, yani bizim adetlerimizde yoktur” (Katılımcı-17).

Katılımcı-16 ile yapılan görüşme de kadınların çalışma hayatında olmadığını, çalışma hayatındaki işlerin zor olduğunu ve kadının evdeki üyelerin çok olması ve ev işinin çok olmasından dolayı evden sorumlu olduğunu belirtmiştir.

“Kadınlar bizde çalışma yok, Suriye’de de yok. Çünkü erkek çok, böyle iş bu kadar çok zor, kolay değil onun için, erkek çok bakıyor, ev çok kalabalık, yani yetişmiyor onun için çalışmıyor” (Katılımcı-16).

Katılımcı-3, ailesinde kadın çalışanın olmadığını, kadının çalışma hayatında olmasının örf ve adetlere uygun olmadığını, kadının yerinin ev işinde, erkeğin dışarıda olduğunu belirtmiştir: “Annem ve abimin eşi çalışmıyor. Pek çalışmıyorlardı. Bizim için adetlere göre uygun değildi. Hani kadın ev işinde erkek dışarıdaki iş için hoş görülüyor” (Katılımcı-3).

Katılımcı-9, aile de kadın çalışanın olmadığını ve kadınların iş hayatında olmadıklarını çok detaylandırmadan ataerkil örüntüler içinde belirtmiştir: “Çalışan yok ailede. Kadınlar çalışmıyordu aslında” (Katılımcı-9).

Yapılan görüşme de Katılımcı-7, aile de şu an kadın çalışan olmadığını, ancak eşinin Suriye’de öğretmen olduğunu, ancak Suriye’de kadın çalışanların buraya oranla daha az olduğunu, bunun da nedeninin örf ve adetlerin kadının ekonomik hayata dâhil olmaması olarak belirtmiştir.

“Yok çalışmıyor. Tabi çalışıyorlardı. Benim eşim Suriye’de öğretmendi mesela, çalışıyorlardı. Tabi tabi çok erkek çalışıyor. Ya işte Suriye burası gibi değil. Onlar erkekleri çalışıyor, eşler kadınlarda evde oturuyor eve bakıyor, çocuklara bakıyor. Ya bu neyden kaynaklı yani ne işte töremiz, Suriye töresi böyle, Falan filan Suriye töresi böyledir yani. Kadınlar evde. Ev işini yapıyorlar, erkeklerde iş yapıyorlar” (Katılımcı-7).

Yapılan görüşmede Katılımcı-11, kadın çalışanın evde olmadığını ve kadınların örf ve adetlerden dolayı çalışma hayatında olmadığını belirtmiştir.

“Hayır. Kız kardeşim okuyor, annem ev hanımı. Kadınlar yani son olarak çalışmıyor, yani ırk ayrımı yapıyor. Örf adet diyelim. Kadınlar evde kaldı erkeklerde dışarı da” (Katılımcı-11).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşme de aile de kadın çalışanın olmadığını, ülke de kamu ile ilgili alanlarda çalıştıklarını ama ağır sektörler de ve Arap ülkelerinin kültüründen eşlerinin çalışmadıklarını belirtmiştir.

“Yok çalışmıyorlar. Çalışırlar ülkede abe. Burada gibi öğretmen, doktor, hemşire burada gibi. Orda erkekler daha zor işlerde çalışırlar, daha çok çalışır. Arap ülkelerde kültür böyle. Her bir kimsenin eşi çalışmıyor” (Katılımcı-6).

Yapılan görüşme de Katılımcı-12, aile de başka çalışanın olmadığını, Suriye’de yoğunlukta erkeklerin çalıştığını, kadınlara oy hakkı ve çalışma hakkı verildiğini ancak kültürden dolayı erkeklerin dışarda çalıştığını, kadınların da ev işi yaptığını belirtmiştir.

“Yok, başka yok. Suriye de evet çalışıyorlardı. Onlar zaten baya önceden bir hak verilmişti oy kullanmak gibi çalışmak için yani onlar ev yönetebiliyorlardı. Ya orda

daha çok erkekler çalışırdı. Neden çünkü kültür böyle. Erkekler dışarıda olur, çalışırlar yani kadınlar da ev de” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede çok detay vermeden kısaca çalışan kadın olmadığını ve sadece erkeklerin çalıştığını belirtmiştir. “Hayır, sadece biz erkekler vardır” (Katılımcı-8).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede aile de kadın çalışanın olmadığını, Suriye’de kültürden dolayı erkeklerin dışarıdaki işleri yaptığını, kadınların da ev işlerine baktığını belirtmiştir.

“Hayır, ben çalışıyorum. Şimdi kadınların çalışma hayatları Suriye’de hatta daha az diyebilirim. Şimdi oranın kültürüne olarak şey diyebilirim kadın ev işlerine bakar, mesela tarla ihtiyacı oldu mu çalışmaz” (Katılımcı-10).

Yapılan görüşme de Katılımcı-13, kadınların ev işi yaptığını ve eski düşüncelere sahip oldukları için kadının çalışma hayatında olmadığını belirtmiştir. “Onlar ev işini yapıyor. Bizim ülkede de yok çalışmıyorlardı. Bizimkiler biraz aklı eskidir, hani kadın çalışmaz ondan dolayı” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede ailede kadın çalışanın olmadığını, örf adetleri gereği çalıştırılmalarının hoş görülmediği, kendisinin de bu anlayışla çalışmasını kabul etmeyeceğini belirtmiştir.

“Yok, bizde yok. Tabi Suriye’de çalışanlar vardı. Bence azdı orda çünkü bizim kadınlar çalışmıyorlar yani, burada çalışıyorlar sizin normal gibi, bizim orda da normal gibi ama bizim adet olarak diyyim, çok fazla çalıştırmaya kabul etmiyor. Yani bana göre diyyim ben kabul etmem benim karım çalışmak için, yani öyle var, böyle var ama var olursa da az var” (Katılımcı-14).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşme de kısaca ailede kadın çalışanın olmadığını ve çalışma hayatında örf ve adetten kaynaklı olmadıklarını belirtmiştir. “Yok çalışmıyor. Biz de çalışma adet yok” (Katılımcı-18).

Yapılan görüşmede Katılımcı-20, ailesinde kadın çalışanın olmadığını, Suriye’de de dinsel bağlamlar ve örf ve adetler bağlamında izin verilmediği, erkeklerin onlara baktığını dolayısıyla ihtiyaçları olmadığını ancak savaştan dolayı çalışmaya mecbur kaldıklarını belirtmiştir.

“Bizde çalışan yok. Suriye’ de de yok çalışmazlar. Biz izin vermiyoruz, kıskançlıktan izin vermiyoruz. Yani onlara çok iyi baktığımız için çalışmaya hiç ihtiyaçları yok. Zaten eşi iyi bir şekilde karşılıyor, onun ihtiyaçlarını karşılıyor, onun çalışmasının hiçbir maması yok hatta İslamiyet’te öyle bir şey bulunmadığı için izin vermiyoruz. Savaştan dolayı çalışmaya artık mecbur kaldılar, bizim için çok kötü bir şey ema mecburuz” (Katılımcı-20).

Yapılan görüşmeler arasında kadının çalışma hayatındaki durumu hakkında erkekler tarafından üretilmiş ve tekrar üretilen iki yoruma ulaşılmıştır: Birincisi, kadının çalışma hayatında olmamasının ekonomik koşulların yeterli olması ve kadının çalışmasına ihtiyaç duyulmaması durumunda ortaya çıkabileceği fikri. Bu çerçevede Suriye’de kadınların çalışmıyor olması ekonomik durumlarının iyi olması, çalışacak erkek sayısının fazla olması ve gelenek göreneklere bağlanmıştır. İhtiyaç temelinde şekillendirilmiş bu ataerkil bakış açısı savaşın ortaya çıkmasıyla birlikte kadınların da mecburen çalışma hayatına dâhil olmasıyla sonuçlanmıştır. İkinci görüş ise kadının çalışma hayatında olmamasının ataerkil örüntü de dinsel ve örf ve adetlerden kaynaklı olarak hoş karşılanmaması ve dolayısıyla bu anlayışın erkek ve kadınların sosyo-ekonomik hayata katılımlarında mekân (ev, okul, hastane) ve iş alanı (ev hanımı, öğretmen, hemşire, doktor) belirlediği görülmüştür. Ancak ihtiyaç gereği çalışma hayatına giren kadın bir ayrıntı gibi sunulan örf adet gerekçesiyle Suriye’de çalışma hayatının dışında bırakılmasına benzer bir şekilde çalışma hayatına sokulmuş, para kazanır hale gelmiş ancak bu araştırma sahasında görüşmelere katılmamaları örneğinde olduğu gibi halen ikincil ve gizil bir konumda tutulmaya devam etmektedir.

4.4. Savaş Öncesi ve Sonrasında Katılımcıların Ekonomik Durumları

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin savaş öncesi ve sonrasındaki yani Suriye ve Türkiye’deki ekonomik durumları karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Katılımcıların tamamı Suriye’de savaş öncesinde hayatlarını farklı ekonomik düzeylerde tanımlasalar da göç sonrası içinde bulundukları durumdan daha iyi olarak tarif etmişlerdir.

Katılımcı-15 ile yapılan görüşme de ekonomik durumlarının orta düzeyde olduğunu, savaş öncesi ülkenin ekonomik koşulların iyi olduğunu, insanların rahat yaşadıklarını, birkaç yıl içerisinde konut sahibi olabildiklerini, aileden bir kişinin çalıştığı takdirde herkese bakabildiğini, savaşla birlikte ülke ekonomisinin çoğunun

çöktüğünü paralarının dolar karşısında değer kaybettiğini ve temel insani ihtiyaçlara bile erişim konusunda zorlandıklarını dile getirmiş. Türkiye’ye geldikleri süreçte zor süreçler yaşadıklarını, Suriye’deki bankalarda paraları olduklarını ancak alamadıklarını, bir önceki bölümde belirtilen göç sürecinde yardımcı olan kaçakçılara para verdiklerini ve geçinebilmek için annesinin altınlarını bozduklarını, şu an ise biraz ekonomik durumlarının iyi olduğunu ancak evlerinin olmadığı ve kirada olduklarını belirtmiştir.

“Ekonomi zaten çok iyi yani herkes mesela yani yaşıyor, yani rahat yaşıyor, yani bir kişi çalışıyorsa bütün ev bakabilir, beş sene çalışırsan ev alabilirsin yani iyiydi o konuda. Yani biz çok zengin değil, ama çok fakir de değildik, orta yani. Yani mesela evimiz var, çalışıyoruz. Yani yüzde beş yüz diyelim çöktü. Mesela eskiden dolar, bir elli lira Suriye parası ederdi, şu an düşün bir dolar 9 bin lirası çok kötü oldu yani. Biz mesele ben savaşta beş yıl kaldım. Yani son iki sene artık mesela ekmek bulamıyoruz, su yok, bizim gelmemizin sebebi artık ekonomi, yaşam artık yok, şartlar çok kötü, yaşamaz hale geldi. Açıkçası çok kötü, çünkü bütün paramız, zaten mesela bizim para kaçakçıya verdiğimiz, bunlar benim annemden altınlar vardı onları sattık, çünkü bizim mesela eskide Suriye’de bir bankalar vardı, bankada paramız vardı ama savaştan dolayı bize çekirtmiyorlar, bir de evimiz var, arsamız var, onu zaten satamıyoruz onun için bir tek annemin altınını sattık buraya geldik. Türkiye’ye geldik sıfır halinde. Yani şimdi iyi demiyelim ama normal çünkü geçiniyoruz. Ama evimiz yok, hiçbir şeyimiz yok yani çalışıyoruz, kiralık evde oturuyoruz” (Katılımcı-15).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede savaş öncesi ekonomik durumlarının iyi olduğunu, savaşla birlikte ekonomik durumlarının çöktüğünü, işlerini kaybettiklerini, temel ihtiyaçlar için insanların zorlandığını, göç ettikten sonra dil sorunundan dolayı bir sürü iş yaptığını, ancak bu süreçte zor zamanlar yaşadığını ve emeğinin karşılığını alamadığını belirtmiştir.

“Çok iyiydi, bizim durumumuz iyiydi, babam tek çalışıyordu hayli hali yetiyordu. Yani önceden ne zengin var ne fakir vardı, bütün insanlar aynı, mesela iki bin lira orda rahat rahat yetiyordu sana. Çok değişti, iş yerimiz gitti, şey oldu bir tane bomba düştü hiçbir şey kalmamış. İşler hepsi durdu, günlük belki üç saat elektrik gelip yirmi bir saat yoktu, elektrik olmadığı zaman kimse iş yapamıyor, bir de benzin yok, mazot yok, fırınlar ekmek bulmak için biraz zor, hayat paha oldu belki on kat belki yirmi kat. İşimiz gitti, hiçbir şey yoktu. Valla dil olmadığı için biraz zor geçti. Her şey çalıştım,

ne istiyorsan, inşaatla çalıştım, 2016 Esenyurt tarafında çalıştım. Bazıları param vermedi, mesela bazıları gidiyordum param istiyordum çıkarıyordu yirmi beş lira al, para olanca ben sana veririm ama hakkım vermedi” (Katılımcı-19).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede savaş öncesi ülkenin sosyal devlet anlayışının ve ekonomik durumunun iyi olduğunu, sosyo-ekonomik durumlarının orta düzey olarak tanımlanabileceğini, evlerinin, arabalarının ve dükkânlarının olduğunu savaşla birlikte hepsini kaybettiklerini, Türkiye’ye geldikten sonra ilk başlarda zor durumda kaldığını aylık kazancının az olmasından dolayı aileleri dışında da birçok insanla aynı evde kaldığını belirtmiştir.

“Gayet güzel, herkes işini sağlayabiliyordu, yani fakir fazla yoktu, orta durum vardı, fakir de var, zengin de çok var. Devletin emeklilere destek vardı, yaşlılara destek vardı, engellilere destek vardı. Hastane bedava, su bedava, her şey bedava yani. Hani vardı ama çok az, öyle fazla yük olmuyordu. Bunlar savaştan önce, savaştan sonra baya değişti. Bizim ekonomik durum ortaydı, evimiz vardı, dükkânımız vardı, arabamız vardı, işimiz sağlıyorduk gayet normal orta yani. Savaş olunca baya kötüleşti, kendi halkımızı söylüyüm mesela, evimiz gitti, dükkânımız gitti savaştan beri, arabamız kaldı sadece ondan sonra kiracı olarak kaldık. İlk baya zorlandım tabi ki, tek kalamıyorsun, böyle bir on kişi kalıyorsun, aylık kazancım azdı, ondan sonra meslek olarak iyi oldu” (Katılımcı-17).

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede savaş öncesi durumu hakkında çok detay vermese de iyi olduğunu, Suriye’deyken inşaat sektöründe duvarcılık yaptıklarını, savaşla birlikte bu uzmanlık alanında iş yapamadıklarını, Türkiye’ye geldiğinde ise zorlandığını önce kendisinin geldiğini ardından ailesini getirdiğini belirtmiştir.

“Ülkenin durumu iyiydi, bizim iyiydi. Suriye’de biz duvarcıydık, iki ev var, iki bahçe var, araba var durumlar iyiydi. Bizim aile hepsi duvarcıydı. Herkes orda iyiydi, çalışıyor. Ülkenin kötü oldu, bizim kötü oldu. İş yok, bomba var, biz duvarcı bomba gelince olmuyor iş. Önce ben geldim, sonra aile geldi, çünkü Suriye’ de durum kötü oldu, çünkü duvar yok, iş yok kapalı, sonra burç aldım geldim ben, çalıştım para gönderdim geldiler. Onlarda 2017’de geldi. Onlarda yürüdüler geldiler. Önce Hatay’ da iki sene, sonra da İstanbul geldiler. Ülkenin durumu kötü oldu, yemek kalmadı, Esed her yeri kapatmış, iş yok, hepsi durdu, her şey durdu. Valla zorlandık, çünkü bir tane tanıdık var burada yanında geldim ama o dedi: ‘yanımda kalmıcaksın’ ondan sonra sabaha kadar sokakta değil bu Taksim’de kaldım, ondan sonra bir kişi bana

buldu, iş buldum, işte yatıyorum, inşaat işiydi. İşte yatıyorum, çalışıyorum ondan sonra yavaş yavaş ekonomi düzeldi” (Katılımcı-16).

Yapılan görüşmede Katılımcı-2, savaş öncesi ve savaş sürecinde ülkenin ekonomik durumu hakkında bir şey ifade etmezken, kendi durumları hakkında kısaca iyi olduğunu ancak göç ettikten sonra Türkiye’de sıfırdan bir şeyler kazanmaya başladığını belirtmiştir:

“Yani ordayken iyiydi tabi. Yani size şöyle diyeyim, direk burada sıfırdan başladık ve ayakta durmayı başardık” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede savaş öncesi ekonomik durumlarının çok iyi olmadığını ancak babasının tek çalışıp aileyi geçindirdiğini, savaş öncesi ülkenin ekonomisi hakkında çok detay vermemekle birlikte ne kötü ne de iyi olduğunu belirtirken ekonominin savaşla birlikte kötüleştiğini, fiyatların arttığını ve temel ihtiyaçlara ulaşılmasını engellediklerini söylemiştir. Türkiye’ye geldikten sonra ise zorlandıklarını, borç aldıklarını, iş ve ev bulma konusunda zorlandıklarını belirtmiştir.

“Savaştan önce çok iyi değildi ama idare ediyorduk. Şimdi şöyle bir şey biz ordayken çalışmıyorduk bir tek babam çalışıyordu. Biz beş kişiydik, tek babam çalışıyordu yetiyordu. Çok iyi de değildi, çok kötü de değildi. Ekonomi şöyle bir şey oldu her gün zamlar yaptılar, işte her şey kestiler çok kötü oldu. Yani geldik ilk zorlandık, borçlar yaptık: iş bulmak için, ev bulmak için biraz zorlandık. Bir sene geçti öyle çok şükür hepsini ödedik, ondan sonra toparlandık” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, ekonomik durumlarının savaş öncesi iyi olduğunu, herkesin rahat ev sahibi olduğunu, elektrik, su ve doğalgaz gibi masraflarının bedavaya yakın olduğunu belirtmiştir. Türkiye’de ekonomik durumundan rahat olduğunu belirtmiş, savaş sonrası ve Türkiye’ye gelirken yaşadıkları ekonomik durum hakkında duygusal bir süreç yaşadığı için cevapsız kalınmıştır.

“İyiydi. Şey olarak iyiydi, belki bir dolar 40 lira falan yapıyordu ne, öyle bir şey ama maddi olarak hiç şey düşünmedik yani, çalışanlar bile ev sahibi, bütün çalışanlar hatta hemen hemen evin sahibi var, ev sahibi olabilirler. O yüzden o evden kaynaklı: maaşlar yüksekti. Evine kira değil de satın alabiliyordun, çalıştıktan birkaç yıl sonra. Onun haricinde Su, elektrik hiç düşünmezsin ne kadar gelecek, fatura ne kadar gelecek diye. Niye, çünkü su, elektrik bedavaydı yani. Örnek istersen örnek vereyim: mesela

burada yüz lira mı çıkıyor, bizde bütün yıl yüz lira çıkıyordu. Bu şekilde düşün su ve elektrik. O yüzden pek bir şey ödemiyorduk yani. Su, elektrik, doğalgaz baya ucuzdu yani. O yüzden güzel, rahat yaşıyorduk. Türkiye'nin ekonomik durumundan daha rahattı” (Katılımcı-4).

Ekonomik durumlarının orta seviyede olduğunu belirten Katılımcı-1 ülke ekonomisini ile ilgili diğer katılımcılardan farklı olarak Suriye’deki yer altı kaynaklarının zenginliğinin sadece yöneticilere ve siyasetçilere gittiğini bundan dolayı halkın fakir olduğunu, savaşla birlikte ülkenin ulaşım ağlarının kesildiğini ve temel ihtiyaçlara erişimin zorlaştığını, insanların uğraştıkları hayvancılık gibi işlerden gelir gelmediğini ve ekonomik koşulların zorlaştığını, Türkiye’ye geldikten sonra da ilk zamanlar yalnız olması ve dil bilmemesinden dolayı zorlandığını, dili öğrendikten sonra rahatladığını ancak son zamanlardaki Türkiye’deki hayat pahalılığının tekrar zorladığını belirtmiştir.

“Şükür durumumuz kötü değildi ama iyi de değildi. Benim için bahsedersen Suriye’de biz fakir bir konumluyduk. Çok yeraltı da var her şeyimiz vardı ama maalesef kullanmıyoruz. Bu petrol parası bizim hazine vardı Suriye’de her şeyimiz vardı ama maalesef gelirimiz Suriye vatandaşı ama biz bunu biliyoruz nereye geçiyor. Yöneticilere ve büyük siyasetçilere bunlardır. Savaş, ekonomik durumu çok değiştirdi. Neden, çünkü yollar kapanmış mesela bir yerden başka bir yere gitmen için yollar kesilmiş ve yemek ihtiyaçları insanların temel ihtiyaçlarımız gelmiyor hayat zorlanmış. İnsanlar örnek vereyim hayvancılık insanlara para getirirken o zaman para getirmemiş çok etkilenmiş yüzde yüz gerilenmiş. 2013 Türkiye geçtikten sonra ilk en zor hayatı görüyordum. Çünkü ilk defa gurbette yaşıyorum ve kimsem yok Allah’tan benim bir arkadaşım vardı onlarda yaşıyoruz onlarla çalıştık biraz geçirdik. Ondan sonra yavaş yavaş alışmaya başladım. Dil öğrendikten sonra kendimi geliştirdikten sonra daha gözüm açıldı çok rahat gördüm çünkü hiç para yok Suriye’den çünkü ben bir iki kazandığım para Türkiye’de daha iyi. Son zamanlarda hayat pahalılığı ve konumun şartları çok zorlandı” (Katılımcı-1).

Yapılan görüşmede Katılımcı-9, çok detaylı bir açıklama yapmadan savaş öncesi Suriye’de ekonomik durumlarının iyi olduğunu savaşla birlikte kötüleştiğini, iş yerlerinin kapandığını, insanların işsiz kaldığını, Türkiye’ye gelirken biraz parasının olduğunu, ilk başlarda zorlandığını ve geldiğinde çalıştığı yerde çalışmadan kaldığını belirtmiştir.

“Ekonomik durumumuz iyiydi aslında abe ama savaş çıktı her şey daha beter oldu. Kötü oldu aslında, savaşla birlikte kötü oldu. Tüm dükkanlar kapandı, bütün fabrikalar kapandı orda, işsiz kaldı, biz de başımızda bombalar yağıyor, kötü oldu yani. Aslında fena değildi, gelene kadar biraz paramız vardı. Valla çalıştığım yer de bir ay çalışmadan yattım. Biraz zordu ilk başta şükür şimdi abe daha iyi” (Katılımcı-9).

Katılımcı-5 savaş öncesi hem kendi ekonomik durumları hem de ülkenin ekonomik durumu hakkında orta seviye de olduğuna dair bir cevap verirken, savaşla birlikte her şeyin zorlaştığını ve Suriye parasının değer kaybettiğini ve günlük ihtiyaçların bulunmasının zorlaştığını, ülkeye giriş yaptıktan sonra kiraların pahalılaştığını, temel ihtiyaçlara ulaşmanın zorlaştığını belirtmiştir.

“Yani çok gayet güzel demiyorum da kötüde değildi. Yani normal bir hayat. E tabi ki şimdi savaştan sonra her şey biraz zor oldu mesela bizim Suriye parası lira parası değeri kaybediyordu her gün ondan sonra normal günlük biraz bulmak zordu. Şimdi kira masraf ev eşyalar falan olarak altı bin, on bin para harcadık 2015’te. Şimdi sınıra geçtik hiçbir para vermedik zaten. Devlet sınırı açtı, Suruç’a geldik hani yer yoktu Urfa’ya geldik Urfa’da biraz ilk birkaç gün biraz sıkıntı çektik. Çünkü bilmiyorum ama bizden önce hani herkes diyordu, orda ki normal ev kiralar 300 liraydı 400 liraydı mesela bizden önce, biz ilk geldik hani 1000 lira 1500 lira para veriyorduk, verdik kiralara. Yani mesela ekmek almak saatlerce sırada bekliyorduk. Tabi ki savaştan sonra biraz zor.” (Katılımcı-5).

Katılımcı-7, savaştan önce durumlarının iyi olduğunu, çalıştıklarını, savaşla birlikte her şeyi kaybettiklerini, eczanesini, evlerini kaybettiklerini, Türkiye’ye gelirken zorladıklarını belirtmiştir. Türkiye’ye geldikten sonra tanıdıkları aracılığıyla çalışmaya başladığını ve eşinin de Suriyeli öğrencilere okullarda ders verdiğini ve zamanla durumlarının daha iyi bir noktaya geldiğini belirtmiştir.

“İyi çok iyiydik. Savaştan önce çok iyiydik. Durumumuz iyiydi bizim kimseye ihtiyacımız yoktu. Çalışıyorduk, okulu okuyorduk. Her şeyiyle her şey iyiydi yani buradan daha iyi. Savaş durumunda her şeyi kaybettik yani. Evimizi bile kaybettik eczane kaybettik. Eczanede o kadar ilaç vardı. İlahta şu an biliyorsun her şey pahalı. Çok çok şeyler kaybettik. Yani buraya geldik yani Türkiye ye geldim cebimde 200 dolar vardı o kadar. 200 dolar da o zaman tabi 400 TL yani zar zor idare ettik. Tabi yok mecbur buraya geldik çalıştık. Gelince tabi ev kiraladım ondan hemen başladım işe. Tabi burada tanıdığım vardı, onlar ayarladılar işi bana. İlk geldim mi? Kira aldım

işte orda kaç o zaman kira ucuzdu 300 TL kiraydı. Ev Gazi Osman Paşa'da. Tabi Aksaray'a geldim. Aksaray'da kalmadım 2 gün. Sonra orda arkadaşlar vardı, gittim oraya kaç gün kaldım. Sonra ev aldım kira aldım. Eşyalarda yani toparladık yani para yok yani. Sonra çok şükür çalıştık eşimde çalıştı sonra. O da öğretmendir. Öğretmenlik yaptı burada. Suriye okullar vardı ya önce birkaç sene önce Suriye çocuklarına onlara ders verdi. Biz bana biraz destek verdi sonra ev aldık eşyamızı aldık. Şu an çalışmıyor. Bir iki sene tabi birkaç sene sonra iyi oldu" (Katılımcı-7).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede savaş öncesi kendi ekonomik ve ülkenin ekonomik durumu hakkında çok detay vermeden iyi olduğunu, ailesinden babasının sorumlu olduğunu, savaş süreciyle kötüleştiğini, Türkiye'ye geldikten sonra harcamaları olduğunu, kendi ekonomik durumunun değişmediğini ancak birikim yapamadığını belirtmiştir.

"Bizim iyiydi, şimdide iyidir yani. Daha önce birikim, yani büyük miktarlar yani birikim yapamıyorduk. Yani büyük birikimler yapamıyorduk ama iyiydi idare ederdi. Yani babam sorumluydu tabi aile sorumlusu. Geçiniyorduk kendi maaşıyla. Ülkenin yani çok fena değildi, çok iyi de değildi idare ediyordu halk. Savaş sürecinde biraz kötü oldu tabi. O kadar harcamadık yani, biz Türkiye'ye girdikten sonra harcamaya başladık. İstanbul'a geldik ama normal masraf her gencin ihtiyaçları kadar yaptık. Yüz, yüz elli dolar civarı harcadım ay. Benim ekonomik durumum pek fark etmedi açıkçası. Kendi kazandığım gidiyor, birikimim yok öyle diyebilirim" (Katılımcı-11).

Katılımcı-6, savaş öncesi ekonomik durumlarının iyi olduğunu, kişisel araçlarının olduğunu, ülkenin de ihracatının çok olduğunu, ülke ekonomisinin daha çok yerli üretim olduğunu, savaş süreciyle birlikte ekonomik durumun kötüleştiğini, elektriklerin gittiğini, insanlar arasında ekonomik uçurumların arttığını, göç ettikten sonra biraz zorlandığını ancak iş bulduktan sonra yavaş yavaş birikim de yaptığını belirtmiştir.

"Yani normal, fazla kötü değildi. Aracımız vardı. Halimiz yerindeydi. İyiydi. Yani ihraç daha çoktu. Her şey yerliydi, yani yüzde seksen beş, doksanı hepsi yerlidir. Biliyorsun Halep'te koskoca sanayi şehri var o konuda çok iyi. Yani dışarıdan fazla bir şey almıyorduk dışardan sadece alıyorduk, yüzde doksan biz karşılıyorduk sanayi biz yapıyorduk. Biraz kötü, elektrik falan her şey gitti., biraz kötü olduk. Yani herkes zorlandı, hangi ülkede bir savaş olursa herkes zorlanır. Yani zenginler biraz fakir oldu, fakirler çok daha fakir oldu. İstanbul'a gelene kadar sadece hatırlıyorum bilet parası

yetmiş seksen lira o zaman. İş aradım, buldum, kalacak yer falan buldum. En fazla iki yüz lira harcadım o dönemde. Üzerimde üç yüz, dört yüz liram vardı. Biraz zorlandım başlarda, yavaş yavaş çok şükür Allah yol açtı. Yani tabi ki ilk başlardan daha iyi, normaldir, kazanabiliyorum, biraz biriktirebiliyorum” (Katılımcı-6).

Katılımcı-12, savaş öncesi ve ülkenin ekonomik durumu hakkında pek detaya inmeden orta seviyelerde olduğunu, savaşla birlikte işlerin durduğunu, her şeyin pahalılaştığını belirtmiştir. Mevcut ekonomik durumlarındaki olumsuzlukları ise Türkiye’deki ekonomik karmaşa ile ilişkilendirerek çözümlemiştir.

“Suriye’deki ekonomik durumumuz ortalardaydı burada ortasının üstünde ya o şekilde. Fazla değişmedi. Yani savaştan sonra yani bir yıl falan geçirmiştik biz Suriye de savaş sonrası yani baya ekonomik durum fark etmişti, çünkü işler zayıflamıştı, iş yoktu hatta çünkü imalat yoktu ondan sonra her şey pahalı olmaya başladı yani o yüzden baya sıkıntı yarattı herkese. Yani o zamanlar hatırladığım kadarıyla bin dolar, bin beş yüz dolar yakın bir masrafımız oldu. Ancak durumumuz dediğim gibi çok fazla bir değişiklik olmadı ancak biraz daha iyi, çok fazla değil. Çünkü burada ekonomik pahalılık çok oldu” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede savaştan önce ekonomik durumlarının iyi olduğunu, babasının kumaş işleri yaptığını ancak savaşla birlikte kötüleştiğini ve geçim sorunu yaşadıklarını, dolayısıyla sosyo-ekonomik koşulların kötüleşmesiyle Türkiye’ye göç ettiklerini, Türkiye’ye geldiklerinde harcamalar yaptıklarını, geldikleri yerdeki komşularının ihtiyaçları için yardımcı olduğunu ve zamanla durumlarının düzeldiğini belirtmiştir. Ülkenin savaş öncesi ve savaş süreci ekonomik durumu hakkında tespitte bulunmamıştır.

“Yok biz savaştan önce yani çoktan babam nasıl diyecem kumaştan çalışıyordu. Halımızda çok iyi, savaştan bir dört beş yıl alanda normal oldu halımız. Ama savaş olduğu zaman kötü oldu, geçmedik. Türkiye’ye geldik. Biz tabi savaş öncesi halımız iyiydi ama baktık kötü oluyor, zaten kalmadık geldik. Evet biraz harcadık. İlk geldiğimiz zaman ev kirayı aldık. Komşular yardımcı oldular bize Allah razı olsun onları, ama biz yine yavaş yavaş çalıştık, ihtiyaçları getirdik. Şimdi tabi daha iyi oldu, eskiden gibi değil” (Katılımcı-8).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede savaştan önce ekonomik durumlarının orta seviye de olduğunu, köyde tarlaları olduğunu ve babasının da memur olduğunu,

lkelerinin zengin yer altı madenlerine sahip olduğunu, bunların ihraç edildiği ancak gelirinin halkla paylaşılmadığını ve yabancı bankalara iktidar tarafından yatırıldığını, savaşla beraber işlerinin durduğunu, temel ihtiyaçlara ulaşmada zorluklar yaşadıklarını, bundan dolayı da g ettiklerini, Türkiye’ye gelmek için biraz para harcadıklarını ve daha sonra kampa gittiklerini, ekonomik durumlarının savaş sürecine göre daha iyi olduğunu belirtmiştir.

“Ekonomik olarak, ülkenin genel durumu olarak iyi değildi yani. şimdi doğalgaz var, petrol var, tamam ama bunların ihracat paralarını halk hiç yararlanmıyordu onlardan. Direk iktidarın eline gidiyordu oda o ihraç eden gaz, petrol parasını iktidarın eline gidiyordu, İngiltere’deki bankalara onların adına yatırılıyordu. şimdi bizim ekonomik durumumuz yani normaldi, çok iyi değildi de kötü de değildi, yani normal. Bir tarlamız vardı, köy ocuğuyuz, köy ailesi bir tarlamız var, bir de babam memurdu, yani geçinmeye çalışıyorduk, zordu ama açıkçası. Herkes gibi mesele işimiz durdu yani bizim de durumumuz kötü oldu. Sonra malzeme eksikliği oldu mesela piriç pilav şeker çay o olunca fiyatları da artışa gitti. Biz zaten çok kalmadan geldik. Ben ev sahibiydim yani köyde bir ev 3+1 ev vardı. şimdi kiradayız. Tabi, şimdi Humustan sınıra kadar genel olarak kişi başi 100 dolar harcadık. Biraz masraf oldu, sonra kampa gittik zaten. Eskiye göre durumumuz daha iyi şimdi” (Katılımcı-10).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede savaştan önce ekonomik durumlarının çok iyi olduğunu, araba yıkama ve tamir dükkanlarının olduğunu, güzel kazanç elde ettiklerini, ülkenin sosyal devlet olduğunu, elektrik, su gibi faturalarının olmadığı, hayatın ucuz olduğunu ancak savaş süreci ile birlikte ülkenin ekonomisinin çöktüğünü, dükkanlarının kapandığını ve sonradan Türkiye’ye geldiklerini, ilk süreçte çok zorlandıklarını, halkın biraz yardımı olduğunu, ancak ailesinde çalışacak durumda başka kimsenin olmaması Türkçe bilmemesi gibi nedenlerle çalıştığı birkaç farklı yerde emeğinin karşılığının verilmediğini, Türkçe öğrendikten sonra ise durumlarının biraz düzeldiğini belirtmiştir.

“ok iyiydi, elektrik faturası yoktu, su faturası yoktu, çok şahane bir ülke, ya öyle bir düşün elli TL var cebinde, elli TL  gdiyor. Çok iyiydi, çok güzel bir hayat yaşıyorduk. İki tane dükkânımız var, bir araba tamir, bir araba yıkama vardı. Çok güzel paramız var yani güzel bir hayat yaşıyorduk. Savaşla direk çökmeye başladı, gereksiz şeyleri yaşadık, dükkânlar falan kapandı, yani yaşanmayacak bir ülke oldu. Çok zorluk yaşadık, buraya ilk geldiğimde, cebimizde bir şey yok, evimiz bile yok, ev

kira yok, hiçbir şey yok, iş yok, millet sağ olsun bize çok yardımcı oldu bunu inkar edemem, halk bize çok yardımcı oldu. Buradan biraz, buradan biraz, bende ufaktan su satmaya başladım. Ya çok zor geçti, düşün bir aile babası yok, en büyük abla yirmi dört yaşında, o da en büyüğümüz, anne hastadır çalışamaz, sıfır TL ile hayata nasıl devam edebilir, biz de öyle devam edebildik. İlk aylarda iş bulamadım Türkçem olmadığı için, sonra yolda öğrendim arkadaşlar falan ile yavaş yavaş. Türkçem az olduğu için bazı çalıştığım yerler de hakkım yenildi. Eminönü’de, Sirkeci, Bayazıt’ta, Sultanahmet’te, ben buralarda büyüdüğüm için çok hakkım yenildi, hatta yabancı olduğum için, hakkımı kimseye helal etmiyorum, bu kadar ben muhtacım, çok muhtaç bir insanım işe geliyorum, bir ay çalışıyorum, diyorum merhaba maaşım nedir, diyor sen çalış ay sonunda sana güzelliğini yapacağım, güzelliğini yapacağım, işte sen dört milyar aldın ben iki milyar veriyor öyle, senin işinin iki katını ben yapıyorum o günler anladın mı, çok hakkım yenildi. Hakkımı hiç kimseye helal etmiyeceğim. Türkçeyi tam bilmemem, bir yere de söyleyemiyoruz, çok zordu” (Katılımcı-13).

Yapılan görüşmede Katılımcı-14, savaştan önce ülkenin ekonomik durumunun ve kendi ekonomik iyi olduğunu belirtmiş ancak çok detay vermemiştir. Savaşla birlikte işlerinin durduğunu, herkesin bu savaştan etkilendiğini, ailesinin orada kaldığını ve kendisinin ülkeden ayrıldığını, Türkiye’ye geldikten sonra tanıdık birinin yanına geçtiğini, ilk üç yıl zorlandığını, geldiğinde ev kirası gibi harcamalarının olduğunu, daha sonra ekonomik durumunun iyileştiğini belirtmiştir.

“Kazanmak iyiydi, durumları iyiydi herkesin, hayat çok iyiymiş savaştan önce savaştan sonra çok kötü oldu. Bizim durumumuz iyiydi, ama savaşın yüzünden üç sene sonra bizim işimiz yüzde yüz kesti. Valla savaş olurken bizim hayat normal devam ediyordu başta, sonra zorlanmaya başladık, iş durdu, bizim iş yüzde yüz kesildi, üç sene devam ettirdik sonra durdurduk. Ben orda bir sene devam ettim sonra ben çıktım, abimler, babam sonra durdular yani. Tabi herkes zorlandı orda, bak ben savaşın içinde üç sene kaldım, zorlanmaya başladılar olsa ben buradaydım, çıktım, orda durmadım. Tabi ki ailemle konuşuyorum herkes zorlandı, şu an da çok daha kötü durumlar var Suriye’de. Valla o zamanlar da ama çok fazla gitmedi, çünkü tek başımaydım, bir iki yüz dolar civarı gitmiş. Yaşamaya tabi zorlandım önce, iş yok idi, kimseyi tanıımıyordum, buraya geldim tek bir kişi tanıyordum, hatta beraber yaşadık, bir iki ay yanında kaldım, sonra çıktım, tek başıma yaşamaya başladım. Tabi zorlandım üç sene zorlandım burada ev karşılama gibi şeyler, sonra elhamdülillah yavaş yavaş iyi olmaya başladı, daha düzgün oldu” (Katılımcı-14).

Katılımcı-18, savaş öncesi ülkenin ekonomik durumunun iyi olduğunu, devletin sosyal devlet anlayışı olduğunu ve dolayısıyla devletin insanların rahat yaşaması için destekler verdiği, babasının aileyi geçindirdiğini, savaşla birlikte temel ihtiyaçların karşılanamaz hale geldiğini, devletin artık gelen faturalardan para aldığını, ulaşımın izne tabi hale geldiğini, göç sürecinde Suriye'nin başka bir bölgesine geçmek için para verdiklerini belirtmiş Türkiye'ye geldikten sonraki ekonomik durumları hakkında ise çekingen bir tavır takınmış ve sadece iyi olduğunu belirtmiştir.

“Halk olarak devlet baya destek veriyordu. Hastane bedava, okul bedava, ondan sonra engellilere, yaşlılara maaş, su, elektrik vardı, resmi yani ama öyle çok yoktu. Orda beş ay buranın belki bir ay gibi. Bizim durum çok iyiydi. Ben ve baba çalışıyorduk ama ben kendime masraf yapıyordum. Babam her şeyi o tutuyordu. Savaş süresinde su kalmadı, elektrik kalmadı, fatura alıyorlar bizden, bir bölgeden bir bölgeye geçmek için izin alman lazım, yani çok karıştı. Her şey durdu, çalışmadı kimse yani. Oradayken evet, bir bölgemizde esir kalmıştık, hani bölgeden çıkamıyorduk, Esed askerler vardı çıkartamıyorlardı bizi, birilerine para verdik çıkabilmek için, aynı şehirde bir bölgeden başka bölgeye geçmek için. Rahattık, iyiydi” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, savaş öncesi ekonomik durumların iyi olduğunu, giyim ve yatak üzerine fabrikaları olduğunu ve iyi kazandıklarını, ülkenin ekonomik koşullarının iyi olduğunu, fakirliğin az olduğunu, kiralık evlerin az olduğu ve kiraların ucuz olduğunu, çoğu insanın ev sahibi olduğunu, savaşla birlikte her şeyin kötüleştiğini, işlerinin durduğunu, arabalarını kaybettiklerini, insanların işsiz kaldığını, eşyalarının çalındığını, fabrikalarının savaş bölgesinde kalmasından dolayı kimin aldığını bile bilemediklerini, Türkiye'den İstanbul'a gelirken biraz harcama yaptığını, İstanbul'a ulaştığında ise mesleği terzi olarak olduğu için iş bulma konusunda zorlanmadığını ancak yaşanan ekonomik süreç sonucunda geçinmekte zorlandıklarını belirtmiştir.

“Çok iyiydi, çok refah içindeydi, çok güzel bir şekilde yaşıyorduk. Fabrikamız vardı, elbise giyim ve yatak vardı güzel kazanıyorduk. Orda fakirlerde vardı ama çok azdı. Orada çoğu kiralık yoktu, savaştan önce çoğu evin sahibiydi. Kiraya veren tabi ki var, kiraya oturan tabi ki var ama ucuz bir şekilde. Arabalarımız vardı her şey gitti, hiçbir şey kalmadı, bütün işlerimiz durdu, insanlar işsiz kaldı, her şeyimiz çalındı, kaçtığımız için bilemiyoruz kim çaldı. Biz aynı şehirde yaşıyoruz ama fabrikamız şehir dışı olduğu için hiç kimse bakmıyor artık bir de fabrikamız olduğu yerde savaş noktası idi, hiç kimse yaklaşmıyor yani ve hem orda Esed askerleri vardır hem muhalifler vardı, kim

aldığı belli değil. Sınırdan İstanbul'a iki yüz, üç yüz civarı harcadım, otobüsle geldim. İlk geldiğimde İstanbul' a hemen iş buldum, Eminönü'nde iş buldum. Başta biraz gezdim, orda bir atölye buldum hemen, terzi olduğum için, benim mesleğim olduğu için bir de ustayım, zorlanmadım iş bulmak için. Başta iyiydi ama hayat pahalı oldu zorlamıyoruz şimdi. Şu an yaşadığım ev sorunu, ev bulamıyoruz ve çok pahalı oldu. Yani benim maaşım on bin, on iki bin civarında evimizin kirası sekiz bin olmuş, zorlanıyoruz artık" (Katılımcı-20).

Sonuç olarak yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi katılımcının savaş öncesi kendi ekonomik durumları ve ülkelerinin ekonomik durumları hakkında görüşlerinin sosyo-ekonomik durumlarının iyi olduğu, hayat pahalılığının olmadığı, sosyal devlet anlayışının gelişmiş olduğu, yaşlılara, engellilere yardım edildiği, hastane ve okulların ucuz olduğu, elektrik, su, doğalgaz gibi faturaların bedava olduğu görülmektedir. Katılımcıların sosyo-ekonomik durumları arasında çok fark olmadığını, genellikle orta seviyede bir ekonomik durumun olduğu görülmektedir. Bir kısım katılımcının ülkenin yer altı zenginliklerinin çok olduğunu, bunun da halk ile paylaşılmadığını eleştirmiştir.

Savaşla birlikte ülkenin ve katılımcıların sosyo-ekonomik durumların kötüleşmeye başladığı, ülkedeki iş imkanlarının ortadan kalkmaya başladığını, işsizliğin arttığı, insanların artık temel ihtiyaçlarını bile karşılayamadığı görülmektedir. Dolayısıyla savaşın yanında savaş süreciyle birlikte ortaya çıkan ekonomik sıkıntıların katılımcıların göç etmesine zemin hazırlamıştır.

Katılımcılar Türkiye'ye geldikten sonra ekonomik zorluklar yaşadıkları, iş bulma, yer bulma konusunda zorluklar yaşadıkları, gelenlerin İstanbul'a gelince tanıdıklarının yanına gelip geçici barındıkları görülmüştür. Suriye'de mesleki sahibi olanların İstanbul'a geldikten sonra mesleki tecrübesinden dolayı daha kolay iş buldukları görülebilmektedir. Ancak mesleki deneyime sahip olmayanların iş bulma konusunda zorlandıkları tespit edilmiştir. Türkçe bilmedikleri için iş bulma konusunda zorluklar yaşadıkları ve hatta dil bilmemelerinden dolayı emeklerinin karşılığını alamadıklarını tespit edilmiştir.

4.5. Sultanahmet Bölgesinde Çalışmayı Tercih Etme Nedenleri ve Çalışma Koşulları Hakkında

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin neden ve nasıl koşullarda Sultanahmet bölgesinde çalışmaya başladıkları ve bölgenin göçmenler için nasıl çalışma koşulları sunduğu incelenecektir.

Katılımcı-16, Sultanahmet'te çalışmasının nedenlerini bir yanıyla Sultanahmet'in dinsel yapısına, sakinliğine, yeni insanlar tanımak ve yeni dil öğrenme imkânı sunmasına, ekonomik olarak iyi bir kazanç imkânı vermesine diğer bir yandan ise bölgede hâlihazırda çalışan Suriyeli birçok arkadaşlarının bulunmasına bağlamıştır.

“Sultanahmet en güzel yer, çünkü iş için, Müslümanlar için, milletler arasında rahat yaşıyoruz, o kadar ses yok Taksim gibi gece, millet rahat yatıyor, bunun için Sultanahmet'i seviyorum, zaten ben otelde çalışıyorum, yeni milletler tanımak, yeni dil anlamak istiyorum, bir de turizm içinde tanındık var, onun için orda çalışıyorum. Burada ekonomi de iyi oluyor, para kazanıyor insan, başka Suriye'den arkadaşlar var ondan Sultanahmet'te çalışıyorum” (Katılımcı-16).

Katılımcı-17, Sultanahmet bölgesinin mekânsal özelliklerine vurgu yaparak bölgede tarihi ve dinsel yapıların olduğunu, turistlerin geldiğini, dinsel ibadetine rahatça ulaşabilmesine odaklanmıştır.

“Güzel bir yer, her yer turist doğuyor, berberdeyim zaten, müşterilerimle gayet iyi geçiniyorum. Tarihi bir mekân zaten, camiler Sultanahmet olsun, Ayasofya olsun namaza rahat giderim, öyle yakın olduğu için” (Katılımcı-17).

Katılımcı-10, bilinçli olarak Sultanahmet bölgesine gelmediği, burada iş bulduğu için bölgeye geldiğini, geldikten sonra ise beğendiğini, mekânın İslam medeniyetine ve alışkanlıklarına dair unsurlar taşımasının kendisini mutlu ettiğini belirtmiştir.

“Şimdi isteyerek olmadı buraya gelmem, iş oldu geldim. Ama bura güzel, tarihi bir yerdir, Müslüman yeri, burada çalıştığım için mutluyum” (Katılımcı-10).

Katılımcı-15, Sultanahmet'i sevdiğini, Ayasofya'nın camii olmasından dolayı mutlu olduğunu, sosyo-kültürel örüntüde tarihi ve dini bazı mekânları sevdiğini, buranın Müslüman bir ülke olması, Osmanlı döneminin izlerini taşıması nedeniyle

bölgeyi sevdiğini ve tarihsel ilişkiler üzerinden ve Suriye'nin Osmanlı döneminde bir ortaklık kurduğunu belirtmiştir.

“Tabi ben mesela çok seviyorum burayı, hatta ben Fatih'teyim, çok seviyorum. Ayasofya Camii oldu çok sevindim, Sultanahmet'i çok seviyorum, Topkapı Sarayı olsun yani çok böyle kıymetli mekânlar var çok seviyor. Mesela Eyüp Sultan'ı da çok seviyorum. Mesela birincisi sevmem, Müslüman bir ülke, ikincisi mesela ben Osmanlı dönemini çok seviyorum, biz eskiden aynı topraklarda yaşıyorduk, eskiden biliyorsun Suri, Türkiye aynı, bunu çok etkileniyorum yani” (Katılımcı-15).

Katılımcı-9, Sultanahmet bölgesine iş bulduğu için geldiğini, bölgenin dini dokusa ve çevrede Arapça konuşulmasına vurgu yaparak kendini bu mekâna yakın tanımlamıştır.

“Valla abe orda iş buldum o yüzden. Ayrıca abe orda iş buldum sonra Müslüman bir yer buldum yani orda, camii bizim yanımızda, yani her yer de camii var ama ben orda buldum. Hem Arapça çok konuşuluyordu orda, arkadaşlar da vardı konuşmada sorun yoktu” (Katılımcı-9).

Katılımcı-5, bir yakını vasıtasıyla, Arapça bildiği ancak Türkçe ve İngilizce bilmediği için Sultanahmet bölgesine hem öğrenmek hem de çalışmak için geldiğini, belirtmiştir.

“Şimdi İstanbul'a gelmeden tabi ki bir babamın arkadaşı bana bir iş tavsiye etti bana Arapça bilen bir iş tavsiye etti, bende Arapça dil biliyorum, o zamanlar çok Türkçem yoktu, İngilizcem yoktu o yüzden Sultanahmet'e geldim ve bence güzel bir yer tarihi bir yer turistler için görüyorsun, herkese tavsiye ediyorum gelsinler” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12, Sultanahmet bölgesinde çalışmasının farklı kültürleri tanıma fırsatından özellikle kaldığı semtte Türkiye'nin başka illerinden insanlarla da tanıştığından ve Sultanahmet'te esnaflar arasındaki komşuluk ilişkilerinin iyi olduğunu bahsetmiştir.

“Burada daha çok farklı kültürlerden insanlarla tanışıyorsun. Mesela işte diğer illerden Fatih'te diyelim orda ama burada çok insanlarla tanışıyorsun, o imkân yaratıyor işte. Yani dediğim gibi bu birinci sebep, ikinci sebep ise nasıl diyeyim, buradaki insanlar herkes komşuluk bağıni biliyor yandaki dükkân, yandaki esnaf, işte komşusun diye sana özel bir muamele ediyor bu bence” (Katılımcı-12).

Katılımcı-19 kısaca Sultanahmet bölgesinin güzel bir yer olduğunu, turistik ve kazancının iyi olmasından dolayı burada çalışmayı sevdiğini belirtmiştir.

“Burası güzel bir yer, seviyorum, turizm var burada, iyi kazanç alıyorum, rahatım burada yani” (Katılımcı-19).

Katılımcı-2, Sultanahmet’in tarihi ve turistik yanlarından bahsederek bölgeye uzak bir semtten buraya kazancının iyi olması, bildiği birkaç dili kullanmak için uygun bir yer olduğu ve Müslüman bir bölge olduğu için burada çalışmayı sevdiğini belirtmiştir.

“Sultanahmet her taraf tarih, camii, Ayasofya var, sultanların yeri, birçok turist var burada, ben uzak yerden geliyorum, düşündüm Arapça, İngilizce var, Türkçede öğrendim, nerede daha iyi çalışırım, kazanırım, burada çalışmaya karar verdim, ayrıca Müslüman yer, huzurlu oluyorum burada çalışmaktan” (Katılımcı-2)

Katılımcı-7, Sultanahmet bölgesinde turistlerin ve özellikle Arap turistlerin bulunması ve kendisinin de Arapça ve İngilizce bilmesi nedeniyle ekonomik kazancının burada daha fazla olacağını düşünerek geldiğini belirtmiştir.

“Sultanahmet turist var. Araplar çok, geldim. Bende dil var mesela Arapça dilim var, İngilizce dilim var. Turistlerle ilgilendim. İyi bura iyi kazanıyorum. Başka yere gitmedim burada devam ettim” (Katılımcı-7).

Katılımcı-3 Sultanahmet bölgesinde rahat iş bulunduğunu ve gelirin daha iyi olduğu için geldiğini belirtmiştir.

“Burası iş için güzel bir yer, turistler var, dükkânda elbise güzel satıyorum, iyi kazanıyoruz yani” (Katılımcı-3).

Katılımcı-1 Sultanahmet’te bulunma nedenini dil öğrenmesine faydası olacağını düşünmesinin yanında yeni kültürleri tanımayı, tarihi ve turistik mekânları sevmesine bağlamış, Suriye’deyken İstanbul’u, Sultanahmet’i, Ayasofya’yı araştırdığını ve geldiğini belirtmiştir.

“Buralarda tek şeyimiz var. Benim hobi olarak diller öğrenmeyi seviyorum ve yabancılarla karşılaşmayı yeni insanları yeni kültürleri seven bir insanım ve güzel turistik yerler ve tarihi yerleri. Ve buralara gelmem tabi ki benim eskiden de. Halep’teyken oralarda çalıştığım kendi kendime baktım en güzel yer İstanbul’da

Sultanahmet'te yani güzel bir yer sakın Ayasofya çok tarihi bunu tercih ettim. Ben dilleri geliştirmem için benim turist yerlere ihtiyaç vardır" (Katılımcı-1).

Katılımcı-20, Sultanahmet'te çalışmasının nedenini turistik bir bölge olması ve iş imkânının iyi olmasına bağlamıştır.

"Çok turist burada gezdiği için, güzel iş var burada ondan çalışıyorum" (Katılımcı-20).

Katılımcı-11, Sultanahmet'tin hoş bir yer olduğunu, dinsel bir bölge olduğunu ve iş bulma imkanının fazla olduğunu kısaca belirtmiştir.

"Sultanahmet, güzel bir yer, sakın bir yer, genel olarak dindar, dindara sahip, adı üstünde zaten cami yani ismini bir camiden almıştır ve iş olarak da iyidir" (Katılımcı-11).

Katılımcı-8, Sultanahmet bölgesinde kazancının iyi olduğunu Arapça bilmesi nedeniyle Arap müşterilerle iletişime geçebildiği için diğer yerlerden daha rahat olduğunu belirtmiştir.

"Sultanahmet şimdi bena daha iyi, para iyi kazanıyorum, bazen Araplar geliyor, Türkçe bilmiyorlar benim dilim var, bir de şey yani burası anlaşması daha iyidir, yani başka yerler gibisi değil" (Katılımcı-8).

Katılımcı-13, Sultanahmet bölgesinin çok güzel olduğunu, iş bulma imkanının ve maaşın iyi olduğunu, bahşiş alabildiğini, bölgede çok sayıda Arap olduğunu ve iletişim konusunda sorun yaşamadığını, sosyo-kültürel örüntü de dinsel ve tarihi bir yer olduğunu belirtmiştir.

"Çok güzel bir mekân, iş olarak maaşı iyidir, çok tip var ben burada onu da yapabiliyorum, burada konuşacak çok Arap da var, Müslüman yeri, tarihi yer güzel, öyle yani" (Katılımcı-13).

Katılımcı-6, Sultanahmet bölgesinde iş olanağının olduğunu, turizm etkisinden dolayı iyi kazandığını, arkadaşları olduğunu ve arkadaşlarıyla da aynı bölgede çalışmak istediğini belirtmiştir.

"İş var burada, turizm iyidir, para iyi kazanıyoruz, arkadaşlarım vardı çalışan burada bende istedim yan yana olalım öyle yani" (Katılımcı-6).

Katılımcı-14, Sultanahmet bölgesinde yabancı müşterilerin olduğu, çalıştığı yere turistlerin geldiğini, çalışmak için iyi bir yer olduğunu, Müslüman bir yer olduğunu ve tarihi yapılarının olduğunu, dil öğrenmek içinde iyi bir yer olduğunu belirtmiştir.

“İyi bir yerdir, ben burada birkaç ay çalışıyorum, yani iyi bir yerdir, hepsi yabancı, turist müşteriler bize geliyor, müşteriler uğraşıyorum, satışlarımı yapıyorum, çalışmak için iyi bir yer yani. İşte başka burada çok değişik insanlar oluyor, müşteriler oluyor, burada hem Müslüman bir yer camii var, Ayasofya var, burada mesela del öğrenebiliyorsun da şu an ben Arapça, Türkçe konuşuyorum, İngiliz konuşamıyordum, ama burada çalışırken öğrenmeye başladım. Bize Rus gelir, onlardan da öğrenebilirim yani önemli bir yer yani” (Katılımcı-14).

Katılımcı-18, Sultanahmet bölgesinin ekonomik getirisinin diğer yerlerden daha iyi olduğunu, burada arkadaşlarıyla rahat iletişim kurabildiğini, farklı milletlerden insan olduğunu bundan dolayı burada kimsenin bir şey söylemediğini belirtmiştir.

“Burada yani turistler var, para kazanıyorsun, para kazanıyorum, başka mahalle böyle para kazanamıyorum, diğer yerler asgari ücret veriyor yetmez yani. Güzel yer, burada iyi kazanıyorum, rahat arkadaşlar var konuşuyorum, kimse burada bir şey demiyor, bir sürü farklı millet var, seviyorum yani” (Katılımcı-18).

Saha araştırmasında görüşülen kişilerden Katılımcı-4 ise Sultanahmet bölgesinde çalışma nedenini mevcut siyasi atmosfer nedeniyle çekinerek cevaplamamayı tercih etmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların Sultanahmet bölgesinde çalışmayı tercih etme nedenleri ve çalışma koşulları birkaç benzer başlıkta bulgulara erişilmiştir. Yirmi katılımcı arasında biri dışında geriye kalanlar Sultanahmet’in sosyo-kültürel örüntüde tarihsel, dinsel ve ekonomik yapılarıyla ilgili görüşlerini belirttiği görülmektedir. Sultanahmet’in tarihi, turistik ve dini bir mekân olması, Arap turistlerin varlığı nedeniyle ve kendilerinin Arapça bilmeleri nedeniyle birçok farklı iş imkânı sunması ve gelirin diğer işlere göre nispeten yüksek olması bu bölgede göçmenlerin çalışmayı tercih etme nedenlerinin temelinde yattığı görülmüştür.

Katılımcılar için Sultanahmet bölgesinin dini anlamı, Ayasofya'nın camii olma sürecini heyecan ve olumlu bir ilgi ile takip etmiş olmaları, tarihi anlamda Osmanlı mimarisinin kendi geçmişleri ile bağ kurmalarını sağlaması ekonomik imkanların dışında sosyo-kültürel anlamda da bölge ile bağ kurmalarını sağladığı görülmüştür.

Sultanahmet bölgesinde farklı kültürlerin ve dillerin var olduğunun bilinmesi hem dil öğrenmek için bir fırsat alanı olarak hem de katılımcıların ana dillerini kullanarak yaşamlarını devam ettirme şansını sunması katılımcıların göçmen oldukları bir ülkede farklı kültürlerin bir arada olduğu ve ayrımcılıkla karşılaşmadan yaşamlarını devam ettirebildikleri bir mekân olması bu bölgenin tercih edilme nedenini güçlendirdiği tespit edilmiştir.

5. EV/AİLE HAYATINA DAİR

Saha araştırması bulgularının bu bölümü katılımcıların göç öncesi ve sonrası ev hayatlarının ve aile yapılarının değişiminin analizine dayanmaktadır. Bu çerçevede göç öncesi koşullar ve göç sonrası koşullar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

5. 1. Göç Öncesi ve Sonrası Kaldıkları Evler Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi katılımcının göç öncesinde ve sonrasında yaşadıkları evlerin yapısı, kaç kişiyle yaşadıkları gibi birçok unsur üzerinden analiz edilmiştir.

Katılımcı-2, göç öncesi kaldığı ev ile ilgili evlerinin büyük olduğunu, bahçelerinin olduğunu, altı kişi yaşadıklarını yedi odası olduğunu ve kişi başı bir odalarının olduğunu, iki evleri ve bir de yazlıkları olduğunu, göç sonrası Türkiye'de aynı evde dört kişi kaldıklarını ve abisiyle eşinin ayrı olduğunu, burada kirada olduklarını, çok ev değiştirdiklerini belirtmiş bu sürekli taşınmayı kaldıkları evlerin eski yapılarda olması, ev sahiplerinin özel durumlarından dolayı olduğunu belirtmiştir.

“Bizim evimiz büyüktü, yani yedi oda içeriyordu. Çok büyüktü. Bahçemiz sadece elli metrekare, bizim bahçemiz vardı. Büyük, rahat her kişi başı bir oda düşüyordu. İki tane evimiz var, yazlıkta var. Babamın arabası var. 6 kişi yaşıyorduk. Şimdi oturduğumuz bir ev rahat bir ev. Dört oda, bir salon büyük bir ev. Evimiz güzel yani. Kiradayız. Şu an da 6500 kirası. Beylikdüzü'ndeyiz. Çok ev değiştirdik. Yani bir ev rutubetten dolayı, bir ev, ev sahibi çocuğunu evlendirmek istiyor, bir ev bina yıkılmıştı

öyle çıktık yani. Bağcılar, Esenler, Davutpaşa ondan sonra Avcılar, ondan sonra Beylikdüzü'ne yani taşındık. Ailemle, abim eşi ayrı evde, dört kişiyiz” (Katılımcı-2).

Katılımcı-16, Suriye’de iki tane evlerinin olduğunu ve bahçelerinin olduğunu, evde on bir kişiyle birlikte yaşadıklarını, göç ettikten sonra kendisi ilk İstanbul’a geldiğini ve bir artı bir küçük bir evde kaldığını, ailesinin daha sonra Hatay’dan gelmesiyle daha büyük bir eve taşındıklarını belirtmiştir.

“Güzel bir evimiz vardı. İki tane ev var, iki tane bahçe var. Bir tane ev üç artı bir, bir tane ev iki artı bir. Biz on bir kişi yaşıyorduk. Ama biz burada altı kişi geldik diğerleri kız kardeşler kocalarıyla kaldılar. Bir tane bir artı bir ev buldum, Taksim’deydi. Benim aile geldikten sonra Hatay’da kaldı, iki sene kaldı ondan sonra buraya geldi. Akraba var orda onların yanında kaldılar sonra ev tuttuk daha çok oda iki artı bir, on bin kira veriyoruz” (Katılımcı-16).

Katılımcı-19, göç öncesi kendilerine ait iki oda bir salonu olan normal bir evleri olduğunu ve evde beş kişi kaldıklarını, göçten sonra Türkiye’de ilk olarak tanıdık birinin yanında kaldığını, daha sonra bir oda bir salonu olan Güngören’de dört kişiyle kaldığını belirtmiştir.

“Yani normal bir evdi, bizim evdi, iki oda bir salon vardı. Biz beş kişi yaşıyorduk. Valla bir tane tanıdığım vardı evi onda kaldım birkaç gün sonra aramaya başladım yavaş yavaş. Güngören’deyim şimdi bir oda bir salon var, dört kişi kalıyoruz” (Katılımcı-19).

Katılımcı-15, Suriye’de dört oda ve bir salonu olan bir evleri olduğunu ve kaldıkları binanın da onlara ait olduğunu, evde beş kişi yaşadıklarını belirtmiştir. Göç sonrası evlerin nasıl olduğuyla ilgili bir şey belirtmezken, birçok ev değiştirdiklerini ve değiştirmelerinin sebepleri arasında ayrımcılığın yapılması ve ev sahiplerinin yaptıkları zamlarla alakalı olduğunu, kız kardeşinin de evlendikten sonra evde dört kişi yaşadıklarını belirtmiştir.

“Biz Şam’da yaşıyorduk, evimiz dört oda bir salon yani yüz elli metre kare, bina da bizimdi. Biz orda beş kişi yaşıyorduk. İşte ben zaten dört kişiydik, sonra benim kız kardeşim geçen sene evlendi. Şu an üç kişi kalıyoruz. Yakın belki yedi tane ev değiştirdik, çünkü birinci eve oturduk sonra ‘bunlar Suriyeli’ diye komşular çıkartıyor, bir daha aynı muhabbet, sonra iki sene bir tane ev kaldık sonra ev sahibi kiraya çok zam yaptı, valla biz artık veremiyoruz mecbur çıkıyoruz sonra şimdi en son kaldığımız

ev aynı halen değiştirmiyoruz, biz artık değiştirmek istemiyoruz, yani onlar zam yapıyor bize, çok zam mecbur değiştiriyoruz” (Katılımcı-15).

Katılımcı-3, göçten önce kendilerine ait, dört oda ve salonu olan büyük bir evleri olduğunu ve beş kişi yaşadıklarını, göçten sonra ise iki artı bir ve doğalgazlı olan bir evde, anlayışları çok iyi olan, Müslüman yapılı bir mahallede abisi ve eşi ayrıldıktan sonra üç kişi yaşadıklarını belirtmiştir.

“Suriye’de bizim evdi. Büyük, müstakil bir evdi. Dört odası, salonu, mutfak bir de banyo yeri vardı yani güzel bir evdi. Biz beş kişi yaşıyorduk. şu an bizim ev 2+1, şu an üç kişi yaşıyoruz. Abim ve eşi başka evde yaşıyor. Doğalgazlı birinci katta bir ev. Cennet Mahallesinde kalıyoruz. Müslüman bir mahalle, çok iyiler, çok saygılılar, anlayışları güzel” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4, üç katlı havuzlu bir villalarının olduğunu, sportif faaliyetlerin yapıldığı, atlarının olduğu büyük bir yer olduğunu ve ninesi ve amcalarıyla birlikte kaldıklarını ve kendi kaldıkları katta altı kişi olduklarını belirtmiştir. Göçten sonra ise ev ararken çok zorlandıklarını, ev sahiplerinin yabancılara vermek istemediğini, geldikten sonra herkesin ayrı evlerde kaldığını belirtmiştir.

“Üç katlı evimiz vardı. Baya genişti evimiz, ev değil villaydı, havuzlu, halı sahalı, futbol halı saha vardı, at yerlerimiz vardı, baya büyük, kocaman büyük yaşıyorduk. Biz orda üç katlı dedim ya ninemle, diğer amcamla bizdik, geniş aile ama tabi her katın farklıydı. Hepimiz farlı katlardaydık. Biz aile olarak altı kişiydik. Orda dediğim gibi büyük bir evimiz vardı, yaklaşık uç ayrı yaşıyorduk hem villa tarzında hem ev tarzında. Buraya geldikten sonra hepimizin farklı bir evi oldu, müstakil bir evi oldu. Ailecek oturduk, altı kişiyiz. Kiradayız ama. Ev bulmak için çok uğraştık aslında. Hani biliyorsun ev sahibinden bir site var Ev sahipleri her aradığımızda yabancılara vermiyoruz, Suriyelilere vermiyoruz. Anlatıyorduk biz aile olarak oturacağız, iş yerlerimiz falan var, ne kadar istiyorsunuz verelim sıkıntı yok, yani az kalsın ev almak için onlara dilenicektik, ev bulmak çok zordu. Ev bulana kadar canımız çıktı diyebiliriz. O yüzden bulduğumuz ev ne olursa olsun oradan çıkmak istemiyoruz” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1, göçten önce kendilerine ait beş odası olan bir evde beş kişi olarak köyde yaşadıklarını belirtmiştir. Göçten sonra İkitelli tarafında kötü bir yerde ev bile olmadığını, bodrum katında birçok insanla birlikte bir ay kaldığını, duş, tuvalet koşullarının iyi olmadığını, daha sonra bir yer bulduklarını üç oda ve bir salonu

olduğunu yine ekonomik sorunlardan dolayı çok kişinin kaldığı ve kendilerinin internet, yatak gibi ihtiyaçlarını giderdiklerini, şu an da çalıştığı yerde kaldığını belirtmiştir.

“Müstakil bir evimiz var beş odalı tek geniş katlı, balkon açıldı öyle köyde bir ev. Tabi babam annemle yaşıyor o zaman, yanımızda akrabamız vardı oda herkese vardı müstakil bizde. Ailede 18 yaşa kadar askerlik varken askerlik bittikten sonra evleniyorsun ayrı bir ev yani ya tutuyorsun ya da imkânın varsa satın alıyorsun. Duruma göre. Valla evde tabi, annem babam vardı odaları ayrı abim vardı çocuğu yoktu, ben bekâr toplam 5 kişi. Tabi ki bekâr bir ev yaşadım. İlk geldim çok kötü bir ev kaldım aslında evde değil, lobiler bir yerde İkitelli’de kalıyordum oralarda tanıdığım üzerine geldim, ben bekledim normal Ak Parti’den üye, bir geldim bodrum kattaki yere fayansı da var alçısı da var, hiçbir şeyi yok. İnsanlar 30 kişi işte kolonlar vardı, kolonların arası şöyle koymuşlar herkesin kendi oda gibi yapmış her 4 kişi o bu köşede 2, 4, 3 kişi herkes zaten birbirlerini tanıyorlar tanıdıkları ile yaşıyorlar. Tam 1 ay kaldım çünkü ilk defa Türkiye’ye geldim kimsede tanımadım kimsem yok. Tabi ki kendim ondan sonra aradım sağa sola baktım, buldum birini ve beni tanıdı. Eski kaldığım yer onları oraya götürdüm. Normal o şartlara hatta o zaman hastalandım. Şartlar öyle yani düşün yani. Banyomuz ve tuvaletimiz aynı yerde ve merdiven altında çok kötüydü ilk geldiğimde ondan sonra attım dışarı ben alışmadığım için, gittim baktım buldum bir yer, oda aynı yerde ama başka bir arka sokakta bir yerdeydi. Anlaştık ev sahibi ile kontrat yaptı ve yatak matak internet eşya. İlk sefer geldim 30 kişi ev tuttuktan sonra nasıl ev 3 odalı her oda 3 kişiyiz 9 kişiyiz 10 kişiyiz çünkü salon var 1 tane her oda 3 kişi. 2013’te vala hatırlamıyorum ama adam bize kişi başı tam hatırlamıyorum. Yani şu günkü para belki 500-700-1000 lira kişi başı alıyordu. Kişi başı yani internetimiz biz getirdik her şeyimiz biz getirdik. Ben şu an Sultanahmet de kalıyorum. Akbıyık caddesinde burada. Çalıştığım yer de kalırım” (Katılımcı-1).

Katılımcı-5, göçten önce kendilerine ait bir evde ailesiyle toplam dokuz kişi yaşadıklarını belirtmiştir. Göçten sonra ilk olarak Suluç tarafında amcasının evlerin, birkaç aileyle birlikte kalabalık bir şekilde yaşadıklarını, koşulların zorluğundan dolayı Urfa merkeze taşındıklarını iki artı bir kiralık bir eve taşındıklarını, oradaki yerel halkın onlara ev ve eşya konusunda yardımcı olduğunu belirtmiştir.

“Yani bina değildi müstakil bir evdi. Ailece olarak evde yaşıyorduk. Yedikardeş annem babam toplam dokuz kişi. Biz hep ailecek olarak yaşadık. Şimdi ilk Suluç’a geldik zaman bizim amcanın evine geldik. Allah’tan amca o zamanlar evde değildi.

Biz kaç aile olarak evde yaşıyorduk e beş altı aile bir evde yaşıyorduk. Aileler. Ondan sonra baktık durumlar zor, erkekler mesela biz camiye gidiyorduk ya da geç saatler kadınlar evde kalıyordu, baktık durumlar zor Urfa'ya geçtik. İlk olarak bir apartman kira tuttuk. Kirası dokuz yüz ya da bin lira arası hatırlamıyorum evet o civarda güzel bir evdi ama hoştu tabi ki. Yardım, yani komşular Allah razı olsun o zamanlar bize çok yardımcı oldu, hani kimi güzel buzdolabı kimi televizyon kimi halı falan verdiler. Tabi o zaman dokuz yüz, bin lira kira falan veriyorduk. Bizim için büyük bir meblağ olduğu için ev değiştirdik. O da müstakil evdi iki artı birdi. Ailece dokuz kişiyiz” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12, göçten önce kendilerine ait bir daireleri olduğunu ve beş kişi yaşadıklarını belirtmiştir. Göçten sonra Türkiye’de ilk olarak vardıkları Gaziantep’te bir köy evinde ve kasabada bir evde kaldıklarını, daha sonra İstanbul’a geldiklerini, kiralık evlerde kaldıklarını, ilk zamanlar kiralari istemediklerini daha sonraki zamanlarda artırdıklarını belirtmiştir. Evde beş kişiyle kaldıklarını, kaldıkları evin, Avcılar tarafında Iraklıların, yabancıların ve Suriyelilerin olduğunu belirtmiştir.

“Halep’te normal binada bir katlı bir evimiz vardı. Bizimdi ev. Beş kişi yaşıyorduk. İlk başta bir köy evi müstakildi, orda yaşıyorduk ondan sonra normal bir kasabaya geçtik. Buraya İstanbul’a gelince işte gene normal, yani buradaki ev daha kötüydü. Yani burada ilk geldiğimizde dört yüz falan ödüyorduk. Kira İstanbul’da Gaziantep’te bizden kira almıyorlardı, Suriye’den geldik diye, sonra almaya başladılar sekiz yüzlere yakın bir kira alıyorlardı bizden, müstakil ev olduğu için sonra işte gelişmeye başladı 2000 falan yani normal fiyatlarla aynı. Ev Avcılar’da 5 kişi evde kalıyoruz. Avcılar’da daha çok Iraklılar var, yabancılar var Suriyeliler de var” (Katılımcı-12).

Katılımcı-7, kendilerine ait, bahçesi olan üç artı bir odası olan bir evde kaldıklarını, evlenen abilerinin başka evlerde kalmak için çıktığını, kendisinin de ailesiyle ilk başlarda yaşarken sonradan ayrıldığını, annesi ve babasıyla ve eşiyle yaşadığını belirtmiştir. Göçten sonra İstanbul’da Gaziosmanpaşa’da iki artı bir evde eşi ve çocuklarıyla yaşadığını belirtmiştir.

“Normal çok güzel bir evimiz vardı. Nasıl anlatsam normal üç artı bir evimiz vardı bahçemiz vardı mesela, arazimiz vardı çok. Tabi hepimizindi. Benim mesela, abilerim herkes evi vardı. Tabi, evleniyor çıkıyor, evleniyor çıkıyor. Bizde kira yok mesela, abim ev yapıyoruz gidiyor. Orda evleniyor gidiyor o kadar. Tabi aile ile önce yaşadım.

Sonra çıktım. Biz dört kişiydik ben, eşim, annem ve babam. Gaziosmanpaşa’ da iki artı bir dairedeyim. Dört kişi, ben eşim iki tane de çocuğum” (Katılımcı-7).

Katılımcı-11, göç öncesi evlerinin olmadığını ve üç artı bir evde yedi kişi kira da olduklarını, abisi evlendikten sonra da beş kişi evde kaldıklarını belirtmiştir. Göçten sonra bir medrese bünyesinde Maltepe’de kaldığını, dil öğrenmek için kursa gittiğini, kaldığı yerin kime ait olduğunu bilmediği ancak kaldığı medresenin Nakşibendî tarikatına ait olduğu ve Arapça dersleri verdiğini, üniversiteyi kazandıktan sonra Siirt’te bir öğrenci yurdunda kaldığını, İstanbul’a döndükten sonra çalıştığı yerde olduğunu dolayısıyla ev dışında yerlerde kaldığını belirtmiştir.

“Göç öncesinde evimiz yoktu. Kiradaydık tabi. Üç artı bir küçük bir yerdi. Göç etmeden önce de yedi kişiydik. Şimdi büyük abim evlendi, şimdi beş kişidirler, evde kalanlar. İlk geldiğimde bir medresede İstanbul, Maltepe’de kalıyordum. Evet, oradan da kursa gidiyordum. Dil öğreniyordum. Sahiplerini bilmiyorum ben. Ama medrese dini bir medreseydi, Arapça derslerini anlatan bir medreseydi. Nakşibendî tarikatına aitti. Daha sonra üniversiteyi kazandıktan sonra Siirt’e gittim. Orda İlim Yayma Cemiyeti yurdunda dört sene boyunca kaldım. Sultanahmet’te çalıştığım yer de çalışanların kaldığı bir oda var orada dört kişi kalıyoruz” (Katılımcı-11).

Katılımcı-6, kendilerine ait müstakil, birçok odası ve bahçesi olan, Halep şehrinde de kendilerine ait üç evleri olduğunu ve kiraya verdiklerini, evde on kişi yaşadıklarını ve bir kardeşlerinin de başka ülkede olduğunu belirtmiş. Göçten sonra Beyoğlu’nda dört arkadaşıyla, üç odalı bir evde kaldıklarını belirtmiştir.

“Müstakil bir ev dört, beş odası vardı bahçesi vardır. Başka Halep’te üç tane evimiz vardı, onları da kiraya veriyorduk. Biz on kişi yaşıyorduk biride yurt dışında Ürdün’de sonrada evlendiler. Burada şimdi Beyoğlu’da yani Tarlabası var orada dört arkadaşla yaşıyorum şimdi. Üç odamız ordayız” (Katılımcı-6).

Katılımcı-9, göçten önce iki katlı kendilerine ait bir evleri olduğunu ve beş kişi yaşadıklarını, göç sonrası ise anne babasının gelmediğini, dört kişiyle Gaziosmanpaşa’da üç odalı bir yer kiraladıklarını belirtmiştir.

“Evimiz iki kat, yani güzeldi. Ev bizimdi. Benim aile birlikte yaşıyordu. Beş kişiydik. Aslında dört kişi kaldık, bir ev aldık üç odası var, kiralık yani Gaziosmanpaşa da ev ve kaldık sonra. Anne baba onlar Suriye’de, şu an arkadaşlarım var” (Katılımcı-9).

Katılımcı-8, göçten önce kiralık bir evde iki odası ve salonu olan ve on kişiyle birlikte yaşadıkları bir evde olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra ilk önce Malatya’da eski yapıda bir evde kaldıklarını iki odası ve bir salonu olduğunu bir yere ailece gittiklerini, kendisinin sonra Mersin’e gittiğini, abisini Konya’da kaybettiğini ve evlendikten sonra İstanbul’a geldiğini ancak İstanbul’da kaldığı yeni yerle ilgili bir şey belirtmekten kaçınmıştır.

“Kira evimiz var, iki oda bir salon, ev müstakildi. Ailemle berber toplam sekiz kişiyiz annemle babamla berber on kişiyiz. Köy gibi, eski bir ev gibi bir evde kaldık ilk. İki oda bir salon. Yine on kişiyiz ama ben Mersin’e gittim, Malatya’yı hiç sevmedim ilk çıktığım zaman Abim de Konya’da kaldı rahmetli. Malatya’ya gidiyoruz yine dönüyoruz. Son üç yıllık Malatya’da kaldık, orda yaşadık, ben tekim ailemle değil, daha o zaman evli değilim, ondan sonra beş sene oldu ben artık İstanbul’dayım” (Katılımcı-8).

Katılımcı-10, göç öncesi kendilerine ait, üç artı bir odalı bir evde, doğalgazlı olmayan sobalı bir evde altı kişi olduklarını belirtmiştir. Göçten sonra da mülteci kampında kaldıklarını, daha sonra Maraş’a ailesiyle geçtiğini ve kısa bir zaman orada kaldıklarını belirtmiştir.

“Bizim müstakil evimiz vardı üç artı bir, köy evi, yani köydeki gibi ev sobalar kurardık, doğal gaz yoktu zaten. Sobalara bazen mazot koyardık. Sadece ailemle 6 kişi kalıyorduk. Kamptan sonra Maraş’a gittik 3 ay bir evde kaldık. Aile ile yine altı kişiyiz” (Katılımcı-10).

Katılımcı-13, göç öncesi kendilerine ait altı odası ve salonu olan iki katlı büyük bir evde sekiz kişi kaldıklarını belirtmiş ancak savaş sürecinde babasını kaybetmiş, savaştan kaçtıklarıyla ilgili algıyı da eleştirmiştir. Göçten sonra iki ablasının evlendiğini ve üç kişi kaldıklarını, evin çok kötü olduğu imasında bulunarak, açıklamak istememiştir.

“Huzur bir ev, çok güzel bir aileyiz, çok büyük bir ev, altı tane oda vardı, salon, mutfak, iki kattı çok güzel bir evdi. Ben, beş tane ablam, anne, babam. Baba savaşta öldü, hani diyorlar siz savaşta korktunuz geldiniz, ben on yaşında bir çocuk, korkulacak bir anı yok çünkü ne korku ne savaşı ben o zamanlar bilmiyorum, baba savaşta öldü. İki ablam evlendi, şimdi üç kişiyiz. Keşke boş zamanım olsaydı gelip sana gösterebilseydim” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14, kendilerine ait bir daireleri olduğunu, ayrı olarak ağabeylerinin de kendilerine ait evleri olduğunu, kaldıkları dairenin iki odası, salonu olduğunu ve beş kişi yaşadıklarını belirtmiştir. Göç sonrası İstanbul Üçyüzlü'ye geldiğini kısır bir süre kaldıktan sonra Konya'ya gittiğini orada da kısır bir süre gittiğini daha sonra tekrardan İstanbul Fatih ilçesine geldiğini, ev konusunda zorlandığını, buldukları yerde de her odada üç dört kişinin olduğunu, daha sonra iki arkadaşıyla üç odası olan kiralık bir ev bulduklarını ve kaldıklarını belirtmiştir.

“Biz de bir ev var idi, bir abim daha var bir ev, hemen yakındaydı. Bina da yaşıyoruz, önce bir arsa vardı bizim onu sattık, binanın içinde bir ev satın aldık. Bizim ev aldık hem abimiz ev aldı. Ev iki odaydı, bir salon, mutfak, banyo. Abiminki de aynı idi ama dışarda idi onun evi. Biz babam annem, iki kız var, bir abim daha var var. Beş kişiyiz, diğer abim ayrı. En birinci buraya geldim İstanbul'a kaldım. Üçyüzlü'de üç ay kaldım, sonra Konya'ya gittim orada da beş ay kaldım, sonra döndüm Fatih'te kalıyorum. Şu ana kadar Fatih'te kalıyorum. Evler çok uğraştım çünkü bekâr ev, yatak veriyorlardı, yatak kira veriyorlar evin içine, dört kişi ya da üç kişi odaya koyuyorlar, sen kira alıyorsun yatağına sen uyuyorsun aylık ama şu an az bir zaman kaldım sonra iki tane arkadaş tanımıştım üçümüz ev aldık, kaldık. Üç odası var, şu an dokuz bin kira ödüyoruz” (Katılımcı-14).

Katılımcı-17, göç öncesi kendilerine ait üç artı bir evde başta üç kişi kaldıklarını sonra kardeşlerini de yanlarına alıp beş kişi olduklarını belirtmiştir. Göç sonrası İstanbul'da kuzeninin dört odalı bir evde her odada üç dört kişinin kaldığını, mecburiyetten kaldığını daha sonra kendisinin iki odası olan bir ev kiraladığını belirtmiştir.

“Yüz yirmi beş metre kare, üç artı bir, üç kişiyle kalıyorduk, sonra çoğaldı sonra beş kişi olduk. Anne, baba, ben vardım sonra kardeşler aldım. Yani dediğim gibi, ilk geldiğimde kuzenim benim kalabalık bir evde yaşıyordu, bende başka tanımadığım için onun yanında kalmak zorunda kaldım, ev baya büyüktü üç dört oda, ama her oda da üç dört kişi kalıyordu, böyle askerlik gibi düşün, yani mecburen, idareten sonra kendim ev tuttum bir artı bir, kiralık, şu an Taksim'de kalıyorum” (Katılımcı-17).

Katılımcı-18, göç öncesi kendilerine ait altı artı iki odalı, herkese bir odanın düştüğü, babasının inşa ettiği ve beş kişiyle kaldıkları bir evleri olduğunu belirtmiştir.

Göç sonrası kısa bir süre amcalarında kaldıklarını daha sonra iki artı bir evi Güngören’de satın aldıklarını belirtmiştir.

“Büyük bir evde kalıyorduk, ferahtı. Beş kişi kalıyorduk. Benim anne, baba ve kardeşler. Her kişiye bir oda vardı, yani altı artı iki oda vardı. Babam yaptı, bizimdi, kira değildi. İlk geldik amcamızın yanına iki, üç ay idare ettik sonra ev aldık. Güzel ev Güngören’de iki artı bir ev” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, göç öncesi kendilerine ait, iki katlı, ortasında açık bir alan olan bir evde yaşadıklarını, babasının iki kadınla evlendiğini ve on iki çocuk birlikte yaşadıklarını belirtmiştir. Göçten sonra birçok ev değiştirdiğini, kaldığı evlerde odaların az olduğunu ama birçok kişinin kaldığını, kaldıkları yerlerde kiraların yükseltilmesinden dolayı çıktıklarını, şu an İstiklal Mahallesi’nde iki odası olan bir evde dört arkadaşıyla kaldıklarını belirtmiştir.

“Müstakil ve iki katlı ve ortasında üstü açık alandı, güzel bir evimiz vardı, altı odamız vardı. Babam, iki annem, babam ikiyle evlenmiş ve on iki çocuk yaşıyorduk. Çok ev değiştirdim, oturduğum ev de şu an onuncu ev. Kimisi çok kişi vardı mesela iki odası vardı bir salon ama sekiz kişi kalıyorduk, kimisi de çıkartıyorlar, bir yer de oturuyoruz, kalıyoruz bir sene bile durdurmadan bize kira zam yaptığı için biz de kabul edemiyoruz, çıkıyoruz. Şu an İstiklal mahallesinde iki odası var dört kişiyle kalıyoruz. Benim arkadaş yani köylüm, kömşüm” (Katılımcı-20).

Yapılan saha araştırmasında görüşülen yirmi kişiden ikisinin göçten önce kiralık evde kaldıkları ve geniş aile yapısında olduğu görülmektedir. Geriye kalan on sekiz katılımcının ise kendilerine ait evleri oldukları ve büyük yapılarda olduğunu görülmektedir. Bu on sekiz katılımcı da geniş aile yapılarına sahip olmakta. Göç öncesi katılımcıların genel olarak sosyo-ekonomik koşullarının daha iyi olduğu, Suriye’deki konut fiyatlarının ucuz olması dolayısıyla katılımcıların kolay ev sahibi olabildiklerini göstermektedir.

Katılımcıların göçten sonra ev bulma konusunda sorunlar yaşadıkları, ev sahiplerinin ev vermek istemedikleri, kiralarının sürekli artırılmasından dolayı çıkmak zorunda kaldıkları görülmektedir. Katılımcıların ev sahibi konumundan kiracı konumuna geldikleri görülmektedir. Katılımcılardan kimisinin ailesiyle ilk girdikleri yerlerde geçici olarak akrabalarında ve mülteci kampında kaldıkları, daha sonra daha iyi şartlarda kalabilmek için yeni yer arayışına girip taşındıkları görülmektedir.

Suriye’de sahip oldukları büyük yapılı evlerin yerine, daha küçük yapılı ve yapıları eski olan yerlerde kaldıkları, Suriye’de geniş aile olarak kaldıkları evlerde, Türkiye’de sosyo-ekonomik süreçlerden kaynaklı çekirdek aile yapılarına evrildiği görülmektedir. Ailesiyle gelemeyen ve yalnız gelen katılımcıların ilk önce şartları çok daha kötü olan yerlerde ve birçok insanla aynı yerde kaldıkları, daha sonra iş ve sosyo-ekonomik süreçlerin iyileşmesiyle başka yerlere taşındıkları görülmüştür. Katılımcıların yerleştikleri yerlerin genel olarak çalıştıkları yerlerden uzak olduğu görülmektedir. Çalıştıkları Sultanahmet Bölgesinin sosyo-ekonomik koşullarının daha iyi olması bunu etkilemiştir. Katılımcıların yerleştikleri yerlerde Suriyeli, Iraklı ve yabancıların olduğu, dolayısıyla dilsel ve dinsel yapıları yerlerde oldukları da görülmektedir.

5.2. Aile ve Evlilik İlişkileri Hakkında

Araştırma bulgularının bu bölümünde yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi katılımcının göç öncesinde ve sonrasındaki evlilik ilişkilerinin ve aile yapılarının değişimi ile ilgili görüşleri incelenecektir.

Katılımcı-2, göçten önce evlilik süreçlerinin sosyo-kültürel olarak burayla benzer olduğunu, aile içi ve aile dışı evliliklerin olduğunu, Türkiye’ye geldikten sonra abisinin okulda Suriyeli bir kızla tanıştığını ve ailesinin istemeye gittiğini ve evlendiğini belirtmiştir.

“Evlilik yani normal. Yani kültürler hemen hemen aynı. Bazıları aile içinden bazıları aile dışından ailesi ona kız buluyor. Bazısı sevdiği kız onunla evleniyor, bazıları okulda tanışıyor, tanışıyorlar evleniyorlar, öyle yani. Yabancılar da var, yani yüzde kırk anne tarafından tanıdıkları, yüzde yirmisi okulda tanışıyorlar, sevgili oluyorlar, âşık oluyorlar. Yüzde on beş dışarıya gidiyorlar Almanya’ya gidiyorlar, oradan tanıdıklarla evleniyorlar, yaşıyorlar, tekrardan geliyorlar, öyle yani. Yok, aynı yani burası gibi. Abim burada evlendi. Yani o arkadaş olarak okulda tanışmışlar, üniversite tanışmışlar. Kendisi de Suriyeli. Annemle babam gitti. Resmi nikâh yaptık. Suriye’de de resmi nikâh var, imam nikâhı var” (Katılımcı-2).

Katılımcı-16, göçten önce evliliklerin kolay yaşandığını, sadece içten evliliklerin olduğunu, kendi içlerinde farklı mezhepler ve farklı etnik kimlikler arasında evliliklerin olmadığını, ancak başka yerlerde olduğunu, ancak farklı dinlerle olmadığını, göçten sonra kendisinin evlendiğini ancak kendi köyü, ülkesi gibi

olmadığını, hayat pahalılığı, akrabalarının olmamasından dolayı Suriye’deki koşullar gibi evlenemediğini belirtmiştir.

“Kolay bir şey o kadar zor evlenmiyor orda. Mesela hepimiz ekreba ekreba veriyoruz. Yabancı vermiyor mesela, amcaoğlu, dayıoğlu, ucuz bir şey yani, para hiçbirimiz konuşmuyoruz. Güzel insan veriyoruz, para hiç konuşmuyoruz. Biz de öyle bir şey yok ema Halep’te var Kürt, Arap, Türkmen evlenen ema bizde yok. Mızhep Kristiyan olmuyor, Yahudi olmuyor. Sünni, Şia, Alevi veriyorlar. Şam’da Şii veriyorsun, Halep’te Şii, Lazkiye Alevi veriyorlar. Düğün yaptım, nişan yaptım, ema Suriye’de olsaydım tabi ki daha iyiydi yüzde beş burada yaptım çünkü o kadar hayat pahalılığı, bizim köy, bizim ülke değil, akrabalar çok yok, ondan orası gibi değil” (Katılımcı-16).

Katılımcı-19, Suriye’deki evlilik süreçlerinde her şeyin erkek tarafının karşıladığı, içten evliliklerin eskiden daha fazla olduğunu, Suriye’de etnik ve dinsel farklılıkların çok olduğunu, bunlar arasında da evliliklerin çok olmadığını, Türkiye’ye geldikten sonra evlilik süreçlerinin değiştiğiyle ilgili şahit olduğu bir evliliğini olmamasından dolayı bilemeyeceğini belirtmiştir.

“Normal yani erkek her şeyi ayırıyor, kız hiçbir şey yapmıyor, yani Türkiye’deki gibi değil yani beyaz eşyalar bayana ait, öbür eşyalar öbürüne ait biz de öyle bir şey yok her şey erkek yapıyor. Eskiden aile içinde çok evlilik vardı, ondan sonra yani normal, ama var eskisi gibi değil sadece. Evet, evleniyordu, yani vardır ama çok değil. Eskiden ben mesela Tork demiyor, ben alevi demiyor, hepsi Suriye diyordum. Suriye’de birkaç şey var yani Müslüman, Sünni ya da Kord birkaç şey ayrı ayrı var. Yani Kord var, Torkmenler var, Hristiyanlar var, bizde Ermeni var, bir de Durzi’de var, her şey var. Bilmiyorum, şahit olduğum evlilik yok” (Katılımcı-19)

Katılımcı-15, evlilik ilişkilerin buradaki gibi olduğunu, içten evliliklerinde ve dışardan evliliklerinde olduğunu, mezhepler ve etnik kimlikler arası evliliklerin olduğunu ve ailesinden mezhepler arası evlilik yaşandığını, kendi yaşadıkları yerde böyle bir şey olmadığını belirtmiştir. Göçten sonra kız kardeşinin Suriye’den biriyle evlendirdiklerini, arkadaşının da buradan bir kızla evlendiğini, Suriye’de isteme ve düğünlere katılım konusunda daha fazla kişinin geldiğini belirtmiştir.

“Yani mesela bir insan seninle konuşuyor, sonra nişanlanıyor, buradaki gibi. “Bizde herkes evlenebilir, Arap, Kurd, Turkmen falan. Mesela bak benim teyze alevi mezhebinde de evlendi o da benim dayımın oğlu Şia ile evlendi. Yani bizim aramızda

şey yok yani. Yani bu durum insanlıkla ilgili bir şey bazıları verir, bazıları vermez. Yani bizim orda mezhepler arası bir tartışma yok yani, isteyen istediğiyle evlenir. Mesela kız kardeşim burada evlendi, biriyle tanıştı. Yani Halep şehrinde biri, burada çalışıyordu ama vatandaşlık almış. Ayrıca benim bir arkadaşım vardı bir tane Türk kızıyla evlendi, bizim ailede yok ama. Tabi ki bu evlilikler biraz değişti mesela eskiden oradan, ailen gelir, tanıdıklar gelir, hatta burada durum elli kişi falan geldi, mesela eskiden Suriye’de yapmış olsaydık en azından beş yüz kişi gelirdi. Suriye’deki gibi şartlardan farklı oldu tabi ki ama isteme yine aynı adet” (Katılımcı-15).

Katılımcı-3, buradaki evlilik süreçleriyle Suriye’dekilerin benzer olduğunu, evlenenlerin isterse ayrı eve çıkabildiği konusunda görüş belirtmiş, Suriye’deki aile ve evlilik hakkında daha fazla detay vermemiştir. Göçten sonra ise aile ve evlilik ilişkilerinin değiştiğini, Suriye’de kız isteme sürecinde belli bir altının istendiğini, Türkiye’de Suriyeli ve Türkiye’den biriyle evliliklerin olup olmadığı hakkında daha görmediğini belirtmiştir.

“Ya şöyle bir şey sana bağlı, evlenen kalabilir çıkabilir de evden bizde böyle. Burası nasıl, Suriye de öyle. Burada biraz değişti, şey konuda, her konuda, altın konuda biz bu kadar istiyoruz, Suriye’ de belli bir şey var, belli bir rakam vardı. Burada fiyatlar yükseldi, masraflar yükseldi. Daha görmedim” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4, göç öncesi aile ve evlilik ilişkileri konusunda detay vermeden aynı olduğu belirtmiştir. Göçten sonra ise sosyo-ekonomik koşulların değiştiğini, ablasının akrabasıyla evlendiğini, Türkiye’deki adetlere uygun bir şekilde evlenildiğini, Suriye’de olsaydı düğününün daha büyük olacağını ama yapamadıklarını, Suriye’den gelip Türkiye’den biriyle olan evliliklerin olup olmaması hakkında bilgisi de olmadığını belirtmiştir.

“İlişki olarak aynı” cevabını vermiştir. Yani bizim aileden, evet evlenen oldu, ablam evlendi, kuzenimle evlendi burada. Orda yani şey olarak bizim adet olarak farklı, çok fark var. Mecbur Türk adetleri gibi yaptık, düğünü ve eskiden Suriye’de düğün yaptığımızda kocaman, baya büyük bütün akrabalar gelirdi, burada küçük, normal bir evlilik yaptık. İlişki olarak dediğim gibi pek fark yok. Buralarda bildiğim yok” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1, evlilik sürecinde başlık parası verdiklerini, evlilik süreçlerinin Türkiye’deki gibi olduğunu, içten evliliklerin daha çok olduğunu ve abisini dıştan bir

evlilik gerçekleştirdiğini belirtmiştir. Göçten sonra evliliklerin ekonomik süreçlerden dolayı zorlaştığını, Suriye’de daha kolay yaşandığını ve halkın bu konuda evlenmek isteyenlere destek verdiğini, Türkiye’de isteme sürecinde başlık parası gibi bir şeyler istemenin azaldığını, çevresinde tanıdığı Suriyeli biriyle evlendiğini ancak Suriyeli ve Türkiye’den birinin olduğunu görmediği ancak sosyal medyada gördüğünü belirtmiştir.

“Evlenmek için, şimdi gelin ailesine gidiyorlar nasıl bir çocuk ahlak nasıl, çalışan birisi mi, ahlaktır terbiyedir bunlar her şey var, baktıktan sonra baktılar huyu iyi birisi e tabi ki tanıdığı birisi olursa daha iyi. Abim mesela gittiler nikâh için mukaddem makra diyoruz bunu veriyorlar ve parası elbise her şey üstünde eşyaları getirip aileye getiriyorlar ve başlık parası da oluyor böyle. Türkiye’nin adetleri gibidir. Düğünlerde var tabi, sonuçta nikâhtır. Akrabalık çok da var ve tanıdık o çok oluyor. Severe buluşan bir kız olursa şu seviye çok değil ama vardır abim mesela örnek veriyorum, üniversiteye geçti üniversite orda kız arkadaşı ile tanıdı evlendi. Göçten sonra tabi yani biz en çok şeyler değiştirdi, sizin evlilik şartları bizden daha zordur. Evet, çok istiyorlar altın, bizimki farklıdır, bizim kolaylaştırıyorlar evlilik için, Türkiye’de zorlanıyorlar. Mesela ben hala bekârim ama benim bir arkadaş vardı evlenmek düşündü üç sene süre bekliyor, çalışıyor ailesine biliyor ve evlenmek biraz zordur. Şu ana kadar böyle çünkü kurtarmıyor, çalışıyorsun paran. O da hemşerim Suriyeli kendisi öyle tanıştılar ve ailesiyle kız istemeye gittiler. Kabul ettiler. İşte birbirlerine yardım ediyorlar bir sene, iki, iki buçuk sene sonra evleniyorlar. Ailen Suriye’de iken yardım ediyor biliyorsun çalışıyorsun sen kendi hayatını kurmaya çalışıyorsun, ev hazırlığı yapacaksın ve bunlar çok zor. Evlilik şartları eskiden gidiyorlardı çok istiyorlardı. Altın, bunu savaştan sonra Türkiye’ye göçten sonra azaldı. Sadece yeter ki, iyi bir insan ve çalışan birisi temel şeylerdi bunlar tamamdır böyle. Vala tam şahit olmadım ama vardır. Sosyal medyada görüyorum. Duymuşum, ama az” (Katılımcı-15).

Katılımcı-5, göçten önce aile ve evlilik süreçlerinin Türkiye ile aynı olduğunu, içten evliliklerin de olduğunu dıştan evliliklerinde olduğunu, din, mezhep ve etnik evliliklerle ilgili konular başkaları için önemli olabileceğini ama kendileri için önemli olmadığını belirtmiştir. Göçten sonra ailesinden üç kardeşinin kişinin evlendiğini, Suriye’den akrabalarıyla evlendirdiklerini, Suriye’deki koşullarda evliliğin daha kolay olduğunu belirtmiştir.

“Yani Türkiye gibi ama bizim yani damat her şey karşılıyor. Vallahi ikisi de var. Şimdi benim çevremde mesela daha çok aileden yani çok uzaktan değil de aynı köyde ya çok yakında olmuyor yani bir babanın dedenin akrabası uzaktan annen akraba baban akraba. Yok, belki bu mesela ırkçılık değil de ama ne bileyim bazı aileler hani Kürd oldu, Arap oldu belki onlar için önemli de ama bizim için önemli değildi. Yani göç ettikten sonra ailemden üç kişi evlendi, kardeşlerim. Hani Türk mü yok, Suriyeli bizim akraba. İki tane kız kardeşin bir tane erkek kardeşim evlendi. Tabi ki Suriye’deki savaştan daha önce şartlar daha kolaydı, şimdiden daha kolaydı ama tabi ki durum belli yani bizim böyle zor şartlarımız yoktu” (Katılımcı-5)

Katılımcı-12, göçten önce aile ve evlilik ilişkilerinin herkesin yan yana olduğu, evlenmek isteyenler olunca yardımcı olunduğu, aile bağlarının güçlü olduğunu, evliliklerin daha çok içten evlilikler olduğunu, göçten sonra evlilik süreçlerinin ekonomik süreçlerden dolayı zorlaştığını, burada erkek bir arkadaşının Türkiye’den bir kızla evlendiğini ve Türkiye’den bir arkadaşının Suriyeli bir kızla evlendiğini belirtmiştir.

“Orda yani zaten akrabalarımız yani aile fertlerimiz hepsi yanımızdaydı yani. Düğünlerde işte her hafta sonunda yani toplanıyorduk görüşüyorduk. Evlilikte yardım istendiğinde herkes yardım ediyordu. Ya baya yakındık bağılılık vardı zaten. Çok bağ var bizde yani. Şöyle diyim, yüzde yetmiş aile içinde, yüzde otuz da dışarıdan. Tanıdığım biri evet, çoğu akrabamız buraya geldi yerleştiler. Orda evlilik süreci şu şekilde geçiyordu şimdi, buranın ekonomik durumuna göre evlenebilen evleniyor, evlenmeyen çalışıyor ekonomik durumuna bağlı kalıyor. Ben iki tanesine şahit oldum. Bir tanesi, işte Suriyeli bir tane genç bir tane kızla evlendi Türk, o bizim arkadaşımızdı. Diğeri bir tane Türk adam bir tane kadınla evlenmişti kadın Suriyeli” (Katılımcı-12).

Katılımcı-7, göç öncesi aile ve evlilik ilişkilerinin yapılan evlilik süreçlerinin Müslüman geleneklerine uygun olarak yapıldığı, kendilerinde başlık parasının olmadığı, mezhepsel evliliklerin az olduğunu, birbirine yakın olan mezhepsel evliliklerin olduğunu, Sünni ve Şii/Alevi evliliklerin az olduğunu, Şiilerin Hanefi mezhebiyle evlenebildiği, daha çok evliliklerin içten evlilikler olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra evlilik süreçlerinin dinsel gelenekten dolayı aynı olduğu, Türkiye’den Suriyeli kadınlarla evlenenlerin olduğunu, ancak Suriyelilerden erkeklerden Türkiye’den bir kızla evlendiğini görmediğini belirtmiştir.

“Evleniyor normal. Bir kız birini seviyor, sonra istemeye gidiyorlar. Böyle yapıyorlar normal Müslüman töresi gibi yani. Başlık parası bizde yok. Mesela altın kaç para altın istersen alırsın istersen kendine alıyorsun zaten sana aittir. Nadiren çok az var mezhepler arası oluyor. Mesela Hanif’i Şii ile oluyor ama şey olmuyor Sünni Alevi ile çok az. Ve Hanif’i ile Şafi az. Şii Hanif’i ile oluyor o sorun yok mezhepte. En çok akraba. Yani akrabalar en çok evleniyor. Yok, töre aynı şey hepsi aynıdır. Aynı şekilde düğün yapıyorlar burada hepsi aynı Sünni. Burada yaşayan gördüm çok kadınları evlendi. Suriyeli kadınlarla Türkler evlendi ama yok görmedim Türk kadını ile evlenme, hiç bilmiyorum görmedim” (Katılımcı-7).

Katılımcı-11, göç öncesi evlenmek isteyen erkeklerin örf ve adetlere uyarak evlenmek istediği kızı istediğini, aileler anlaşırsa evlilik süreçlerinin başladığını, mezhepler arası evliliklerin az olduğunu, yerleşik yerlerin birbirlerine yakın olmamasından dolayı etkileşimin az olmasından dolayı olduğunu, içten evliliklerin daha çok olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra evliliklerin biraz farklılaştığı ancak aynı olduğunu ve doğu bölgelerinde aynı yapıda olduğunu, Suriyeli bir arkadaşının Siirt’te Arap kökenli Türkiyeli bir kızla evlendiğini belirtmiştir.

“Evlenmek isteyenler tabi belli bir yaşa geldikten sonra artık, aile kurmayı düşünüyor erkek örf adetlere uyarak gidip kızı istiyor veya beğendiği biri varsa gidip istiyor. Aileler gidip istiyor tabi anne baba. Öyle işte kabul edenlerse tamam, etmezlerse başka bir yol yola başvururlar veya birilerini araya koyuyorlar. Yani çoğu genel olarak kabul ediliyor. Bu gibi evlilikler az. Aleviler Sünnilerle evlilikler oluyor ama o kadar çok değil. Çünkü Aleviler yani birbirinden ayrı yerde kalıyor, Onun için şeyde yok yani nasıl diyeyim bir diyalogda yok. Daha çok aile içinden oluyor. Tabi farklılıklar vardı ama o kadar değil. Yani başlık parası desek vardı. Düğünler vardı. Aile içinde evlilikler, özellikle doğu tarafında. Şahit oldum tabi. Bir arkadaşım Suriyeli, Türk bir kızla evlendi. Siirt’te yaşıyordu. Kız Arap kökenli kendisi” (Katılımcı-11).

Katılımcı-6, göçten önce evliliklerin burası gibi olduğunu, köylerde daha çok görücü usulü olduğunu, şehirde ise birbirini sevenlerin olduğu evliliklerin olduğunu, daha çok içten evliliklerin olduğunu, mezhepler arası evliliklerin az olduğunu, bulundukları yerde başka mezheplerin olmamasından dolayı olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra da evliliklerin Suriye’deki adetler gibi olduğunu belirtmiştir.

“Yani bura gibi aynı, yani köy en çok annesi arıyor ona buluyor bazen mesela şehirlerde daha farklı ama normal köy şeyi önce buluyorlar sonra gidip istiyorlar.

Şehirde da farklı aşk falan. Akraba dışında valla bizim bölgede alevi yoktu görmedim yani oluyor ama çok az. Akraba daha çok yani az dışarıdan da var. Aynı, burası gibi. Yani birbirini tanıyorlar, bura gibi yani fark yok aynı töre” (Katılımcı-11).

Katılımcı-9, göç öncesi aile ve evlilik ilişkilerinin Türkiye’deki süreç gibi olduğunu, isteme süreçlerinin olduğunu, aile içinden evliliklerin daha çok olduğunu belirtmiştir. Göç sonrası ile ilgili bir şey belirtmemiştir.

“Türkiye’de gibi abe. Ben mesela evlenmek istiyorum, bir kızla hoşlandım diyelim, benim aile alıyor bu kızı tamam mı, gidiyoruz evine böyle istiyoruz. Aile içinden daha çok oluyor. İşte akraba falan öyle” (Katılımcı-11).

Katılımcı-8, göç öncesi aile ve evlilik ile ilgili, erkeklerin evlendiğinde ailesiyle kaldığını, buradaki süreç gibi olduğunu ancak evlendiklerinde ve resmi nikâh yaptıklarında bir kâğıtta kadının imzaladığı ve boşandıktan sonra bütün malın tekrar erkeğe bırakılmasının olduğunu, daha çok içten evliliklerin olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra evliliklerin fark etmediğini ancak ekonomik koşullardan dolayı biraz farklı olduğunu, Türkiye’den Suriyeli kızlarla evlenenlerin olduğunu belirtmiştir.

“Yani erkekler evlendiği zaman ailesi berber kalıyor. Sizin hiçbir fark etmiyordu, hepsi aynı. Sadece bir şeyler az fark vardır. Arıyacaksanız zaman şimdi sizin Türkiye’de maaşın yarısını alıyordur karı, yok biz de öyle bir şey yok, bizde bir kâğıt üstüne yazıyoruz ayrılacak zaman yüz milyar ya da elli milyar hepsini yazırlar. Resmi nikâh vardır ama resmi nikâh üstünde böyle yazılıdır. Ocak olmadığı zaman on gün önce evlendim. Akraba’da biraz uzaktan akraba. O da Suriyeli. Biz de çok insan akraba evlenir ema biraz akraba olmayan da vardır. Hiçbir fark etmiyor, aynı. Sadece yani tek başıma ev alarım yani eskiden, burada pahalı olduğu için alamaz yine yabancı olduğu için alamaz. Suriye’de belki ev alalım. Bir arkadaşım vardır bir tane kız, Türk almıştır, bir de amcam kızları onlarda Malatya’da Türkler almış” (Katılımcı-8).

Katılımcı-10, göç öncesi evliliklerin Türkiye’deki gibi olduğunu, daha çok içten evliliklerin olduğunu, mezhepler arası evliliklerin az olduğunu, göç sonrası evliliklerin biraz değiştiğini dıştan evliliklerin olduğunu, Türkiye’de tanıdığı birkaç erkeğin Suriyeli kadınlarla evlendiğini belirtmiştir.

“Suriye’de bir genç evlendiği zaman annesine söyler beğendiği bir kız varsa ona söyler ondan sonra gidiyor kız istemeye aynı buradaki gibi ondan sonra verdikten sonra nikâh yapılıyor kına, sonra düğün. Yani gördüğüm kadarıyla daha çok akraba. Ama şu an

durum biraz değişti. şöyle diyim bazı aileler aile dışına vermiyor. Nedeni valla bilmiyorum. Mezhepler evlilik, çok az. Biraz değişti, şöyle bir şey var sanırsan başka ailelerden de evlenme var. Oldu, yani birkaç tane yoğun değil erkek Türk, Suriye’den kızla evlendi” (Katılımcı-10).

Katılımcı-13, göç öncesi Suriye’de evliliklerin erken yaşta olduğunu ve burayla aynı şekilde evlilik sürecinin olduğunu, kendi bulundukları yerde Sünnilerin olduğunu ancak mezhepler arasında evliliğin olduğunu ancak kendilerinin şia mezhebine bağlı kız alabildiklerini ancak kendilerinin vermediğini, bunu da İslam’ın ve Müslümanlığın şartı olduğunu, daha çok içten evliliklerin olduğunu belirtmiştir. Göçten sonra evlilik süreçlerinin aynı şekilde geliştiğini kendi ablalarını Suriyelilerle evlendirdiklerini ancak düğün süreçlerinin Suriye’den daha küçük çaplı olduğunu, Türkiye’den Suriyelilerle evlenenler konusunda, evliliklerin olduğunu, kendisinin Türkiye’den biriyle evlenmek istediğini ama vermediklerini belirtmiştir.

“Erken evleniyorlar bizim ülkede, on altı, on yedi de evleniyorlar, düğün yapıyorlar, baş isterler, kızın başı, normal yani sizin gibiler, öyle düşün. Evet vardı, bizim orada sadece Sünni var, bir de şia var, bizim aramızda sıkıntı olmadığı için biz onlardan kız alabiliriz ama bizim kızımızı onlara vermiyor, Müslüman olduğu kadar, Müslüman’ın şartı budur, İslam’ın şartı budur. Yok, yani kız bir çocuğu nasıl severler, isterler, sorarlar ailesine, çocuk falan vererler. İlla tanıdık biri olacak değil, ama tabi daha çok aile içi, akrabalar, amcaoğu, dayıoğu falan. Ablalarım evlendiler, çocuk getirdiler, çok temiz bir çocuğa verdiler, Suriye’deki gibi aynısı değil de, hani aynı şeyi yaptı falan ufaklar yani bizim ülkemizde olmadığı için. Ufak ufak düğünü yaptık, verdik ne yapalım. O da artık evlenme zamanı geldi, aynı köylerimiz, Suriyeli birine verdik. Var, evlenen var, hatta ben kendim istedim ama vermediler” ifadesinde bulunarak kendisine verilmemesinin açıklamasından kaçınmıştır. (Katılımcı-13).

Katılımcı-14, göç öncesi aile ve evlilik ilişkilerinin, Türkiye’deki adetler gibi olduğunu, mezhepler arası evliliklerin insana göre değiştiğini, bazı yerlerde olduğunu ama tanıdığı kimsenin olmadığını, daha çok içten evliliklerin olduğunu belirtmiştir. Katılımcı-14, göç sonrasında evlilik ilişkilerinin değişip değişmediği ile ilgili soruyu pas geçmiştir.

“Evlenme, yani bizim adet diyelim sizin adet gibi. Abim evlendi ordayken, bence Türkiye’deki gibi aynı adet gibi. O insana göre oluyor, tanımaklarım yok ama tabi ki var öyle bir şeyler. Bizim Müslüman göre diyeyim, ben her millet alabilirim, hem

Müslüman olabilme için mecbur edemem yani, ama alabilirim. Şu an bizim Şam'da var, Halep var. Ailene göre tabi bir aile kabul ederler, bir aile kabul etmezler, ama evlenenler var. Tabi ki tanıdıklarla çok fazla ama diğerleri de var” (Katılımcı-14).

Katılımcı-17, göç öncesi evliliklerin rahat olduğunu, kişilerin durumuna göre yapıldığını, daha çok içten evliliğin olduğunu, dinler, mezhepler ve etnik kökeni farklı insanlar arasında evliliklerin olduğunu, Hristiyanların Müslüman olma şartının olduğunu, ancak Müslüman kızın diğer dinlerden birine verildiğini görmediğini belirtmiştir. Göçten sonra Suriyelilerle Türkiye’den birilerinin evlendiğini, evliliklerde değişikliklerin olduğunu, Suriye’de herkesin düğüne geleceğini ve burası kadar pahalı olmadığını belirtmiştir.

“Yani gayet normal bir şekilde nişanlılık, ondan sonra evleniyorlardı. Tabi ki fazla yük olmuyorlardı, yani kişinin durumuna göre, bir düğün yapılabiliyorlardı, fazla ama altın falan isteme olmuyordu, gayet güzel. Yani şimdi şehirden şehre, bölgeden bölgeye değişiyordu ama bizim orası başka bir şehirden çok nadir evleniyordu, sadece Şam’dan Şam’a evleniyordu, yani akreba veriyor, vermeyende oluyor, yabancı da oluyor, yani nasip olmak. Var mesela bir Müslüman bir Hristiyan evleniyordu ama tabi ki şart koyuyor, kadın Hristiyan’sa tabi, erkek olarak şey söylüyor: “Müslüman olacaksan evlenelim” diyor, o da kabul edelim evleniyor tabi. Müslüman olarak ben karşılaşmadım Hristiyan’a veren. Turk, Arap, Kord arasında evlilik vardır ama ben görmedim, oluyordu yani. Arkadaşlarım var, normal burası gibi. Birbirleriyle tanıştılar iş yerinde ondan sonra aile isteme falan oldu. Erkek olan Suriyeli, kız da buralı Kürt’tü. Tabi ki değişiklik var, çünkü Suriye’de olsa, herkes gelir, bu kadar pahalı olmaz” (Katılımcı-17).

Katılımcı-18, göç öncesi evliliklerin rahat olduğunu, evlenirken evinin eşyalarıyla hazır olduğunu, kiralık ev olmadığını, içten evliliklerin daha çok olduğunu ancak kendisinin dıştan evlilik gerçekleştirdiğini, evlendiği kadının da Filistinli göçmen olduğunu, mezhepler arası evliliklerin az olduğunu savaşıla birlikte onun da olmadığını belirtmiştir. Göçten sonra kendisinin burada evlendiğini çok farkın olduğunu, Suriye’de düğünlerin daha büyük olduğunu, orada çağırıyaydı herkesin geleceğini, burada küçük bir düğün yaptıklarını, çok fazla kimsenin olmadığını ve çok pahalı olduğunu belirtmiştir.

“Güzel yani, ben burada evlendim, ama orda çok rahattır, çok çok rahattır evlenmek. Orda altın alıyorlar, ev hazır zaten, kira yok, her gelene ev alıyorlar. Var dışardan da

evlenen var, ben gibi. Üniversite de tanıdım eşimi, o da Filistinli ama göçmen gelmişti Suriye’ye oda. Ama tabi ki akraba daha çok oluyor. Var ama az, yani Hristiyan, Sünni evleniyor ama az. Sonra savaş başladı artık olmuyor yani. Ben burada evlendim çok fark var, orda olsaydı düğün yapardık büyük, herkes gelirdi, bütün akrabalar falan ama burada küçük bir düğün yaptık, çok kimse yoktu gelsin, bir de çok şey pahalı, baya fark var” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, evlilikleri babaların ayarladığı, evlilik süreçleri için kız istenirken bazı şeylerin karşılandığı takdirde düğünlerin gerçekleştiğini, daha çok içten evliliklerin olduğunu, mezhepler arası evlilikleri olduğunu ama çok olmadığını, etnik kökeni farklı insanlar arasında da evliliklerin olduğunu ama kendi ailesinde olmadığını belirtmiştir. Göçten sonra evlilik süreçlerinin değişimi ile ilgili bilgisi olmadığını belirtmiştir.

“Babalar ayarlardı. Adetlerimiz gidiyoruz kız istemeye, babalar bazı şartlar koyuyorlar, mehir için, altını için be elbisesi için biz de karşılıyoruz ondan sonra bir düğün oluyor. Tanıdıklar arasında daha çok evleniyorlar. Evlilikler var ema çok değil, Tork, Arap, Kord evleniyor az ema. Mezhepler de öyle ema bizim aile de hiç olmadı. Hiçbir bilgim yok” (Katılımcı-20).

Yapılan saha araştırmasında görüşülen yirmi katılımcının tamamı göç öncesi aile yapılarının geniş aile ve ataerkil yapılarda olduğu, evlilik süreçlerinin sosyo-kültürel olarak Türkiye ile benzerliklerin olduğu ancak ataerkil yapıda evliliklerin daha baskın olduğu görülmektedir. Evliliklerde aile içi ve dışı evlenme türlerinin olduğunu ancak içten evliliklerin yaygın olduğu, çok eşli evliliğinde görüldüğünü belirtmişlerdir. Farklı din ve aynı dinin farklı mezhepleri arasında evliliklerin az olduğu, Sünni anlayıştan kız vermelerin olmadığı ancak Şii/Alevi ve diğer dinlerden kızların Sünni olması halinde evliliklerin gerçekleştiği, farklı din ve mezheplerin farklı yerlerde yerleşmelerinden kaynaklı etkileşimlerin az olmasından dolayı da evliliklerin az olduğu görülmektedir.

Göçten sonra ise Suriye’deki sosyo-kültürel yapıların devam ettirilmeye çalışıldığı ancak geniş aile yapılarının çekirdek aile yapılarına yavaş yavaş evrildiği, ataerkil yapıların biraz kırıldığı, içten evliliklerin yaygın olmasa da devam ettiği, evlenenlerin genel olarak dilsel ve dinsel yakınlıklarla kurulduğu görülmektedir. Göçten önce evlilik süreçlerinin sosyo-ekonomik açıdan daha iyi olduğu

görülmektedir. Göçten sonra Türkiye ve Suriyeliler arasında evliliklerin çok olmadığı ancak Türkiye’den Suriyeli kızlarla evliliklerin çok olduğu görülürken, Suriyeli erkeklerden Türkiye’de yaşayan kızlarla evlenenlerin az olduğu tespit edilmiştir.

5.3. Katılımcıların Çocuklarının Yaşamlarının Dönüşümü ve Güncel Koşullar

Bu bölümde evlilik ve aile ilişkilerine dair daha önceki bölümlerde elde edilmiş olan bulgulara ek olarak katılımcıların çocuklarının göç öncesi ve sonrası yaşam koşulları, ailelerin çocuk sahibi olma kararlarındaki değişimler, göçmen çocukların Türkiye’deki eğitim ve yaşam koşulları incelenmiştir. Yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi katılımcının çocukların göç öncesi koşulları ile göç sonrası Türkiye’deki koşulları karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Katılımcı-2, göçten sonra yeni neslin, buradaki fiziksel ve teknolojik imkânlar ile göç sonrası değişen koşullarla çocukların göç öncesi koşullar yerine göçten sonraki koşullarda yaşamasını belirtmiştir.

“Şimdi çocuklar artık, insanlar şu an da yeni nesil, şimdi artık her şey var, öğrenebilmek için İngilizce, en önemli internet var, insanlar değişti, fikirler değişti, bu konuda daha şeyler yani. İstanbul’da yaşamak daha iyi” (Katılımcı-2).

Katılımcı-16, göçten sonraki koşulların daha olmasından dolayı burada yaşamasını istediğini belirtmiştir.

“Türkiye, çünkü burada çocuklar iyidir, iyi büyüyor, bizim gibi değil, iyi bakıyor burada ondan burada yaşamak daha iyi” (Katılımcı-16).

Katılımcı-19, Türkiye’de çocuklara bakıldığına ve kendi çocukluk süreçleri gibi kötü koşullarda olmadığına dolayısıyla göçten sonraki koşullarda çocukların Türkiye’de yaşamasını istediğini belirtmiştir.

“Suriye’de yaşamasını isterim, ev orda, aile orda hem kendi vatanın daha rahat ondan yani” (Katılımcı-19).

Katılımcı-3, Türkiye’de savaş olmaması, sosyo-ekonomik koşullarının daha iyi olduğu, ekonomik zorluk yaşanılrsa da çocukların buradaki koşullarda yaşamasını istediğini belirtmiştir.

“Tabi ki burada yaşamasını isterim. Burası daha iyi, savaş yok, imkânları var. Biraz ekonomik olarak zorlansak da burası yaşamak için daha güzel” (Katılımcı-3).

Katılımcı-1, göçten sonraki koşullarda hem kendisinin hem de çocukların yaşamasını istediğini, ancak Avrupa’da verdikleri vatandaşlık koşullarını istediğini, uzun bir süre burada yaşadığını ve burada yaşayanlar gibi kendisini eşit haklara sahip olması gerektiğini dolayısıyla burada yaşaması istediğini belirtmiştir.

“Şu koşullarda yaşamak istiyorum. Çünkü normal ama bazı şeylerde değiştirmesini istiyordum. Göçmen olarak buralardayım. Beş seneden sonra Avrupa’ya gidersem kıyas edecez çünkü çok farklı maalesef, beş seneden sonra vatandaşlık alıyorsun. Vatandaşlık hakkını alıyorsun ve ben şu ana kadar on seneden sonra hiç hakkımı almadım. Öyle istiyorum ve göçmen olarak da artık göçmen değiliz on seneden sonra bilmiyorum belki bu göçmen sayılmıyor sonra on seneden sonra biliyorsun bu memlekette bu topraklarda demiştim Türkler gibi görüyorum kendimi bir de milleti unuttum. Tabi ki çocukların çok şeyini değiştirmek istiyorum. Burada yaşamak isterdim. Şu koşullarda benim, Suriye’de yaşamak benim için Cehennemdir” (Katılımcı-1).

Yapılan saha çalışmasında Katılımcı-12, çocukların dinsel ve kültürel açıdan Suriye’deki gelenek üzerine kalmasını isterken, kişisel gelişim açısından Türkiye’de kalmasını istediğini belirtmiştir.

“Yani şöyle Türkiye’de olmak, dine bağlı olmak yani bizim Suriye’deki kültüre göre öğrenmesini isterdim ama Türkiye gelişim noktalarında daha çok olduğu için burada” (Katılımcı-12).

Katılımcı-11, göçten sonraki koşullarda çocukların olmasını istediğini ancak detaylı bir şeyler belirtmemiştir.

“Bu şartlar, yani bilmiyorum pek orayı düşünmemiştim” (Katılımcı-11).

Katılımcı-8, çocukların hem burada yaşamasını hem de kendisinin de burada büyüdüğünü belirtmiştir.

“Burada yaşamak isterim. Bura seviyorum, burada büyüdüm, demiştim yine burada olmak istiyorum” (Katılımcı-8).

Bir diğer katılımcı grubu ise öncekilerden farklı olarak çocuklarının Suriye’de yaşamalarını istemektedir. Bulguların bu bölümü göç tecrübesi sonrasında

çocuklarının hayatı söz konusu olduğunda kendi ülkelerine dönmek isteyen katılımcıların geri dönüşü çocuk yetiştirme ile ilişkilendirerek nasıl sunduklarına odaklanılacaktır.

Bu yönde görüş belirten katılımcılardan Katılımcı-15, çocukların burada uzun süre Türkiye’de kalsa da ülkenin bir parçası olarak görülmeyeceği, yabancı olarak davranılacağı dolayısıyla göç öncesi çocuklar için koşulların daha iyi olduğunu belirtmiştir.

“Bak mesela eskiden Suriye savaştan önce tabi ki Suriye daha iyi, birincisi zaten vatanda yaşıyorsun, yabancı değilsin, burada mesela Türkiye’deyiz elli sene gezen bile sen millet yani aynı millete davranmaz sonuçta yabancısın onun için” (Katılımcı-15).

Katılımcı-4, göç öncesi sahip oldukları ev yaşamının özlemiyle Suriye’deki koşullarda çocukların yaşamasını istediğini belirtmiştir.

“Şimdi şöyle o ev şimdi burada, keşke burada olsaydı diyorum. Yani bu şekilde her şeye sahip olamazsın ama yani oradaki evimiz baya hani sonuçta babalarımız orda uyudular, şehri orda kurdular, o yüzden rahattık, evimiz baya büyüktü, baya huzur şekilde yaşıyorduk. Burada bunu yapması zor, yıllarca ancak. Çok istiyoruz biz burada aynı evde yaşamak ya da bu hayatı Suriye’de yaşamak ve aynı evi yaşamak. Benim kardeşlerim keşke o evi tekrardan görebiliriz ama maalesef o ev kalmadı” (Katılımcı-4).

Katılımcı-5, çocukların göçten önceki koşullarda yaşamasını istediğini orada şartların daha iyi olduğunu çok detaylandırmadan belirtmiştir.

“Tabi ki savaştan önce sıkıntılar yoktu ya bence daha önce daha iyiydi” (Katılımcı-5).

Katılımcı-7, hem göçten önceki ekonomik koşullardan ve yaşadıkları yerlerin onlara ait olmasından hem de çocuklarına karşı oluşabilecek sosyal dışlanmışlıktan çekindiği için Suriye’deki koşullarda olmasını istediğini belirtmiştir.

“Çocuklarım? Eski koşullarda eski daha iyidir. Mesela bizim eski hayatımız şu andan daha iyi. Her şeyde, ekonomik mesela Suriye bizim evimiz, bahçe bizindir her şey bize aittir. Ama burada biz Suriyeli. Biz yarın benim çocuk Türk çocuk benim çocuğu derse sen Suriyeli derse benim çok zorumu gidiyor. Hani böyle bir şey ayrımcılıktan dolayı” (Katılımcı-7).

Katılımcı-6, göçten önce çocukların Suriye koşullarında yaşamasını istediğini ancak detay belirtmemiştir.

“Şey olmadan önce, daha iyiydi” (Katılımcı-6).

Katılımcı-17, çocukların yabancı bir ülkede olmasını istemediğini bu yüzden çocukların göç öncesi koşullarda yaşamasını istediğini belirtmiştir.

“Tabi ki göç etmeden önceki hayatta yaşamasını isterim. Hani orda güzel bir hayat yaşatmak için, hani gurbette yaşatmamak için” (Katılımcı-17).

Katılımcı-10, çocukların Türkiye koşullarında yaşamasını isterken, bir yandan aitik bağından dolayı doğup büyüdüğü Suriye’de yaşamını istediğini belirtmiştir.

“Yani şimdi diğer koşullara daha iyi ama doğma büyüme olduğum için daha tercih ediyorum” (Katılımcı-10).

Katılımcı-20, çocukların Suriye koşullarında kendi örf ve adetleri üzerine büyümesini istediğini belirtmiştir.

“Suriye’de yaşamasını isterim, çünkü onun gibi, onunla yani Suriye’de büyüdü, kendi örfümüz, âdetimizle büyüteceğiz mecbur” (Katılımcı-20).

Katılımcı-18, çocukların oradaki koşullarda yaşamasını istediğini burada bir şeylerden mahrum kaldığını, belirtmiştir.

“Orda olsaydı daha iyiydi, zorlanmazdık, fazla masrafa olmazdı, bazen bir şeylerde mahrum kalıyoruz çocuklarımız için, ama Suriye’de olsaydık bunu yaşamazdık” (Katılımcı-18).

Katılımcı-14, çocukların göç öncesi veya sonrası koşullarda mı yaşayacağıyla ilgili evli ve çocuklarının olmamasından dolayı bilemeyeceğini belirtmiştir.

“Evli olsam bir şey diyebilirim tam olarak ama bilemiyorum” (Katılımcı-14).

Katılımcı-9 ve Katılımcı-13, çocukların göç öncesi koşullarda mı yoksa şu an bulunduğu koşullarda mı yaşamasıyla ilgili bir şey belirtmemiştir.

Yapılan saha çalışmasında görüşülen iki katılımcının soruları pas geçmesi dışında görüşülen on sekiz katılımcının çocukların hangi koşullarda yaşamasını istedikleri ile ilgili iki çerçevede toplanan farklı görüşler ortaya çıkmıştır. Göçten sonra Türkiye koşullarında yaşamasını isteyenler, Türkiye’deki olanakların daha iyi olması, Türkiye’ye küçük yaşlarda gelen ve yeni doğan çocukların fikir ve his olarak

kendilerini buraya ait hissetmeleri, Suriye’deki savaş atmosferinin olumsuz algı yaratmasının Türkiye koşullarında çocukların yaşamasını istedikleri görülmektedir. Karşıt görüşe sahip olanlar ise göçten önceki Suriye koşullarında çocukların yaşamasını isteyenlerin, Suriye’de yaşadıkları sosyo-ekonomik durumlarının iyi olması, sosyo-kültürel örüntüde dinsel, dilsel ve tarihsel bağların olmasından ve Türkiye koşullarında kaldıkları müddetçe aitlik sorunu yaşayıp ve yabancı olarak dışlanacaklarından göçten önceki Suriye koşullarında yaşamalarını istedikleri görülmektedir. Göç öncesi Suriye’de çocuk yetiştirmeyi tercih edeceklerini belirten görüşmecilerin tamamının bu düşüncelerinin savaşın ortadan kalkması ile ilişkilendirildiği tespit edilmiştir.

6. TEMEL HİZMETLERE ERİŞİME DAİR

Göçmen olarak kendi ülkeleri dışında bir ülkede yaşamaya başlayan insanların en önemli sorunlarından bir tanesi o ülkeye vatandaşlık bağı ile bağlı olanlara göre sunulan temel hizmetlerden faydalanamamalarıdır. Saha araştırması bulgularının analiz edildiği bu bölüm katılımcıların göç sürecinde ve sonrasında temel hizmetlere erişim ile ilgili görüşleri analiz edilecektir.

6.1. Göç Sürecinde ve Yasal Göçmen Statüsü Almadan Önce Temel Hizmetlere Erişimleri Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi katılımcının göç sürecinde ve yasal göçmen statüsü almadan önce aldıkları temel hizmetlere erişimleri ile yasal statü sahibi olan göçmenlerin erişimleri arasındaki farkın görünürlüğünün artırılması için bu statü farkı üzerinden bulgular incelenmiştir. Bu noktada öncelikle temel hizmetler olarak tanımlanan hizmetlerin göçmenler tarafından hangileri olarak sınıflandırıldığına ardından eğitim, sağlık, barınma, güvenlik gibi sıralanabilecek olan bu hizmetlerle ilgili yapılan tespitlere yer verilecektir.

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, 2018’de kayıt altına alındığı, kayıt altına alınmadan bir kere hastaneye gittiğini, kayıt dışı olduğu için özel hastaneye gittiğini, güvenliklerinin kimse tarafından sağlanmadığını belirtmiştir.

“Evet, 2018 oldum kayıt. Ben bir kez hasta oldum kaydolmadan ema ücretli hastaneye gittim. Kaydolmadığı için devlet hastanesi almadı. Başka hizmet yok. Kimse” (Katılımcı-16).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, ülkeye giriş yaptıkları gibi kayıt altına alındıkları, dolayısıyla kayıt dışı bir zaman geçirmediğini belirtmiştir.

“Biz geldiğimizden beri yasal hakkına altına aldık, çalışmaya sahiptik ama geçici olarak” (Katılımcı-10).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, ilk zamanlarda sadece babasıyla ilgili sağlık hizmeti aldığını ve pasaporta işlemlerini hallettiklerini bir sorun yaşamadıklarını belirtmiştir.

“Yok, daha ilk aylarda bir şey yapmadık, ama sıkıntı yaşamadık. İlk geldiğimiz de babam biraz hastalandı pasaportla şey yaptık sıkıntı yaşamadık” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede ülkeye girişlerinden bir hafta sonra kayıt altına alındıkları temel hizmetler ile ilgili bir hizmet almadıklarını belirtmiştir.

“Geldiğimizden bir hafta sonra kayıt altına alındık. Daha önce güvenlik ile ilgili sorun olmadı. Barınma için almadık. Eğitim için yok kimse gelmedi, kimse söylemedi” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, ülkeye geldiklerinde kısa sürede kaydolduklarını ve temel hizmet almadıklarını belirtmiştir.

“Hemen buraya geldikten ikinci gün kayıt altına alındık. Öncesinde hizmet almadım” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşme de kaydolmadan önce hiçbir temel hizmet almadığını, daha sonra mecburi hastaneye gidince kayıtlı olup sağlık hizmeti aldığını belirtmiştir.

“Hiçbir şey kullanmadım, gitmedim çünkü o zaman kayıtlı olmadığı için yapamadım. Ama ihtiyacı olduğu zaman tabi ki sakat olduğum zaman kullanmak zorundayım gittim o zaman kaydedildim. Yani hastaneye gittim başka faydaları hiç kullanmadım” (Katılımcı-1).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede yasal göçmen statüsü almadan önce temel hizmetlerde sadece sağlık hizmeti aldığını diğer hizmetleri almadığını belirtmiştir.

“Aynen. Şişli’ye gittim hastaneye, eğitim hiç gitmedim” (Katılımcı-6).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, yeni yıla yakın bir tarihte karakola gidip kayıt altında alındığını ama kaydolmadan önce temel hizmetler almadığını belirtmiştir.

“Tabi kayıt altındayım. 2015’te, 2014 ama bir yıl sonra o kadar bir şey yoktu sonra karakola gittik. Karakolda şey verdik, kimlik aldık. Yok, ondan önce yok almadım yok” (Katılımcı-7).

Katılımcı-11 yapılan görüşmede, kayıttan önce temel hizmetler almadığını belirtmiştir.

“Öncesinde öyle hizmetlerden yararlanmadım” (Katılımcı-11).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, göç sürecinde hiçbir hizmet almadıklarını, ilk ay ev aradıklarını ve bir ay sonra kaydolduklarını belirtmiştir.

“Tam hatırlamıyorum. Ama bir ay falan sürdü. Yok, bir şey almadık zaten o sürede hep ev arıyorduk hiçbir şey almadık” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, kayıt öncesi bir temel hizmetten yararlanmadığını belirtmiştir.

“Evet. Yok, faydalanmadık” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, kayıttan önce temel hizmetler almadığını belirtmiştir.

“Yok, hiç gitmedim” (Katılımcı-8).

Katılımcı-9, Katılımcı-13 ve Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede, kayıttan önce hiçbir hizmet almadıklarını belirtmişler.

“Evet, yok hiçbir şey yararlanmadık” (Katılımcı-9).

“Öncesinde gitmedik, alamazlar yasak” (Katılımcı-13).

“Yok, hiç hizmet almadım” (Katılımcı-14).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, daha önce ihtiyacı olmadığı için, bir yıl sonra kayıt altına alındığını ve hastane ve okul gibi hizmetler almadığını, çalışmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

“Hiç hizmet almadım. Ben bir sene bekledim o zaman şey verdim, bildirim verdim, bana ufak bir para verdiler, birkaç ay sonra bekledim, geçici kimlik aldım. Hastaneye gitmedim, ihtiyacım olmadı, okul okumadım iş lazımdı çünkü” (Katılımcı-19).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede, kayıt öncesi hiçbir hizmet almadıklarını, kayıtlı olmadığı için devlet hastanesinin onu kabul etmediğini, daha sonra kayıt yaptığını belirtmiştir.

“Hizmet olarak biz bir şey almadık, mesela ben kayıt önce bir bisiklete biniyordum sonra kaza oldu, yani hastane bile beni alamadı, çünkü şeyim yok, kayıt yok diye sonra kayıt yaptım” (Katılımcı-15).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, geldikten bir ay sonra kayıt altına alındığı öncesinde bir hizmet aldığıyla ilgili bir şey belirtmemiştir.

“Yasal göçmen statüsüne sahibim. 2015’ten beri sahibim, geldim gibi bir ay sonra kayıt oldum” (Katılımcı-17).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, kaydolmadan önce hiçbir hizmet almadığını belirtmiştir.

“Geçici koruma şeyim var. İlk geldiğimde 2012’de geldim, bir ay sonra aldım. Almadan önce hiç hizmet almadım” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, giriş yaptığı tarihten bir yıl sonra kaydolduğunu ve temel hizmetlerden hiç birini almadığını belirtmiştir.

“Ben 2014’te kayıt oldum, yani kayıt olacağını biz daha bilgi olmadığı için bir yıl sonra bize bilgi ulaştı, kayıt olalım, yabancı kimlik alalım, ondan sonra hemen gidip kayıt oldum. Yok almadım. Kayıt olduktan sonra gittim tabi ki hastaneye hiçbir sorun yaşamadım” (Katılımcı-20).

Yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin temel hizmet tanımından öncelikle sağlık hizmetini anladıkları ve öncelikli olarak bu hizmete erişimle ilgili fikir beyan ettikleri tespit edilmiştir. Eğitim ikinci aşamada akla gelen bir hizmet olmakla birlikte barınma, güvelik, çalışma gibi diğer hizmetler katılımcılar tarafından görüşmeci dile getirmedikleri sürece tanımlanmamıştır.

Göç sürecinde Katılımcı-10, Katılımcı-4 ve Katılımcı-3 dışındaki katılımcıların kayıt altına alınma süreçlerinin geç yapıldığı, kimi katılımcının bilgi yetersizliğinden kaynaklı olarak kaydolmadıklarının kimi katılımcılarında zorunlu olarak kayıt altına alındığı görülmektedir. Kayıt altına sonradan alınanların sağlık sorunlarına bağlı olarak kaydoldukları görülmektedir. Kayıtlı olmadıklarının farkında olan ve sağlık hizmeti için devlet hastanesinde tedavi olamayacağını anlayanların özel

hastanelere gittiği ve bu şekilde sağlık tedavisi aldıkları görülmektedir. Katılımcıların kayıt altına alınmadan önce temel hizmetlerle ilgili bir hizmet almadıkları görülmektedir.

6.2. Yasal Statü Aldıktan Sonra Temel Hizmetlere Erişim Hakkında

Yapılan görüşmelerde yasal statü kazandıktan sonra temel hizmetlere erişimde kolaylık olup olmadığı, temel hizmetler olan sağlık, eğitim, güvenlik ve diğer hizmetlerde erişim sağlayıp sağlamadıkları ve temel hizmetlere erişimde farklılıkların olup olmadığı hakkında bulgulara bu bölümde yer verilecektir. Görüşülen katılımcıların kayıt altına alındıktan ve/veya vatandaşlık hakkını kazandıktan sonra temel hizmetlere erişimlerinde bir değişim olup olmadığı, sorun yaşayıp yaşamadıkları ve aldıkları temel hizmetler hakkında görüşleri incelenecektir.

Katılımcı-2, Katılımcı-13, Katılımcı-9, ve Katılımcı-20, ile yapılan görüşmelerde de yasal statü kazandıktan sonra hizmetlerde değişim olup olmadığıyla ilgili kısaca değişim olmadığını belirtmişlerdir.

“Hayır, olmadı” (Katılımcı-2).

“Normal iyi bir hizmet aldık, Aynı hizmeti bize de verdiler, nasıl size hizmet veriyorlarsa aynısını, tıpkısını bize de verdiler” (Katılımcı-13).

“Aslında bir kere gittik ama aynı şekilde davranıyorlar bizimle” (Katılımcı-9).

“Gittim hastaneye hiçbir fark olmadı” (Katılımcı-20).

Katılımcı-10, Katılımcı-3, Katılımcı-6, Katılımcı-7 ve Katılımcı-11 ile yapılan görüşmelerde de kayıt altına alındıktan sonra birçok konuda hizmetlere erişimin kolaylaştığını, ülkede dolaşım olarak daha serbest olduklarını, ülkeyle ilgili artık birçok işlemi yapabileceklerini belirtmişler.

“Şöyle diyim vatandaşlık aldıktan sonra Türkiye genelinde izinsiz yani dolaşabilirim. Çünkü geçerken izin belgesi istiyordu hani şehrin dışına çıkacağım zaman bankalarda hesap açabilirim duruma geldik daha önce açabiliyorduk ama daha kolay oldu” (Katılımcı-10).

“Önceden bu hizmetleri almadım, kimlik almadığım zaman hastaneye almıyorsun, kimlik aldıktan sonra rahat alabiliyorum” (Katılımcı-3).

“Aynen daha rahat tabi ki daha iyi oldu. Kimlik olduğunda her şey yapabilirsin artık. Eskiden nereye gidiyor kimlik falan aynen biraz insan daha şey oldu” (Katılımcı-6).

“Ondan sonra hastanelere gidiyorduk, sağlık her şey faydalandık yani” (Katılımcı-7).

“Normaldi yani. O statüye girdikten sonra mülteci haklarını kazandım. Daha kolay oldu her şey” (Katılımcı-11).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, kaydolduktan sonra hizmetler arasında geçici mülteci kimliğinin sigortası olduğunu ancak hastaneye gidince ücret aldıklarını, mülteci haklarının olduğunu ve ödemeleri onların yaptığını ancak uygulanmadığını belirtmiştir.

“Hiç. Hastaneye şu an mesela sigortasız bide ortada kalmıştım. Neden normalde benim kimliğin sigortası var ama maalesef sigortası yok neden eski iş yerde sigorta yaptılar kontrat bittikten sonra sigorta bitti. Ama normalde benim kimliğim geçici kimliğim normalde sigortası var şu an hastaneye gidiyorum hastalandım, gittiğim zaman ücretli paralı diyor, göçmen olarak ve mülteci olarak hakkı, göçmen mülteci hakkı, tabi bir sürü insan hakları mülteci hakkı ödüyorlar” (Katılımcı-1).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, kayıt altına alındıktan sonra temel hizmetler konusunda kendisinin bir şey almadığını ancak ailesinin biraz yardım aldığını, ayrıca temel hizmetler konusunda Suriyelilere karşı olan yanlış algıları eleştirmiştir.

“Şimdi ben kendimden bahsedeyim bir genç olarak hiçbir şey almadım tabi ki ailem ufak ufak bir yardım geliyor. Yani şimdi diyorlar ki biz göçmenler hastaneye giderken sıraya gerek yok bunlar hep şey doğru değil, bizde Türkler gibi hastaneye gidince sıraya geçiyoruz” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, kayıt altına alındıktan sonra, daha rahat temel hizmetlere erişim sağladığını, hastane süreçlerinde kaydı olmadığı için sorun yaşadığını ve ev sahibinin konu hakkında yardımcı olduğunu belirtmiştir.

“Evet. Göç edenlerin kaydı aldıktan sonra artık okullara gidebiliyordu hastaneye alıyordu. Çünkü ben geçen isimlerini yazdırmadan önce hastanelik geçirdim ameliyat geçirmek zorunda kaldım. O zamanlar da baya sıkıntı yaşamışlardı beni. Çünkü evraklarım yoktu bu kişi nasıl kaydederiz diye o zamanlarda bizim ev sahibi yardım olmuştu bana yani o kişinin adına almışlardı beni” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8, Katılımcı-16 ve Katılımcı-17 ile yapılan görüşmelerde, kaydolduktan sonra temel hizmet almakla ilgili sağlık hizmetinin sadece değiştiğini ve ücretsiz olduğunu belirtmişler.

“Yok, benim şu anda sadece hastane o kadar. Malatya’da kaydım olduğu için Malatya’da hastaneye gidebilirim ama İstanbul’da ücretli gidebilirim. İstanbul da izin almadan önce para ile gidiyorum. Şimdi izin aldığı zaman bedava gidiyorum” (Katılımcı-8).

“Hastaneye gittim, yani bedava oldu” (Katılımcı-17).

“Hastane bu sefer ücretsiz oldu” (Katılımcı-16).

Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede, kaydolduktan sonra hizmetlerde bir değişiklik olup olmadığıyla alakalı, temel bir hizmet almadığı için bir görüş belirtmemiştir.

“Hiç hizmet almadım ben. Hastalandım ama hastaneye bir kere bile gitmedim. Bakar insan ben kendime bakıyorum, hasta olduğum zaman en fazla grip mirip oluyorum, kendime ilaç içiyorum, hiç ihtiyacım olmadı. Okul okumadım, ya abi burada durum zor yani, onu uğraşacaksın, okul uğraşacak olsam iş çalışmam yani onun için düşünmedim” (Katılımcı-14).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede, kaydolduktan sonra sadece sağlık hizmetlerini aldıklarını, Türkiye’ye adapte olmak için sosyal yaşam kursları aldığını ancak gönüllü katılım yaptığını belirtmiştir.

“Sadece şey alıyoruz, sağlık hizmeti bu kadar yani. Ben sadece Türkiye’de şey aldım sosyal yaşam kursları aldım ben, onları aldım iki tane kursa gittim, bunlar Türkiye’de nasıl yaşarsın gibi kurslardı, zaten gönüllü olarak gittim ben” (Katılımcı-15).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, kaydolduktan sonra zor durumda kaldığını, çocukların okuduklarını, ayrımcılık yaşadıklarını, hastanede ilgilenmediklerini belirtmiştir.

“Zor durumda kaldım okula ben gidemedim, ama çocuklar okula gidiyor, bilmiyorum değişim nedir ama bazen çocukla zorlandılar, bazen ırkçılık oldu, Suriyeli diye. Hastaneye gittim pek ilgilenmiyor yani” (Katılımcı-18).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, kaydolduktan sonra hastaneye gittiğini ve iyi olduğunu, ancak diğer temel hizmetlerin değişimi konusunda bir şey belirtmemiştir.

“Hastaneye gittim, iyiydi, memnundum” (Katılımcı-19).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, daha önceden temel hizmet almadığı için farklılık olup olmadığını kısaca bilemeyeceğini belirtmiştir.

“Önceden almadığım için bilemiyorum” (Katılımcı-4).

Yapılan saha görüşmelerinde kaydolduktan sonra temel hizmetlere erişim hakkında katılımcıların kayıt öncesi temel hizmet almamaları ve eksik almalarından dolayı farklılıkların neler olduğu konusunda bilgi yetersizliklerinin olduğu görülmektedir. Yapılan görüşmelerde, Katılımcı-2, Katılımcı-13, Katılımcı-9 ve Katılımcı-20 temel hizmetlerde farklılıkların olmadığını belirttikleri görülmektedir. Katılımcı-16 kayıt olduktan sonra temel hizmetlere erişimde kolaylık olup olmadığı hakkında görüş belirtmemiştir.

Kayıttan önce sağlık sorunu yaşayan katılımcıların veya sağlık sorunu yaşamasa da sağlık hizmetlerinin devlet hastanesinde ücretsiz olduğunu bilen ve bu bağlamda sağlık hizmetlerinde bir değişiklik olduğunun farkında katılımcıların olduğu görülmektedir. Katılımcıların, kaydolduktan sonra temel hizmetlere erişimde kolaylıkların doğduğu ve ülke içerisinde daha rahat gezebildikleri görülebilmektedir. Katılımcıların temel erişim hizmetleri içerisinde ağırlıklı olarak sağlık, eğitim ve güvenlik konularıyla ilgili görüşler belirtilmiştir.

Katılımcıların resmi statü kazandıktan sonra aldıkları temel hizmet başlıkları sırasıyla sağlık, eğitim ve güvenlikle ilgili bulgular aşağıda yer alacaktır.

Katılımcı-18, Katılımcı-3 ve Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, sağlık sorunu yaşamadıklarını belirtmişler.

“Yaşamadım” (Katılımcı-18)., “Çok şükür hiç hastalığım olmadı” (Katılımcı-3)., “Yok” (Katılımcı-8).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, ailesinin hastaneye gittiklerini ve dil ile ilgili sorun yaşadıklarını belirtmiştir.

“Evet. Mesela bazen bazı hastanelerde tercüman bulunuyor bazı hastaneler de bulunmuyordu. Benim ailem giderken biraz zorluk çekiyorlardı, beni arıyorlardı ben anlatmak zorunda kalıyordum mesela derdini doktora tam anlatamıyor, çünkü tercüman bulunmuyor” (Katılımcı-10).

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede yemek zehirlenmesiyle ilgili sağlık sorunu yaşadığını belirtmiştir.

“Yemek zehirledi ben, ondan dolayı hastaneye gittim” (Katılımcı-16).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, sağlık sorunu yaşadığını ve hastaneye gittiğini, hastalığı konusunda detay vermemiştir.

“Oldu sonrasında ama normal hastalık ciddi değil” (Katılımcı-20).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, hastaneye gittiğini ve bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

“Yani yaşamadım, yani gözlük için hastaneye gidiyorum, sene de bir kontrol yapıyorum gözüm için. İlgileniyorlar” (Katılımcı-2).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, sağlık sorunları olduğunu ve kendi imkanları ile hastaneye gittiğini, sigorta ile ilgili hakları olduğunu ancak detay vermeden göç idaresi ile ilgili engellerden dolayı kendisinin sağlık ödemesini yaptığını belirtmiştir.

“Sağlık sorunları oldu ve sağlık hizmetleri kullandım ama kendi imkânımla ona rağmen kendim ödüyorum. Sigortam yani çok şeylerim vardı onlar mesela kullanmıyorum. Kullanmıyorum kendi irademle değil bazı engelleri bazı sorunları göç idaresi ile” (Katılımcı-1).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti aldığını ancak ayrıntı belirtmemiştir. “Evet” (Katılımcı-6).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti aldığını, kimlikleri olduğu için bir sorun yaşamadığını ancak neyden dolayı olduğunu belirtmemiştir.

“Tabi hastaneye gittim, gidiyorum. Vala iyi iyidir yani, hiçbir sorun yok. Hepimiz kimliğimiz var sorunlar yok yani çıkmadı” (Katılımcı-7).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti aldığını ancak bir sorunla karşılaşmadığını belirtmiştir.

“Tabi sağlık sorunun olmadı, ama sağlık hizmeti aldım. Bir iki kere gitmişim hastaneye” (Katılımcı-11).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, kendisinin sağlık hizmeti almadığını ancak babasının aldığını ve sağlık hizmetinin iyi olduğunu, ilaçların paralı olmasının tek sorun olduğunu belirtmiştir.

“Sağlık hizmeti yok, babam bir oldu mesela iki kere kalp krizi geçirdi devlet hastaneye gitti gayet iyiydi. Biraz mesela hizmet gayet iyiydi ama ilaca gelince ilaç paralıydı, Türk vatandaşı olmadığı için tabi ki ilaçları parayla aldık öyle sorunlar vardı.” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, kayıt öncesinde sağlık sorunu yaşadığı ve ev sahibinin yardımcı olmasıyla kaydedilip işlemlerinin yapıldığını belirtmiştir.

“Gelirken ilk başta yok çok şükür. O zamanlar da baya sıkıntı yaşatmışlardı beni. Çünkü evraklarım yoktu bu kişi nasıl kaydederez diye o zamanlarda bizim ev sahibi yardım olmuştu bana” (Katılımcı-12).

Katılımcı-9 ile yapılan görüşmede, bir yıl önce hastaneye gittiğini ancak hastalığı hakkında bir şey belirtmemiştir.

“Ben en son bir sene önce gittim abe” (Katılımcı-9).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti aldığını bir sorun yaşayıp yaşamadığıyla ilgili içeriğini belirtmemiştir.

“Yaşamadım ben” (Katılımcı-13).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti konusunda özel hastaneyi tercih ettiğini, daha iyi hizmet sunduklarını belirtmiştir.

“Yok ya bazen ihtiyacın oluyor ama hastaneye gitmiyor, özel doktora gidiyorum. İyi davranıyor, muayenem mesela yüz TL” (Katılımcı-19).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, sağlık sorunu yaşadığı ve hastaneye gittiğini ancak hastalığı hakkında detay belirtmemiştir.

“Sağlık sorunu yaşadım tabi ki, tabi ki hastaneye gittim tedavi oldum” (Katılımcı-17).

Kaydolduktan sonra sağlık hizmeti ile ilgili katılımcılardan Katılımcı-17, Katılımcı-3 ve Katılımcı-8 sağlık hizmetlerinden yararlanmadığı görülmektedir.

Sağlık hizmetleri ile ilgili bir kısım katılımcının sağlık hizmeti aldıkları ancak hastalıkları konusunda detay vermedikleri görülmektedir. Yapılan görüşmede sağlık hizmeti alınırken dil ve tercüman sorununun yaşandığı, ilaçların ücretli olması ve sigorta sorunuyla alakalı sağlık hizmeti alınamamasıyla ilgili bir sorunun belirtildiği görülmektedir.

Katılımcıların temel hizmet olarak kendilerinin ya da çocuklarının aldığı eğitim hizmetleri hakkındaki bulgular ancak araştırmacının konuyu sorması ile açılmıştır. Katılımcılar kendiliğinden eğitim başlığını açmamışlardır.

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, kendisinin diğer hizmetleri almadığını ancak kardeşlerinin okuduğunu belirtmiştir.

“Ben okumadım ema kardeşlerim iki tane var, altı, yedinci sınıf” (Katılımcı-16).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, çalışmak zorunda olduğu için eğitim hizmeti almadığını belirtmiştir.

“Gitmedim, mecbur çalışmak zorunda kaldım” (Katılımcı-20).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, ülkeye girişleriyle birlikte mülteci kampına alındıklarını ve orada lise eğitimi gördüklerini Türkçe öğrendiğini ve sonra üniversiteye gittiğini belirtmiştir.

“Üniversite eğitimini dediğim gibi kampta lise aldım Adıyaman’da ondan sonra dilimi, ağzımı yaptım, şöyle yabancı olarak rehber öğrencilere kazandım” (Katılımcı-10).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, eğitim konusunda kendisinin sınava girip üniversite okuduğunu belirtmiştir.

“Ben başvurdum, tercihlerimi başvurdum sonra YGS’ye girdim, YÖS sınavına girdim, ondan sonra üniversiteye girdim. Zonguldak’ta okuyorum” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede kendisinin eğitim yaşında olduğunu ancak okuyamadığını sade ilk dönemlerde kendisinin okuma yazma kursuna gittiğini ve daha sonra bıraktığını belirtmiştir.

“Ben varım, ama okuyamıyorum. Sadece şeye gittim, yazma okuma için kursa gittim, bir üç ay gittim ondan sonra bıraktım. Cennet mahallesindeydi kurs yerimiz, normal

bir okuldu oraya gittim, sadece üç ay, yazmak okumak istiyordum, onlarda tamam dediler, size yardımcı oluruz dediler, yardımcı oldular” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, eğitim çağında olarak kendisinin olduğunu ancak detaylı bir şey belirtmemiştir.

“Ben vardım, okudum” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, kendisinin eğitim çağında olduğunu, üniversiteye devam edemediğini, nedeni hakkında bir şey belirtmemiştir.

“Üniversiteyi bitirdiğim için bir şeye devam etmedim” (Katılımcı-1).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, eğitim çağında çocuklarının olduğunu, kendisinin okumadığını belirtmiştir.

“Tabi kızlarım ana okula gidiyor. Ben eğitime gitmedim yok” (Katılımcı-7).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, eğitim çağında kendisinin olduğunu ve üniversite okuduğunu belirtmiştir.

“Ben vardım, Üniversite okudum” (Katılımcı-11).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, eğitim çağında kendisinin ve kardeşlerinin olduğunu belirtmiştir.

“Vardı. Kardeşlerim, ben, yani dört kız kardeşim, bir de erkek” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, eğitim çağında iki tane kız kardeşinin olduğunu belirtmiştir.

“Var iki tane kız kardeşim var onlarda okuldalar. Eğitim alıyorlar” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, göç sürecinde ve sonrasında kendisinin eğitim çağında olduğunu ve gitmediğini ve detaylı bilgiye sahip olmadığını belirtmiştir.

“Yani ben gitmediğim için fark etmiyor ama bilmiyorum” (Katılımcı-8).

Katılımcı-9, Katılımcı-6, Katılımcı-13, Katılımcı-18 ve Katılımcı-17 ile yapılan görüşmelerde de çalışmak zorunda kaldıkları için eğitim hizmeti alamadıklarını belirtmiştir.

“Aslında biz burada devam etmek istedik ama yani çok zor aslında ama paramız kalmadı çalışmak lazımdı ondan yani” (Katılımcı-9).

“Ben okuyucaktım doktor olucaktım ama olmadı savaş başladı okullar hepsi bitti. İmkanlar işte çalışmak zorundasın aileme yardımcı olmak zorundayım valla imkanlarım olmadı” (Katılımcı-6).

“Ben, ablalarım var, ama direkt çalışmak zorunda kaldım” (Katılımcı-13).

“Türkçe bilmiyordum ilk başta, ondan sonra maddi durumum yoktu, tek kişi olduğum için, devam edemedim” (Katılımcı-17).

“Çocuklarım okuyor. Ben okuyamadım mecbur çalışmak gerekti ondan” (Katılımcı-18).

Yapılan saha çalışmasında eğitim hizmeti almak hakkında, Katılımcı-19’un cevapsız kaldığı, kimi katılımcının kendilerinin eğitim hizmeti almadığını ancak ailesinden kardeşlerin ve çocuklarının okuduğu, kimi katılımcıların ise eğitim imkanına eriştikleri hatta ilk ve orta öğretim dışında üniversite eğitimi aldıkları görülmektedir. Genel olarak katılımcıların sosyo-ekonomik koşullarının yetersiz olmasından dolayı eğitim hizmetine erişim konusunda sorunlar yaşadıkları görülmektedir.

Sağlık ve eğitim hizmetleri dışındaki barınma güvenlik gibi hizmetlerden araştırmacı sormadan hiç bahsetmedikleri tespit edilmiştir. Güvenlik ile ilgili güvenliğin bir temel hizmet olarak sunulması ve göç sürecinde güvenliklerinin nasıl sağlandığı hususundaki bulgulara aşağıda yer verilecektir.

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, güvenliklerinden emniyetin sorumlu olduğunu ve bu hizmeti almadığını belirtmiştir.

“Burada polis sağlamak bir sorunumuz eğer olursa ona gideriz ama şükür olmadı” (Katılımcı-16).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, mülteci olarak güvenliklerinden sorumlu ve bir sorun yaşadıklarında gidecekleri yerin göç idaresi ve emniyet olduğunu belirtmiştir.

“Göç idaresi, diğer vatandaşlar gibi polis karakollarına” (Katılımcı-10).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, güvenlik sorunu yaşamadığı, güvenliklerinden devlet ve polisini sorumlu olduğu ve sorun yaşadıklarında emniyete gideceklerini belirtmiştir.

“Devlet, polis sağlıyor. Zaten Türkiye’de güvenli bir ülke olduğu için. Polise gideriz” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede, gelirken güvenliklerini kendilerinin sağladığını, şu an Türkiye’nin sağladığını belirtmiştir.

“Kimse korumadı göç ettiğimizde kendimiz sağladık, herkes kendi kendini korudu. Ama Türkiye sağlıyor” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, güvenliklerini kendilerinin sağlayıp ülkeye geldiklerini, güvenliklerini hangi kurumun sağladığıyla ilgili herhangi bir sorunda emniyete gideceklerini belirtmiştir.

“Biz zaten resmi yollarla geldik buraya yani, hiç zorluk yaşamadık yani. Polise gideriz” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, göç sürecinde güvenliklerini kendilerinin sağladığını, güvenliklerinin kimin sağladığı ve bir sorun olduğunda hangi kurumun olduğunu belirtmemiştir.

“Ya bu konuda kendimiz güvenliği, kimse güven sağlamıyor. Güvenliğimizi kendimiz sağlıyoruz” (Katılımcı-1).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, göç sürecinde ve sonrasında güvenlikten sorumlu kurumun emniyet ve ordunun olduğunu, ancak bir sorun yaşamadığını ve bundan dolayı da bu hizmeti almadığını belirtmiştir.

“Burada polis, asker, şükür bir sorunumuz yok, olmadı” (Katılımcı-6).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, gelirken güvenliklerini kimsenin sağlamadığını, güvenlikle ilgili bir sorun yaşadıklarında emniyet ve karakol kurumuna başvuracaklarını belirtmiştir.

“Yok, yok hiçbir şey olmadı. Karakola, polise gideriz” (Katılımcı-7).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, güvenliklerinin gelirken ordunun ve devletin sağladığını belirtmiştir.

“Türk askerler, Devlet” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, güvenlik sorunu yaşamadıklarını, herhangi bir sorunda polise gideceklerini belirtmiştir.

“Sorun yaşamadık açıkçası ama sorun yaşarsak polise gideriz” (Katılımcı-12).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, güvenlikle ilgili bir sorun yaşamadığını ve güvenliklerinden sorumlu kurumu bilmediğini belirtmiştir.

“Yok, ben hiç gitmedim onu hiç bilmiyorum” (Katılımcı-8).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, gelirken kendi güvenliklerini sağladıklarını ve güvenlik sorunu yaşadıkları takdirde polise başvurabileceklerini belirtmiştir.

“Kendimiz sağladık. Sorun olursa polise gideriz” (Katılımcı-18).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, güvenlikle ilgili bir sorun yaşamadığını belirtmiştir.

“Emniyetlik sorunlar polislik sorunlar ile hiç karşılaşmamışım” (Katılımcı-11).

Katılımcı-9 ile yapılan görüşmede güvenliklerinin kimsenin sağlamadığını, herhangi bir sorun olduğunda hangi kuruma gidileceği konusunda görüş belirtmemiştir.

“Kimse sağlamadı aslında” (Katılımcı-9).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede, güvenlik sorunu yaşamadıklarını, yaşadıklarının da nereye başvuracaklarını belirtmemiştir.

“Yaşamadım” (Katılımcı-13).

Güvenlik hizmetleri hakkında, Katılımcılardan, Katılımcı-19, Katılımcı-17 ve Katılımcı-20 konu hakkında cevap vermemiştirler. Katılımcıların çoğu göç sürecinde güvenliklerinin kendilerinin sağladığını ve herhangi bir sorun yaşadıkları takdirde bulundukları bölgeye göre polise ya da askeriye başvuracaklarını belirtmiştirler. Katılımcıların göçmenlerin güvenliğinden hangi kurumun sorumlu olduğuyla ilgili bilgi eksiklikleri olduğu ve konu hakkında emniyetin, göç idaresinin, devletin sorumlu olduğunu dolayısıyla net bir bilgi veremedikleri görülmektedir.

6.3. Temel Hizmetlere Erişimde Toplumsal Cinsiyetin Rolü

Yapılan saha çalışmasında katılımcıların temel hizmetler olan sağlık, eğitim, güvenlik hizmetlerine erişimleri ile ilgili bulgulara erişilmiştir. Bu bölüme bu temel hizmetlere erişim noktasında kadın ve erkekler arasında farklılıkların olup olmadığının toplumsal cinsiyet perspektifiyle analizi hedeflenmiştir. Ancak bu analizde saha araştırması kapsamında gerçekleşen görüşmelerde hiçbir Suriyeli kadın ile görüşülemediği olunduğunun ve bu çalışmaya özgü bir sınırlılık olarak tüm katılımcıları erkek olan bu bulgular içinde toplumsal cinsiyet perspektifiyle yapılacak analizin salt erkek katılımcılardan toplanan verilerle yani onların bakış açıları çerçevesinde aktarılacağına bir kez daha belirtilmesinde fayda vardır.

Göçmenlerin sağlık hizmetine erişiminde toplumsal cinsiyetin rolü yapılan saha araştırmasında katılımcıların fikirlerine dair bulgular aşağıdaki gibidir.

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede kadın ve erkek göçmenler arasında farklılık olmadığını ancak kadınlara daha duygusal yaklaştıklarını ve öncelik tanıdıklarını belirtmiştir.

“Farklılık yok, hiç görmedim yani ama biraz kadınlar tarafından duygusal yaklaşıyorlar” (Katılımcı-10).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasında fark olmadığını belirtmiştir.

“Hayır, hayır, aynı” (Katılımcı-2).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede sağlık hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasındaki farklılıklarla ilgili bilemediğini ancak eşit olduklarını düşünmüş ama detay belirtmemiştir.

“Bilmiyorum ama aynıdır bence” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasındaki farklılıklar ile ilgili bazı yerlerde işlevlerine göre olduklarını ancak farklılık olmadığını belirtmiştir.

“Ya bazı yerler tabi ki tercih ediyorlar onlara işe göre göreve göre tabi. Ama ben bununla karşılaşmadım. Çok gittiğim erkektir” (Katılımcı-1).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasında fark olmadığını ve eşit olduğunu kısaca belirtmiştir.

“Hayır, eşit” (Katılımcı-6).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmetlerinde kadın ve erkek göçmenler arasında bir farkın olmadığını kısaca belirtmiştir.

“Yok, hiç farkı yok” (Katılımcı-7).

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmetinde farklılık olmadığını belirtmiştir.

“Yok, fark yok, kadın da, erkek de aynı” (Katılımcı-16).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken bir fark olmadığını kısaca belirtmiştir.

“Hayır, yok” (Katılımcı-11).

Katılımcı-5, Katılımcı-19, Katılımcı-9 ve Katılımcı-12 ile yapılan görüşmelerde de kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken fark olmadığını kısa bir kelimeyle belirtmişlerdir.

“Yok” (Katılımcı-5), “Yoktur” (Katılımcı-12), “Yok” (Katılımcı-19), “Yok, fark yok” (Katılımcı-9).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken yapılan sağlık hizmeti hakkında görüş belirtmek yerine ataerkil yapıda sağlık hizmetinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili bir söylem belirtmiştir.

“Yani evet bir fark, kadın kadınla gidecek erkek erkekle gidecek” (Katılımcı-8).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken bir fark olmadığını kısaca belirtmiştir.

“Bence bir farklılık yok” (Katılımcı-17).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken bir fark olup olmadığını belirtmiştir.

“Yok, aynı davranıyorlar ama erkekler daha iyi kız hemşirelerden” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmeti alırken bir fark olmadığını belirtmiştir.

“Fark yoktu, eşitti” (Katılımcı-20).

Katılımcı-3 ve Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasındaki farklılıkların olup olmadıkları hakkında bilgileri olmadığını belirtmişler.

“Onu daha önce görmedim, bilmiyorum” (Katılımcı-3)., “Bilgin yok” (Katılımcı-13).

Yapılan görüşmelerde katılımcılardan Katılımcı-14 sağlık hizmetlerinde kadın ve erkek arasında farkın olup olmadığıyla ilgili konu hakkında cevapsız kalmıştır. Katılımcı-3 ve Katılımcı-13 ise konu hakkında bilgilerinin olmadığını belirtirken, Katılımcı-8 ve Katılımcı-10 ataerkil bir yapıdan kadın ve erkek cinsiyeti ile ilgili bir düşünce belirttikleri görülmektedir. Geri kalan katılımcılardan edilen verilerde, katılımcıların genel olarak kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmetlerine erişimde farklılık olmadığını belirttikleri görülmektedir.

Göçmenlerin eğitim hizmetine erişiminde toplumsal cinsiyetin rolü incelendiğinde katılımcıların eğitim hizmetlerine erişimde toplumsal cinsiyet farklılığı ile ilgili herhangi bir ayrım tanımlamadıkları tespit edilmiştir.

Katılımcı-10, Katılımcı-7, Katılımcı-2, Katılımcı-3, Katılımcı-4, Katılımcı-1, Katılımcı-11, Katılımcı-5, Katılımcı-12 ve Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede kadın ve erkek göçmenler arasında farklılığın olmadığını ve eşit olduklarını kısaca belirtmişler.

“Yok” (Katılımcı-10)., “Fark yok” (Katılımcı-7)., “Aynı” (Katılımcı-2)., “Bir farklılık yok” (Katılımcı-3)., “Yok, bence” (Katılımcı-4)., “Eşittir” (Katılımcı-1)., “Türkiye’de, yok, yoktu” (Katılımcı-11)., “Yok” (Katılımcı-5)., “Bence yok” (Katılımcı-12)., “Çok fark yok” (Katılımcı-18).

Katılımcı-8, Katılımcı-19, Katılımcı-9, Katılımcı-17, Katılımcı-20, Katılımcı-16, Katılımcı-14 ve Katılımcı-6 konu hakkında cevap vermemiştir.

Yukarıda katılımcılardan elde edilen verilerde, katılımcıların kadın ve erkek göçmenler arasında eğitim hizmetine erişim konusunda bir farklılık olmadığını ve katılımcıların kısa cevaplar vermesiyle görülmektedir. Ayrıca bir kısım katılımcının de konu hakkında cevapsız kaldığı görülebilmektedir. Katılımcıların zorunlu olarak aktif çalışma hayatında olması dolayısıyla eğitim süreçlerine dâhil olamamaları, konu hakkında bilgi eksikliklerinin olduğu görülebilmektedir. Bundan dolayı katılımcıların

bir kısmı hem cevapsız kalınmış, bir kısımda ayrıntı vermeden kısa cevaplar vermişlerdir.

Göçmenlerin güvenlik hizmetine erişiminde toplumsal cinsiyetin rolü ile ilgili yapılan analizde katılımcıların tarafından farklılık içeren bir tespite rastlanmamıştır. Katılımcı-2, Katılımcı-3, Katılımcı-1, Katılımcı-7, Katılımcı-11 ve Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, güvenlikle ilgili kadın ve erkek göçmenler arasında fark olmadığını kısaca belirtmişlerdir.

“Yok, bence” (Katılımcı-2)., “Yok” (Katılımcı-3)., “Yoktur” (Katılımcı-1)., “Farklılık yoktur” (Katılımcı-7)., “Yok, bir farklılık yok” (Katılımcı-11)., “Fark yok” (Katılımcı-5).

Katılımcı-6, Katılımcı-18, Katılımcı-10, Katılımcı-4, Katılımcı-12, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-19, Katılımcı-17, Katılımcı-20, Katılımcı-16 ve Katılımcı-14 ile yapılan görüşmelerde güvenlik hizmeti hakkında cevap vermemişlerdir.

Yapılan saha çalışmasında katılımcıların güvenlik hizmetinde kadın ve erkek göçmenler arasında bir farkın olup olmadığıyla ilgili katılımcıların yeterli bilgilerinin olmadığı ve genel olarak katılımcıların bu konuda düşüncelerini belirtmedikleri görülmektedir. Katılımcılardan görüşlerini belirtenlerin kısa cevaplarla detaylı bir açıklama yapmadıkları, dolayısıyla güvenlik hizmetlerine erişim konusunda sahip oldukları haklar konusunda eksik bilgilere sahip oldukları görülmektedir.

6.4. Göçmenlerin Temel Hizmetlerde Erişimde Ayrımcılık Yaşayıp Yaşamadıkları Hakkında

Yapılan görüşmelerde katılımcıların temel hizmetlere erişimde toplumsal cinsiyet dışında herhangi bir gerekçeyle ayrımcılığa maruz kalıp kalmadıkları ile ilgili bulgular bu bölümde incelenecektir.

6.4.1. Sağlık Hizmetine Erişimde Ayrımcılık

Yapılan saha araştırmasında katılımcıların sağlık hizmetlerine erişimde ayrımcılık yaşayıp yaşamadıkları hakkındaki görüşlerinden elde edilen bulgular toplumsal cinsiyet bulguları ile benzerlik taşımaktadır.

Katılımcı-16, Katılımcı-20 Katılımcı-3, Katılımcı-18, Katılımcı-4, Katılımcı-2 Katılımcı-6, Katılımcı-7, Katılımcı-11, Katılımcı-5, Katılımcı-8, Katılımcı-9,

Katılımcı-13, Katılımcı-1, Katılımcı-17 ve Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede sağlık hizmetleri alırken kısaca bir ayrımcılık yaşamadıklarını belirtmişlerdir.

“Ben bir sorun yaşamadım” (Katılımcı-16)., “Bilmiyorum, olmadım” (Katılımcı-3)., “Yok, yaşamadım” (Katılımcı-18)., “Bilmiyorum, olmadım” (Katılımcı-4)., “Yok ben gittiğimde yaşamadım bu konuda” (Katılımcı-2)., “Hayır” (Katılımcı-6)., “Yaşamadık öyle bir şey” (Katılımcı-7)., “Hayır” (Katılımcı-11)., “Yok” (Katılımcı-5)., “Yok” (Katılımcı-8)., “Sıkıntı yaşamadım ben” (Katılımcı-9)., “Yok, almadım” (Katılımcı-13)., “Öyle bir sorun olmadı, yaşamadım” (Katılımcı-19)., “Yok, yaşamadım” (Katılımcı-20).

Diğer katılımcılardan farklı olarak Katılımcı-17 ve Katılımcı-1 bu konu başlığında daha uzun ve kendi hikayesiyle temellendirdiği bir açıklama yapmıştır.

“Evet, mesela hastaneye gitmişim, zehirlenmişim, haberim yoktu, tek başıyaydım, tek gittim yani ben karnım ağrıyordu, kusuyordum falan, ondan sonra beni sıraya dizdiler bu haldeyken yeşil alana soktular, benden önce birkaç kişi daha vardı, ben tabi ki beklemeden, bağırdım, biraz şey yaptım öyle girebildim, herkes izin verdi, öyle girebildim. Yok, karşılaşmadım” (Katılımcı-17).

“Sorun yaşamadım aslında. Çünkü ücretli paramı ödüyordum. Tabi ki sırada bekletiyorlardı ama normal hastaneye geldiğim zaman tabi ki başta randevun varsa randevumu alıyorum gidiyorum. Sırada alıyorum. Türk halkı gibi bekliyorum. Sorun yok bu konuda” (Katılımcı-1).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede ise sağlık hizmeti alırken ayrımcılık yaşamadığını anca dil farklılığından kaynaklanan sorunların yaşanmasının muhtemel olduğunu belirtmiştir.

“Ben karşılamadım ama dediğim gibi karşılaşırsam yani Türkçeyi bilmemekten dolayı bence” (Katılımcı-10).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, sağlık hizmeti alırken bir sorunla ve ayrımcılığa maruz kalma konusunda tekrardan sosyal medyanın yarattığı yanlış algılar yüzünden sorunların olduğunu belirtmiştir.

“Anlattım şeyler yani, sosyal medya falan” (Katılımcı-12).

Yapılan saha çalışmasında katılımcılardan Katılımcı-15 ve Katılımcı-14, sağlık hizmetlerinde ayrımcılık ile ilgili bir görüş belirtmemişlerdir. Geri kalan katılımcıların

çoğu konu hakkında kısa cevaplar ile sağlık hizmetlerinde bir ayrımcılık yaşamadıklarını ve sağlık hizmetlerinden yararlandıkları görülmektedir. Bu konuda sorun yaşayan ve yaşanan sorunun neden ortaya çıktığını belirten katılımcılarda vardır. Bunlar, dil ve sosyal medya konusunda düşüncelerini belirtmişlerdir. Dolayısıyla yaşanan herhangi bir sorunun ortaya çıkmasında Türkçe bilinmemesinden ve sosyal medyadaki yanlış algıların böyle bir sorunun doğmasına neden olduğu görülmektedir.

6.4.2. Eğitim Hizmetine Erişimde Ayrımcılık

Yapılan saha araştırmasında katılımcıların eğitim hizmetlerine erişimde ayrımcılık yaşayıp yaşamadıkları hakkındaki görüşleri incelenmiştir.

Katılımcı-2, Katılımcı-3, Katılımcı-7, Katılımcı-11, Katılımcı-5 ve Katılımcı-16 ile yapılan görüşmelerde eğitim konusunda bir sorun yaşamadıklarını ve ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir.

“Hayır, ben yaşamadım. Özellikle hocalarımla aram çok iyiydi. Öğrencilerle aram çok iyiydi” (Katılımcı-2)., “Ben yaşamadım, bilmiyorum” (Katılımcı-3)., “Vallahi yok öyle bir şey yaptığını görmedim. Kızım okula gidiyor iyidir yani. Öğrenmiş oda Türkçe biliyor yani. İyidir yani” (Katılımcı-7)., “Hayır, hayır” (Katılımcı-11)., “Yok” (Katılımcı-5)., “Yok, kız kardeşim, bir sorun yaşamadı hiç” (Katılımcı-16).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, eğitim hizmeti alırken devlet destekli okudukları için öğrenciler tarafından hoş karşılanmadığını belirtmiştir.

“Ben eğitim alırken hocalarla değil oradaki öğrencilerle biraz sıkıntı ya kaldım. Çünkü ordayken onlar devletten her şeyi bedava aldığımızı sandılar yani ev kirasıdır yol parasıdır bunun için biraz soğuk davrandılar” (Katılımcı-10).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, eğitim hizmeti alırken sorunlar yaşadığı, okuldayken öğrenci arkadaşlarının ona karşı önyargılı olmasından dolayı olduğunu, bunun da sosyal medyadaki Suriyeliler üzerinde yapmış olduğu algı sonucu olduğunu, öğrencilerin onu tanıyınca birçok şeyin yanlış olduğunu fark edip onunla arkadaş olduklarını belirtmiştir.

“Şimdi şöyle bir şey oluyor. Reklam, reklamlardan dolayı aslında anlaşılamazlık oluyorlar. Niye çünkü gözünle görüyorsun işte bazen her tür haberler doğru çıkmıyor, bazen yanlış haberler çıkıyor, doğru haberlerde var, yanlış haberler de var. Yanlış haberler de çıkıyor ve insan bu haberleri duyunca yabancı hakkında çıkan haberler

sanıyorlar ki Türk halkı anıyorlar ki işte bu mesela Suriyeliler hakkında bir şey çıktı, Türk halk belki doğru belki de yanlış olabilir ben bilmiyorum ama bütün halk ne sanıyor, bütün Suriyeliler işte bunun gibi yani. Ama anlaşma olduktan sonra ben üniversite hayatımda çok yaşadım. İlk arkadaşlarımla tanıştığım sevmiyorlardı beni sonra tanıştıktan sonra beni sevdiler, niye çünkü benimle tanışmadan önce benim hakkımda kötü bir fikre kapılmışlar zaten, bu fikri tam emin değildiler çünkü niye, çünkü daha bizden biri hiç tanımadılar ama tanıdıktan sonra fikirleri değişti ve parmakların hepsi bir değil diyorsunuz ya işte iyisi de var kötüsü de. İşte tanıştıktan sonra belli olur” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, eğitim hizmeti almadığı için bir sorun ve ayrımcılıkla karşılaşmamıştır ancak arkadaşlarının çocuklarının böyle bir sorun yaşadığını, çocukların akran şiddetine maruz kaldığı, ayrımcılık yaşadıklarını, öğretmenlerinin bu konuda fark etmesine rağmen sessiz kalması, ailenin çocukları başka okula götürmesine neden olduğunu belirtmiştir.

“Arkadaşlarım çok. Şöyle diyim bir arkadaşlarımız var onlardan çocukların sorunu var yani, benim tanıdığım bir aile vardır çocukları tabi okula götürmüşler sırf çocukları birbirini dövüyorlar. Tabi ki bu konu nasıl söyleseydim, çocuğun psikolojisi bozulmuş diyor. Hem çevre öğrencilerden ayrımcılık görmüş ve şiddet görmüş yani diyorlar bunu. Hem kendi öğretmeni fark ediyor çocuğu desteklemiyor en son çocuklar gibi farklı davranıyor ailesi fark ediyor bu şeyi. Gittiler şikâyet ettiler ondan sonra en son karar aldılar özel okula aldılar onu” (Katılımcı-1)

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, eğitim hizmeti alırken kardeşlerinin okul sürecinde ayrımcılık yaşadığını, ancak öğrencilerin yine sosyal medyanın yanlış algıları yüzünden bunu yaptığını belirtmiştir.

“Okulda daha çok, dışarda böyle bir sıkıntı yaşamadık açıkçası yani şahsen. Ama okulda çok şey yapıyordu mesela arkadaşlar ayrımcılık yapıyordu işte Suriyeli falan diye hatta kaç kere kavga yaptım bu durumdan dolayı mesela ama çok şükür öğretmenler yardımcı oluyordu. Nedeni dediğim gibi sosyal medya falan” (Katılımcı-12).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, eğitim hizmeti kendisinin almadığını ancak çocukları okurken Suriyeli oldukları için sorun yaşadıklarını ve ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmiştir.

“Ben dediğim gibi bilmiyorum okumadım yaşamadım ama benim çocuklar dedim Suriyeli olduğu için sorun yaşadı” (Katılımcı-18).

Katılımcı-6, Katılımcı-14, Katılımcı-8, Katılımcı-20, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-17 ve Katılımcı-19 konu hakkında eğitim almadıkları için görüş belirtmemişler. Geri kalan katılımcılar arasında okuyanların olduğu ve ayrıca kendileri okumadığı halde kardeşleri, çocukları ve arkadaşlarının çocuklarının okuduğu katılımcıların oldukları görülmektedir. Eğitim sürecinde yaşanan sorunlar arasında okul sürecinde göçmenlere ve okuyan katılımcılara karşı olumsuz davranışların sergilendiği görülmektedir. Bunun nedenleri arasında sosyal medya vurgusunun olduğu ve toplumda bilinen yanlış algıların, “Suriyelilerin tespit edilmiştir.

6.4.3. Güvenlik Hizmetine Erişimde Ayrımcılık

Yapılan saha araştırmasında katılımcıların güvenlik hizmetlerine erişimde ayrımcılık yaşayıp yaşamadıkları, göç süreci ve sonrasında güvenlik tehdidi ile karşı karşıya kaldıklarında yaşadıkları muamele ile ilgili bulgular incelenecektir.

Katılımcı-10, Katılımcı-11, Katılımcı-3 ve Katılımcı-18 ile yapılan görüşmelerde, güvenlik hizmeti ile ilgili bir sorun olduğunda emniyete gideceklerini, daha önce güvenlik sorunu yaşamadıklarını ve ayrımcılık yaşamadıklarını belirtmişler.

“Ben şey görmedim yani şahsi olarak görmedim” (Katılımcı-10)., “Bana hiç böyle sorun olmadı yani hiç böyle bir sorun ile karşılaşmadım” (Katılımcı-11)., “Yaşamadım, şöyle bir şey direk polise başvururuz yani sıkıntı yaşarsak” (Katılımcı-3)., “Hiç polise gitmedik şükür, sorunumuz olmadı” (Katılımcı-18).

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, çocuğunu doğumunda doğan çocuk için mülteci kimliği çıkarmak istediğinde emniyette ayrımcılık yaşadığını belirtmiştir.

“Emniyette bana bir sorun oldu, bana çocuk geldikten sonra gittim mülteci kimliği çıkarmak istiyorum, dedi ki: ‘kim sana dedi çocuk yap’ bu sorun halen benim kalpte çizik var. Ama hastane yaşamadım. Böyle yapmaları çok üzdü beni ema bilmiyorum neden” (Katılımcı-16).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, güvenlik hizmetiyle ilgili bir sorun yaşamadığını ancak arkadaşlarını yaşadığını belirtmiş ancak ayrıntı vermemiştir.

“Yani, bu insanoğlu olduğu için her şeyi yapar. Ama ben yaşamadım bu konuda hiç yaşanmadı. Ama bazı arkadaşlar var, yaşandı bu konuda” (Katılımcı-2).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, güvenlik hizmeti alırken telefon ve cüzdanını kaybettiğini ve emniyette bu konuda yardımcı olmadıklarını belirtmiştir.

“Bende bunu anlamıyorum. Şu an hakkında almıyorum. Ben kendim mesela telefonumu ve cüzdanımı kaybetmişim. Karakola gittim polis merkezi en yakını tabi gittim. Polis merkeze gittim şikâyet edecem, belki birisi bulsa, onlar bişey açmadı. Dedi: “tamam git onları unut” böyle bişey, ama sen polissin bişey yap, ondan sonra birisi bulsa, bulmasa yani şöyle ben böyle bir tecrübe oldum” (Katılımcı-1).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, herhangi bir sorun yaşadıklarında karakola başvuracaklarını, ancak sorun yaşadıklarını ancak arkadaşları daha önceden başvurup bir sonuç göremeyince kendisi de başvurmak istememiştir.

“Karakola, Çok yaşadım sorun daha önce arkadaşım bir sorun yaşadı başvurdu bir şey çıkmadı o yüzden bende başvurmam” (Katılımcı-5).

Katılımcılardan Katılımcı-12, Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-19, Katılımcı-17, Katılımcı-20, Katılımcı-14, Katılımcı-6, Katılımcı-7 ve Katılımcı-4, konuyla ilgili görüş belirtmemişlerdir. Geri kalan Katılımcılardan, kimi Katılımcıların güvenlikle ilgili bir sorun yaşamadığı ve bu anlamda bir ayrımcılığa maruz kalmadıkları, kimi katılımcıların de arkadaşlarının yaşadığı güvenlik sorunuyla ilgili problemlerin çözümsüz kalmasından dolayı güvenlik hizmeti almak istemedikleri görülmektedir. Yapılan görüşmeler arasında çocuğunun doğumu ve sonrası için mülteci kimliği talebinde bulunurken güvenlik hizmetiyle ilgili sözel şiddetin ve ayrımcılığın yapıldığı görülmektedir.

6.5. Dil Farklılığı Nedeniyle Karşılaşılan Ayrımcılık

Bu bölümde görüşülen yirmi katılımcının dil konusunda yaşadıkları zorluklar ve dil sosyal hayatlarını nasıl etkilediği, dil öğrenme ve gündelik yaşamlarında kullanma biçimleri ile ilgili bulgular incelenecektir.

Katılımcı-16, tüm hizmetlere erişimde dil bilmemenin engel olmadığı, tercümanların olduğunu, Türkiye’de ulaştıktan altı ay sonra dili öğrendiğini, Türkçe bilen Suriyeli bir göçmen arkadaşının iletişim konusunda ona tercümanlık yaptığını,

Türkçe öğrendikten sonra etkileşim ve hizmetlere erişim konusunda daha iyi olduğunu ve dil konusunda ayrımcılık yaşamadığını belirtmiştir.

“Hayır, çünkü başta tercüman vardı hastane de. Ben altı ay sonra öğrendim, ben Türkiye’de geçtim altı ay sonra Türkçe konuştum. Dedim mecbur öğrenmem gerek, böyle milletle konuşmak için, böyle sağlık için, bir de benim arkadaş Türkçe var Suriyeli arkadaş benim yanımda gelen tercümanlık yaptı, ondan sonra ben kendim öğrendim. Benim için daha iyi oldu öğrenmek” (Katılımcı-16).

Yapılan saha görüşmelerinde Katılımcı-7, Türkçeyi üç yıl içerisinde öğrendiği, Katılımcı-4, geldiklerinde babasının Türkçe bildiğini ve bir program yaparak kendilerinin Türkçe öğrenmeye başladığını, Katılımcı-8, Türkçeyi ilk başta bilmediğini, altı aylık bir süreçle öğrendiğini, Türkçe bilmemesinden dolayı zorlanmadığını, tercümanların olduğunu, ayrımcılığa maruz kalmadığını, geldiğinde akrabasının olduğunu ve onun yanına yerleştiğini belirtmiştir. Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, Türkçe bilmediği için ilk dönemlerinde zorlandığını, iki senede çalıştığı insanların yanında öğrendiğini belirtmiştir. Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, ilk başta dil bilmemesinin engel olduğunu, iletişim sorunu yarattığını, sonradan kurs süreci, iş ve arkadaşları üzerinden öğrendiğini belirtmiştir. Hepsi de Türkçe öğrendikten sonra rahat gezebildiklerini, Türkçe bilmenin hayatlarını kolaylaştırdığını ve Türkçe bilmedikleri için ayrımcılığa maruz kalmadıklarını belirtmişlerdir.

“Yani tabi ki ilk başta Türkçe bilmediğim için iş bulamıyordum, engel oluyordu tabi ki. Yani ilk geldiğimden beri hep Türklerle çalıştım, onlarla çalıştığım için hızlı öğrendim, bir iki sene tamamen öğrendim Tabi öğrendikten sonra kolaylık oldu. Yok, karşılaşmadım” (Katılımcı-17).

“Hatırlıyorum ilk geldiğimiz gün, hatta akşam geldik eve, yattık kalktık hatta sabah kalktık babam bize Türkçe ders hazırlamıştı zaten, internetten biraz şey yaptık, okuduk Türkçeyi. Türkçe öğrenince her yere rahat gidebiliyorsun. Ben kalmadım” (Katılımcı-4).

“Dil bilmiyorduk mesela şu an dili çok iyi az biliyoruz yani. Ya işte vallahi şu ana kadar tam ful bilmiyorum ama öğrendik yani bir üç sene içinde. Mesela bir yere gidersin rahat gidersin rahat alışveriş yaparsın bu şey rahattır yani. Ben görmedim” (Katılımcı-7).

“Türkiye’ye geldiğimde hiç bilmiyordum yani sıfırdı, Kürtçe biliyordum. İlk geldiğim zaman oto yıkamada çalıştım, ama patron hiç ne Kürtçe biliyor ne Arapça biliyordu. Bende o zaman mecburdu yani çünkü burada yaşadım. Bunu yani Türkçeyi altı ay sürdü öğrendi, 2012 falan öğrendim. Bazen hastaneler tercüman vardır, yok hiç zorlanmıyorum hastaneye gidiyorum normal bir şey yani şikâyetimi anlatıyorum onlara doktorları biz bir sıkıntı geçmiyor. Evet, kolay oldu, daha iyi oldu. Yok bırakmadım. Zaten orda akrabamın vardı” (Katılımcı-8).

“Tabi tabi biraz engel oldu. Daha önce Türkçe bilmiyordum. İlk zamanlarda Türkçe bilmemek engel oldu. Derdini tam şey yapamıyorsun yani, bir şey söylemek istiyorsun ama nasıl söyleyeceğini, nasıl anlatacağını bilmiyordum. Dolayısıyla biraz engel oldu. Öğrendim, çünkü Türkçe öğrenmek kolay bir dil, kursa gitmedim. İlk zamanlarda sokakta öğrendim, çalışarak öğrendim Türk arkadaşlardan, şimdi çok kolay benim için bir yere gitmek. Hayır, yaşamadım” (Katılımcı-2).

Yapılan saha görüşmelerinde, Katılımcı-11, Türkçe bilmediği için zorlandığını, öğrenmeye devam ettiğini belirtmiştir. Katılımcı-18, Türkçeyi 2012’den beri hala öğrenmeye çalıştığını, Katılımcı-20, Türkçe bilmediği için bir sorun yaşamadığını, tercüman hizmetleri verdiği için sorun yaşamadığını belirtmiştir. Katılımcı-12 ise ailesinin Türkçe bildiğini, Türkmen olduklarını, bundan dolayı da dile hâkim olduklarını belirtmiştir. Hepsi de Türkçenin hayatlarını kolaylaştırdığını ve hizmetlere erişimde kolaylık sağladığını belirtmiştir. Ayrıca Türkçe bilmemekten dolayı ayrımcılık yaşamadıklarını, Suriyeli olmakla ilgili bu sorunu yaşadıklarını belirtmişler.

“Evet, sıkıntı yaşadık. Türkçe yani dil yok diye. Halada öğreniyorum ben bir sene içinde üniversiteye gidecek kadar öğrendim. Tabi ki kolaylaştırdı. Türkçe bilmediğim için yok, ayrımcılığa maruz kalmamışım ama Suriyeli diye bazen bir iki kere oldu” (Katılımcı-11).

“Evet, oldu biraz. Ben 2012 geldim şimdiye kadar yavaş yavaş öğreniyorum. Öğrenince tabi ki hayat kolay oluyor. Yok, karşılaşmadım ben. Çocuklar ama Suriyeli olduğu için, yabancı olduğu için ayrımcı oldular” (Katılımcı-18).

“Ya annem babam zaten Türkçe biliyordu. Zaten Suriye’den biz Türkmen olduğumuz için biz Türkçe bilmeye hâkimdik. Buraya geldiğimizde biz sıkıntı çekmedik açıkçası herkesle bir iletişim halinde olmaya başladık açıkçası. Evet sağladı. Kaldım, nedeni bence haberlerde ya da ne bileyim sosyal medyadaki durumlardan dolayı yani

etkileniyordu işte yani ben mesela şahsen diyim ben Türklere hiçbir şekilde bir zararım olmadı, işte okula giderken ya da işte hayatı yaşarken yani bir Türkmen gibi yaşamaya devam ettim çok hızlı bir şekilde uyum sağlamaya başladım, o yüzden yani tam topluma ulaştım ben yani topluma alıştım ama yine de sen nerelisin dediğinde Suriyeli diyince böyle bir gözle bakıyorlar işte sen Suriyelisin niye buradasın sorular soruyorlar, sormaya başlıyorlardı. İşte ondan sonra bir ayrımcı gözle bakıyorlardı bana” (Katılımcı-12).

“Bir sorun olmadı, çünkü hemen Türkçe konuşmaya başladığım için engel olmadı. Bir de sağ olsun Türkiye Devleti hastanelerinde bir tercüman koyuyorlar yabancılar için, yabancılar yardım için sorun olmadı. Tabi ki Türkçe bildiğim için daha kolay oldu bekim için, herkesle konuşabiliyorum. Türkçe bilmek değil ama Suriyeli olduğumuz için, yolda, sokaklarda, koşumlardan yaşadım” (Katılımcı-20).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, hem ailesinin hastanesi sürecinde dil bilmemesi ve doktorların Türkçe bilmemelerinden dolayı haklı olarak tepki verdiğini belirtmiş, ayrıca dil konusunda Türkçesinin yeterli olmamasından dolayı okul sürecinde zorluklar yaşadığını ve dilinin yetersiz olmasından dolayı çalıştığı yerde emeğinin karşılığını alamadığını, dil konusunda Avrupa standartlarında göçmenlere yaklaşılması gerektiğini belirtmiştir.

“Doktorlar da haklı yani on senedir Türkiye’desin ama Türkçe bilmiyor adamda haklı tepki veriyor. Üniversiteye girdiğim ilk yıllarda biraz zorlandım. Zorlukları şu şekilde Türkçem yeterli düzeyde değildi bazı yerlerde üniversite arkadaşlarımla bakışı farklıydı. Şimdi ayrımcılığa bunları tanımadım ama bir yerde çalıştım paramı vermediler sonra Türkçe bilmediğim için bir şey yapamadım. Bence sebebi Türkçe bilmemektir. İlk başta geldiğimden beri Avrupa’daki gibi zorlu olarak dil bilmesi gerekir” (Katılımcı-10).

Yapılan saha görüşmelerinde Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede sınıra yakın yaşadığını ve Türkmenlerden de dolayı biraz bildiğini, daha sonra altı ay içerisinde öğrendiğini, Katılımcı-6’da Türkçeyi kısa zamanda öğrendiğini, yaşadıkları bölgede Türkmen dilini de bildiğini belirtmiştir. İkisi de dilin kendileri için bir engel olmadığını, bunun için ayrımcılık yaşamadıklarını ve hayatlarını kolaylaştırdıklarını belirtmişlerdir.

“Yok, bir engel oluşturmadi. Öyle bir şey yaşamadım çok şükür. Çünkü yakındı bizim dilimiz, biz Kürt olduğumuz için, sınırlar bize yakın olduğu için, Türkmenler de olduğu için Suriye de biliyordum az çok. Şimdi çok sürmedi bir altı ay öğrendim yani. 2015’te gittim. Tabi ki kolaylaştırdı” (Katılımcı-3).

“Valla ben şahsen hiç kalmadım. Yani ben kısa zamanda dili öğrendim zaten bizim bölgede Türkmen dili biliyorum yani benim için bir sıkıntı yaşamadım. Geldiğimden iki üç ay sonra tam öğrendim. Yani ben şahsen kendim öğrendim ama çok insanlar onlar dersine gidiyorlardı. Tabi daha rahat diyor bir ülkenin dilini bilmesen körsün” (Katılımcı-6).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, Türkçe bilmediği için zorluklar yaşadığını, iki seneye yakın etkileşim konusunda zorlandığını, Türkçe bilmediği için çalıştığı yerden emeğinin karşılığını alamadığını, anadilinin Kürtçe olduğu ve Arapça’ da bildiğini, Türkçede benzer kelimelerin olduğunu ve böylece iki üç sene de öğrendiğini, anne babasının Türkçe bilmediğini ve Urfa’da Türkçe dışında bu dillerin olması Türkçe bilmemeleri konusunda onlar için zorluk yaratmadığı ve kardeşlerinin okula gittiğini ve Türkçelerinin ondan daha iyi olduğunu, Türkçe öğrendikten sonra hayatının kolaylaştığını, Türkçe bilmediği için ayrımcılık yaşadığını ancak nedeni konusunda bilemediğini belirtmiştir.

“Türkçe tabi ki ben okula gitmediğim için Türkiye’de ilk aylar ya da bir iki sene sıkıntı çektik. Çalıştığımız yerden paramızı almadık, dil olmayınca. E tabi ki Türkiye’ye geldik baktık başka yol yok yani bunun öğrenmek zorundaydık çünkü önemli Türkiye’deyiz. Şimdi Arapça bildiğim için anadilim Kürtçe birçok benzer kelime var, yani bir, iki, üç sene sonra yavaş yavaş Türkçe konuşmaya başladık. Yani annem babam hariç yani çünkü Urfa’da Türkçe vardı ama bazen birçok yere gerek yok Kürtçe konuştukları için annem Türkçe bilmiyor, babam belki çat pat çok az kelimeler biliyor. Kardeşlerim tabi onlar hepsi okula gitti onlar benden daha iyi Türkçe anlıyor. Tabi ki, evet. Yani oldu evet. İstanbul’da oldu. Nedeni bilmiyorum onlara sormak lazım” (Katılımcı-5).

Katılımcı-9 ile yapılan görüşmede, Türkçesinin daha iyi olmadığını, anladığını, ama konuşmada yetersizlikleri olduğunu, Türkçe bilmediği için ve Arapça konuştuğu için ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir.

“Aslında olmadı çünkü biraz anlıyoruz, konuşuyoruz biraz ondan olmadı, Tabi ki. Evet, Arap olduğum için böyle davranıyorlar” (Katılımcı-9).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, dilin hayatını kolaylaştırdığını, Suriye’deyken sınıra yakın olmaları, film izlemeleri, şarkı dinlemeleri ve Türkmenlerle etkileşime girmelerinden dolayı biraz aşina olduğunu, geldikten sonra sokakta, arkadaşlarından, kendi başına öğrendiğini, dil konusunda başta olduğunu, sözel şiddete maruz kaldığını ancak muhatap olmadığını ve başkalarının bunu yaşadığını belirtmiştir.

“Evet. Türkçe kendi kendime öğrendim. Normalde ben Suriye’de iken sınır yakın olduğu için küçükken filimle izlerdim, şarkılar dinlerdim öğrendim biraz tabi temel şeyler ve Türkmenler biraz konuşuyorduk. Türkiye’ye geldikten sonra imkânlar sokakta çevremde arkadaşlarımla kendim şey Türkçem gelişti. Ayrımcılıkta pek bu konuda çok olmadım ama başta oldu. Mesela adam hiç benim ağzımı açmadan bilmiyorum bir laf attı küfretti tabi ki ben akıllıydım nasıl yetiştim şu cahil insanlarla muhatap bile olmayın yani oluyor oldu. Başkalarına çok oldu” (Katılımcı-1).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, Türkçe bilmediği için başta zorlandığını, bir yıllık süreçle öğrenebildiği ve hayatını kolaylaştırdığını, Türkçe bilmediği için otobüste ayrımcılığa maruz kaldığını ve artık uzun bir süre burada yaşamasına rağmen çekindiği için telefonunu açıp ana diliyle konuşamadığını belirtmiştir.

“Başta biraz oldu, valla tam hatırlamıyorum belki bir sene anlama başladım, konuşmak için baya oldu. Belki biraz kolay oldu, ama yine de fark ediyorlar yabancıyım. Otobüste tam hatırlamıyorum ama olmuştu. Mesela ben sekiz sene yaşadım, bir telefon çaldı ben açmıyorum, kimse rahatsız olmasın diye” (Katılımcı-19).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede, Türkçe dilini ilk başlarda etkileşim konusunda sorunlar yaşadığını, öğrendikten sonra hizmetlere erişim konusunda kolaylık olduğunu ve hayatını kolaylaştırdığını, dil bilmedikleri için sözel şiddete maruz kaldıklarını ve bununda siyasi atmosferle bağı olduğunu belirtmiştir.

“Valla ben Türkçeyi nasıl öğrendim, yani konuşa konuşa öğrendim. Tabi daha önce bilmemek çok sıkıntı, yani insanlar nasıl anlaşılabileceğin ya da nasıl konuşacağın, tabi ki zor. Öğrendikten sonra tabi ki kolaylık oldu, mesela en azından insanlarla anlaşabiliyorsun yani senin derdini anlatabiliyorsun, tabi ki çok iyi. Tabi ki ilk

geldiğimizde evet çok şey yaşadık. Mesela bizim bazı arkadaşlar bizimle dalga geçiyorlar, Türkçe bilmiyoruz diye ama sonuçta Türkçe bilmemek çok normal bir şey burada yaşamıyoruz. Tabi bazı siyasi şeyler bunlar etkiliyor, millette öyle davranıyordu” (Katılımcı-15).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede, Türkçe öğrenmek için çok uğraştığını, bir iki yılda arkadaş çevresinden öğrendiğini ve hayatını kolaylaştırdığını, Türkçe bilmediği için sorun yaşayıp, ayrımcılık yaşadığıyla ilgili siyasi olabilecek bir görüş olabileceği için, konu hakkında cevapsız kalmıştır.

“Türkçe olmadığı için çok uğraştım evet. Tama olarak benden bir iki yıl aldı, yolda öğrendim, arkadaşlardan öğrendim. Evet, çok kolaylaştırdı” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14 yapılan görüşmede, Türkçe bilmediği için sorun yaşamadığını bir yıla yakın süreçte konuşabildiğini ancak yeterli olmadığını ve hayatını kolaylaştırdığını belirtmiştir. Ancak temel hizmetler almadığı için dil konusunda sorun yaşadığıyla ilgili görüş belirtmemiştir.

“Hiç yaşamadım, ben yaklaşık bir yıl falan yani 2019’da öğrendim ama yine tam iyi değil tabi ki” (Katılımcı-14).

Yapılan saha çalışmasında katılımcılardan elde edilen verilerde Türkçe dilinin bilinmemesi ve hizmetlere erişim konusunda birbirlerinden farklı görüşlere ulaşılmıştır. Yapılan çalışmada Türkçe dilini bilen ve bunun alt yapısını taşıyan katılımcıların, topluma adapte olma, hizmetlere erişim, dilden kaynaklı sorunlar yaşamadıkları görülmektedir.

Yapılan görüşmelerde, Türkçe dilini bilmeyenlerin ilk süreçlerinde zorlandıkları, ülkenin dil zorunluluk merkezlerinin olmamasının eleştirildiği, kendi başlarına, iş hayatlarında ve arkadaş çevresinde uzun bir süreyi kapsayacak şekilde kendi başlarına öğrenenlerin olduğu, dolayısıyla bu süreç yaşanırken katılımcıların ülkeye adapte olma ve etkileşim konusunda zorlandıkları ve buna bağlı olarak birçok sorunu yaşadıkları görülmektedir. Katılımcıların dil yetersizliklerinin olması çalıştıkları yerlerde emeklerinin karşılığının alınmamasına neden olmuştur. Temel hizmetlere erişimde kendilerinin ve ailelerinin zorlandıkları, bulundukları yerlerde ya tercümanlar üzerinden ya da Türkçe bilen arkadaşları üzerinden iletişim kurmaya çalıştıkları görülmektedir. Katılımcıların dil yetersizliklerinin olması sosyal yaşam

içerisinde kendi anadillerini konuşmaya başladıklarında tepkilerle karşılaştıkları ve sözel şiddete varan şeylerin yaşadığı da görülebilmektedir. Katılımcılar arasında Türkçe bilinmemesiyle ilişkili olmayan ancak etnik ve ülkesel söylemlerle ayrımcılık yapıldığı, bununda altında yatan nedenler arasında sosyal medyanın yanlış algıları ve ülkedeki politik atmosferin etkisiyle olduğu katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Katılımcılardan dil yetersizliklerinden dolayı ayrımcılık yaşamayanların da olduğu görülebilmektedir. Genel olarak yapılan görüşmelerde katılımcıların, Türkçe dilinin bilinmesiyle birlikte, hizmetlere erişimin kolaylaştığı görülebilmektedir.

6.6. Temel Hizmetlerde Erişimde Ülkelerin Koşulları Arasındaki Farklar

Yapılan saha çalışmasında temel hizmetlere erişim konusunda elde edilen bulgular içinde göç edilen ve göç ile yerleşilen iki ülke olarak Suriye'nin savaş öncesi durumu ve Türkiye hakkında bulgulara erişilmiştir. Katılımcılar iki ülke arasındaki temel hizmetlere erişimde, farklılıklarla ilgili ve gelişmişlikleri konusunda sadece sağlık ve eğitim konusunda görüşlerini belirtmişlerdir. Bu bağlamda katılımcıların bu konu hakkındaki görüşleri bu başlık adı altında sunulacaktır. Sağlık hizmetinin kapsamı ve erişim hakkında görüşülen yirmi katılımcının ülkelerin sağlık hizmetleri ve Türkiye'de aldıkları hizmetlerin farklılıklarını teknoloji ve erişim düzeyinde değerlendirmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde Katılımcı-10, Katılımcı-16, Katılımcı-2, Katılımcı-5, Katılımcı-9 Katılımcı-11 ve Katılımcı-13, Türkiye'deki sağlık koşullarının daha iyi olduğunu, kullanılan teknolojik araçların, modern yöntemlerle tedavilerin yapılmasından ve doktorların iyi olmasından dolayı olduğunu belirtmişlerdir.

“Tabi ki buradaki daha iyi. Makineleri daha çok, daha gelişmiş” (Katılımcı-10).

“Burası daha iyi tabi ki. Yani burada çünkü sağlık konusunda daha geniş sektör, daha geniş sağlık, cihazlar daha çok, insanlara yardımcı olsun diye makineler var” (Katılımcı-2).

“Tabi ki buradaki şeyler devlet hastane daha modern daha hizmetlere Suriye'den daha iyi” (Katılımcı-5).

“Türkiye'de ki iyi. Suriye'deki eğitim sistemi pekiyi değildi ama şahıslar iyiydi. Yani doktorları. Ama Türkiye'deki sistemi ve doktorları iyi” (Katılımcı-11).

“Burada tabi ki farklı. Burada daha iyi yani, daha iyi bakıyorlar” (Katılımcı-9).

“Buradakiler, bizimkiler Allah’tan korkmuyor. Onlar bambaşka bir muamele yapıyorlar, Suriyeliyim o da Suriyeli ama gene de ben buradan aldığım muamele ordan daha iyi” (Katılımcı-13).

“Buradaki daha iyi. İnsanlar iyi bakıyor” (Katılımcı-16).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasındaki sağlık hizmetleri hakkında iki ülkede de tanıdıklar aracılığıyla işlemlerin kolay yapıldığı, ancak sağlık gelişiminde Türkiye’nin daha gelişmiş olduğunu belirtmiştir.

“İkisi de aynı devlet hastaneleri sağlık hizmetleri ikisi de aynı tanıdık varsa gidebilirsin sırasız daha kolay işlerin daha kolay olur tabi. Ama burası daha ileri Suriye’den, daha ileri yüzde yüz daha ileri” (Katılımcı-1).

Katılımcı-4, Katılımcı-7, Katılımcı-12, Katılımcı-8 ve Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasındaki sağlık hizmeti hakkında buranın koşullarının kısaca daha iyi olduğunu belirtmişler ancak detaylı bir karşılaştırma yapamamışlardır.

“Buradakiler daha iyi” (Katılımcı-4)., “Burası tabi ki daha iyidir” (Katılımcı-7)., “Tabi buradaki daha iyi” (Katılımcı-8)., “Burası tabi ki daha iyi, daha gelişmiş” (Katılımcı-12)., “Burası tabi ki, daha gelişkin, sağlık daha ileri” (Katılımcı-19).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasında sağlık hizmeti arasında buranın koşullarının daha iyi olduğunu ancak gitmediğini sadece Suriye de gittiğini belirtmiş ancak detaylı bir karşılaştırma yapamamıştır.

“Oradakilere çok şükür, bir kere hasta oldum, baktılar bize, o zaman çok küçük yaştaydım, beş yaşımdaydım, baktılar bize. Orda da iyi burada da iyi. Koşulları burada daha iyi. Burada hiç gitmedim” (Katılımcı-3).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasında sağlıkla ilgili Suriye’deyken devletin sağlık hizmetinin bedava olduğunu ancak özele gittiğini, Suriye’deki sağlık hizmetlerin daha iyi olduğunu ancak detay belirtmemiştir.

“Ordayken özele gidiyordum, sıkıntı bedava, devletin ki bedava ama özelin imkânları daha iyi olduğu için oraya gittik. Orası daha iyiydi” (Katılımcı-18).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasındaki sağlık hizmetleri arasındaki farklar hakkında kısaca birbirine yakın olduğunu bir cevapla aynı olduklarını belirtmiştir.

“Yani hemen hemen aynı” (Katılımcı-6).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, iki ülke arasında sağlık koşullarının birbirine yakın olduğunu ancak Türkiye'nin daha gelişmiş sağlık hizmetleri olduğunu ancak detaylı bir açıklama yapmamıştır.

“Hemen hemen aynı, ama tabi ki burası daha gelişmiş” (Katılımcı-17).

Yapılan görüşmelerde konuyla ilgili Katılımcı-14, cevapsız kalmıştır. Katılımcılar arasında iki ülkenin sağlık hizmetlerinin benzer olduğunu belirtenlerinde olduğu, Suriye'deki sağlık hizmetlerinin ücretsiz olması ve daha iyi olduğunu belirten katılımcının olduğu da görülmektedir. Dolayısıyla yeterli bir açıklamadan ve ekonomik bağlam içerisinde karşılaştırma yapılmıştır. Geri kalan katılımcılar konuyla ilgili Türkiye'nin sağlık hizmetlerinde daha gelişmiş olduğunu, kimi katılımcı teknolojik bağlamlar üzerinden sağlık hizmetlerini değerlendirirken, kimi katılımcının bu konuda yeterli açıklama yapmadığı görülmektedir. Dolayısıyla yapılan saha çalışmasında katılımcılardan detaylı bir veri alınamamıştır.

Ülkeler arasında mukayeseli olarak hizmetler değerlendirildiğinde ikinci başlık olarak karşımıza eğitim başlığı çıkmaktadır. Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, Türkiye'deki eğitim koşullarının daha iyi olduğunu ancak temizlik konusunda eksik taraflarının olduğunu belirtmiştir.

“Buradaki daha iyi, yani şimdi şöyle diyebilirim yani mesela ben ortaokuldaydım mesela okula giderken yollar mesela biraz çamurlu bunun içinde yeterli değildi, o yani diyebilirim. Temizlik yeterli değildi” (Katılımcı-10).

Katılımcı-3 ve Katılımcı-11 ile yapılan görüşmelerde, ülkeler arasında eğitim hizmeti arasında buranın koşullarının daha iyi olduğunu belirtmişler ancak detaylı bir karşılaştırma yapamamıştır.

“Burası daha iyi” (Katılımcı-3), “İkisi de iyidir bence” (Katılımcı-11).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, eğitim konusunda ülkeler arasında farklılık için, her yerde eğitimin zor olduğunu, öğretmenlerin ders yöntemlerinin farklı olduğunu sadece belirtmiştir.

“Eğitim zaten her yer zor yani kolay bir şey yok bence, eğitim yani. Orda da aynı, burada da aynı, ancak orada hocalar biraz anlayışsız, burada biraz daha anlayışlı diyebilirim. Yani bir tek bu var farklılık ama eğitim eğitimidir” (Katılımcı-2).

Yapılan görüşmelerde Katılımcı-7, ülkeler arası eğitim hizmetleri hakkında Suriye’de ücretsiz olduğunu, burası gibi çok masraflı olmadığını gibi yönleri üzerinden eğitim hizmetinin ekonomik yönüne odaklanmıştır. Katılımcı-1, Suriye’deki eğitim sistemi ile buradaki eğitim sistemindeki ders aralıklarının farkların olduğunu, Suriye’deki eğitim sisteminin daha iyi olduğunu, buradaki eğitim sisteminde öğrenciler üzerinde bir baskının olduğunu ve özgür olmadıklarını belirtmiştir. Katılımcı-5, eğitim hizmeti hakkında Suriye’nin daha iyi olduğunu, bununda dilden dolayı olduğunu, Arapça dilini eğitim için daha kolay ve iyi olduğunu belirtmiştir. Katılımcı-12, Suriye’deki eğitim sisteminin daha verimli olduğunu, müfredatta dil zenginliklerinin olduğunu, Türkiye’de ise öğrencilerin kolay sınıf atladığı ve sınıf atlarken bilgi eksiklikleri ile geldiğini belirtmiştir. Katılımcı-18 ise Suriye’deki eğitim koşullarının çocuklar için daha uygun olacağını belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcılar Suriye’nin eğitim hizmetlerinin daha iyi olduğunu belirtmişlerdir.

“Yani eğitim Suriye’de eğitim iyidir. Eskiden iyidir. Yok, burası Suriye’de mesela Üniversite hatta ücretsizdir. Burada mesela biraz masraf çok Suriye’de eğitim ücretsizdir yani, Üniversiteyi kazanıyor ücretsiz. Sadece küçük masrafları var ama normaldir ama burada mesela her sene o kadar para vermiyorsun. Mesela ben okudum hiçbir kuruş vermedim mesela. Sadece yol parası üniversiteye gidiyor oda her yerde var yani. Ama normal üniversiteye para vermek yok mesela” (Katılımcı-7).

“Ama burası eğitim sistemi biraz ilerde biraz bizimki bide eğitim sistemi biraz farklıdır. Bizde mesela ortaokul kadar ya da ortaokul ve okullar aynı sistem ve okul saatleri farklıdır ve burası tam hatırlamıyorum, uzun bir süre bizde öyle bişey bizde sınıf altı, yedi saat sabahtan gidiyoruz mesela yedi buçuk sınıflar başlıyor bir, bir, iki, beşe kadar tam hatırlamıyorum bide iki buçuktan sonra evlerimize dönüyoruz ve şu şöyle daha iyi ve burada sanki baskı var öğrencilere onun farkındayım. Daha özgür oradaki” (Katılımcı-1).

“Şimdi ben bizim orda bence daha iyiydi. Hangi bakımdan dil olarak ama benim düşüncem tabi ben Arapça daha çok seviyorum buraya geldik biliyorsunuz hayat sıfırdan başladık biraz zor. Şeylere sıkıntılar vardı, çünkü Arapça bildiğim için bence Arapça daha kolay” (Katılımcı-5).

“Yani eğitim sistemine bakarsak bizim eğitim sistemimiz daha çok verimliydi. Bizim mesela birinci sınıftan İngilizce öğrenmeye başladık ondan sonra ikinci sınıfa gelince Fransızca öğretiyorlardı. Ondan sonra daha çok bilgi veriyorlardı bize o şekilde eğitim

sistemi daha çok şeydi ama Türkiye’de mesela daha çok kolaylık sağlanıyor öğrencilere. İşte mesela bir bakıyorsun öğrenci son sınıfa gelmiş ama yine bilgi eksikliği var ama o kişi nasıl o seviyeye ulaştıysa artık” (Katılımcı-12).

“Suriye’deki eğitim daha iyiydi. Çünkü çocuklar daha rahat olurdu okusalardı orada” (Katılımcı-18).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, ülkeler arasındaki eğitim hizmeti hakkında Suriye’deki eğitim hizmetinin daha zor olduğunu, hangi ülkenin daha iyi olduğunu bilmediği ancak zorluk derecesi olarak oranın daha zor olduğunu belirtmiştir.

“Suriye’deki eğitim daha zordu. Daha iyi mi bilmiyorum üniversite olarak daha iyi mi bilmiyorum ama daha çok zordu” (Katılımcı-4).

Yapılan saha çalışmasında katılımcılardan Katılımcı-8, Katılımcı-9, Katılımcı-13, Katılımcı-19, Katılımcı-17, Katılımcı-20, Katılımcı-14, Katılımcı-16 ve Katılımcı-6 eğitim konusunda devam edemedikleri ve bilgi eksiklikleri oldukları için konu hakkında düşünce belirtmemişlerdir. Görüşülen diğer katılımcılar arasında Katılımcı-4, Suriye’nin eğitim sisteminin zor olduğunu belirtmiştir ancak iki ülke arasındaki farklılıklarla ilgili bir değerlendirme yapamamıştır. Katılımcılardan Katılımcı-2 ise sadece iki ülkenin değil her yerde eğitim hizmetlerinin zor olduğunu ve öğretmenlerin yöntemlerinin farklı olduğu üzerine bir görüş belirtmiştir. Katılımcılar arasında iki baskın değerlendirme ortaya çıkmıştır. İlkinde Suriye’nin eğitim hizmetlerinin daha iyi ve verimli olduğu ile ilgili görüşler görülmektedir. Suriye’nin eğitim hizmetlerinin iyi olduğunu belirtenlerin, Suriye’deki eğitim sistemlerinin ana dilleriyle olması ve bu bağlamda eğitimlerin daha iyi anlaşılır olması ve çocukların üzerinde baskının olmaması, Suriye’deki eğitim hizmetlerinin daha özgür olması, Suriye’deki eğitim hizmetlerinin ekonomik yönden destekleyici olması görülmektedir. İkinci baskın görüşte Türkiye’nin eğitim hizmetlerinin daha iyi olduğunu belirten görüşün olduğu görülmektedir. Bu konuda okullardaki temizlik eksiği eleştirilmiştir ancak Türkiye’nin eğitim hizmetlerinin daha iyi olduğunu belirtenlerin detaylı bir açıklama yapmadıkları tespit edilmiştir.

7. SOSYO-KÜLTÜREL HAYATA DAİR

Bu bölümde katılımcıların göçten önceki ve sonraki sosyo-kültürel yaşama katılımlarının nasıl olduğu, sosyal ve kültürel faaliyetlerin Suriye’deyken ve

Türkiye'ye geldikten sonra nasıl şekillendiği dolayısıyla katılımcıların sosyo-kültürel hayata katılımlarının nasıl olduğu incelenecektir. Bu bağlamda görüşmelerden elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

7.1. Göçten Önce ve Göçten Sonra Sosyo-Kültürel Hayatları Hakkında

Bu alt başlıkta yapılan saha görüşmelerinde görüşülen yirmi kişinin göçten önceki sosyo-kültürel hayatları ve göç ettikten sonraki sosyo-kültürel hayatları hakkındaki görüşleri sunulacaktır.

Katılımcı-10, çok detay vermeden kısaca göçten önce sosyo-kültürel faaliyetlerinin futbol olduğunu, okulda bir şeyler yapmak olduğunu, fitness salonunun olmadığını, göçten sonra sosyal faaliyetler içinde spor salonlarından yararlanıldığını, üniversite ve çarşıdaki kütüphanelerden yararlanıldığını belirtmiştir.

“Şimdi yoktu spor salonu yoktu, arkadaşlarla top oynardık, yani bizim köyde yani bizim gördüğümüz hizmet ilkokulda ve ortaokul. Tabi tabi göç sonrasında mesela spor salonundaki şeylere faydalanabiliyoruz. Üniversitelerdeki kütüphaneler mesela çarşıdaki merkezdeki kütüphaneler ondan yararlanabiliyoruz. Hiçbir sorun yoktur” (Katılımcı-10).

Katılımcı-17, göç öncesi sosyo-kültürel faaliyetlerinin denize yüzmeye gitmek, şehirlerarası yolculuk ve sinemaya gitmek olduğunu belirtmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra göç sonrası sosyo-kültürel faaliyetlere bakıldığında çalışma hayatına vakit ayırmasından dolayı farklı bir sosyal aktivite içerisinde bulunmadığını belirtmiştir.

“Okuldan sonra spora gidiyordum ben normalde, sonra mesleğimi öğrendim. Ailece her hafta izin gününde toplanıp gidiyorduk. Bir yazlığımız vardı ona gidiyorduk. Bazen deniz, Şam'da deniz olmadığı için başka şehire gidiyorduk, denize gidiyorduk gayet eğleniyorduk. Okuldayken şey gibi sinemaya yazılmıştık, şehirlerarasında gidip geziyorduk. Yok, çalışmaktan başka bir şey yok. İlk geldiğimde biraz gezdim, o zaman çalışmıyordum, ama kendime de gezemedim, durum maddi olmadığı için” (Katılımcı-17).

Katılımcı-16, göçten önce sosyo-kültürel hayatının yaşadığı yerin küçük bir yerleşim birimi olmasından dolayı imkanların kısıtlı olduğunu belirtmektedir. Bununla birlikte, köyün yakınlarında bulunan turistik alanlar kendisinin iş hayatının belirli bir kısmını oluşturması ve maddi gelirinin kısıtlı olması sebebiyle kısıtlı sayıda sosyal bir

aktivite de bulunduğunu belirtmektedir. Bulunduğu sosyo-kültürel aktivitelerin çoğunu ise ailesi ve yakınlarıyla gerçekleştirmiştir. Göç sonrası bulunduğu sosyo-kültürel durum ise iş yükünün fazla olması ve ailenin sorumluluğunu kendi üzerine alması ayrıca buranın sosyo-kültürel hayatında birçok şey olduğunu ancak katılım konusunda engeller yaşadıklarını ve sözel şiddete maruz kaldıklarını dolayısıyla gezmek istemediklerini, iş ve ev arasında yaşadıklarını belirtmiştir. Bu durumun göç öncesi yaşantısında olmadığından bunlardan dolayı sosyo-kültürel faaliyetlere daha az katıldığını belirtmiştir.

“Sadece güzel durum geziyorduk., kötü durum kimse gezmez. Ben köydeydim, çok şey yoktu yani, sade iş, bazen aile ile gezmeye olur. Bir de benim köyde tarih var bütün milletler benim köye geliyor, tarihi heykeller, turist geliyor, hepsi benim köyüm, mecbur yani iş full, çok sosyal hayat yok onun için yüzde yirmi gezmek. Burada yapmadım, sadece iş. Burada gezmiyor, anne baba var bir de çocuklar okula gidiyor Burada her şey var ama benim aile gitmiyoruz çünkü biz yabancıyız, herhangi bir kimse eğer bize konuşuyor, bize kimse laf atmaya istemiyoruz, sakın yaşamak istiyoruz, çünkü burada şey var yani milletler laf atıyor. Bunun için ben dışarda hiç çıkmıyorum, gezmeye gitmiyoruz, o konuyu yaşamak istemiyorum, gezmek yok, sadece iş ev” (Katılımcı-16).

Katılımcı-9, göç öncesi sosyo-kültürel hayatını anlatırken eğitim durumundan bahsetmektedir. İçerisinde bulunduğu hayat tarzının daha çok yakın arkadaşları ve ailesiyle birlikte geçirdiğinden bahsetmiştir. Futbol oynamak, spor yapmak ve sinemaya gitmek göç öncesi sosyo-kültürel hayatının büyük bir kesimini kapsamıştır. Göç sonrası hayatında ise gününün çoğunu çalışmak ile geçirmesinden dolayı sosyal aktiviteleri yapmakta kısıtlanması sebebiyle zamanın büyük bir bölümünü daha çok ev-iş arasında geçtiğinden belirtmiştir.

“Okuyordum, denize gidiyordum mesela aile birlikte gidiyorduk. Arkadaşlarla geziyorduk, spor yapıyorduk, futbol oynuyorduk, birkaç kere sinemaya gittik. Aslında yok abe çünkü on iki saat çalışmak sonra çok zor yani sonra eve gidiyoruz, işe gidiyoruz. Ev iş sadece” (Katılımcı-9).

Katılımcı-2, göç öncesi sosyo-kültürel hayatı ile ilgili detaylı bir bilgiye yer vermiştir. Her hafta sonlarını geçirecek ve bu sosyal aktivitelere ulaşabilecek imkânın fazlalığından belirtmiştir. Aile ile pikniğe gitme, yüzmek, sinemaya ve konsere gitmek

gibi daha sağlıklı ve kendisinin kişisel gelişimini sağlayacak faaliyetler içerisinde bulunduğundan belirtmiştir. Göç sonrası hayatında spor kulübünde gönüllü olarak üye olduğunu, sosyalleşmek için kafeye gittiğini dolayısıyla sosyal hayatına Suriye'deki gibi devam ettirdiğini belirtmiştir.

“Yani hafta sonu ailemle pikniğe gidiyoruz, yüzmeye gidiyoruz, yani her hafta sonu illa bir programımız vardı. Sinema var orada, sinemaya gidiyoruz. Konserler vardı, ama o zamanlar çok ilgimiz yoktu, daha çok eğlenceli şeyler, yüzmeye gidiyorduk, daha sağlıklı şeylere gidiyorduk, tenise, futbola gidiyorduk. Tabi tabi yapıyorum. Ben şeye çalışıyorum, ben gönüllü olarak gençlik sporunda çalışıyorum. Kafe benim hayatımda önemli bir yer, eve gitmeden önce her gün yani haftada olsun üç gün, dört gün kafede oluyorum arkadaş olarak da tek başınayım kafeye gidip bir kahve içmem gerekiyor” (Katılımcı-2)

Katılımcı-3, göç öncesi sosyo-kültürel kısaca hayatının büyük bir bölümünün okula gitmek, spor yapmak ve arkadaşlarıyla gezmek ile geçtiğinden belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatında ise çalışma saatlerinin ve işinin yoğun olması sebebiyle yaptığı sosyal faaliyetlerin arkadaşları ile gezmek ve AVM gitmek olduğunu ancak işi dolayısıyla çok az yaptıklarını belirtmiştir.

“Normal bir hayat yaşıyordum. Okula gidiyordum, geliyordum. Babam işe gidip geliyordu. Arkadaşlarımla geziyorduk, maç oynuyorduk, işte spor yapıyorduk. Spora gitmiyorum, çalışıyorum. Evden işe, işten eve. Zaman bulamıyoruz. Geziyoruz hafta sonu bazen, arkadaşlarla geziyoruz. AVM'ye kafeye gidiyoruz ama çok değil, ay da belki iki üç defa” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının daha rahat olduğundan ve olanakların orada daha fazla olmasından dolayı gezdiklerini, denize gittiklerini belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatı ise göçün getirdiği ve maddi sorunların getirdiği kısıtlamalardan, burada okul ve iş arasında sosyal hayatının geçtiğini ve az da olsa arkadaşları ile buluştuğunu belirtmiştir.

“Orda rahat olduğun için, rahat olduğumuz için ve iyiydi aslında. Eğlence yani para varsa eğlence var, istediğini yaparsın, ne bileyim dışarda rahat rahat çıkardın, Suriye'de her gün gezerdik mesela, başka şehre giderdik, başka şehirlerde de deniz olduğu yerde Lazkiye'de orda evlerimiz vardı, giderdik, eğlenirdik orda baya. İstanbul'da sadece, oku, çalış başka bir şey yok. Burada pek eğlence olmuyor şey gibi

ordayken dediğim gibi başka şehire gidip orda şey yapıyorduk, eğleniyorduk. Burada sadece çalışacaksın, okuyacaksın, başka bir şey yapamayacaksın. Ha belki iki ay da bir yere çıkarsın arkadaşlarla” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11, göç öncesi sosyo-kültürel hayatında sosyal faaliyetlerle ilgili bilgisi olmadığını ancak sadece suyun olduğu yerlere gezmeye gittiğini belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatından ise sinemaya gittiğini, konferanslara katıldığını belirtmiştir.

“Daha önce yok spor bilmiyorum sanatla hiçbir alakam yoktu. Türkiye’ye geldikten sonra da aynı bu şekilde devam etti. Arada takılıyorduk ama çoğunluk olarak yani geziye gidiyorduk, suyun olduğu yere. Tabi ki sinemaya, konferanslara katıldım. Yani bu gibi faaliyetlere katıldım” (Katılımcı-11).

Katılımcı-1, göç öncesi sosyo-kültürel hayatında daha çok aile ilişkileri ve ziyaretlerle sosyo-kültürel hayatı yaşadığını belirtmiştir. Göçten sonra sosyal yaşamın farklı olduğunu, çalışma düşüncesinde olmasından dolayı sosyo-kültürel faaliyetlere katılımının az olduğu, müsait olduğu zamanlarda arkadaşlarıyla gezdiğini, kafeye gittiğini ve maçlara gittiğini belirtmiştir.

“Normalde hayatımız çok güzeldi, öğrencilik bittikten sonra mesela eve döndükten sonra sosyal ortamı yaşıyoruz. Birbirimizi ziyaret ediyoruz, Türkiye’ye geldikten sonra hayat değiştirdi biraz. Çünkü insanların amaçları vardır, bekar ama derdi vardır, aile Suriye’de kafam hep orda buraya geldim gezmek tozmak için değil, hep kafam ya çalışmaya para kazanmaya eğlenmeye pek bişey bulmuyorum ama ara sıra oluyor, müsait olursam, arkadaşlarımla stada gidiyorum maçları izlemeye kafelere, turlara hafta sonu tabi çünkü fırsat bile bulmuyoruz” (Katılımcı-1).

Katılımcı-8, göç öncesi sosyo-kültürel hayat ile ilgili yaşamın küçük olmasından dolayı bilmediğini, göç sonrası hayatında fitness ve kick boks yaptığını ancak sağlık problemlerinden dolayı bıraktığını ara sıra arkadaşlarıyla kafede vakit geçirdiğinden belirtmiştir.

“Orda bilmiyorum kusura bakma yani 13 yıl önce. Yok önce de Kick Boksa gidiyorum, önceden sonra Fitness spora ama bıraktım. Tansiyondan bıraktım. Yani kafelerde şey bazı arkadaşlarım beraber gidiyorum ama çok az bir şey” (Katılımcı-8).

Katılımcı-7, göç öncesi sosyo-kültürel hayatında denize gittiğini, gezdiklerini, futbola gittiklerini, Halep’te sosyo-ekonomik koşullardan dolayı yaptıklarını ancak

göçten sonra ailesine bakma yükümlülüğü, çalışma saatlerinin çok olması sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunmasını engellediğini belirtmiştir.

“Her şey güzeldi. Valla bir denize gidiyorduk, her şey yapıyorduk, futbol da oynuyorduk, haftada bir kez gezmeye çıkıyorduk, her şey güzel yani. Her şey vardı Halep`te, her şey vardı. Yok, burada yapamıyorum. Biraz zor burada, yani artık evim oldu, mecburen eve bakmak lazım, çalışmak lazım yani burada, yani günde on iki saat çalışmamız lazım yani zaman yok” (Katılımcı-7).

Katılımcı-12, göç öncesi sosyo-kültürel hayatında her türlü olanağın kendilerine sunulduğunu, herkesin spor yaptığını, gezebildiğini, denize gittiğini, kendisinin de yüzmeye uğraştığını belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatında ise yüzme aktivitelerine devam ettiğini belirtmiştir.

“Yani o zamanlar nasıl diyim, her şey bizim için vardı. Yani Türkiye’deki gelişmeler Suriye’de de vardı. 2011’deki zamandan konuşuyum yani herkes spor yapabiliyordu, herkes istediği yere gidebiliyordu, ben mesela yüzmeye uğraşıyordum, mesela o taraflarda Türkiye’ye gelince de devam ettim buna bir sıkıntı yaşamadım” (Katılımcı-12).

Katılımcı-6, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının köyde geçirdiğinden ve köy içerisinde futbol oynandığından ve sosyo-kültürel faaliyetlerin şehir hayatından farklı olduğundan, göç sonrası sosyo-kültürel hayatının ise olmadığına, iş ve ev arasında hayatının geçtiğini belirtmiştir.

“Spor yapıyorduk okula giderken futbol falan, tabi her şey vardı ya biz köydeydik yani ama şimdi şehir hayatı tabi her şey farklı köy hayatı biraz farklı. Normal böyle küçük oyunlar falan. Vala yani hiç. İş, ev çok az yani ya iki ayda bir ya da ayda bir gezmeye” (Katılımcı-6).

Katılımcı-5, göç öncesi sosyo-kültürel hayatını genç yaşta olması sebebiyle okula giderek, arkadaşla buluşma ve spor yapma ile geçtiğini belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatında çalışmanın yoğun temposundan ve zamanının olmamasından dolayı yapamadığını belirtmiştir.

“Ordayken çocuktuk zaten. Okula gidiyorduk, arkadaşla buluşuyorduk, spor yapıyorduk, top oynuyorduk gayet iyiydi, şu an mesela zamanımız yok çalışıyoruz. Yani sosyal hayatım yok şu an çalışmaktan, işte dediğim gibi daha önce top oynuyorduk mesela ben arabalara şeyim var babam çünkü daha önce araba alıp

satıyordu tabi şimdi burada günlük sekiz saat çalışıyoruz, ev uzak zamanımız yok” (Katılımcı-5).

Katılımcı-13, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının çok güzel olduğunu, denize gittiklerini, arkadaşlarıyla futbol oynadıklarını, göç sonrası sosyo-kültürel hayatta ara sıra arkadaşlarıyla buluştuğunu ve denize gittiklerini belirtmiştir.

“Çok güzel bir hayat yaşıyorduk, özgür bir hayat yaşıyorduk, denize gidiyoruz, geziyorduk, futbola arkadaşlarla gidiyorduk, yani çok güzel bir hayat yaşıyorduk. Aynı şeyleri değil ama zaman zaman arkadaşlarla geziyoruz, denize gidiyoruz yani” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının çok çeşitli olduğunu, gezdiğini, spor yaptığını, denize gittiğini, göçten sonra ara sıra denize gittiğini, Sultanahmet bölgesinin sosyo-kültürel zenginliği içinde olduğunu, gezdiğini ancak işten dolayı sosyo-kültürel faaliyetlerinin belirli bir kısmını devam ettirdiğini belirtmiştir.

“Abi Suriye’de normal yaşıyordum, spora gidiyordum, fitness yaptım hem iş devam ediyordum. Geziyorduk, bizim burada deniz var Latiye diyoruz ya da Şam’ın içinden geziyorduk. Burada da gidiyorum ama çok az, denize mesela birkaç kez gittim, akvaryuma da gittim, yani öyle Sultanahmet’teyim yani, zaten geziyorum ama iki üç sene oldu öyle hiçbir yere gezemiyorum öyle insan iş başında kalıyorum çok az yapıyorum” (Katılımcı-14).

Katılımcı-19, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının arkadaşlar ile gezmek, spora gitmek ve denize girme olduğunu belirtmiştir. Göç sonrası sosyal hayatında ise artık bu faaliyetlerde bulunamadığını, işten kaynaklı zamanı olmadığını belirtmiştir.

“Arkadaşlar var, spora gidiyorduk, işte gezmeye gidiyorduk, denize gidiyorduk. Yapamıyorum, zamanım yok, bir de ben tek başıma olduğum için yapamıyorum” (Katılımcı-19).

Katılımcı-15, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının sosyo-ekonomik imkânların çok olması ve okul süreciyle birlikte arkadaşlarıyla eğlendiklerini ve denize gittiklerini belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatında çalışmak zorunda olmasından dolayı yapamadığını ancak Bursa’ya ailesinin yanına gittiğinde ara sıra kafeye gittiğini ve denize gittiğini belirtmiştir.

“Yani bizim yaşadığımız Şam, İstanbul gibi düşün, her şey serbest, herkes istediği hayatı yaşayabiliyor, güzel yaşıyorduk. Ben zaten çocuktum daha, ben sadece babam okula odaklan diyordu bana, okulda eğleniyorduk arkadaşlarla. Denize gidiyorduk bazen, deniz bize bir buçuk saat uzaktı, yani denize gidiyorduk öyle işte. Valla biz buraya geldikten sonra en çok yaptığımız şey iş çünkü çalışmak zorunda kaldık. Mesela buradan gitmem, ama benim Bursa’da olduğum zamanlarda geziyorum, kafeye gidiyorum, denize gidiyorum. Yani dediğim gibi illa ki değil bazı zamanlar” (Katılımcı-15).

Yapılan görüşmede Katılımcı-17, göç öncesi sosyo-kültürel hayatında ailesiyle hafta sonu yazlıklarına gittiklerini, denize gittiklerini, okul sürecinde sinemaya gittiklerini, okulda şehirlerarası geziye çıktıklarını belirtmiştir. Göç sonrası hayatında çalışma koşullarının iyi olmaması ve maddi olanaklardan dolayı sosyo-kültürel faaliyetleri yapamadığını belirtmiştir.

“Okuldan sonra spora gidiyordum ben normalde, sonra mesleğimi öğrendim. Ailece her hafta izin gününde toplanıp gidiyorduk. Bir yazlığımız vardı ona gidiyorduk. Bazen deniz, Şam’da deniz olmadığı için başka şehre gidiyorduk, denize gidiyorduk gayet eğleniyorduk. Okuldayken şey gibi sinemaya yazılmıştık, şehirlerarasında gidip geziyorduk. Yok, çalışmaktan başka bir şey yok. İlk geldiğimde biraz gezdim, o zaman çalışmıyordum, kendime de gezemedim, durum maddi olmadığı için” (Katılımcı-17).

Katılımcı-18, göç öncesi sosyo-kültürel hayatını denize girerek, spor yaparak, sevdikleriyle gezerek geçirdiğini belirtmiştir. Göç sonrası hayatında ise sürekli çalışması gerektiğinden ve kendine kısıtlı bir zaman kaldığı için sadece ayda bir kere gezebildiğini belirtmiştir.

“Denize giderdik, spora, gezerdik aileyle, arkadaşlarla, her şeyi yapardık. Yok, yapamıyorum, yani durum yok, sürekli iş var, ancak izin gününde, ayda bir gün gezebiliyoruz, sonra hep iş, işten başka bir şey yapamadık” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, göç öncesi sosyo-kültürel hayatının daha güzel olduğundan bahsetmektedir. Tatil yapma, aile gezileri, arkadaşlarla maç yapma, denize girme ve pikniğe gitme sosyo-kültürel faaliyetlerinin kendisi için çok eğlenceli olduğunu belirtmiştir. Göç sonrası sosyo-kültürel hayatının günde on iki saat boyunca çalışması neticesinde kısıtlandığını, bununla birlikte bulunduğu faaliyetleri devam ettirse bile azaldığını belirtmiştir.

“Sosyal hayatımız mükemmeldi. Mesela tatillerimiz vardı, tatillerimize gidiyorduk, maç oynamaya gidiyorduk arkadaşlarla, güzelce gezmeye gidiyorduk, denize gidiyorduk aileyle, pikniğe gidiyorduk, bunlar vardı. Yok, yararlanamıyorum çünkü on iki saat işteyim, bir eve gidiyorum ancak rahat etmek için. Suriye’deyken geziyordum, denize gidiyordum burada da yapıyorum ama çok az” (Katılımcı-20).

Yapılan saha çalışmasında görüşülen bir katılımcının köydeki kısıtlı sosyal-aktiviteleri olduğunu ifade etmesi dışında geri kalan on dokuz katılımcının göç öncesi sosyo-ekonomik durumlarının iyi olması, Suriye’deki savaş öncesi koşulların iyi olmasından dolayı sosyo-kültürel faaliyetler içinde bulundukları görülmektedir.

Göçten sonra Türkiye’ye gelen katılımcıların, Suriye İç Savaşı ile yaşadıkları sosyo-ekonomik çöküntüden kaynaklı olarak, yeni bir yere gelmeleri ve bu yeni yerlerde çalışmak zorunda kalmaları sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunmalarını zorlaştırdığı görülmektedir. Ya sosyo-kültürel faaliyetlerde hiç bulunamamışlar ve ev ile iş arasında bir yaşam sürmekte ya da ara sıra sosyo-kültürel faaliyetler içinde oldukları görülmektedir. Ayrıca sözel şiddetten dolayı da katılımcılar birinin sosyo-kültürel katılımında bulunma da zorluklar yaşadığı tespit edilmiştir.

7.2. Suriye ve Türkiye Arasındaki Sosyo-Kültürel Farklılıklar ve Toplumsal Cinsiyet Hakkında

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin göçten önce Suriye’deki sosyo-kültürel hayat ile Türkiye’deki sosyo-kültürel hayat arasındaki farklılıkların olup olmadığı hakkındaki görüşleri sunulacaktır.

Katılımcı-10, iki ülke arasında buranın ulaşım konusunda daha iyi olduğunu, sosyo-kültürel hayata katılımında farklılıkların olduğunu düşünmediğini, isteseler yapabileceklerini ancak dinsel kaygılardan ve ataerkil yapının sosyal hayata yansımalarından dolayı istekli olmadıklarını belirtmiştir. Türkiye’de sosyal hayatta kadınlarla ilgili bir şey belirtmemiştir.

“Şöyle diyim burada daha iyi daha fazla yani mesela Humus’ta iki, üç tane spor tesisi vardı küçükte olsa bizim orda mesela spor salonuna gidersen en azından bir otobüsle gideceksin en azından bir saat yol gideceksin otobüs falan derken yani buralarda daha iyi. Farklılık olduğunu düşünmüyorum. Şimdi erkeler daha fazla ama kadınlarda yapabilir ama kadınlar daha az o şeylere bizim kadınlar mesela şehirli değil hevesli

değil mesela. Yani muhafazakâr olduklarından dolayı mesela spor oynayamadı mesela ayıp diyen vardı mesela kız ne sporu yapıyor” (Katılımcı-10).

Katılımcı-17, Suriye’de sosyo-kültürel farklar sorunu temel ihtiyaçlar üzerinden algılayıp, burada elektrik, su, ulaşım gibi imkanların daha iyi olduğunu belirtmiştir. Kadınların sosyo-kültürel hayata katılımı fark olduğunu, örf ve adetlerin farklı olduğunu. Suriye’de dinlere göre değiştiğini ve diğer dinlerde yaşama katılımı daha rahat olduklarını ancak Müslümanların kadınların kapalı olarak erkeklerin yanında çıkabildiklerini belirtmiştir. Türkiye’ye geldikten sonra Suriyeli kadınların Türkiye’de yaşama katılımı tesettürlü olmadıklarını belirtmiş ve bunu da bozulma olarak değerlendirmiştir.

“Farkla nasıl var mesela oradayken savaş olunca elektrikler gelemiyordu, su gelemiyordu ama bunlar burada var çok şükür, burada sosyal olarak daha iyiyiz, metro falan onlar zaten bizde var savaştan önce, savaştan sonra hepsi yok oldu. Biraz var tabi ki, adet olarak fark var, halk olarak fark var. Aileye göre, kişilere göre, dine göre, mesela Hristiyanlar daha rahattı bize göre, burada gibi. Müslümanlar tesettürlü, kapalı, çıkıyorlar ama tabi ki erkeklerin yanında. Bazı kızlar tabi ki buraya gelip açıldı, bozuldu öyle diyelim. Burada ortam nasılsa, ona göre yaşamaya başladılar” (Katılımcı-17).

Katılımcı-16, sosyo-kültürel farklılıkların olduğunu, kendisi göç öncesi yaşadığı köy hayatında rahat yaşadığını, burası gibi gürültülü olmadığını belirtmiştir. Kadın-erkek kültürel farklılıklar hakkındaki yöneltilen soruya cevap vermemiştir.

“Fark çok çünkü tabi ki çünkü adet aynı değildir. Mesela adet farkı var, ondan sonra benim köy çok rahat yaşıyoruz, burası gibi müzik, ses yapmıyor, burada çok bina var, benimki bina yok, herkes ev ev yani uzak, ondan sonra geldik buda kimseye şey yapma, ses çıkarma, benim köy çok rahat yaşıyoruz. (Katılımcı-16).

Katılımcı-9, ülkeler arasında sosyo-kültürel farklılıkları belirtmezken, sadece Suriye’de kadınların sosyo-kültürel hayata katılım yaptıklarını ancak daha çok erkeklerin olduğunu belirtmiştir.

“Evet gidebiliyorlardı kadınlar, sorun yoktu. Ama aslında erkekler orda daha çok gidiyordu” (Katılımcı-9).

Katılımcı-2, iki ülke arasındaki sosyo-kültürel farklılıkları belirtmemiştir. Sosyo-kültürel yaşama katılımı ise kadın ve erkek arasında farklılığın olmadığını ve

eşit olduklarını ve aile içi ilişkilerinde herkesin istediği şekilde rahat bir sosyal hayat yaşadığını belirtmiştir.

“Hayır farklılık yok. Neden? Bence çünkü kadın erkek aynı, eşit olduğu için o yüzden bence yok. Hatta benim kardeşim kocasıyla eğleniyorlar, çocukla beraberler aktive yapıyorlar” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3, iki ülke arasında sosyo-kültürel farklılıkları belirtmezken, sadece Suriye için kadınların sosyo-kültürel katılımda bir sorun olmadığını belirtmiştir ancak detaylandırmamıştır.

“Onlar da geziyor, onlarda rahatlar, bir sorun yaşamıyorlar” (Katılımcı-3).

Katılımcı-11, sosyo-kültürel etkinliklere ülkeler arasındaki farklılıkları belirtmezken, erkeklerin ve kadınların sosyo-kültürel hayata katılımda burası gibi olduğunu, ancak sosyo-kültürel katılıma katılmasının az olmasını dinsel etkiden kaynaklı olduğunu belirtmiştir.

"Suriye'de iken erkekler fazla katılabiliyordu, buradayken pek bir fark yok bence erkek nasıl katılıyorsa kadında öyle. Nedeni; o zaman ibadetlerine çok bağlı kalması" (Katılımcı-11)

Katılımcı-1, ülkeler arasında sosyo-kültürel etkinliklerin birbirine yakın olduğunu ancak Türkiye'de daha zengin olduğunu dolayısıyla Türkiye'deki sosyal ve mekânsal çeşitliğinin daha fazla olduğunu belirtmiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlerde kadın ve erkek arasında farklar olduğunu, düğünlerde erkek ve kadınların ayrı yerde olduğunu, eğlenme süreçlerinin ayrı yapıldığı belirtmiştir.

"Benim için hiç farkı yok ki. Sadece şehir şehir değişiyor, insan insana değişiyor mesela ben müzik sevmeyen bir insanım gidiyorum mesela eğlenmek için nereye gidiyorum stadyuma maç izlemek için arkadaşlarımla bir film izlemek için. Bazı insanlar yok kafeye, nargile çekiyor değişiyor. Türkiye farklı biraz tabi daha iyi, daha çeşitli ve daha farklı İstanbul güzel tabi boğazlar, tekne turlarda var mesela ben Halep'te ne deniz vardı ne bişey, var da farklı bir şey de var. Farklılarda bizde toplum dediğim yer kadınlar ve erkekler düğünler mesela bizim düğünlerimiz erkekler hep düğünler yapıyorlar ve kadınlar başka yerde yapıyorlar Eğlenmeye bile ayrıdır. Şöyle söylüyüm ama genel olarak Suriye de ayrıdır" (Katılımcı-1).

Katılımcı-8, ülkeler arası sosyo-kültürel faaliyetlerin farklılığını belirtmezken, kadınların ve erkeklerin sosyo-kültürel farklılıkların olduğunu, Suriye'de kadınların tek başlarına dışarıya gidemediklerini belirtmiştir.

"Yani bizim Suriye'de olduğu için yok tek başına gidemezsin" (Katılımcı-8).

Katılımcı-7, ülkeler arası sosyo-kültürel farkların olduğunu, Suriye'de daha rahat olduklarını ancak ekonomik anlamda belirtmiş ve detaylı bir şey belirtmemiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlerde Suriye'de ikisinin de olduğunu, aynı olduğunu belirtmiştir.

"Bir fark, tabi ki fark var nasıl söyleyeceğim, valla Suriye'de güzeldir yani biz Suriye de çok güzeldir yani daha rahattı, ekonomik daha iyidir, yani burada biraz ekonomik Suriye gibi değil. Tabi ekonomik dolayı burada Suriye gibi olmaz yani. Yani kadında vardır, erkekte vardır. Diyecek çok şey aynıdır. Yani onlarda çıkıyor, onlarda çıkıyor" (Katılımcı-7).

Katılımcı-6, ülkeler arasında sosyo-kültürel farkların neler olduğunu bilmediğini, sosyo-kültürel faaliyetlerde kadın ve erkek konusunda ailelere göre farklılık olduğunu, kendi ülkelerinde gezebildiklerini belirtmiştir.

"Tam bilmiyorum yanlış hatırlamayayım. Tabi ki bizde aileler farklı yani herkes geziyordu bayramlarda şeylerde herkes geziyordu" (Katılımcı-6).

Katılımcı-5, ülkeler arası farklar hakkında hem yaşının küçük olması hem de çalışma hayatından dolayı sosyo-kültürel faaliyetlerden uzak olduğu için bilemeyeceğini belirtmiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılımda kadın ve erkekler arasında farklar olduğunu, Suriye'de ataerkil yapıdan dolayı erkeklerin daha özgür olduğunu belirtmiştir.

"Yani daha önce çocuktuk okula gidiyorduk, okuldan sonra bir şey yoktu, top oynuyorduk oyunlar oynuyorduk, şimdi büyüdük hayat şartlardan sonra para lazım o yüzden sosyal hayattan uzağım. Bence yok bir farklılık. Yani bence genel olarak erkekler daha fazla çünkü kadınlar biliyorsunuz adet ve kültürden dolayı, erkekler daha serbest" (Katılımcı-5).

Katılımcı-13, ülkeler arası sosyo-kültürel faaliyetlerin farklar konusunda bir şey belirtmezken, sosyo-kültürel faaliyetlerde Suriye'de kadınların tek başlarına denize gidemediği, burada gidebildiğini, buranın daha o özgür olduğunu belirtmiştir.

“Yok, hani tabi kadınlar orada kendi başlarına denize gidemez ama burada gidebilirler Burada daha özgür olduğu için” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14, ülkeler arasında sosyokültürel farklılıkların pek fark etmediğini ancak sosyo-kültürel faaliyetlerde Türkiye'nin daha zengin olduğunu belirtmiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılımı Suriye'de ataeril yapının olduğunu ve kendisinin kadınların çalışmasına karşı olduğunu, Türkiye de kadınların daha özgür olduklarını ve tek başlarına gezebildiklerini belirtmiştir.

“Ben pek fark göremedim aynısı gibi, orda da güzel yerler var burada da. Ama Türkiye tabi ki daha büyük hem gezmek yer hem de çok sosyal yer. Suriye’de bize göre erkekler daha geziyorlardı. Bizim adetimiz öyle, bizim Suriye’de kadınlar tek başlarına fazla çıkmıyorlardı ne olursa olsun. Okula giderler, hatta söyledim ben sana çalışmaya göre kabul etmiyoruz biz yani. Onun için Suriye’de en fazla gezenler erkeklerdir. Burada çok çok karışık yani, burada fazla uğraşmadım ben kadınlar erkekler, arkadaşlar falan ama bence burada herkes normal gibi, erkekler geziyorlar, kadınlar da geziyorlar. Suriye’den gelenler tabi ki bence evet oraya göre daha çok geziyorlar” (Katılımcı-14).

Katılımcı-19, ülkeler arası sosyo-kültürel etkinliklerin olması konusunda çok fark olduğunu ve Türkiye'de birçok tarihi yapı ve birçok farklı insanın yaşadığını belirtmiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılımı kadınlar ve erkekler farkları olduğunu Suriye'de kadınların örf ve adetten dolayı erkekle sadece gezebildiğini, burada ise kadınların daha özgür olduğunu ve yalnız başlarına gezebildiklerini belirtmiştir.

“Çok fark var tabi ki, burası daha büyük şehir, bir sürü tarihi yer var, birçok farklı insan yaşıyor. Yani burada kadınlar daha rahat, bizim orda öyle değil, bizim orda ailesiyle gezer, yalnız gezmez, öyle bizim adet” (Katılımcı-19).

Katılımcı-15, sosyo-kültürel etkinliklerin birbirlerine benzer olduğundan ancak İstanbul şehrinin yapısının daha büyük olduğunu, alt yapılarının daha gelişkin olduğunu belirtmiştir. Sosyo-kültürel faaliyetlere katılımı kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları belirtirken. Suriye'de bölgeden bölgeye değiştiğinden, İstanbul'a gelen bu yapıdaki insanların buradaki sosyo-kültürel faaliyetlerde kadınların daha çok olduğunu, kadınların daha açık olduğunu görmesi gibi nedenler dinsel yapıya

sahip insanların başka şehirlere gitmesine neden olduğunu, Suriye'de kadınların buraya göre daha az katılım yaptığına ve tek başlarına çıkamadıklarını belirtmiştir.

“Valla fark olarak görmüyorum, yani yakın aynı. İstanbul tabi ki daha büyük, ben zaten Türkiye’de en çok şey yaptığım İstanbul, çok seviyorum. Mesela Suriye’de, Şam’da çok eksik var tabi, mesela metrolar, mesela hizmetler, tabi çok isterdik olsun. Bizim Suriye’de bölge bölge düşün. Bazı yerlerde kadınlar tamamen kapalı oluyor, yani adam böyle alışmış, böyle büyüdüler, hani onlar biraz şeriat tarafındaydı, mesela buraya aynı adam geliyor aynı şeyi devam ettirmek istiyor ama zor çekiyor, onla herkes uğraşüyor neden böyle falan, onlar bazısı burada sıkıntı çekebiliyor. Mesela onlar İstanbul’da daha çok yaşamıyor, onlar Kilis ya da Urfa’da yaşıyor. Ama tabi ki Suriye’de çok fazla değil, burada mesela daha çok dışarı çıkabiliyorlar, kimisi yalnız başına gezebiliyor, ama Suriye’de bazısı dışında öyle bir şey yok yani” (Katılımcı-15).

Yapılan saha görüşmede Katılımcı-18, sosyo-kültürel hayata katılımı Suriye’de yapabildiklerini ama burada işten dolayı yapamadıklarını dolayısıyla iki ülke arasındaki sosyo-kültürel farklılıklar hakkında bilgi belirtmemiştir. Kadın ve erkeklerin sosyo-kültürel katılımı Suriye’de örf ve adetlerden dolayı erkeklerle birlikte dışarıya çıkıp eğlendiklerini, Türkiye’de ise daha çok kadının tek başına eğlenebildiğini belirtmiştir.

"Burada sosyal hayat yok, sadece iş hayatı, orda hem iş, hem de sosyal hayat vardı. Eğleniyorlar, geziyorlardı kadınlar ama burada daha çok kadın tabi eğleniyor, geziyor. Biz de adet kadın ya kocasıyla ya ailesiyle çıkabiliyor sadece" (Katılımcı-18)

Katılımcı-20, her iki ülkenin sosyo-kültürel olarak birbirinden farklılıklar olduğunu, İstanbul'un sosyo-kültürel örüntüsünün çok çeşitli ve zengin olduğunu belirtmiştir. Kadın ve erkek arasındaki sosyo-kültürel farklılığın olduğunu Suriye'deyken ataerkil yapıda erkeklerle birlikte, aileleriyle birlikte gezdiklerini, burada ise tek başlarına çıktıklarını, çalışmak zorunda kalmasından dolayı böyle olduğunu belirtmiştir.

“Var tabi ki farklılıklar. Farkları burası çok ünlü bir şehir, Suriye’deki gibi değil ben Halepli’yim orası gibi değil, çok fark var. İstanbul’un özelliği burada saltanat camileri var, turist alanları, güzel manzaraları bunlar var. Suriye’de kadınlar tabi ki sosyal hayatı vardı ama tek başlarına değil, eşleri ya da ailesiyle çıkarlardı. Burada tek başına

çıkanlar var, gezenler de var. Suriyeli kadınlar burada hem daha çok çalışıyorlar, dışardalar. Dedim sana burada mecburiyetten” (Katılımcı-20).

Katılımcı-4 ve Katılımcı-12 konuyla ilgili cevapsız kalırken, Türkiye ile Suriye arasındaki sosyo-kültürel farklılıkların olup olmadığı ilgili Katılımcı-2, Katılımcı-3, Katılımcı-8, Katılımcı-18 ve Katılımcı-13, konuyla ilgili soruları cevapsız bırakmışlardır. Geri kalan on iki katılımcı kimisini yaşlarının küçük olması ve iş hayatından dolayı sosyo-kültürel faaliyetlere katılımlarının zayıf olmasından dolayı Suriye ile Türkiye arasındaki farkla konusunda bilgi yetersizliği olduğu görülmektedirken, kimi katılımcının ifadelerinde de Türkiye'nin sosyo-kültürel zenginliğinin daha çok olduğu, özelde İstanbul'un alt yapılarının, sosyo-kültürel örüntüde tarihi, dinsel ve sosyal hayatının daha iyi olduğu düşüncesi görülmektedir.

Yapılan saha çalışmasında katılımcıların kadınların ve erkeklerin sosyo-kültürel faaliyetlere katılımı Suriye'de, kadınların dini inançlar temelinde şekillenen örf ve adetlerden, ataerkil yapılardan kaynaklı olarak sosyal katılımlarının daha az olduğu, sosyal faaliyetlerde bulunurken ya erkeklerle beraber ya da ailesiyle olduğu, tek başlarına sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunamadıkları, erkeklerin daha fazla imkanı olduğu görülmektedir. Ayrıca sosyo-kültürel faaliyetlere katılımı dinsel ve mezhepler arasında farklılıklarının da olduğu, Müslümanlık ve Sünni anlayışın dışındaki din ve Şii/Alevi mezhebinde katılımların daha çok olduğu görülmektedir. Katılımcıların ifadelerinde göç sonrası İstanbul'a gelen bazı Suriyeli ailelerin dinsel yapılarını İstanbul'a taşıdıkları ancak sosyo-kültürel faaliyetlerde kadın katılımının olması, kadınların açık olup, kapalı olmamasından dolayı bazı göçmenlerin daha dinsel ve ataerkil yapıyı yerlere gittikleri de görülmektedir. Katılımcılar, Türkiye'de kadınların sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunurken daha özgür olduklarını, yalnız başlarına çıkabildikleri belirtmişlerdir. Kimi katılımcılar ise Suriyeli kadınların iş sürecinin vermiş olduğu zorunluluk gereği dışarıya tek başlarına çıktıkları, kimi katılımcılar ise Türkiye'deki kültürel farklılıklardan dolayı olduğu belirtmiştir. Dolayısıyla katılımcıların ifadelerinden yola çıkarsak Suriye'deki dinsel ve ataerkil yapının burada kırılmaya başladığı görülebilmektedir.

7.3. Sosyo-Kültürel Hayatta Ayrımcılık Hakkında

Bu alt başlıkta, yapılan saha çalışmasında görüşülen yirmi kişinin göçten sonrası sosyokültürel hayatta ve sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunurken yaşadıkları sorunlar ve engeller hakkındaki görüşleri sunulacaktır. Katılımcı-10, sosyo-kültürel yaşamında herhangi bir ayrımcılığa uğramadığını belirtmiştir.

"Hayır, karşılaşmadım" (Katılımcı-10)

Katılımcı-17, sosyo-kültürel yaşamında herhangi bir ayrımcılık yaşamadığını belirtmiş, geçmişte herhangi bir problem çıkması durumuna karşın Türkçe öğrenerek bu durumun yaşanmasına engel olduğunu belirtmiştir.

"Yok, karşılaşmadım, yani şimdi Türkçe öğrendiğim için artık maruz kalmıyorum, çünkü Türkçem iyi olduğu için bazıları böyle yabancı olduğumu fark etmiyor" (Katılımcı-17).

Katılımcı-11, sosyo-kültürel hayatında ve sosyal faaliyetlerde bulunurken kısaca ayrımcılık yaşamadığını belirtmiştir.

"Ben karşılaşmadım" (Katılımcı-11).

Katılımcı-8, daha önce toplumda bir ayrımcılığa uğramadığını ancak arkadaşlarının yaşadığını, bundan dolayı da utanç duyduğunu belirtmiştir.

"Yok, ben öyle bişey yaşamadım. Yani arkadaşlarım yani tüm zaten arkadaşlarım bende önceden utanıyordum ama arkadaşlarım bana söyledi utandım, sen bir fark yok yani sen insansın bende insanım" (Katılımcı-8).

Katılımcı-12, sosyo-kültürel hayatında ayrımcılık yaşamadığını, bunun da nedeninin dili bilmesinden dolayı olduğunu ancak arkadaşlarının yaşadıklarını ve dil bilmemelerinin bunun nedeni olduğunu belirtmiştir.

"Yani arkadaşlarım daha çok maruz kaldı ben daha çok maruz kalmadım. Nedeni hem vatandaşlara çok hızlı bir şekilde uyum sağlamam hem de dil. Yani daha çok dil, ikincisi mesela ayrımcılığın sebebi sen niye buradasın, burada Türkçe konuşmuyorsun gibisinden" (Katılımcı-12).

Yapılan görüşmede Katılımcı-5, çekimser bir şekilde kısaca ayrımcılığa uğramadığını belirtmiştir.

Katılımcı-14, kendisinin herhangi bir ayrımcılığa maruz kalmadığını ancak hem çalışma hayatında hem de bulunduğu sosyo-kültürel alanlar içerisinde

arkadaşlarının etnik kimlikleri ve konuşmaları sebebiyle ayrımcılığa maruz kaldığını belirtmiştir.

"Yok, ben yaşamadım, ama arkadaşım bazen duyuyorum öyle, iş yerinde bazen müşteri gelir öyle bir laf atar yani, öyle bir arkadaşım olmuş, 'siz niye Suriye'ye gitmiyorsunuz, niye burada kalıyorsunuz, ya da niye savaştan çıktınız yani' öyle bir arkadaşım olmuş yanı. Ama hiç olmadı. İnsan kafası biraz değişik yani, Suriye sevmeyenler var, sevenler var, yani sevmeyenler tabi öyle konuşacaklar" (Katılımcı-14).

Katılımcı-19, kısaca sosyo-kültürel hayatında herhangi bir ayrımcılığa uğramadığını "Yok, olmadı" ifadeleriyle belirtmiştir. (Katılımcı-19).

Yapılan saha araştırmasında görüşülen on iki kişi ise Sosyo-kültürel hayatta ayrımcılığa maruz kaldıklarını belirtmişlerdir. Aşağıda konuyla ilgili görüşleri bulunmaktadır.

Katılımcı-16, sosyo-kültürel hayatında çocuğunun doğumu ve sonra kayıt süreçleri için emniyete gittiği süreçte sözel şiddet ve ayrımcılık yaşadığını tekrar belirtmiştir.

"Dedim sadece emniyette yaşadım, başka yok" (Katılımcı-16).

Katılımcı-9, sosyo-kültürel hayatında sözlü olarak ayrımcılığa uğradığından bahsetmiştir. Kendisine Arapça dilini konuştuğu için dışlandığını belirtmiştir.

"Evet, birkaç kere karşılaştım aslında Sırf kendi dilimi konuştuğum için, "niye sen Arapça konuşuyorsun" ondan dolayı yani. Ben iş döndüğüm zaman eve döneceğim mesela arkadaş yanımda Arapça kendi dilimiz konuşuyoruz, "niye konuşuyorsunuz" öyle yanı "niye ülkenize dönmüyorsunuz" böyle şeyler işte" (Katılımcı-9).

Katılımcı-2, sosyo-kültürel hayatında Arapça konuşması sebebiyle ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir.

"Evet, metro da oldu Arapça konuşuyordum, bazıları, bazı insanları, insanoğlu her şeyi yapar. Dolayısıyla biraz oldu, maalesef" (Katılımcı-2).

Katılımcı-3, hem kendi etnik kimliği üzerinden hem de Arapça konuşması sebebiyle toplum içerisinde ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir.

"Yaşadık yani metroda Yabancılarınız geliyorsunuz, Suriyelisiniz, kendi dilinizi konuşuyorsunuz kendi aranızda, konuşmayın öyle sorunlar yaşadık" (Katılımcı-3).

Katılımcı-4, kısaca İstanbul'a göç etmeden önce Mersin'de etnik kimlikleri üzerinden defalarca ayrımcılığa uğradıklarını belirtmiştir.

“Çok tabi, çok ırkçılık yaşadık, hatta Mersin’de de yaşadık. Ben Mersin’de her gün tartışma oluyordu, her gün” (Katılımcı-4).

Katılımcı-1, sözel ayrımcılığa uğradıklarını ve daha sonra da toplumda yerleşmiş yanlış algılardan ve tekrar sözel şiddetten korunmak için, sosyo-kültürel faaliyetlerde bulunurken herkese açık alanlarda değil de özel alanlarda yaptıklarını belirtmiştir.

"Valla bu sorunla yaşamadım. Ama oluyor ne zaman mesela bekârım, Birçoğu arkadaşım bekânız sahile yüzmeye gidiyoruz, korkarak gidiyoruz. Çünkü biran böyle bir dalga geçti insanlar, Suriye bekârları sahilde nargile çekerler. Tabi yanlış yapan çok insan var ondan dolayı iki senedir denize gitmiyorum. Bu tepkilerden dolayı ama bide ayrımcılıkta değil insanların yanlış anlamamak, insanları korumak için kendini koruma için uğraşmamak için yüzmeye havuzlarına gidiyoruz kendi paramızla" (Katılımcı-1).

Katılımcı-7, sosyo-kültürel hayatında ayrımcılığa uğradığından bahsetmiştir. Ayrımcılığa uğramasının en temel nedeni ise Türkçe bilmemesi olduğunu, Suriyeli ithamının bile ayrımcılık olduğunu belirtmiştir.

"E tabi öncelikle vardır yani kaç kez mesela "onlar Suriyeli Suriyeli" bu ayrımcılıktır yani "Sen Suriyeli misin, böyle misin?" tamam, ben Suriyeliyim ne oldu yanı Nedeni? Ya işte dil bilmiyordu bize hakaret ediyordu bu böyle bişey değil yani ama parklar da yani parklar da" (Katılımcı-7)

Katılımcı-6, toplum içerisindeki sosyo-kültürel hayatında sözel şiddete maruz kalıp ayrımcılığa uğradığını belirtmiştir. Nedeni olarak kendisiyle barışık olmayan insanların başkalarıyla barışık olmaması olarak belirtmiştir.

"Yok, yani olan var ben ses olarak duydum yani ama hepsi değil yanı çok azdı Nedeni ya kendini sevmeyenler başkasını nasıl sevsin" (Katılımcı-6).

Katılımcı-13, toplum içerisinde açık bir şekilde sosyo-kültürel hayatında ayrımcılığa maruz kaldığından bahsetmiştir. Özellikle toplu ulaşım araçları içerisinde ve açık alanlarda Arapça konuşması sebebiyle bu duruma maruz kaldığını belirtmiştir.

"Evet, bunu çok görüyorum da ırkçılık yaşadım ama yine de bunlar hayatımı durdurmayacak şeyler. En çok yollarda, tramvaylarda, otobüsler de hani bir insan beni aradı telefonu açtım, alo merhaba, nasılsın?" Arapça konuşunca, 'Suriyeliler, gidin ülkenize bunları çok yaşadım, ama yine hayatı durdurmayacak şeyler' (Katılımcı-13).

Katılımcı-15, sosyo-kültürel hayatta ayrımcılığa uğradıklarını ve son zamanlarda Suriyeliler üzerinde yanlış algıların arttığını, sosyal medya içerisinde Suriyelilere karşı algıların oluşturup bunun kullanıldığı ve ev bulma konusunda zorlandıklarını belirtmiştir.

"Evet, bazen oluyor, mesela dediğim gibi son zamanlarda artık bu sıkıntı çok çekiyoruz, yani mesela ben ev bakıyorum, arıyorum mesela ev sahibini vermiyor bana ya da bana ev kirası altı bin diyelim bana on bin diyor. Nedeni tam bilmiyorum sana dediğim gibi medya bizi hep şey gösteriyor. Mesela bazıları şey diyorlar Suriyeliler yüzünden ev kirası yükseldi, mesela ben şu an Antalya'ya gittim, geçen hafta oradaydım, Antalya Suriyeliler olmadığı halde orda evler yirmi binden başlıyor, orda Suriyeli yok neden o zamanki kiralar yüksek. Bir de sonuçta ev sahipleri kim, bunlar. Ondan kaynaklanıyor. Hatta bu sıkıntı sadece göçmenler çekmiyor benim Türk arkadaşlar var onlar da aynı sıkıntıyı çekiyor. Ama bize çok yapıyorlar, neden çünkü biz mesela burada evimiz yok ya ondan biz böyle sıkıntı çekiyoruz" (Katılımcı-15).

Yapılan görüşmede Katılımcı-18, kısaca sosyo-kültürel hayatında toplu taşıma kullanmak istediği zaman ayrımcılığa kaldığını belirtmiştir.

"Evet, bir ara İzmir'e gitmiştim, orda dönerken beni tramvaya bindirmediler" (Katılımcı-18).

Katılımcı-20, sosyo-kültürel hayatında ayrımcılığa uğradığından, ülke içerisinde Suriyelilere karşı yayılan algıların yanlış olduğunu belirtmiştir.

"Evet, yaşadım metroda, otobüs beklerken, yolda giderken, dedim komşulardan. Afedersiniz ne denir, biraz insanın cahilliğidir. Neye inanıyorlar, biz geldik işini aldık, evini aldık, suyunu aldık, elektriğini aldık, parasını aldık ve zaten öyle bir şey yok. Burada bir ekmek yemeye ve su içmeye nasibimiz var ona geldik ve bizim terimizle alıyoruz. Bir de neye inanıyorlar, devletten para alıyoruz, devletten karşılıksız tedavi oluyoruz ve su faturasını vermiyoruz, su, elektrik ödemiyoruz yani şöyle bir şey çok iddia ediyorlar ema öyle bir şey yok, aslanı yok" (Katılımcı-20).

Yapılan saha araştırmasında görüşülen on iki kişi sosyo-kültürel hayatta ayrımcılığa maruz kaldıkları, geriye kalan sekiz kişi Katılımcı-10, Katılımcı-17, Katılımcı-11. Katılımcı-8, Katılımcı-12, Katılımcı-5, Katılımcı-19 ve Katılımcı-14 sosyo-kültürel hayatlarında ayrımcılığa uğramadıkları, ancak bazı katılımcıların konuyla ilgili arkadaşlarının sosyo-kültürel hayatta ayrımcılığa uğradıkları görülmektedir. Sosyo-kültürel ayrımcılığa uğramalarının başında dil sorununun geldiği görülmektedir. Türkçe dilinin bilinmemesi ve toplu taşıt kullanmaya çalışırken Türkçe yerine Arapça konuşulması, sözel şiddete maruz kalmalarına ve ayrımcılık yaşamalarına neden olduğu görülmektedir. Ayrımcılık yaşamayan kimi katılımcının bunun dili bilmesinden kaynaklı ve dili bilmesinden ötürü adapte olma konusunda sorun yaşamamalarının etkili olduğunu dolayısıyla arkadaşlarının dil konusunda yetersizlik yaşamaları ayrımcılığa maruz kalmalarına neden olduğunu belirtmişlerdir.

Yapılan görüşmelerde katılımcıların belirttikleri ifadelerde sosyo-kültürel hayatta ve sosyo-kültürel faaliyetlerde katılımda ayrımcılığa uğramalarının diğer nedenleri ise son zamanlarda sosyal medya içinde yapılan yanlış algılar ve bu algıların benimseyen insanların Suriyelilere karşı davranışları olduğu görülmektedir. Bu bağlamlarda gelişen bu algıların sonucu olarak sözel şiddete maruz kaldıkları görülmektedir.

8. İSTANBUL HAYATINA DAİR

Bu bölümde yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların İstanbul'daki yaşamları hakkında, kent tecrübeleri ve bu kentte göçmen olma konusundaki fikirleri ve yaşadıkları tecrübeler incelenecektir.

8.1. İstanbul'u Nasıl Gördükleri Hakkında

Yapılan çalışmada katılımcıların İstanbul'a ne zaman geldikleri ve İstanbul'u göçmenlik durumlarıyla ilişkili ve ilişkisiz olarak nasıl bir şehir olarak anladıkları ve yorumladıkları incelenmiştir.

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2015'te geldiğini, İstanbul'un büyük, kalabalık, sosyo-kültürel, doğal ve altyapı zenginliğinin olduğunu belirtmiştir.

“İlk geldim yer Taksim 2015'te. Sultanahmet'te çalışıyorum. İstanbul maşallah büyük şehir, turizm çok, milletler çok, ondan sonra milletler seviyor İstanbul'u, çok kalabalık var, çok gelişik zaten, İstanbul yavaş yavaş büyüyor, metro çok oldu, köprü

var, mesela deniz güzel, manzara yapıyorlar, yeni havaalanı yaptılar, ondan sonra milletler sevdi, yavaş yavaş geldi” (Katılımcı-16).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2015’te geldiğini, İstanbul’un farklılıklarla dolu bir şehir olduğunu, Suriye’deyken İstanbul için “dünyanın başkenti” tanımlamasının yapıldığını ve bu şehri merak ettiğini dile getirmiştir.

“İstanbul’a 2015’te geldim. İstanbul güzel bir şehir, değişik bir şehir, ondan sonra, her türlü insan dolu, bütün dünyadan yani, bizdenken, Suriye’deyken: ‘Dünyanın başkenti’ derlerdi, halen de öyle. İnsan buraya alışınca bir daha bağımlı koparamıyor öyle bir şehir” (Katılımcı-17).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2022’de geldiğini, İstanbul’un farklı düşüncelere sahip farklı kültürlerden insanların bir arada yaşadıkları İstanbul’un birbirinden farklı mekânlara sahip bir şehir olduğunu belirtmiştir.

“İstanbul’a ben 2022’nin onuncu ayda geldim. Valla ben İstanbul’un çok iyi bir yer olduğunu düşünüyorum yani her ortam her mezhepten yaşayan” (Katılımcı-10).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2017’de geldiğini, İstanbul’un büyük bir şehir olması, turizm şehri olması ve farklı kültürlerin olmasından dolayı İstanbul’a geldiğini ve İstanbul’u sevdiğini belirtmiştir.

“Ben 2017’de İstanbul’a geldim. Valla İstanbul, çok beğendim, çok güzel bir şehir. Mesela ben İstanbul’u neden seçtim, çünkü mesela bizim Şam’dan büyük bir şehir, başkent ve altı milyon nüfusu, ben mesela hayatımda en sevdiğim şey büyük şehir de yaşamak yani ya da ben turizmi neden seçtim. Ben bütün insanları tanımak istiyorum, yeni insanlar tanımak, yeni coğrafyalarla tanımak, yeni kültürler tanımak ben çok seviyorum öyle bir şey, bütün düşüncelerle tanımak böyle şeyler seviyorum” (Katılımcı-15).

Katılımcı-9 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a Antakya’dan 2018’de geldiğini, İstanbul’da birçok şeyin olduğunu ancak çalışma hayatlarından dolayı gezemediklerini, sadece sosyal medya içerisinde gördüklerini belirtmiştir.

“İlk Antakya’ya girdik 2018’de. Aslında biz Antakya’da fazla kalmadık bir ay falan sonra direk İstanbul’a geldik. Aslında abe, güzel bir şehir, çok iyi bazı şeyler var, ama hani bizde sadece işimizi yapıyoduk yani biz öyle gezme falan yapmadık aslına, yani biz çok şeyler bilmiyoruz İstanbul’un içinde. Çok şeyler var biz tek sosyal medya görüyoruz ama gitmedik yani” (Katılımcı-9).”

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2012'de geldiğini ve çalışma imkânından dolayı geldiğini, İstanbul'la ilgili detaylı bir açıklama yapmamıştır.

“2012'de geldim. İyi, iş var burada” (Katılımcı-6).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a üç yıl önce geldiğini, İstanbul'un diğer şehirlerden ayrı bir şehir olduğunu içinde birçok şeyi barındırdığını belirtmiştir. Ancak detaylı bir açıklama yapmamıştır.

“Üç yıl falan oldu. Yani İstanbul çok iyi bir şehir, içinde her şey vardır. Yani İstanbul ayrı bir şehir İstanbul ayrı” (Katılımcı-8).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2015'te bir iki şehirden sonra geldiğini, İstanbul'un güzel ve farklı bir şehir olduğunu ve İstanbul'dan Urfa ya da Suriye'ye dönmek istemediğini belirtmiştir.

“Suruç'tan Urfa, Urfa'dan Manisa, Manisa'dan bir daha Urfa'ya gittim, Urfa'dan sonra İstanbul'a geldim 2015'te. Güzel, süper yani şehir olarak çok güzel, bizim Suriye'den çok farklı o yüzden İstanbul'a geldim dönmek istemiyorum Urfa'ya ya da Suriye'ye” (Katılımcı-5)

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2013'te geldiğini, İstanbul'un diğer şehirlerden farklı olduğunu büyük bir şehir olduğunu ve birçok kültürü kendi içinde barındırdığını belirtmiştir.

“İstanbul'a 2013'te geldim. Yani bence İstanbul Türkiye'den apayrı bir ülke, yani büyüklüğünden işte çok kültüre sahip olması yani tamamen değişik” (Katılımcı-12).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2014'te geldiğini, İstanbul'un güzel bir şehir olduğunu ve sosyo-kültürel ve doğal alanlara sahip olduğunu, temel hizmetlerden sağlık hizmetlerindeki yapıların temiz olduğunu, ancak trafiğinin olmasının kötü bir boyutu olduğunu belirtmiştir.

“2014'te geldim, İstanbul çok güzel bir şehir ya işte İstanbul her şey güzeldir. Mesela ama biraz trafiği var ama trafik olmazsa İstanbul, güzel yan, her yer parkları güzel, hastaneleri temiz her şey güzeldir, yani kültürler görüyorsun, çok güzel denizleri başka yani Taksim mesela, Aksaray çok güzeller, yani Ayasofya başka. Başka ne var İstanbul da yani işte her şey güzel” (Katılımcı-7).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2013'te geldiğini, İstanbul'un farklı yerlerinde yaşadığını, 2013'ten 2017'ye kadar İstanbul'un yerleşim

alanlarının çok iyi olduğunu, belediye seçimleri sonrası yeni gelen yönetimi eleştirerek, bir şey yapılmadığını ve hijyen sorunlarının doğal alanlarda olduğunu belirtmiştir ancak İstanbul şehrinin özellikleri hakkında bir şey belirtmemiştir.

“İstanbul evet, 23 Ekim. Güngören’de, Başakşehir’de yaşadım Sultanahmet’te birkaç yer yaşadım. Şu dönemde 2013’ ten 2017 ‘ye kadar çok iyiydi. Ondan sonra bakıyorum şöyle yani seçim olduktan sonra yeni gelen belediye başkanı hiç bişey yapamadı ve İstanbul’a maalesef çok geri döndü, baya bir kirlenmiş sahiller öyle bakıyorum çok kötü” (Katılımcı-1).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a Hatay’dan geldiğini, İstanbul’un tarihi, büyük ve güzel bir şehir olduğunu kısaca belirtmiştir.

“Hatay’dan geldim, bence İstanbul çok güzel bir şehir, gerçekten büyük bir şehir, çok eski bir şehir” (Katılımcı-2).

Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2015’te geldiğini, İstanbul’un kalabalık, tarihi, güzel bir şehir olduğunu kısaca belirtmiştir.

“İstanbul 2015’te geldim. Güzel bir şehir, bütün ihtiyaçlar var, kalabalık şehir, tarihi şehir” (Katılımcı-19).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2014’te Kilis’ten geldiklerini, İstanbul’un güzel bir şehir olduğunu ve herkesin burada bireysel kararları ile yaşadığını belirtmiştir.

“İlk Kilis’ e geldik. İstanbul’a 2014’te geldim ama tam hangi tarih bilemiyorum, çıkaramıyorum. İstanbul güzel, benim için güzel, hoşuma gitti. Hem başka işler var, herkes kendine bir karar alıyor” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a Mersin’den geldiklerini, İstanbul’un büyük bir şehir olduğunu, iş ile ev arasındaki mesafenin uzak olmasının zaman açısından sorun yarattığını, İstanbul’da sosyo-ekonomik koşullarının yeterli olması durumunda İstanbul’da yaşamının güzel olduğunu belirtmiştir.

“Çok büyük bir şehir ve çok kalabalık. Burada hani biz daha önce Mersin’e geldiğimiz için söylüyorum orda küçük İstanbul’dan, orda çalışsan da evin işyerinden ne kadar uzak olsa da buradaki gibi değil. Ben şimdi burada Beylikdüzü’nde oturuyorum, işim burada. Her gün dört saat ömrümden geçiyor yani yollarda, o yüzden

iki saat gel iki saat git, çok zor ama İstanbul olarak çok güzel bir şehir, yaşaması güzel ama paran olacak burada. Paran olursa yaşam güzel burada” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a ülkeye giriş yaptıkları sürede geldiklerini İstanbul’u güzel bir şehir olduğunu, güzel yapan şeyin, özgürce yaşayabilmek olduğunu belirtmiştir.

“Türkiye’ye geldikten bir gün sonra geldim. İstanbul güzel kalabalık bir şehir, istediğin hayatı yaşayabiliyorsun. Güzelliği ordan kaynaklı” (Katılımcı-11).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2015’te geldiklerini, İstanbul’u çok gezmediğini, ancak birçok şehir gezdiğini ve onlardan daha güzel bir şehir olduğunu belirtmiştir.

“2015 falan geldik. İstanbul çok güzel ama ben fazla gezmedim ama Suriye’de Şam, Tarsus, İdlip yerlere gittim, burada da Bursa’ya gittim, Kahramanmaraş’a gittim, hepsinden daha güzel” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2014’te geldiğini, birkaç şehirde daha yaşadığını, iş olanağı açısından İstanbul’un daha iyi olmasından buraya tekrar geldiğini, İstanbul’un ayrıca güzel, farklı kültürlerden insanların olduğu bir şehir belirtmiştir.

“Ben 2014’te geldim, yedinci ay buraya geldim, üç ay İstanbul’da oturdum, sonra yine çıktım geri geldim. Valla İstanbul iyi bir yer yani ama çalışmaya göre en iyisi İstanbul yani ben baktığımda, ben başka yere baktım iş için, İzmir’e baktım, Edirne’ye de gittim bir kere ama en iyi iş için İstanbul daha imiş. Yani onun dışında iyi, güzel bir yer, burada her şey var, herkes var burada, çok farklı var yani” (Katılımcı-14).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, İstanbul’a 2012’de geldiğini, İstanbul’un güzel, büyük, tarihi ve farklı ülkelerden insanların olduğu bir şehir olduğu, ancak kalabalık ve trafiğinin de olduğunu belirtmiştir.

“Ben direk geldim, 2012’de geldim. İstanbul güzel bir şehir, tarihi çok güzel, büyük bir şehir, zaten merkez, her ülkeden insanlar var, kalabalık çok, trafik çok var” (Katılımcı-18).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a 2013 yılında Kilis'ten geldiğini, İstanbul'un tarihi ve turizm şehri olduğunu ve güzel bir şehir olduğunu belirtmiştir.

“İlk Kilis’e geldim 2013’te direk otobüse binsem İstanbul’a geldim. İstanbul çok iyi bir şehir, tarihi çok güzel, Sultanahmet’te çalışıyorum turizm çok iyi, burası çok güzel bir şehir” (Katılımcı-20).

Yapılan saha çalışmasında görüşülen Katılımcıların İstanbul’a gelişlerinin 2012’den 2022’ yılına kadar olan süreçte oldukları görülmektedir. Katılımcıların genel olarak, İstanbul’un sosyo-kültürel örüntüde tarihi, turistik zenginliklerinin olduğunu ve ayrıca İstanbul’un doğal zenginliklerinin, alt yapı zenginliklerinin ve iş imkânlarının zengin olduğunu belirttikleri görülmektedir. Katılımcılar arasında çalışma koşullarının zorluğundan dolayı İstanbul’u gezemeyen katılımcıların olduğu ve katılımcılar arasında sosyal medyadan İstanbul’un takip edildiği vurgusunun olduğu görülmektedir. Ayrıca katılımcıların ifadelerinde, İstanbul’un kalabalık bir şehir olduğu, İstanbul’un güzel yanlarından dolayı bağlanma etkisi yaptığı, birçok farklı düşünceye ve kültürel zenginliğe, birbirinden farklı mekânsal zenginliklere ve bireysel özgürlüklere sahip olduğu görülmektedir. Bunların yanında, politik açıdan yeni belediye yönetiminin hijyen konusunda eksik kaldığı, İstanbul’un büyük bir şehir olması ve iş ve ev arasında ciddi bir zaman sorununun doğması ve trafik gibi olumsuz yönlerinin de belirtildiği tespit edilmektedir.

8.2. Suriye’deyken İstanbul Hakkındaki Düşünceler

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların İstanbul’a gelmeden önce sahip oldukları düşüncelerinin olup olmadığı ve geldikten sonra sahip oldukları bu düşüncelerin değişip değişmediği hakkındaki görüşleri sunulacaktır.

Katılımcı-16, Katılımcı-9, Katılımcı-15, Katılımcı-8, Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-13, Katılımcı-19, Katılımcı-14 ve Katılımcı-4 ile yapılan görüşmelerde Suriye’deyken İstanbul hakkında bir düşünceleri olmadıklarını kısaca belirtmişlerdir.

“Düşüncem yoktu” (Katılımcı-16)., “Yok, valla mesela ben İstanbul’a geldikten sonra tanıştım. Dediğim gibi ben Bursa’da yaşıyordum, sonra İstanbul’da iş için, turizm işi yapmak istedim buraya geçtim” (Katılımcı-15)., “Hiç yoktu düşüncemiz” (Katılımcı-9)., “Yok” (Katılımcı-8)., “Yoktu” (Katılımcı-5), “Yoktu” (Katılımcı-6)., “Yok”

(Katılımcı-4)., “Yoktu” (Katılımcı-19)., “Yoktu daha önce düşüncem” (Katılımcı-13)., “Yok, öyle bir düşüncem yoktu” (Katılımcı-14).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, Suriye’deyken İstanbul hakkında dizilerden bir şeyler öğrendiğini ve geldikten sonra daha güzel bulduğunu belirtmiştir.

“Dizilerden izliyorduk ama bilmiyorduk yani şey sahibi değilim ama tabi değişti düşüncelerim ama daha güzel geldi, daha iyi oldu düşüncelerim” (Katılımcı-17).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, Suriye’deyken İstanbul’u güzel olduğunu, tarihi bir şehir, Osmanlı Sultanlarının yeri olduğunu düşündüğünü ve düşündüklerinin değişmediğini belirtmiştir.

“Şimdi İstanbul’a gelmeden önce İstanbul’un çok güzel olduğunu düşünüyordum. Geldikten sonra tamamen güzel olduğunu anladım. Tarihi bir yerdir. Sultanların olduğu bir yerdir yani hepsini de gördük” (Katılımcı-10).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, İstanbul ile ilgili şeyleri televizyondan gördüklerini, İstanbul’a geldikten sonra televizyondaki bazı yerlerin olduğunu ancak İstanbul’da yaşamının zor olduğunu ve farklı bir yaşamı olduğunu belirtmiştir.

“Yani biz zaten şey İstanbul’u televizyonlardan falan görüyorduk, güzel bir şehir baya böyle yani büyücü bir güzelliğe sahip ama buraya yaşamaya başladığımızda tamamen farklı televizyondaki ile tamamen farklı, o gördüğümüz görüntüler eyvallah var ama burada yaşayınca burada ki zor hayatı yaşayınca görüyorsun İstanbul’un tamamen farklı olduğunu” (Katılımcı-12).

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, Suriye’de televizyonda gördüğünü ancak geldikten sonra sahip olduğu düşüncelerin değişip değişmediğiyle ilgili bir şey belirtmemiştir.

“Önce görmedim hayatımda ama televizyonda gördüm” (Katılımcı-7).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, Suriye’deyken İstanbul hakkında, tarihi kaynakları okuduğunu ve geldikten sonra bunlarla karşılaştığını ve düşüncenin değişmediğini belirtmiştir.

“Var var tabi ki. Tarihi şeylerini çok okudum. Suriye’deyken bizim çok Osmanlı döneminde eğitim alıyoruz, hem kendimize kütüphanemiz vardı çok okudum. Sarayları Romaları, Bizansları yani bahsediyor İstanbul vilayeti, Şam vilayeti, Mısır vilayeti bunların aklımdaydı ve görmek için şu güzel şehir yaşamak beni çok mutlu

etti, güzel şehire geldik ve en çok tarihi eserler İstanbul'da saklı hem müzeler hem gerçek anlatmaya gerek yok zaten. Surları, Bizans eserleri, Ayasofya" (Katılımcı-1).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, Suriye'deyken İstanbul ile ilgili edebi kitaplar okuduğunu ve bunlardan dolayı İstanbul'u hayal ettiğini, sosyo-kültürel mekânlarını gezmek istediğini ve geldikten sonra İstanbul'a sosyo-kültürel zenginliklerinden dolayı düşüncesinin aynı olduğu ancak İstanbul'un farklı zorluklarının da olduğunu ve yaşamak için zor bir şehir olduğunu belirtmiş ancak bu zorlukların neler olduğunu belirtmemiştir.

"Eskiden ben çocukken iki tane kitap vardı elimde Orhan Pamuk, bazı şeyler öyle hatırlıyorum, eski zamanlar Türkçesini Arapçaya çevirmişler, okudum ben de çocukken. Çocukken İstanbul'u hayal ediyordum, gidip göreyim geleyim, düşünüyüm, nasıl bir yer, Sultanahmet'i göreyim, Ayasofya'yı, Eyüp Sultan Camisini, Fatih Camisini, Süleymaniye'yi, Boğaz Köprüsünü, manzarayı görmek, evet onlar. Gezip görmek yani ama şimdi geldik, aslında İstanbul zor bir şehir olduğu için ama bazı anılar var, bazı şeyler var, o şeyler sana zorluğu unutturur" (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede, İstanbul ile ilgili düşüncelerinin buraya gelip yaşamak üzerine olduğunu ve geldiği için mutlu olduğunu belirtmiştir.

"Gelmeden önce vardı, İstanbul'a geleyim, yaşayayım, normal insanlar gibi yaşayayım hayatı, o şekilde düşünüyordum. Geldim daha da mutlu oldum." (Katılımcı-3).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, Suriye'deyken İstanbul'u sosyal medyadan takip ettiklerini, İstanbul'a geldikten sonra düşündüğünden daha güzel, kalabalık ve birçok farklı kültürün olduğunu belirtmiştir.

"Vardı tabi, biz sosyal medyada takip ediyorduk İstanbul'u, geldikten sonra da daha da şaşırdık, beklediğim şey değildi güzelliği kalabalığı, kültürü yani bir sürü şey" (Katılımcı-11).

Katılımcı-18 ile yapılan görüşmede, İstanbul'a daha önce turist olarak geldiğini ve bundan dolayı o zamanları daha güzel bulduğunu belirtmiştir.

"Daha önce gelmişim turist olarak, daha önce daha iyiydi, on bir sene önce daha iyiydi. Çünkü sadece gezme için gelmişim, rahat, güzeldi" (Katılımcı-18).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, İstanbul ile ilgili dizilerden bilgi sahibi olduğunu ve geldikten sonra düşüncesinin değişmediğini belirtmiştir.

“Sadece anı, işitiyoruz ve bir de dizilerden görüyoruz. Aynı değişen bir şey olmadı” (Katılımcı-20).

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların çoğunluğunda İstanbul hakkında daha önceden bir düşünceleri olmadığı görülmektedir. Katılımcıların kimisinin İstanbul hakkında televizyon ve sosyal medya üzerinden bilgi sahibi oldukları, kimisinin de İstanbul hakkında tarihi ve edebi kitaplar okuyarak İstanbul hakkında düşüncelerinin olduğu görülmektedir. Katılımcılar arasında daha önceden turist olarak gelip giden bir katılımcının de olduğu ve katılımcının daha önce turist olarak geldiği zamanlarda İstanbul’un daha güzel olduğunu belirttiği görülmektedir. İstanbul’dayken sahip olduğu düşüncelerle gelenlerin, İstanbul’un daha farklı olduğunu belirten ve İstanbul’u dizi ve sosyal medyadaki gibi güzel yönlerinin olmasını yanında, zor bir hayatının olduğunu belirten katılımcıların olduğu gibi, değişmediğini belirten katılımcıların olduğu da görülmektedir. Katılımcılar arasında bir katılımcının Suriye’deyken İstanbul’u merak edip yaşamak isteyen düşüncelerinin olduğu ve bundan dolayı mutlu olan bir katılımcının olduğu görülmektedir.

8.3. İstanbul’da Göçmen Olmak Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların İstanbul’da göçmen olmak hakkında sahip oldukları düşünceleri sunulacaktır.

Katılımcı-16, Katılımcı-9, Katılımcı-18 ve Katılımcı-17, ile yapılan görüşmelerde, göçmen olmanın zor olduğunu, kendi ülkelerinden uzak olduklarını ve ülkelerini özlediklerini belirtmişlerdir.

“Zor çünkü senin ülke gibi değil, biz burada misafiriz, ama savaş var, savaşa gitmek istemiyorum” (Katılımcı-16).

“Zor, burada aileden, ülkenden uzaktasın” (Katılımcı-17).

“Aslında çok zor bir his abe, çünkü her zaman ve her saniye insan kendi memleketini özleyor abe. Onun için insan üzülür” (Katılımcı-9).

“Başka şehre göre iyi, ama yine de kendi ülkenden uzaksın kötü” (Katılımcı-18).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, göçmen olarak yerleştikleri yerin göçmenler üzerinde etkisinden bahsetmiştir. Bazı yerlerin göçmenleri sevmediği ancak Fatih bölgesinin turistik bir bölge olması, birbirinden farklı kültüre sahip insanların olması ve bulunduğu mekânların sosyo-ekonomik yönlerinin olması göçmenlere karşı bir sorunun doğmamasına ve göçmenlerin daha özgür bir şekilde yaşadığını belirtmiştir.

“Ne diyebilirim oturduğun yere bağlı. Mesela Fatih’te normaldir ama mesela Esenyurt’a gitsen orda biraz düşmanlık var. Fatih’te turist bir yer olduğu için hiç kimse kimsenin derdinde değildir herkes işinin derdinde para kazanmak için” (Katılımcı-10).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede, göçmenlere karşı yapılan ayrımlar üzerinden düşüncesini belirtmiş ve yapılan ayrımların doğru olmadığını eleştirerek, insanlar arasında bir farkın olmaması gerektiğini belirtmiştir. Dolayısıyla İstanbul’da göçmen olmanın zorluklarından birinin ayrımcılık olduğunu belirtmiştir.

“Yani tabi biraz kötü bir his, yani mesela insani bir şeydir, insanlar arasında ayırım yapmak ben çok böyle sevmiyorum, çünkü sonuçta hepimiz insanız, illa ki kötü insanlar var, iyi insanlar var, ama ben bütün ayırım şeylerine karşıyım sevmiyorum, sonuçta hepimiz aynı şeyden geldik Âdem ve Havva’dan geldik, sonuçta hepimiz öleceğiz, bu dünya, bu toprak geçici, yani biz geçiciyiz” (Katılımcı-15).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da göçmen olmanın en zor yanının yapılan ayrımcılık olduğunu o da belirtmiştir.

“Yani utandım, ben Suriyeli olduğu için utandım yani bunlarda beni hiçbir laf atmıyordu bende yani nasıl söylüyecem saklıyordum biraz bide Suriyeliyim evet bunlardır. Yani sen Suriyeli olduğun için bakma yani sen bizdensin yabancı değilsin arkadaşımı yani bunlara gidiyorum zaman görüşüyorum zaten onlar hiç arkadaş saymıyor abi sayıyor” (Katılımcı-8).

Katılımcı-7, Katılımcı-3, Katılımcı-14, Katılımcı-13 ve Katılımcı-19 ile yapılan görüşmede, göçmen olmanın zor olduğunu belirtmişler ve İstanbul’da göçmen olarak yaşarken yabancılık hissettiklerini belirtmişlerdir.

“Zor yani, tabi ki insan bura yerlisi olsaydı daha iyi, göçmen biraz farklıdır. Yerlisi olsaydım daha iyiydi her yere rahat rahat gidebilirdim. Benim ülkem değil biraz zor yani” (Katılımcı-7).

“Biraz zor yani, burada yabancı olduğun için, ama çok şükür sekiz sene burada yaşıyorum bir sıkıntı yaşamadım” (Katılımcı-19).

“Yabancılık hissediyorum, çünkü sen vatandaş olmadan daha yapamıyorsun, tadını çıkaramıyorsun, öyle şeyler yaşıyorum” (Katılımcı-13).

“Çok zor bir şey, yani yabancı şubeye gitmek o kadar zor bir şey, buralı olmamak hissi kötü tabi” (Katılımcı-13).

“Valla yaşıyorum ama zorlanıyorum tabi, yani ne olursa olsun ben yabancıyım burada, yaşıyorum ama Suriye’ye göre daha fazla zorlanıyorum” (Katılımcı-14).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da mülteci değil de göçmen olmanın güzel bir şey olduğunu, bununda nedeninin göçmene sağlanan ayrıcalıkların daha fazla olmasına bağlamıştır. Dolayısıyla, göçmen olmanın diğer insanlar arasında daha rahat koşullar sağladığını belirtmiştir.

“İstanbul’ da göçmen olmak çok güzel bir şey benim için. Neden göçmensin, mülteci ise iyi değil. Göçmensen geliyorsun bir sene, iki sene, senin dokunulmazlığın var, normal insanlar gibi davranıyorsun, insanların hakkını yemiyorsun, o şehirde yaşıyorsun” (Katılımcı-1).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da herkesin göçmen olduğunu, ayrıca İstanbul’un büyük bir şehir olduğunu ve göçmen olmanın güçlü olmak gerektirdiğini belirtmiştir.

“Aslında İstanbul’da herkes göçmen zaten. Urfalı bile İstanbul’a gelmiş zaten. Aslında ben şimdiye buraya kadar gelmem, halen ayaktayım. Güçlü olmak yani, cidden İstanbul’da bir yer yaşamak çok şey, İstanbul çok büyük bir şehir olduğu için o yüzden uyanık olmalısın, uyanık olmazsan zaten yerler seni, hayatta öyle basarlar” (Katılımcı-2).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, ilk dönemlerde göçmen olarak İstanbul’da yabancılık yaşadıkları, daha sonra alışıklarını belirtmiştir.

“Yani ilk geldiğimiz de tabi çok fark gördük, geldiğimizde sanki kaybolacağız gibi bir düşünce ama ondan sonra insan alışır sonuçta. Biraz yabancı olduk, hissettik ama yani yıllar geçtikçe alıştık yani” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11, ile yapılan görüşmede, İstanbul’da göçmen olarak sorunlar çıktığını ancak kötü bir şey olmadığını belirtmiştir.

“İstanbul’da göçmen olmak tabi ki kişiden kişiye değişiyor, yani bazen zorluklar çıkar sorunlar çıkar ama o kadar şey değil kötü değil” (Katılımcı-11).

Katılımcı-20 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da göçmen olmanın kötü bir his olduğunu ve ailesinden ve ülkesinden uzak olmasından dolayı aile hasreti çektiğini belirtmiştir. Ayrıca İstanbul dışına çıkamadıklarını, ya da İstanbul dışında olanların İstanbul’a gelememeleriyle ilgili kanunu eleştirmiştir.

“Çok kötü bir his. Mesela burada İstanbul’daki göçmenlere sadece İstanbul’a kayıtlı olanları yaşama veriyorlar. İstanbul’da kayıtlı olmayanları yaşamıyorlar. Kendi şehrine kayıtlı olduğu yerde yaşayabilir Suriyeliler özellikle. Peki, bir örnek vereyim benim mesleğim sadece İstanbul’da var ve ben diyeyim ki Bursa’ya kayıtlıyım sadece devlet sadece Bursa’da kalmama izin veriyorlar ama benim mesleğim, çalışabileceğim bir şekilde sadece İstanbul’dadır. Buna izin veremiyor. Bu çok kötü bir şey, bizim için çok kötü bir şey. Ayrıca ayrılık var ve aile başka yerde” (Katılımcı-20).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da göçmen olmanın zor olduğunu kısaca belirtmiş ancak detaylı bir açıklama yapmamıştır.

“İstanbul’da zor” (Katılımcı-5).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da daha öncesinden farklı yerlerden göçmenlerin gelmesinden dolayı, İstanbul’da yaşayanların bunu tecrübe etmesinden dolayı bir göçmen olarak bir farklılık hissetmediğini belirtmiştir.

“Şimdi İstanbul’un halkı göç edenleri alışkanlıklarına sahip, Iraklılardan gelmiş, diğer ülkelerden gelmiş ama bizde diğer şehirler gibi değil. Yani fazla farklılık görmedim açıkçası” (Katılımcı-12).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, kısa sürede ülkeye adapte olduğunu ve göçmen olarak kendini yabancı hissetmediğini belirtmiştir.

“Ya benim için normal yani erken biz hayatımızı kurduk arkadaş çevre falan sağ olun ben gurbette hissetmiyorum” (Katılımcı-6).

Yapılan saha araştırmasında katılımcıların İstanbul’da göçmen olmak hakkında genel olarak kısa ve uzun vadede katılımcıların, ülkelerinden, ailelerinden uzak olmasının, İstanbul’da göçmen olmanın kötü bir his yarattığı ve göçmen olmanın hayatı zorlaştırdığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde katılımcıların birkaçının ayrımcılık konusuna değindikleri görülmektedir. Katılımcılardan biri ayrımcılıkla

ilgili, İstanbul'da yerleşilen yere göre değişebildiği, Fatih bölgesinde bunun pek yaşanmadığı, bununda ekonomik uğraş alanı ve turizm alanı olduğu için farklılıkların bir arada yaşaması ile alakalı olduğunu belirttiği görülebilmektedir. Diğer bir katılımcıda ayrımcılık konusunda İstanbul'da herkesin göçmen olduğunu belirtmesi görülebilmektedir.

Yapılan görüşmelerde katılımcılardan birkaçının yabancılık vurgusunu yaptığı görülmektedir. İstanbul'da göçmen olmanın, yabancı olma hissi yarattığını, yerli insanlar gibi serbestçe hareket edilmediği, toplum içerisinde adaptasyon sorunlarının olduğu görülebilmektedir. Birkaç katılımcı de bunların tersi olarak, göçmen olarak farklı bir şey hissetmedikleri ve adapte olma konusunda zorlanmadıklarını belirttikleri görülebilmektedir. Bu konuda bir katılımcının gelirken yaşadığı çevresel etkilerle bu sorunu kısa zamanda çözmesi görülürken, diğer bir katılımcının ise ilk zamanlarda zorlandığını belirtmesi ancak İstanbul'un başka göçmen tecrübeleri olmasından dolayı yabancılık hissini kısa sürede aştığı görülebilmektedir. Yapılan görüşmeler arasında bir katılımcının, göçmen olmanın kötü bir şey olduğunu, bunu da istedikleri gibi başka şehre gidememelerinden dolayı olduğunu belirtmiştir.

8.4. İstanbul'da Yaşamının En Zor Yanı Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların İstanbul'da yaşamının en zor yanı hakkında sahip oldukları düşünceleri sunulacaktır.

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, konut kiralарının olduğunu kısaca belirtmiştir.

“Kiralar” (Katılımcı-10).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, ekonomi vurgusunun yanında, başka şeyler olduğunu ancak detay vermemiştir.

“Ekonomi, başka şeylere bağlarsan her şey tabi” (Katılımcı-17).

Katılımcı-15 ile yapılan görüşmede sosyo-ekonomik koşulların zorluğunu ve özellikle konut kiralарının pahalı olmasını belirtmiştir.

“Hayat pahalılığı diyebilirim. Mesela ben İstanbul'a ailemi alamıyorum, ev şimdi baksak on, on beş' ten başlıyor” (Katılımcı-15).

Katılımcı-9 ile yapılan görüşmede, İstanbul'un kalabalık olmasını ve pahalılığını kısaca belirtmiştir.

“Kalabalık, pahalılık” (Katılımcı-9).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, hayat pahalılığının İstanbul'da yaşamının en zor yanı olduğunu belirtmiştir.

“İstanbul'da bir gün çalışamazsın şey kirayı ödenemezsin” (Katılımcı-8).

Katılımcı-5 ile yapılan görüşmede, İstanbul'da yaşamının en zor yanı ile ilgili, oturma izninin olmamasından dolayı göçmenlerin yaşadığı iş sürecindeki sıkıntılar, konut kiralari, iş bulmanın zor olması ve düşük maaşlar olduğunu belirtmiştir.

“Zorluk şey olarak mesela kimlik olarak oturma izni yoksa sıkıntılar yaşanabilir. Ev kiralari iş bulmak ne bileyim asgari ücret almak ne bileyim çünkü bir sürü insan şey izinsiz sigortasız çalışıyor” (Katılımcı-5)

Katılımcı-7 ile yapılan görüşmede, İstanbul'da yaşamının en zor kısmının ekonomi olduğunu, sosyo-ekonomik durumunun iyi olması halinde zor bir şey olmadığını belirtmiştir.

“En zoru işte şeyidi, zoru yani ekonomi, ekonomi iyiye İstanbul zor bir şehir diye bişey yok. Ekonomin iyi, paran varsa İstanbul çok güzel bir şehir” (Katılımcı-7).

Katılımcı-12, Katılımcı-1, Katılımcı-2 ve Katılımcı-4 ile yapılan görüşmelerde, İstanbul'da yaşamının en zor kısmının trafiği, ulaşımı ve kalabalığı olduğunu belirtmişler.

“En zor yanı bence işte trafik yani yolculuk yani nereye gitsen burada mesela Sultanahmet'te çalışıyorum, Avcılar'da oturuyorum baya uzak bir mesafe o yüzden” (Katılımcı-12).

“Trafik, kalabalık, en zor yaşam vala, çok zor şeyler görmedim belki büyük şehir olduğu için bana zor geldi ” (Katılımcı-1).

“Toplu taşıma, araçlar, trafik, kalabalık, o kalabalığı İstanbul'un ortasında yaşamak biraz zaman olduğu için o yüzden zaman sıkıntısı yaşıyoruz, yani yapılacak çok şey var ama zaman yok. Yani buradan, en az buradan Beylikdüzü'ne gidene kadar Sultanahmet'ten iki saat, iki buçuk saat, yani gidiş geliş beş saat. Hayatından beş saat gitti. Zaman sıkıntısı yaşıyoruz” (Katılımcı-2).

“Yollar, çok uzak yani dediğim gibi hatta ben okurken Tekirdağ’da okuyordum, Tekirdağ zaten İstanbul’a yakındı hani iki saat sürüyordu yol, bende o kadar büyüktü ki İstanbul şöyle düşündüm, burada kazansaydım yine iki saat sürecekti yol, Beylikdüzü’nde oturuyorum ben, tamam ben de Tekirdağ’a gidip gelirim dedim ben de. Okulun servisi vardı gidip geliyordum ben, aynı şey. Burada kazansaydım, İstanbul Üniversite’sinde iki saat sürüyor yol, o yüzden artık İstanbul’a sağ olsun bize uzak yollara alıstırdı. Ama gerçekten çok bir şey yapmak istiyorum, şöyle bir kendime, ben öyle bir zorluk yaşıyorum” (Katılımcı-4).

Katılımcı-3, İstanbul’da yaşamanın en zor yanının kendi ülkesinden uzak olduğunu belirtmiştir.

“Gurbettir. En azından yaşamak böyle” (Katılımcı-3).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da yaşamanın en zor kısımları hakkında, büyük ve pahalı bir şehir olduğunu, ulaşımın zor olduğunu, sosyal ilişkilerin zor olduğunu belirtmiştir.

“İstanbul yorucu bir şehir, yani çalışıyorsun, ulaşım zor, gece hayatı zor, sosyal ilişkiler yani yok diyebilirim. Koskoca bir şehir, büyüklüğü, biraz pahalı bence” (Katılımcı-11).

Katılımcı-13 ile yapılan görüşmede İstanbul’da yaşamanın en zor yanını çalışmadan yaşanılmayacağını olduğunu belirtmiştir.

“Çalışmak, bir hafta burada çalışmasan yaşayamazsın” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede, İstanbul’da yaşamanın zor yanlarının yalnızlık olduğunu ve bunun yanında hayat pahalılığının olduğunu belirtmiştir.

“En zor durum burada tek yalnızlığım için zorlandım ama tabi ki hayat pahalılığı da” (Katılımcı-14).

Katılımcı-20, Katılımcı-19, Katılımcı-18, hayat pahalılığının, İstanbul’un pahalı bir şehir olduğunu kısaca belirtmişlerdir.

“Pahalı bir şehir olması” (Katılımcı-20).

“Hayat pahalılığı ama şimdi yani oldu, eskiden normal yani” (Katılımcı-18).

“Yaşamak zor İstanbul’da, çok pahalı” (Katılımcı-19).

Katılımcı-6 ile yapılan görüşmede, hayat pahalılığının olduğunu belirtmiş ancak başka yerlerde de olduğunu dolayısıyla normal olduğunu belirtmiştir.

“Çok benim için, yok benim için yok normal hem nereye gidersen böyle pahalı olur şeyler, örnek Dubai’ ye git İstanbul’un on katı daha pahalı” (Katılımcı-6).

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların çoğunluğunun İstanbul’da yaşamının en zor yanlarının, İstanbul’daki hayat pahalılığının olması ve artan konut kiralalarının olduğunu belirttikleri görülmektedir. Dolayısıyla yaşanan bu sosyo-ekonomik sorunların İstanbul’da göçmenlerin hayatlarının en zor yanını oluşturduğu görülmektedir. Katılımcılar bu anlamda İstanbul’da çalışmadan, iş sorunu yaşadıkları takdirde yaşayamayacaklarını belirtmişlerdir. Yalnız bir katılımcının İstanbul’da yaşamının en zor yanının ekonomi olduğunu ancak diğer ülkelerde de bunun olduğunu belirttiği görülmektedir.

Yapılan görüşmeler arasında bazı katılımcılar, İstanbul’da yaşamının en zor yanları arasında şehrin kalabalık olmasını, ulaşım sorununun olmasını ve trafiğinin olmasını belirttikleri görülmektedir. Dolayısıyla İstanbul’un metropol şehir yapısının onlar üzerinde olumsuz etki yaptığı görülmektedir. Bir katılımcının İstanbul’da yaşamının zor yanları arasında sosyal ilişkilerin az olmasını belirttiği, diğer bir katılımcının de İstanbul’daki yaşamının en zor yanının yalnızlık olduğunu belirttiği görülmektedir. Dolayısıyla büyük bir şehir içinde sosyal ilişkilerinin zayıf kaldığı ve bu anlamda zorluk yaşadıkları görülmektedir. Bir katılımcının de İstanbul’da yaşamının en zor yanının ülkesinden ayrı olması olduğunu belirttiği görülmektedir.

8.5. Geriye Dönüş Hakkında

Yapılan saha çalışmasında görüşülen katılımcıların savaş bittiği takdirde ve dönüş koşulları sağlandığında Suriye’ye geri dönüp, dönmeyecekleri hakkında sahip oldukları düşünceleri sunulacaktır.

Katılımcı-16 ile yapılan görüşmede, Türkiye’de büyüdüğünü, İstanbul’un mekânsal güzelliklerinin olduğunu dolayısıyla ayrılmayacağını belirtmiştir.

“Ben ayrılmam çünkü burada büyüdüm, İstanbul güzel er, Allah ne kısmet ederse ben kabul” (Katılımcı-16).

Katılımcı-17 ile yapılan görüşmede, ailesinden kaynaklı geri döneceğini belirtmiştir.

“Evet, dönerim ailem için” (Katılımcı-17).

Katılımcı-10 ile yapılan görüşmede, kendisinin Türkiye vatandaşı olduğu, ailesinin geri döneceği, kendisinin de küçük yaşta burada büyümesinden dolayı gidip geri gelmek istediğini belirtmiştir.

“Şimdi ben bir vatandaş olarak Türkiye vatandaşayım eğer Allah izin verirse de gidip gelmeyi düşünüyorum. Ama ailem oraya gidecek. Yani ben Suriye’de çıktığım zaman on iki, on üç yaşındaydım yani gençliğimi burada Türkiye de yaşadım ana vatanımız Suriye tamam dediğim gibi gidip gelebilirim” (Katılımcı-10).

Katılımcı-8 ile yapılan görüşmede, burada uzun süre kaldığı için burayı sevdiğini ve geri dönmek istemediğini belirtmiştir.

“Yok. Çünkü artık burayı seviyorum burada sana dedim yaşıyorum beş yıl aynı sokaktayım” (Katılımcı-8).

Katılımcı-5, Katılımcı-6, Katılımcı-9, Katılımcı-15, Katılımcı-20, Katılımcı-19, Katılımcı-7 ile yapılan görüşmelerde, vatanları olduğu için ve uygun koşullar sağlandığı takdirde geri dönmek istediklerini belirtmişler.

“E tabi bizim için vatan yani sonuçta herkes kendi vatana gitmeyi tercih ediyorum hani biz diyoruz ki yurt dışına gidelim ama Suriye’de her şey düzelirse Suriye’ye dönmek istiyoruz” (Katılımcı-5)

“Tabi ki orası ülkemdir, toprağımdır, iç savaş biterse dönerim yani” (Katılımcı-6).

“Şimdi illaki mesela diyeli Esed yönetimleri gitti, tabi ki döneriz, ben çatırda yaşarım yani sonuçta adamın ana vatani ama bu koşullar sağlanmazsa biraz zor gibi” (Katılımcı-15).

“Aslında evet yani ayrılıyorum, sonuçta doğduğun yere dönülecek” (Katılımcı-9).

“Ülkeme giderim çünkü benim ülkem her şeyim orda, mesela evim orda her şeyim orda yine dönerim. Yani burada kalıcı değiliz” (Katılımcı-7).

“Ayrılırim, kendi memleketim, kendi ülkem, ayrılırim” (Katılımcı-19).

“Ayrılırız, kendi toprağımıza gideriz ve tam rahat bir şekilde yaşamak için, kendi toprağımıza gideriz. Esed olsa da olmasa da yeter ki savaş bitsin gideriz” (Katılımcı-20).

Katılımcı-12 ile yapılan görüşmede, hem Suriye’deki koşullar sağlanırsa ve aileleriyle birlikte olurlarsa hem de Suriye’deki hayat ucuzluğundan dolayı, zaman ve mesafe sorunlarının olmamasından dolayı geri döneceklerini belirtmiştir.

“Yani Suriye’deki durum tamamen çok iyi olursa, biterse tamamen hayat gelişme sağlanırsa ve dönersek oraya birincisi oradaki akraba, nasıl diyeyim orda ki aile yaşamı sağlanır diye döneriz. İkincisi işte İstanbul’daki mesafe sorunu burada, işte ev alamamak sorunu tamamen yok olur, çünkü orda tamamen daha çok kısa mesafe olacak, orda daha çok kolaylık sağlanacak öyle” (Katılımcı-12).

Katılımcı-1 ile yapılan görüşmede, ailesini, ülkesini özlediğini, bundan dolayı gideceğini ancak burayla uzun süredir kalması ve burayla bağlarının gelişmesinden dolayı buraya tekrar gelmek istediğini belirtmiştir. Dolayısıyla kesin bir geri dönüş yapmak istemediğini belirtmiştir.

“Ayrılmam on seneden sonra artık ayrılmam gerekiyor hissedemiyorum. Vatanımı, ailemi özledim giderim ama yüzde yüz döneceğim ama belki dönmek şuan bir sene memlekete döneceğim kesin ziyaret edeyim, uzun süre kalırım burada hep yaşamak için” (Katılımcı-1).

Katılımcı-2 ile yapılan görüşmede, burada okuduğunu ve burayı sevdiğini bundan dolayı geri dönmek istemediğini belirtmiştir.

“Hayır, artık ben âşık oldum İstanbul’a, yani burada artık işim var, çalışıyorum, artık burada okuyorum, burada bir şeyler yapmaya çalışıyorum, hayatımı burada kurmak, o yüzden burada kalmak istiyorum” (Katılımcı-2).

Katılımcı-3 ile yapılan görüşmede iş hayatının burada olması ve burada yeni bir düzen kurmasından dolayı gitmek istemediğini belirtmiştir.

“Yok, düşünmüyorum, çünkü burada artık işim, hayatım var, alıştım” (Katılımcı-3).

Katılımcı-4 ile yapılan görüşmede, Suriye’deki savaş biterse ve uygun koşullar sağlanırsa, Suriye’de sahip oldukları mülkler olduğunu dolayısıyla geri döneceklerini ancak burada da büyüdükları için ve burayla olan bağları olduğu için Türkiye’ye de ziyarete gelmek istediklerini belirtmiştir.

“Durumlara göre, orda nasıl bir tamam orda savaş bitti, dediğim gibi orda yeniden inşa için en az yirmi yıl ihtiyaç olacak, o yirmi yıl geçtikten sonra, yoksa geçmeden önce mi, elektrik olacak mı, su olacak mı, koşullar olacak mı, bilemiyorum ama bizim Suriye’de bir sürü yerimiz var, arsalarımız var, evlerimiz var bir sürü, onlar şu an hepsini, yani bütün sermaye orda diyebilirim. Kesin döneriz diye düşünüyorum ama Türkiye’ye de geliriz ara sıra. Artık burada büyüdük biz” (Katılımcı-4).

Katılımcı-11 ile yapılan görüşmede, Suriye’deki koşulların uygun olması halinde geri döneceklerini ancak İstanbul’u ziyarete gelmek istediğini de belirtmiştir.

“İstanbul’dan ülke durumu düzelirse dönerim ama ziyarete gelirim İstanbul’a” (Katılımcı-11).

Katılımcı-18 ve Katılımcı-13 ile yapılan görüşmelerde, savaş bittiği takdirde ancak Beşşar Esad yönetiminde kaldığı sürece gitmeyeceklerini ancak Beşşar Esad giderse geri döneceklerini belirtmişlerdir.

“Ben söyledim sana eğer savaş bitti Esad kaldı, ben gitmiyorum hiç” (Katılımcı-18).

“Esad giderse evet giderim” (Katılımcı-13).

Katılımcı-14 ile yapılan görüşmede, koşullar sağlanırsa geri dönmek istediğini ancak geri dönmek istemeyenlerinde olduğunu belirtmiştir.

“Şu an Suriye bir şey olmadı, olursa tabi ki döneceğiz, hiç kimse burada kahlırlar var, hem gidenler var ama en az insan gidicek yani” (Katılımcı-4).

Yapılan saha görüşmelerinde Katılımcıların büyük çoğunluğunun geri döneceğini belirttikleri görülmektedir. Bunun oluşturan nedenler arasında kendi ülkeleri olması, ailelerinin ve mülkiyetlerinin irada olması ve sosyo-kültürel bağlarının tetiklediği görülmektedir. Ancak bu geri dönüş için de Suriye’deki koşulların uygun olması ve Beşşar Esad yönetimini yönetimde kalmaması şartıyla ancak bu geri dönüşün yaşanabileceği görülmektedir. Katılımcılar arasında geri dönüp tekrar Türkiye’ye gelmek isteyen katılımcıların da olduğu ve bunlar içinde vatandaşlık hakkı alan bir görüşmesinin de olduğu görülmektedir. Bu tekrar gelmek istemelerinin nedenleri arasında küçükken buraya gelip Türkiye’nin sosyo-kültürel yaşamına, toplumsal düzene adapte olmalarına ve kaldıkları süre boyunca ülke ile bağ kurmaları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Katılımcıların bir kısmının geri dönmek istemediği, bunun da nedenleri arasında katılımcıların küçük yaşlarda buraya gelmeleri, buranın

sosyo-kültürel bağlamlarında büyümeleri, iş ve düzenlerini burada kurmaları, sosyo-kültürel örüntüde dini, tarihsel yapılar, dinsel bağlamlar, doğal güzellikler, sosyo-ekonomik yapıların zenginliği dolayısıyla Türkiye ve İstanbul'u çekici kılan özelliklerin olduğu görülmektedir.

SONUÇ

Göçler, dünyanın her yerinde ve tarihin her evresinde süregelen birçok değişim ve dönüşümün yaşanmasına neden olmuştur. Göçler, meydana geldikleri yerlerin toplumsal ve çevresel yapısının değişip dönüşmesinden, göç edilen toprakların geri dönüşsüz bir şekilde değişmesine kadar son derece geniş bir ölçekte toplumları etkilemektedir. Göçleri tetikleyen birçok neden vardır. Genel olarak, iç ve dış etkenlere bağlı olarak meydana gelmektedir. Dış etkenlere bağlı olarak yaşanan göçler, doğal felaketler, savaşlar, ciddi ekonomik krizler, ülke içerisinde yaşanan politik sorunlar gibi nedenlerle, iç etkenlere bağlı olarak gerçekleşen göçler ise kişisel anlamda ekonomik, politik sorunlar ya da aileler arası sorunlar nedeniyle insanların ülke içinde başka bir bölgeye ya da başka bir ülkeye göç etmesi ile sonuçlanan göç türleridir.

Göçleri etkileyen birçok nedenin olması ve göçle ayrılan bölgelerden göç edilen yerlere toplumsal, kültürel, siyasal ve ekonomik anlamda yaratmış oldukları yapısal değişim ve dönüşümler farklı bilimsel disiplinlerin bu konuyla ilgilenmesine ve kendi alanlarında kuramlar geliştirmesine neden olmuştur. Göç olgusu içinde yaşanan bu çok boyutlu süreçler, göç konusunun farklı alanlar tarafından farklı çerçevelerde araştırılmasını zorunlu hale getirmiştir. Bu zorunluluk bilimsel anlamda özellikle sosyal bilimlerde göç üzerine birçok farklı kuramın ortaya atılmasına ve araştırma yapılmasına neden olmuştur. Sosyoloji disiplini göç konusunda araştırmaların daha sistematik ve çok yönlü bir şekilde yapılmaya başlanması ile göçlerin altında yatan makro ve mikro bağlamlar bulunmaya ve açıklanmaya çalışılmıştır. Dolayısıyla göçlerin ne gibi nedenlerle ortaya çıktıkları, göç yollarının ne olduğu, göçmenlerin gittikleri yerleri neden seçtikleri, bireysel ve kitlesel göçlerin altında yatan durumların ne olduğu gibi incelemeler yapılmaya başlanmıştır.

Göçler ister bireysel ister kitlesel olsun göçmen yoğun toplumsal yapıların ortaya çıkarmasına neden olmuşlardır. Yaşanılan göçler kısa süreli de uzun süreli olabilirler. Dolayısıyla bir şehrin veya bir başka ülkenin konumu, çekici ekonomik, sosyal, siyasal özellikleri göç etmek için cazip bir ülke olmasına ve yaşanılan göçlerin geçici ya da kalıcı olarak sonuçlanmasına neden olmaktadır.

Osmanlı döneminden günümüz Türkiye Cumhuriyeti'ne kadar, sahip olduğu çekici sosyal, ekonomik ve kültürel unsurlar nedeniyle bölge hem bireysel hem de kitlesel göçlere ev sahipliği yapmıştır. Türkiye topraklarındaki bu çekici unsurlar,

ülkenin sahip olduğu jeopolitik konum, bir ulus-devlet olarak kuruluşundan günümüze istikrarlı bir siyasal yapıya sahip olması, ekonomik anlamda sanayileşmiş iş ve istihdam alanlarına sahip olması, Anadolu coğrafyasının çok kültürlü yapısından kaynaklanan sosyo-kültürel çeşitlilik, yer altı ve yer üstü zenginlikleri, tarihi ve doğal alanların olması, bir hukuk devleti olarak kabul etmiş olduğu ulusal ve uluslararası antlaşmaların sunduğu imkânlar olarak sayılabilir. Tüm bu unsurlar Türkiye’yi özellikle komşu coğrafyalarda yaşanan göç hareketleri için uygun bir alan haline dönüştürmüştür.

Göçler hem bölgesel hem de bütün dünyayı etkisi altına alan sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Dünyada yaşanan ekonomik krizler, savaşlar, doğal felaketler bu anlamda sadece bu olayların yaşandıkları yerleri değil tüm dünyayı etkileyebilmektedir. Yakın tarihe gelindiğinde Ortadoğu’da 18 Aralık 2010’da Tunus’ta yaşanan protestolar sonucu Tunuslu bir gencin kendisini yakmasıyla birlikte ülkede iç savaşlar yaşanmaya başlamış ve bu iç savaş Cezayir, Mısır, Ürdün, Libya, Suriye gibi birçok ülkeyi etkilemiş ve insanlar daha demokratik ve özgürlükçü bir yönetimin gelmesini ve var olan diktatörlerin gitmesini istemişlerdir. Arap Baharı veya Yasemin Devrimi adı verilen isyanlar bölge ülkelerini büyük ölçüde etkilemiştir. Binlerce insan yaşanan bu süreçlerde ölmüş, yaralanmış ve binlerce insan yaşadıkları yerleri terk etmek zorunda kalmıştır. Bu siyasal ortam nedeniyle yaşanan göçler birçok ülkeyi etkilemiştir. Bu ülkeler arasında isyanların yaşandığı ülkelere yakın olan Türkiye Cumhuriyeti de vardır. Türkiye Cumhuriyeti’nin jeopolitik konumu, yaşanan bu isyanlara yakın bir ülke olması, sosyo-ekonomik, sosyo-kültürel örüntüde dini ve tarihsel bağlam ve ulusal ve uluslararası hukukun işler olması göçlerin Türkiye Cumhuriyeti’ne doğru gelişmesine yol açmıştır.

2011 yılından itibaren Suriye İç Savaşı’ndan kaynaklanan ve sınır komşusu olması nedeniyle Türkiye Cumhuriyeti’ne doğru gelen kitlesel göç, ülkenin birçok yerini geri dönüşsüz bir toplumsal, kültürel ve ekonomik değişime sürüklemiştir. Savaştan kaçan çok sayıda Suriye vatandaşı, yaşanan savaşın ölümcül etkisinden kurtulabilmek için güvenli alanlara kara sınırlarını kullanarak geçmek zorunda kalmışlardır. Savaşın yaşandığı ve şiddetlendiği yerlerde Suriye’de hangi şehir hangi ülkenin sınırına yakınsa göçün yönü de o yöne doğru gelişmiştir. Suriye’den göç edenler Irak gibi, Ürdün gibi ülkelere de göç etmekle birlikte bu kitlesel göçlerin en

yoğun yaşandığı yer Türkiye Cumhuriyeti olmuştur. Genel olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin jeopolitik konumu itibarıyla hem bölgeye komşu hem de Avrupa ülkelerine geçiş imkânı sunar yapıda olması belirli bir etken olurken ve göçün çekici taraflarını oluştururken, diğer çekici kısımlar Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu ulusal ve uluslararası antlaşma gereği açık kapı politikası da çekici unsurlardan biri olduğu araştırma sonucunda tespit edilmiştir. Diğer bir bulgu ise Türkiye Cumhuriyeti'nde yaşayan insanlarla Suriye'de yaşayan insanlar arasındaki sosyo-kültürel zeminde var olan tarihsel ve dinsel bağlardır. Diğer taraftan Türkiye Cumhuriyeti'ndeki yaşam standartları, ekonomik ve sosyal olanaklar cezbedici hale gelmesini desteklemiştir. Tüm bu etkenler Suriye İç Savaşı sonrasında gelişen kitlesel göçlerin daha çok Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru gerçekleşmesine neden olmuştur.

Tez çalışması kapsamında gerçekleşen araştırma Suriye'den Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru yaşanan kitlesel göçlerin itici koşullarının en önemlisi de savaş nedeniyle ortaya çıkan olumsuz sosyal, ekonomik ve siyasal koşullar, yaşanan sosyo-ekonomik kaygılar, savaşın büyüyebilme olasılığının yaratmış olduğu korkular, kendi rızaları dışında asker altına alınma riski gibi durumlar sıralanmıştır. Bu anlamda göç etme kararlarının altında yatan nedenler arasında savaş olgusu başatken, bu savaşın yarattığı ortamı fırsat olarak kullanarak Avrupa, Amerika gibi gelişmişlik seviyeleri yüksek bölgelerde yaşama arzusu Türkiye'ye girişlerinin altında yatan nedenler arasında olduğu görülmüştür. Yapılan araştırmada incelenen göçmenler arasında verilen göç etme kararlarında yaşları küçük olmasından dolayı aileleri tarafından savaş koşulları göz önüne bulundurarak gelenlerin olduğu gibi, kendi iradeleriyle göç kararı alarak ülkeye giriş yapanlar olmuştur.

Katılımcılar içerisinde daha önce ailelerinde göç geçmişleri olanlar olduğu gibi, ailelerinde göç geçmişi bulunmayan katılımcılar da vardır. Katılımcılar içerisinde ailelerinin göç geçmişlerinin Türkiye topraklarından olması yani ailelerinin Hatay, Cizre gibi bölgelerden olması dolayısıyla taşıdıkları sosyo-kültürel ve tarihsel bağlar Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru göç etme kararını güçlendirmiştir. Ayrıca katılımcıların göç etme kararını etkileyen durumlardan biri de Suriye'de savaşın başladığı dönemde henüz yaşlarının küçük olması nedeniyle olup biten politik olaylara dair bir fikirlerinin olmamasıdır. Suriye'de yaşanan iç savaş süreciyle birlikte küçük yaşta Türkiye'ye göç eden bu mülteciler siyasal farkındalıkları oluştuktan sonra ne

Beşşar Esad yönetiminin ne de muhalif kanadın tarafında olmak istemedikleri için geldikleri ülkeleri ile bir bağ kuramamaktadırlar. Bu noktada tüm bu göçmenler göç ettikleri yaşa bakılmaksızın Türkiye'yi dinsel, mezhepsel bağları, ekonomik olanakları gibi nedenlerle tercih etmektedirler.

İster sosyo-kültürel örüntüde tarihsel, dinsel bağlardan kaynaklı olsun, isterse de bu bağlardan bağımsız sadece savaştan kaçma arzusuyla gerçekleşmiş olsun tüm katılımcılar için gerçekleşen bu ilk göç deneyimleri Türkiye'de kaldıkları süre uzadıkça bu bölge ile güçlü bağlar oluşturmalarına neden olmuştur. Ayrıca yaşanan göçler içerisinde, Suriye'deki savaşın yayıldığı yerlere göre farklı etnik kimlikte ve farklı mezhepsel anlayışa sahip insanların olduğu görülmüştür. Etnik kimlik olarak daha çok Arap ve mezhepsel olarak Sünni anlayışında insanlar var iken, Kürt ve Türkmen kimliğine sahip insanların göç grupları içinde olduğu görülmüştür. Türkiye Cumhuriyeti'ne doğru gelen göçmenlerin politik bağlamlarının Beşşar Esad yönetimine muhalif olduğu görülmektedir. Dolayısıyla araştırmaya katılan katılımcılar arasında Beşşar Esad yönetimine bağlı ve Şii/Alevi anlayışında göçmenlerin olmadığı tespit edilmiştir.

Suriye'de yaşanan iç savaşın etkisinin büyümesi ve insanların yaşadığı ölüm korkusu, gündelik hayatlarını eskisi gibi sürdüremez hale gelmiş olmaları gibi sosyo-ekonomik sorunlar kitlesel bazlı göçlerin yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye Cumhuriyeti'nin uygulamış olduğu açık kapı politikası ve bağlı olmuş olduğu ulusal ve uluslararası antlaşmalar mülteci olarak bu ülkenin tercih edilmesini desteklemiştir. Ayrıca Türkiye Cumhuriyeti'nin sınır ülkesi olması, dolayısıyla savaşın yaşandığı alana yakın olması ve Avrupa'ya geçişler için bir transit ülke olma konumuna sahip olması, Suriye ile tarihsel ve dinsel bağlara sahip olması, Suriye'den gelen göçlere kapı açmıştır. Savaşın yaratmış olduğu yıkım, ölüm ve ülkeden mecburi kaçışların yanında, yaşanan göç koşullarını fırsat bilerek göç etmek isteyen insanlar da değişik yol ve yöntemlerle Suriye'den çıkmaya çalışmışlardır.

Türkiye'ye geliş biçimleri incelendiğinde katılımcılar arasında kendi imkânları ile açık kapı politikasından faydalanarak gelenlerin dışında çeşitli aracı ağları üzerinden kaçak girişler yapıldığı da tespit edilmiştir. Kimi katılımcı, kaçak yollar ile ve aracı ağları üzerinden ülkeye giriş yapmalarının nedenlerini, resmi yolların uygun olmaması, pasaport ve vize süreçlerinin imkânsızlığını göstermiştir. Bu yasal yollara

başvuramama gerekçelerinden biri olarak da savaş sonrasında çıkan askerlik hizmetini yapmak istememeleri olarak belirtmişlerdir. Kendisi Türkiye'ye gelen ancak ailesi halen Suriye'de olan genç erkeklerin büyük bir kısmının göç nedenlerinin bu zorunlu askere alınma durumu olduğu tespit edilmiştir.

Göç sonrasında barınma imkânları incelendiğinde savaşın ilk yıllarında mülteci kamplarının olmaması veya az olması nedeniyle Suriyelilerin Türkiye içinde buldukları düzensiz bağlantılar ile birçok şehre dağıldıkları tespit edilmiştir. Bu şehirler arasında iş imkânının olduğu metropol şehirler ve özellikle de İstanbul şehri yoğunlukta olmuştur. İstanbul'un sahip olduğu iş istihdam kapasitesi, sosyo-ekonomik koşulları, mekânsal anlamda zengin iş ve yaşam alanları sunuyor olması onu göçmenler için çekici bir konuma getirmiştir. Bu bağlamda ilk ülkeye girişleriyle birlikte özellikle belirli bağlar ve araçlar ile gelmeyen mülteciler için yaşamak istedikleri yer İstanbul şehri haline gelmiştir. Mülteci kamplarına yerleşen kimi katılımcı aileler ise çocukları üniversiteyi kazanma imkânına kavuşunca kamptan çıkarak üniversitenin olduğu yere taşınmıştır. Yani zaman içinde Türkiye içinde İstanbul'a doğru göç hareketinin de yaşandığı görülmektedir. Göç sonrası ilerleyen süreçlerde katılımcıların İstanbul'a taşındıkları ve burada iş bulmaya ve düzen kurmaya çalıştıkları görülmüştür.

Türkiye Cumhuriyeti'ne girişlerinin olduğu ilk dönemler de göçmenlerin kimisi kısa zamanda kayıt altına alınırken, kimisi de kayıt altına alınmadan bir süre kaçak yaşamak zorunda kalmıştır. Dolayısıyla sınırdan geçer geçmez kayıt altına alınmayan, kayıt altına alınmak istemeyen veya kayıt altına alınma ile ilgili bir bilgisi olmayan göçmenler birçok farklı sorun yaşadıklarından bahsetmişlerdir. Kayıt altına alınmayan katılımcılar hem temel erişim konusunda sıkıntılar yaşamış, hem de bu süre boyunca yetersiz barınma koşullarında barınmış, kayıtsız ve kontrolsüz iş yerlerinde çok ağır şartlarda zorunda kalmışlardır. Kayıt altına alınma, oturuma ve çalışma izinlerine sahip olmalarıyla birlikte bu olumsuz koşulların ortadan kalktığını, artık temel hizmetlere erişim imkânlarına kavuştuklarını, sağlık, eğitim gibi hizmetlerden faydalanmaya başladıklarını, çalışma koşullarının iyileştiğini, emek sömürsünün daha az yaşandığı ve böylelikle sosyal hayata katılımı adaptasyon süreçlerinin kolaylaştığı tespit edilmiştir. Bugün içinde bulundukları ekonomik durumu yüksek bir sosyo-ekonomik seviye olarak tanımlamamakla birlikte bu ekonomik sorunları artık

göçmen olmalarıyla değil Türkiye'nin geçirmekte olduğu ekonomik kriz ile ilişkilendirerek açıklamışlardır. Bu anlamda mültecilerin artık kendilerini yabancı ve geçici bir topluluk olarak tanımlamaktan uzaklaşarak bu ülkenin bizatihi asli sakinleri olarak tanımlamaya başladıkları söylenebilir.

Katılımcılar, Suriye'de yaşadıkları yerlerdeki yaşam deneyimleri ile İstanbul'da yaşadıkları deneyimler arasında birbirine yakın unsurlardan da birbiriyle son derece ilişkisiz unsurlardan da bahsetmişlerdir. Bu deneyimlerin olumlu ve olumsuz tarafları detaylarıyla tanımlanmıştır. Göçmenler, İstanbul'a ulaştıktan sonra olumsuz barınma koşulları, iş bulmada yaşanan güçlükler, kayıt süreçlerinin yetersizliği, yeni çevreyi tanıma ve uyum sağlama sıkıntıları, iş yerlerinin yaşam alanlarına yakın olmaması gibi zorlu süreçler yaşadıkları görülmüştür. Barınma konusunda yaşanan sıkıntılar göç ettikleri dönemin başında sosyo-ekonomik şartları benzerlik taşıyan, dilsel, dini ve etnik yakınlığa sahip oldukları insanlarla birlikte kalabalık evlerde konaklamalarına neden olmuştur. Bu aşamada tüm ekonomik zorluklar bir yana kiralık ev bulma konusunda Suriyeli olmalarından dolayı bazı katılımcıların sorun yaşadıklarında, evlerinden çıkmak zorunda kaldıkları veya hiç ev kiralayamadıkları tespit edilmiştir.

Tüm göç tecrübelerinin siyasi anlamda değerlendirilmesi için katılımcıların siyasete bakış açılarının incelendiği bölümlerde ise öncelikle katılımcıların büyük bir kısmının Suriye'den küçük yaşta gelmeleri nedeniyle karşılaştırmalı olarak iki ülke arasındaki siyasi farkları değerlendiremedikleri, savaşın siyasi nedenlerini çözümleyemedikleri tespit edilmiştir. Türkiye'ye geldikten sonra yaşadıkları sosyo-ekonomik kaygılardan dolayı siyasete mesafeli bir konum almalarının yanında seçim atmosferinde ortaya çıkan göçmen karşıtlığının etkisi ile Türkiye'nin siyasi atmosferin verdiği tedirginlik ile düşüncelerini belirtmekten kaçınmışlardır. Düşüncelerini az da olsa belirtenlerin Türkiye Cumhuriyeti'nin göç politikasını eleştirdiği, nedeninin ise Suriyelilerin dil konusunda zorunluluktan geçirilmemeleri, Avrupa'daki göç politikalarının uygulanmamış olması olarak belirtmişlerdir. Suriye ile ilgili siyasi düşüncesini belirtenlerin ise göçlerine neden olan unsurları Beşşar Esad rejimi ile ilişkilendirdikleri ve bu yönetime karşı oldukları anlaşılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ndeki siyasi konumlanışlarını ise daha çok dinsel, politik anlamda mülteci karşıtı olmayan lider ve partileri desteklemek üzerine kurdukları görülmüştür.

Savaşın ilk dönemlerinde ülkenin değişik yerlerinden giriş yapan ve daha sonraki süreçte mülteci kamplarının olmaması ve yetersiz oluşundan dolayı ülkenin birçok yerine dağılan göçmenler Türkçe bilmedikleri için birçok sorunla karşılaşmışlardır. Her ne kadar Türkmen kökenine sahip olan ya da o bölgede yaşayanlarda Türkçe alt yapısı olsa da göçmenlerin büyük kısmı ülkeye girişte tanıdıkları ve tercümanlar üzerinden iletişim kurmaya çalışan Türkçe bilmeyen göçmenlerden oluşmaktadır. Bu katılımcılar çalışma hayatlarında dil sorunu yaşadıkları için emeklerinin sömürüldüğü, kayıt süreçlerinin uzaması dolayısıyla hizmetlere erişim konusunda zorluklar yaşadıkları, sosyo-kültürel hayata katılımlarının ve adapte olmalarının uzun sürdüğünü belirtmişlerdir. Ülkeye girişleriyle birlikte arkadaşlarından, çalıştıkları yerlerden ya da gönüllü olarak gittikleri dil kurslarından Türkçe öğrenmişlerdir. Bu da sistematik olarak bir göçmen entegrasyonunun yaşanmadığını göstermektedir. Türkiye'ye geldiklerinde dil konusunda yetersiz olan göçmenlere karşı toplumsal tepkilerin olduğu tespit edilmiş. Sultanahmet bölgesinin bu anlamda kendi dillerini konuşmalarına imkân veren bir bölge olduğu ancak mesela ulaşım araçlarında kendi aralarında Arapça konuştuklarında tepkilerle karşılaşmış ve sözel şiddete maruz kalmışlardır.

İstanbul'a gelen Suriyeli göçmenler sosyal hayata katılım konusunda da çeşitli sorunlar yaşamışlardır. Suriye'deyken sosyo-kültürel yaşama katılımlarının daha iyi olduğu, arkadaşlarıyla, aileleriyle daha fazla sosyal hayatın içinde olma şanslarına sahip olduklarını belirtmişlerdir. Ancak İstanbul'a geldikten sonra sosyo-ekonomik koşullarının yetersiz olması, uzun çalışma saatleriyle çalışmaları, kaldıkları iş ve ev arasındaki mesafelerin uzak olması, kayıt dışı göçmen oldukları dönemlerde yakalanma korkusu ve dil bilmiyor olmaları sosyo-kültürel hayata katılımlarını engellemiştir. Bu dönemlerde sosyalleşmeleri aynı iş yerinde çalıştıkları ya da aynı yerde yaşadıkları diğer göçmenler ile sınırlı kalmıştır. Bu bağlamda savaş öncesi Suriye'de sahip oldukları toplumsal yaşamı özlemle tarif ettikleri tespit edilmiştir.

Yaşamın devamlılığını sağlayacak koşulların sağlanması noktasında temel ihtiyaçların karşılanması en önemli nokta olarak kabul edilebilir. Bu çerçevede katılımcıların Türkiye'de temel ihtiyaçlarının karşılanma koşulları incelenmiştir. Temel hizmetlere erişim konusunda katılımcılar, Suriye'deyken çok daha fazla imkana ve hizmete erişimleri olduğunu belirtmişlerdir. Türkiye'de göçün ilk döneminde

mülteci kampında kalmayan katılımcılar Türkçe bilmemenin ve sosyo-ekonomik durumlarının kötü olması gibi nedenlerle temel hizmetlere erişim konusunda zorluklar yaşamışlardır. Temel hizmetler dendiğinde öncelikli olarak katılımcıların akıllarına sağlık hizmeti gelmiştir. Yaşadıkları sağlık sorunlarında kayıt dışı oldukları dönemlerde özel hastanelere gitme imkânına sahip olduklarını kayıt altına alındıktan sonra ise devlet tarafından sunulan tüm sağlık hizmetlerine ücretsiz ve ayrımcılığa maruz kalmadan erişim sağladıkları görülmüştür. Eğitim konusunda mülteci kampında kalan birkaç katılımcı dışında göç döneminin başında eğitim hizmeti alamadıkları, kayıt altına alındıktan sonra ise aynen sağlık hizmetinde olduğu gibi devletin sunduğu hizmetlerden ücretsiz bir şekilde faydalanabilmişlerdir. Güvenlik hizmetlerine erişimin çok az yaşandığı, mülteci kampında kalanlar dışında barınma hizmetlerini ve diğer hizmetlerin alınmadığı görülmüştür. Araştırmanın temel hizmetler ile ilgili bölümünde uzunca bir süredir göçmen olarak yaşayan katılımcıların neyin hizmet, neyin sosyal hak neyin sorumluluk olduğu konusunda net görüşlere sahip olmadıkları tespit edilmiş ancak araştırmacının yönlendirmesi ve hizmetleri tanımlaması ile katılımcıların fikirlerini paylaştıkları tespit edilmiştir.

Göç süreci aile yapılarının büyük değişimler yaşadığı zaman aralıklarıdır. Bu çerçevede katılımcılara aile yapılarının göç sürecinde değişim geçirip geçirmediği, Suriye'deki yaşamları ile Türkiye'deki yaşamları arasında aile yapılarını dönüştüren nasıl değişiklikler olduğu sorgulanmıştır. Katılımcıların aile yapılarının ve aile ilişkilerinin yaşadıkları göç deneyimleriyle birlikte zorlu dönemlerden geçse de Suriye'de yaşadıkları yaşam biçiminin devamı niteliğinde sürdüğü görülmüştür. Suriye'de evlenme süreçlerinde aile içi evliliklerin yoğun olduğu, genel olarak geniş aile olarak yaşandığı, ailelerin kurulması ve sürdürülmesinde dini ve ataerkil kuralların belirleyici olduğu, erkeğin evin idaresinde söz sahibi olduğu ve kadının ev içi rollerde konumlandırıldığı görülmüştür. Aile içi evlilikler mezhep ve etnik bağlar çerçevesinde şekillenirken farklı mezhep ve dinden kişilerle evliliklere az rastlanmaktadır. Farklı dinlerde evliliklere ancak din değiştirme ile müsaade edilirken farklı mezhep anlayışına sahip insanların Sünni anlayışının kabulü ile evlenebildikleri ancak Sünni anlayışa sahip kadınların başka din ve Şii/Alevi mezheplerle evliliklerine rastlanmadığı belirtilmiştir. Dolayısıyla dinsel ve mezhepsel ayrımların evlenme biçimlerinde belirleyici rol oynadığı verisine ulaşılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'ne

ailesi ile birlikte gelenlerin aile yapılarında çeşitli değişimlerin olduğu, özellikle sosyo-ekonomik koşullar nedeniyle kalabalık geniş aile yapısından çekirdek aile yapılarına geçildiği ancak aile içi ya da tanıdıklar üzerinden kurulan evliliklerin yoğun olarak devam ettiği görülmektedir. Aile dışından evlilik sayısında ise eskiye göre artış olduğu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olanlar ve Suriyeliler arasında evliliklerin yaşandığı tespit edilmiştir. Aile yapısında ailenin geçimini sağlamakla mükellef kişinin ise artık sadece erkek olmadığı kadınların da çalışma hayatına girdiği görülmüştür. Dolayısıyla yaşanan göç süreci, sosyo-ekonomik farklılıklar, sosyo-kültürel yapıların değişimiyle beraber aile yapılarını, evlilik ilişkilerinin de dönüşmeye başlamasına neden olmuştur.

Göç tecrübesi içinde kadınlar ve erkekler arasında farklılıklar yaşanacağı öngörüsü ile yola çıkılan tez çalışması kapsamında kadın katılımcılara erişilememesi toplumsal cinsiyet düzeyinde farklılıkların tespitinin ancak erkek göçmenlerin gözünden tespit edilebilmiştir. Toplumsal cinsiyet konusunda fikir beyan eden erkek katılımcılara göre Suriye’de tüm yaşamlarını kapsayan dini ve ataerkil toplumsal yapıların Türkiye’de bir miktar esneklik kazanmakla birlikte halen devam etmektedir. Toplumsal cinsiyet konusunda Suriye’deyken kadınlara ev içi işlerde bir rol biçildiği, evlilik süreçlerinin ataerkil kurallar çerçevesinde gerçekleştiği, kadınların özellikle evin dışında söz sahibi olma süreçlerinin az olduğu, sosyo-kültürel yaşama katılımında ailesinin yanında ya da bir erkeğin varlığıyla katılım sağlayabildiği, çalışma hayatına katılımın çok az olduğu belirtilmiş bunun nedeni ise tamamı erkek olan katılımcılar tarafından son derece ataerkil bir bakış açısıyla sosyo-ekonomik koşulların iyi olmasına bağlanmıştır. Göçten sonra kadınların sosyo-kültürel yaşama katılımlarının arttığı, çalışma hayatına girme oranlarının arttığı, artık tek başlarına dışarıya çıkabildikleri, arkadaşlarıyla gezebildikleri görülmüştür ancak Suriye’deki dinsel ve ataerkil yapılar halen bütünüyle terkedilmiş görülmemektedir. Dolayısıyla yapılan saha çalışmasında Sultanahmet sahasında kadın çalışanlar olsa bile görüşmeye katılmak istememeleri ile sonuçlanmıştır. Sosyo-kültürel yaşama katılım konularında kadınlar halen kısıtlandıkları yalnız başlarına yaşamlarının uygun karşılanmadığı, çalışmaya başlamış olsalar bile iş yerlerinin yaşadıkları evlere yakın seçilmesi Suriye’deki dini ve ataerkil toplumsal yapıların devam ettiğinin göstergesidir. İstanbul’un sosyo-kültürel yapısı ve kadınların kamusal alanda daha fazla görünür

olmaları dini giyim kuşam tarzının esnemesine neden olmuş bu da kimi ailelerin dini yapılarını korumak için dini ve kültürel anlamda kendilerine benzeyen hemşerilerinin yoğun olarak yaşadıkları yerlere yerleşmeleri ve getto nitelikli göçmen mahallelerinin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Bu bağlamda göç sonrasında toplumsal cinsiyet rollerinin Suriye’de kadınları ikincilleştirdiği konumun yumuşamaya başladığı ancak bütünüyle reddedilmediğini söylemek mümkündür. Bu kültürel ve toplumsal devamlılık dini ve ataerkil yapının Türkiye’de halen devamlılığını sağlayabilecek kent içi mekanlar sunması ile ilişkilidir.

Çalışma hayatı söz konusu olduğunda katılımcıların İstanbul’a geldiklerinde ekonomik olarak avantajlı durumda olanların daha çabuk iş hayatına girebildikleri hatta araştırma sahası olan Sultanahmet bölgesinde kendilerini bile kurabildikleri görülmüştür. Dilsel ve dinsel bağlamda ortaklaşılan unsurlar sayesinde iş bulma konusunda yardımcı olacak göçmen ağlarını bulmaya çalışmışlardır. Göçmenlerin ilk dönemde kayıt dışı oldukları süreçte göçmenler arası sosyal ağların zayıf olması, Türkçe bilmemeleri nedeniyle yeni sosyal ağlar da kuramamaları, sosyo-ekonomik koşullarının kötü olması, barınma sorunlarının olması nedenleriyle kötü mekânlarda, düşük ücretlere çalışmak zorunda kaldıkları tespit edilmiştir. Sosyal ağları olanların ve Suriye’de sahip oldukları meslekleri Türkiye’de de yapma şansına sahip olan meslek gruplarının ekonomik hayata daha çabuk adapte oldukları ve kötü şartlarda çalışmak zorunda kalmadıkları tespit edilmiştir. İlerleyen süreçlerde göçmenler kayıt altına alınıp resmi bir statü kazandıktan sonra, iş alanlarında sosyal ağların genişlemesi, dilin öğrenilmesi, daha fazla gelir kazanma, özel ilgi alanlarına yönelme, dinsel ve dilsel bağlar dolayısıyla çalışma mekânlarının seçimi zorunluluktan çıkmış kişisel tercihlere dönüşmüştür. Bu anlamda Sultanahmet bölgesinde çalışma süreçleri zorunluluk olmaktan çıkıp katılımcıların gelecek gördükleri birer çalışma alanı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Çalışma hayatlarında okudukları okul ile ilişkili olmayan alanlarda çalıştıkları, sekiz saatin üstünde çalıştıkları, birçok göçmenin daha çok sigortasız çalışmaya devam ettiği, iş ve yaşadıkları mekânların birbirinden uzak olduğu görülmüştür. Ayrıca Sultanahmet’te sermaye sahibi Suriyelilerin olduğu ve bu anlamda Sultanahmet’in ekonomik yapısına dâhil olan şirketlerde kimi katılımcının hemşerilik bağlarına sahip olmaları nedeniyle sigortalı olarak çalıştığı görülmüştür. Sultanahmet’te sigortasız

alışmalarının, sekiz saat üstünde çalışmalarının, ev ile iş yeri arasında mesafenin uzak olmasına rağmen çalışmak istemelerinin birçok nedeni vardır. Bunlar, Sultanahmet bölgesinde daha kolay iş bulma imkânına sahip olmaları, aldıkları ücretin dışında turizm bölgesi olmaları nedeniyle bahşış gibi ek kazançlar elde edebilmeleri, dini ve dilsel anlamda sosyo-kültürel bağlara sahip olmaları sayılabilir.

Sultanahmet bölgesi g olgusundan bağımsız olarak Türkiye için taşıdığı dini ve tarihi miras nedeniyle özgün bir mekândır. Taşıdığı kültürel ve tarihsel mirasın turizm ile perinlenerek günümüzde bir kapitalist tüketim mekânı olarak karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla çok çeşitli iş olanaklarının var olduğu bir bölgedir Sultanahmet. Dünyanın birçok yerinden turistlerin ziyaret mekânı olan bir bölge olmakla birlikte Arapça konuşan Müslüman ülkelerden gelen turistlerinde yoğun ilgisinin olduğu bir bölge olarak Sultanahmet göçmenlerin kendi dillerinde çalışma olanağını yakaladıkları yegâne yerlerden biridir. Turistler için açılan oteller, restoranlar, kafeler, küçük hediyeelik eşya dükkânları, kumaş ve çanta dükkânları, ülkeye özgü tatlı ve baharat dükkânları gibi geniş bir tüketim mekânı olan Sultanahmet bu alanların her birinde Suriyeli göçmenlere iş olanağı sunmaktadır. Castells’inde değindiği gibi bu kolektif tüketim mekânları da içinde barındırmasında bu alan; mekânı sürekli temizleyen temizlikiler, polis merkezlerinin varlığı gibi sistemin yeniden üretimi için hazır birçok yapının da mevcut olduğu bir yerdir. Mekân, bir yandan dinsel ve kutsal bir görünüm yansıtarak insanları kendine çekerken, diğer taraftan Lefebvre’nin çelişik mekân dediği özelliği de taşımaktadır. Bu dinsel ve kutsal imajın yanında birçok otel, restoran, kafe gibi mekânlar da alkol satışlarının olduğu görülebilmektedir. Dolayısıyla Sultanahmet bölgesindeki bu çok çeşitli mekânlarda tarihi, dinsel yapıların varlığı dinsel bir imajın taşıyıcısı olarak dini bağlarla ekonomik kazanç alanı açarken, bir diğer yandan da etrafındaki otel ve kafeler de alkol satışlarının varlığı çelişik anlamda ekonomik kazanç sağlayan bir bölge olduğunu da göstermektedir. Sermaye sahipleri bu anlamda Sultanahmet’in mekânsal anlamda farklı yerlerinde ve farklı sektörlerde iş yerleri kurabilmektedir. Emek ilişkileri de bu anlamda bu sürecin olmazsa olmaz kısmı olmuştur. Ancak turizmin gün boyu yaşayan bir yapı oluşu emek ilişkilerini uzun çalışma saatleri, dinlenme koşullarının yetersizliği, ücret eşitsizlikleri, sigortasız çalıştırılma gibi olumsuz koşulları da beraberinde getirmektedir. Mekânın Lefebvre’nin dediği gibi toplumsal ürün olduğu

ve mekânın içinde üretici güçler ile toplumsal ilişkilerin pratik alanda üretimi yeniden üretmesi bir anlamda mekânda sermaye sahipleri ile emek kesiminin arasındaki ilişki süreçlerine de bağlı olabilir (Lefebvre, 2014, s.24). Tanıdıklık, dilsellik, (Kürtçe, Türkçe, Arapça ...) ve dinsel ilişkileri dolayısıyla bu süreç Sultanahmet'te perçinlenerek sürmektedir.

Sultanahmet'in mekânsal özelliği taşıdığı tarihi, dini ve kültürel mirasın yanında turistik bir mekân olması nedeniyle insanların kalıcı olarak bulunmadıkları daha ziyade kısa zaman gezmek için geldikleri, bir süre konaklayıp ayrıldıkları bir geçicilik üzerine kuruludur. Bu bağlamda Sultanahmet'te gün içinde hareket eden insanların büyük bölümünün bu mekân ile tıpkı göçmenlerin göç ettikleri ülke ile kurdukları gibi kalıcı olmayan bir bağ kurdukları söylenebilir. Yapılan saha çalışmasında elde edilen bulgulardan en önemlilerinden biri de bu mekânsal geçiciliğin göçmenlerin yaşamlarının bu dönemini göç sonrası yerleştikleri bölgeyi konumlandıkları geçicilik ile örtüşmesidir.

Göçmenlerin ülkelerine geri dönme fikirleri de bu geçicilik üzerinden kurulmaktadır. Çocuk yaşta Türkiye'ye göçen katılımcılar için Suriye aslında hakkında pek bilgi sahibi olmadıkları, büyüklerinin aktardıkları anlatılarla şekillenmiş ve halen siyasal istikrara erişememiş bir bölgedir. Bu haliyle çocuk yaşta gelen göçmenler için Suriye ile bir aidiyet bağı kuramadıkları görülmüştür. Aynı zamanda bugün vatandaşlık hakkını kazanmış, Türkçe öğrenmiş, eğitimini Türkiye'de almış, çalışmaya başlamış olan bu katılımcılar için Türkiye'ye aidiyetlerinin Suriye'ye aidiyetlerinden daha belirgin olduğu tespit edilmiştir.

Sonuç olarak yapılan saha araştırması göçmenlerin yasal statülerini kazanmış olmaları veya vatandaşlık hakkına sahip olmalarına rağmen çalışma hayatlarındaki yaşadıkları olumsuz şartlar, sosyo-kültürel yaşama katılımlarının yetersizliği, ekonomik sıkıntılar ve Türkiye'de yükselen göçmen karşıtlığı üzerine kurulu siyasal eğilimler nedeniyle bütünlüklü bir aidiyet bağının kurulamadığı tespit edilmiştir. Saha araştırmasının alanı olan Sultanahmet bölgesinin özgün yapısının verdiği geçici mekânsal özelliklerin katılımcıların ait olma mefhumunu da benzer bir geçicilik üzerinden anlamlandırdığı sonucuna varılmıştır. Bu anlamda 2011 Suriye İç Savaşı sonrası Türkiye topraklarına yönelen göçmenlerin bu yersiz yurtsuzlaşması, bir

devlete vatandaşı olarak bağlanamamaları yeni akademik çalışmalar ile incelenmesi gereken sosyolojik bir araştırma alanı olarak güncelliğini korumaktadır.

KAYNAKLAR

Kitap

Abadan Unat, N. (2016). *Bitmeyen Göç: Konul İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa*. İstanbul. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Adıgüzel, Y. (2016). *Göç Sosyolojisi*. Ankara. Nobel.

Ağanoğlu, Y. H. (2023). *Bir Tasfiye ve Örtülü Sürgün Metodu Olarak Balkanlar'dan Türkiye'ye Göçler (1923-2004)*. İstanbul. Kızılay Kültür Yayınları.

Akdeniz, E. (2014). *Suriye Savaşının Gölgesinde Mülteci İşçiler*. İstanbul. Doğa.

Castles, S., Miller, J. M. (2008). *Göçler Çağı Modern Dünyada Uluslararası Göç Hareketleri*. B. U. Bal & İ. Akbulut (Çev.). İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Cevizci, A. (2009). *Felsefe Tarihi*. İstanbul. Say.

Davutoğlu, A. (2012). *Stratejik Derinlik Türkiye'nin Uluslararası Konumu*. İstanbul. Küre.

Descartes, R. (2007). *Felsefenin İlkeleri*. Mesut Akın (Çev.). İstanbul. Say

Descartes, R. (2022). *Aklın Yönetimi İçin Kurallar*. Kadir Yılmaz (Çev.). İstanbul. Divan Kitap.

Doğan, K. (2008). *Göçmen Kaçakçılığı Suçu*. Ankara. Seçkin.

Durkeim, E. (2020). *Ahlak ve Toplum*. Duygu Çenesiz (Çev.). İstanbul. Pinhan.

Fisher, H. M. (2022). *Göçün Tarihi*. H. D. Aydoğan (Çev.). İstanbul. İnkilap.

Foucault, M. (2021). *Özne ve İktidar*. Işık Ergüden (Çev.). İstanbul. Ayrıntı.

Goodwin, A., G. & Scimecca, A., J. (2018). *Klâsik Sosyolojik Teori Sosyolojik Vaadinin Yeniden Keşfi*. Erdem Aykut, Berivan Binay, Uğur Binici vd. (Çev.). İstanbul. Say.

Göçmen, İ. (2015). *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Işığında Avrupa Birliği ve Türkiye Göç Hukuku*. Ankara. Seçkin.

Güçlü, Ö. S. (2002). *Kentleşme ve Göç Sürecinde Antalya'da Kent Kültürü ve Kentlilik Bilinci*. Ankara: Altan.

Güllüoğlu, F. (2013) *Göç Olgusu Ve Uluslararası Göç Kuramları, İnsan Ve Toplum Kitabı*. N. Suğur, (Ed.). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Güneş, F. (2019). *Kent Kuramları. Kent Sosyolojisi Kitabı*. Fatime Güneş (Ed.). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Gürler, T. R. (2015). *Mezhebi Çatışma Girdabında Bir Ülke. Ortadoğu Çatışmaları*. Dr. A. E. Dağ. (Ed.) İstanbul. İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi.

Harvey, D. (2019). *Sosyol Adalet ve Şehir*. Mehmet Morali (Çev.). İstanbul. Metis.

İpek, N. (2013). *İmparatorluktan Ulus Devlet'e Göçler*. Samsun. Samsun Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.

Kardeş, E., M. (2019). *Mekânın Politikliğine Dair: Mekân Üretim Dayanakları*. B. Gonencgil, T. A. Ertek, I. Akova ve E. Elbasi (Ed.), İstanbul Uluslararası Coğrafya Kongresi Bildiri Kitabı. Istanbul University Press. s. 636-641.

Kayalak, S. (2009). *Kentin Mültecileri*. Ankara: Dipnot.

Kenny, A. (2018). *Antik Felsefe*. Serdar Uslu (Çev.) İstanbul. Küre.

Kümbetoğlu, B. (2019). *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam.

Lefebvre, H. (2014). *Mekânın Üretimi*. Işık Ergüden (Çev.). Sel.

Lefebvre, H. (2017). *Şehir Hakkı*. Işık Ergüden (Çev.). İstanbul: Sel.

Mauroud, E., Nagel, C. (2016). *Global Migration*. New York: Routledge.

Nazır, B. (2016). *Osmanlı'ya Sığınanlar*. İstanbul: Yeditepe.

Nilgün, Ç. (2007). *Sosyoloji Notları*. Ankara. Anı.

Platon (2022). *Timaios*. Furkan Akderin (Çev.). İstanbul. Say.

Pusch, B., Wilkoszewski, T. (2010). *Türkiye'ye Uluslararası Göç*. Barbara Pusch, Tomas Wilkoszewski (Ed.). Mutlu Çomak-Özbatır (Çev.). İstanbul: Kitap.

Ritzer, G. (2014). *Klasik Sosyoloji Kuramları*. Himmet Hülür (Çev.). Ankara. Deki.

Swingewood, A. (2014). *Sosyolojik Düşünmenin Kısa Tarihi*. Osman Akınhay (Çev.). İstanbul. Agorakitaplığı.

Taştan, C. (2016), Uluslar Arası Kitlemel Göçler ve Türkiye'deki Suriyeliler, I. Uluslararası Göç Ve Güvenlik Konferansı Sonuç Raporu 11-13 Kasım 2016, Polis Akademisi Yayınları, Ankara.

Tekeli, İ. & Erder, L. (1978). Yerleşme Yapısının Uyum Süreci Olarak İç Göçler. Ankara. Hacettepe Üniversitesi Yayınları.

Tiliç, R., H. (2019). *Kavram Olarak Kent Sosyolojisi. Kent Sosyolojisi Kitabı*. Fatime Güneş (Ed.). Eskişehir. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Yayınları.

Tönnies, F. (2019). Cemaat ve Cemiyet. Emre Güler (Çev.). İstanbul. Vakıfbank Kültür Yayınları.

Ünalın, Ş. (2010). *Dil ve Kültür*. Ankara: Nobel.

Weber, A. (1998). *Felsefe Tarihi*. Vehbi Eralp (Çev.). Sosyal Yayınlar. İstanbul.

Weber, M. (2010). *Şehir Modern Kentin Oluşumu*. D. Martindale & G. Neuwirth (Ed.). M. Ceylan (Çev.). İstanbul: Yarınl.

Yıldız, İ. (2018). *Türkiye'ye Uluslararası Göçler ve Türkiye'nin Göç Politikası*. Ankara. Kırmızı Çatı.

Tezler

Ahmetaj, M. (2011). *Berlin Kongresi ve Sonuçlarının Osmanlı Devleti ve Arnavutluklar Üzerindeki Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Akyıldız, E. İ. (2019). *Göç Hareketliliğinin E. Lee Kuramı Perspektifinden Yorumlanması: Türkiye Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Bursa.

Ari, O. Y. (2018). *Döngüsel Göç Hareketinin Ekonomik Belirleyicileri: Gürcistan – Türkiye Örneği*. Doktora Tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi. Trabzon.

Arslan, S. (2008). *Balkan Savaşları Sonrası Rumeli’den Türk Göçleri ve Osmanlı Devleti’nde İskânları*. Yüksek Lisans Tezi. Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Edirne.

Bozkurt, K. (2021). Michel Foucault’un Heterotopya Kavramı ve Esentepe Mahallesi. Yüksek Lisans Tezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Eskişehir.

Çakı, A. (2018). *Geçmişten Bugüne Türkiye’nin Göç Politikası ve Suriyeli Göçmenler Bağlamında Göç Yönetişimi*. Yüksek Lisans Tezi. Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi. Karaman.

Coşkun, E. (2005). *Uluslararası Göç Teorilerinde Kadınlar, Batı Avrupa Ülkelerine Göç, Göçmen Politikaları ve Kadın Göçmenlerin Ekonomiye Katkısı*. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi. İstanbul.

Çakırtaş, H. (2018). *İran-Irak Savaşı (1980-1988)*. Yüksek Lisans Tezi. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Ana Bilim Dalı. Elazığ.

Didin, S. (2022). *Dijitalleşen Zamanın İzdüşümünde Mekânın Dönüşümü: 2022 Türkiye’sinden Bir Sosyal Medya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Beykent Üniversitesi. İstanbul.

Ghulyan, H. (2017). *Mekânın Üretimi Kuramı ve Türkiye’de Kentsel Mekânın Üretimi: Dötra Tezi. Ankara Örneği*. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Güneş, V. (2019). *İnsan Hakları Bağlamında Göç ve Mülteciler*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Kaldık, B. (2015). *Göç Mekânlarındaki Gençlerin Kimlik İnşası: Sultan Gazi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Maltepe Üniversitesi. İstanbul.

Kırlangıç, B. (2021). *Göçün Suriyeli Göçmenler ve Ev Sahibi Topluluklar Üzerindeki Psikososyal, Siyasi, Ekonomik, Toplumsal ve Eğitimsel Etkileri*. Yüksek Lisans Tezi. Hasan Kalyoncu Üniversitesi. Gaziantep.

Özyakışır, D. (2012). *İç Göç Hareketleri ve Geriye (Tersine) Göçün Belirleyicileri: Tra 2 Bölgesinden (Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan) İstanbul'a Gerçekleşen Göç Üzerine Bir Saha Araştırması*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

Reyhanoğulları, M. (2019). *Suriye İç Savaşının Mekansal Sosyo-Yansımaları: Antakya Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi. Ankara.

Selvi, Y. (2014). *Heterotopya Üzerine Görsel Çözümlemeler*. Sanatta Yeterlilik Tezi. Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Resim Sanat Dalı. Ankara.

Yalçın, A., M. (2020). *1828-29 Osmanlı Rus Savaşı'nın Mali Sonuçları*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul Üniversitesi. İstanbul.

Yetkin, P. (2019). *Ezidilerin Zorunlu Göç Deneyimi: Batman Uğurca Köyü Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Karaman Mehmetbey Üniversitesi. Karaman.

Süreli Yayınlar

Adadağ, Ö. (2007) Fransız Devriminin Evrenselliği Üzerine. *Muhafazakâr Düşünce Dergisi*, 3 (11), 55-70.

Ak, U. B. (2021). Göç Kavramı ve Kuramları. *Journal of Social and Humanities Sciences Research*, 8 (72), 1749-1758.

Akyıldız, E. İ. (2016). Göç Teorilerinin Karşılaştırmalı Analizi. *Uludağ Journal of Economy and Society. Bursa Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. Cild: 35, sayı: 2, 127-176.

Altan, B. (2022). Romanya'dan Türkiye'ye Göçler (1934-1939). *Uluslararası Göç ve Mülteci Çalışmaları İncelemesi*, 3(1), 14-33.

Altunsoy, Y. & Tekin, C. (2019). Cumhuriyet Döneminde Bulgaristan'dan Türkiye'ye Kitleli Göçler. *Karatay Sosyal Araştırmalar Dergisi*, (2), 119-147.

Aşık, S. & Tepealtı, F. (2012). Balkanlardan Dönüş: Eski Yugoslavya Bölgesinden Anadolu'ya Müslüman Göçleri. *İçtimayat, Göç ve Mültecilik Özel Sayısı*, 66-89.

Aytan, O. A. (2021). Hareketli Avcı-Toplayıcı Grupların Yaşam Biçimiyle Yerleşik Çiftçi Topluluklarının Yaşam Biçim Arasındaki İnsan-Mekân İlişkisinin

Mukayesesi. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18 (2), 979-1012.

Aytaç, Ö. (2007). Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (2), 199-226.

Başar, F. (2017). Uluslararası 1877-1878 Osmanlı-Rus Harbinin 140. Yılında Kafkas Göçleri ve Etkileri Sempozyumu. *FSM İlmi Araştırmalar İnsan ve Toplum Bilimleri Dergisi*, (10), 425-426.

Bayıl, Y. (2013). 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda Osmanlı Ordusunun İkmal ve İaşesi. *History Studies*, 5 (1), 17-38.

(Belgeleri İnceleyen), M. E. & (Belgeleri Hazırlayan), B. N. Ş. (2011). Rumeli'den Türk Göçleri (Belgeler). *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 27 (3-4), 415-417.

Berktaş, S. & Dimli Oraklıbel, R. (2021). Sanayi Devrimi ile Gelen Değişim: İş Bölümü ve Yabancılaşma. *Atlas Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (6), 112-121.

Bıçkı, D. (2006). Harvey ve Castells'de Kent Sorunsalı: Politik Ekonomi Vizyonu ve Sınırlılıkları. *Uludağ Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7 (11), 111-130.

Bimay, M. (2022). Küresel Göç Krizleri ve Uluslararası Göçlerin Geleceğine İlişkin Bir Değerlendirme. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 12 (2), 87-106.

Boyraz, B. (2016). 1923 Yunanistan – Türkiye Nüfus Mübadelesi, Millileştirme Politikaları ve Güncellenen Türk Resim Sanatı. *İnsan Toplum Bilimleri Araştırma Dergileri*, 5 (8), 2707-2741.

Bozdağlıoğlu, Y. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesi ve Sonuçları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9-32.

Bozkaya, Ş. & Kum, H. (2022). Neoklasik Makro Göç Kuramı Çerçevesinde Uluslararası Göç: En Çok Göç Alan Ülkeler Üzerine Bir Analiz. *International Journal of Social Inquiry* 15 (1), 177–194.

Bozkurt, A. (2014). Ağ Toplumu ve Bilgi. *Türk Kütüphaneciliği. Cilt: 28, Sayı: 4*, 510-525.

Büyükhan, M. (2021). Uluslararası ve Ulusal Mevzuata Göre Türkiye’deki Suriyelilerin Hukuki Statüsü. *R&S – Research Studies Anatolia, 4(2)*, 76-90.

Cülük, A. (2018). İran İslam Devrimi ve Ulemanın Zaferi. *Güvenlik Çalışmaları Dergisi, 20 (1)*, 87-103.

Çağlayan, S. (2006). Göç Kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi (İLKE), Güz, sayı:17*, 67-91.

Çavuşoğlu, H. (2007). Yugoslavya-Makedonya” Topraklarından Türkiye’ye Göçler ve Nedenleri. *Bilig. Bahar, Sayı 41*, 123-154.

Çömlekçi, F. M. (2020). Yugoslavya’nın Dağılma Süreci ve Bosna Savaşı Sırasında Türk Basını. *Balkan Araştırma Enstitüsü Dergisi, 9 (2)*, 275-303.

Daban Z., E. & Daban, (2018). Saddam Hüseyin Dönemi Irak Dış Politikası: Irak-İran Savaşı, Kuveyt’in İşgali ve ABD’nin Irak’a Müdahalesi. *Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi (AEUIİBFD) Cilt 2, Sayı 1*, 83-109.

Deniz, T. (2014). Uluslararası Göç Sorunu Perpektifinde Türkiye. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 181 (181)*, 175-204.

Duman, Ö. (2008). Atatürk Dönemi Romanya’dan Türk Göçleri. *Bilig, sayı: 47*, 23-44.

Efe, H. (2018). Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye’de yaşanan Göçler ve Etkileri. *Sosyal Bilimler Metinleri, sayı: 1*, 16-27.

Ekici, Y. (2017). Bolşevik İhtilalinin Ortaya Çıkması ve Sebepleri. *Fırat Üniversitesi. Sosyal Bilimler Dergisi, 27 (1)*, 265-276.

Erdal, İ. (2014). Türk-Yunan Nüfus Mübadelesinde Gayrimübadil Olma Konusu ve Mübadeleden Iskat (Çıkma) Yolları. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 180 (180)*, 123-142.

Ergüven, S., N. & Özturanlı, B. (2013). Uluslararası Mülteci Hukuku. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 62 (4)*, 1007-1061.

Gezgin, D. D. M. (2011). İşgücü Göçü Teorileri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, 0 (23), 31-50.

Ghulyan, H. (2017). Lefebvre'nin Mekân Kuramının Yapısal ve Kavramsal Çerçevesine Dair Bir Okuma. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 26 (3), s. 1-29.

Goularas, B., G. & Sunat, U. (2015). Türk Dış Politikasında Göç ve Mülteci Rejimi. *Hacettepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Kültürel Çalışmalar Dergisi*, 2 (1), 12-40.

Gözel, Ö. (2020). Heidegger'de Mekânın Egzistansiyal Anlamı. *Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 13 (1), 77-96.

Güllüpinar, F. (2012). Göç Olgusunun Ekonomi-Politiği ve Uluslararası Göç Kuramları Üzerine Bir Değerlendirme. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 2 (4), 53-85.

Gündüz, A. (2020). Zamanın ve Mekânın Dönüşümü: David Harvey'in Penceresinden Sermayenin Kentleşmesi. *Uluslararası Beşeri ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 4 (1), 50-65.

Günel-yılmaz, S. & Ertürk, D. (2017). Zorunlu Göç Bağlamında Iraklı Ezidiler ve Entegrasyon Süreci (Mardin Örneği). *Mukaddime*, 8 (2), 197-214.

Güven, E. (2021). Manuel Castells'in Ağ Toplumu Kavramı ve Ötekiler: *Yeni Toplumsal Hareketler ve Marjinal Yapılanmalar*. *Global Media Journal TR Edition*, 12 (23), 1-27.

Hatıplı, M. (2018). Cumhuriyet Dönemi Balkan Göçlerinin Sosyal Politika Açısından Etkileri. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20 (2), 423-445.

Hisarlıgil, B., B. (2008). Martin Heidegger Mekân Düşüncesi: Hermeneutik-Fenomenolojik Bir Yaklaşım. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı:25 (2), 23-34.

İsmailoğlu, A. (2012). Yüzüncü Yılında Balkan Göçleri ve Günümüzde Balkan Türklerini Algılayabilme. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 5 (10), 33-45.

Karaman, Y. (2018). Benjamin, Foucault ve Heterotopya. *Felsefe ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 13, s.267-286.

Kahveci, K. (2017). Varlık ve Yokluk Arasında: Mekân Üzerine Bir Değerlendirme. *Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, (59), 101-108.

Karakaya, H. (2020). Türkiye’de Göç Süreci ve Suriye Göçünün Etkileri. *Fırat Üniversitesi. İİBF Uluslararası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 4 (2), 93-130.

Karataş, Ö. (2014). Karaçay Türklerinin Kafkasya’dan Anadolu’ya Göçleri. *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 29 (2), 525-538.

Kaya, B. ve Çağlayan, S. (2023). İran’dan Türkiye’ye Göç ve Göçmen Ağları. *SDÜ Fen – Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 58, 161-181.

Kayam, H. C. (1993). Lozan Barış Antlaşmasına Göre Türk-Yunan Mübadelesi ve Konunun T. B. M. M.’ de Görüşülmesi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 9 (27), 581-608.

Kaypak, Ş. (2014). Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından Kente Bakmak. Niğde Üniversitesi İİBF Dergisi, 7 (1), 344-357.

Koçak, K. A. (2012). Yasemin Devrimi’nden “Arap Baharı”na Tunus. *Yasama Dergisi*, (22), 22-61.

Koçak, Y., Terzi, E. (2012). Türkiye’de Göç Olgusu, Göç Edenlerin Kentlere Olan Etkileri ve Çözüm Önerileri. *KAÜ-İİBF DERGİSİ*, 3 (3), 163-187.

Korkmaz, T. (2013). Osmanlı Belgelerinde Kafkasya Göçleri. *Studies of The Ottoman Domain (Osmanlı Hakimiyet Sahası Çalışmaları)*, 3 (5), 49-55.

Köşk, U. C. & Özbek, Ç. (2017). Küreselleşme ve Uluslararası Göç İlişkisinde Değişen Göçmen Algısı. *Researcher*, 5 (1), 247-265.

Küçükparmak, A. (2019). “Kant’ta Zaman-Mekânın A Prioriliği Problemi”. *Temâşâ Felsefe Dergisi*, 11, 91-100.

Menekşe, T. (2018). İltica Hukukunda Hariçte Bırakma Değerlendirmesi. *Göç Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 66-111.

Oral, M. (2018). Türk Kurtuluş Savaşı’nın Tarihsel Konumu. *Tarih ve Günce*, 1 (2), 3-16.

Örenç, A. F. (2007). 1827 Navarin Deniz Savaşı ve Osmanlı Donanması. *Tarih Dergisi*, 0 (46), 37-84.

Özcan, E. D. E. (2017). Çağdaş Göç Teorileri Üzerine Bir Değerlendirme. *İş ve Hayat*, 2 (4), 183-215.

Özdemir, M. (2015). Ağ Toplumu ve Siyasal Hareketlilik. *Siyasal İktidarın Konumu. Medeniyet Araştırmaları Dergisi*, 2 (4), 127-138.

Özkan, R. (2019). Göç Olgusu ve Toplumsal Yapıya Etkisi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 33 (47), 127-145.

Qasimova, S. (2017). XIX Yüzyılda Kuzey Kafkasya'dan Anadolu'ya Göçler: Tarihçilik Açısından Göçün Nedenleri, Sorunları ve Sonuçları. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi. IV (XIII)*, 589-624.

Sağlam, S. (2006). Türkiye'de İç Göç Olgusu ve Kentleşme. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları (HÜTAD)*, (5), 33-44.

Sarınay, Y. (2011). Cumhuriyet Döneminde Balkan Ülkelerinden Ankara'ya Yapılan Göçler (1923-1990). *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 27, 351-388.

Zülfikar Savcı, B. Ş. & Ergöçmen, A. B. (2019). Kalkınma Perspektifinden Türkiye-Avrupa Ülkeleri Göç Koridoru Analizi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 11 (30), 886-901.

Sayın, Y., Usanmaz, A. & Alangiri, A. (2016). Uluslararası Göç Olgusu ve Yol Açtığı Etkiler: Suriye Göçü Örneği. *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 18 (31), 1-13.

Selimbeyoğlu, E. (2022). Göç Sürecine Travma Perspektifinden Bir Bakış, *Toplumsal Politika Dergisi*, 3 (1), 1-11.

Selmaşur, E., Y. ve Şahin, E., B. (2020). Suriye İç Savaşı Sonrası Yaşanan Göç Hareketliliğinin Türkiye Demografik Yapısına Yansıması. *Uluslararası Afro-Avrasya Araştırmaları Dergisi Özel Sayısı*, 85-86.

Sırım, V., Demir, H. (2020). Göçün Nedenleri ve Sosyoekonomik Etkileri: Tekirdağ İli Odaklı Bir İnceleme. *Sosyal Bilimler Metinleri*, 2020 (1), 79-89.

Sur, M. (2012). Birleşmiş Milletler Örgütünün Gelişimi ve Geleceği The Development and The Future of the United Nations. *Yaşar Üniversitesi E- Dergisi*, 8 (özel), 2535-2550.

Şehirli, Y. A. (2022). Balkan Savaşları'nın (1912-1913) Nedenleri. *Social Sciences Research Journal*, 11 (4), 630-636.

Şeker, D. B. & Boysan, M. (2013). İranlı Geçici Sığınmacıların Kültürleşme Tercihlerinin Demografik Özelliklerine Göre İncelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 4 (1), s.18-39.

Şemşit, S. (2018). Avrupa Birliği Politikaları Bağlamında Uluslararası Göç Olgusu ve Türleri: Kavramsal Bakış. *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 25 (1), 269-289.

Tamer, M. (2020). Uluslararası Göç Teorileri. *Premium e-Journal of Social Sciences (PEJOSS)*, 4 (8), 274-282.

Tekin, C. (2018). Yugoslavya'dan Türkiye'ye Göçlerin Nedenleri 1950-1958. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (39), 249-261.

Uran, C., V. (2016). Ayastefanos ve Berlin Antlaşmaları Sürecinde Karadağ'ın Bağımsızlığını Kazanması. *Avrasya Etüdları* 50/2, 235-258.

Usta, G. (2020). Mekân ve Yer Kavramlarının Anlamsal Açısından İrdelenmesi. *Turkish Online Journal of Design Art and Communication*, 10 (1), 25-30.

Uyanık, Y. (1999). Dualist (İkili) İşgücü Piyasası Teorisi . *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(3), 1-8.

Ünal, I. (2019). İşgücü Piyasalarında Eğitimsel Niteliklerin Rolü. *Ankara University Journal of Faculty of Education (JFES)*, 24 (2), 747-767.

Yıldırım, T. (2009). Sağlık Çalışanları ve Uluslararası Göç: Göç Nedenleri Üzerine Bir İnceleme. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası* 2009, 62(3), 87-94.

Yıldız Üstün, E. & Üstün, M. T. (2023). Yunanistan'ın Düzensiz Göçle Mücadelesinde Gerçekleşen İnsan Hakları İhlalleri. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12 (1), 377-388.

Yılığür, E. (2015). Tarihsel Perspektiften Peripatetik ve Avcı- Toplayıcı Stratejilerin Geçiş. *Üsküdar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 0 (1), 213-234.

Yücealtay, C. (2022). İran-İrak Savaşı ve Türkiye Üzerine Etkileri. *Bellek Uluslararası Uluslararası Tarih ve Kültür Araştırmaları Dergisi*, 4 (1), 21-34.

Zhanadilova, A. (2018). Farklı Kuramlar Çerçevesinde Uluslararası Göç Sorunu. *Muhakeme Dergisi*, 1 (2), 116-122.

SÖZLÜKLER

Marshall, G. (1999). Sosyoloji Sözlüğü. O. Akınhay & D. Kömürcü (Çev.). Ankara, Bilim ve Sanat.

Göç Terimleri Sözlüğü (2013). R. Perruchoud & J. R. Cross (Ed.), Uluslararası Göç Hukuku. 2. Baskı.

Cevizci, A. (2003). Felsefe Terimler Sözlüğü. İstanbul. Paradigma.

RAPORLAR

Yılmaz, H. (2013). *Türkiye’de Suriyeli Mülteciler – İstanbul Örneği – Tespitler, İhtiyaçlar ve Öneriler*. MAZLUMDER. İstanbul.

BİLDİRİLER

Erdoğan, T. (2019). Kavramsal ve Kuramsal Açıdan Göç Olgusu. Geçmişten Günümüze Göçler. A. Aköz, H. Karpuz ve D. Yörük (Ed.), *Konya Ticaret Odası Konya Kitabı XVII- Cilt: 1*, 17-43.

Karaçay, B. (2006). Düzensiz Göç Politikaları ve Türkiye’nin Uygulamaları. *Uluslararası Sempozyum Bildirileri. Zeytinburnu Belediye Başkanlığı*, no: 6, 302-313.

İNTERNET

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2015). Kitlemel Akınlar <https://www.goc.gov.tr/kitlemel-akinlar> Erişim Tarihi: 13. 04. 2023.

UNHCR Türkiye Temsilciliği. Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Sözleşme. <https://www.multeci.org.tr/wp-content/uploads/2016/12/1951-Cenevre-Sozlesmesi-1.pdf> Erişim Tarihi:30.05.2023.

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (2023).Yıllara Göre Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyeliler <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638> Erişim Tarihi: 13.08.2023

TDK (2023). Türk Dil Kurumu: Sözlük <https://sozluk.gov.tr> Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2023.

Öztürk, Ö. (2017). Dikilitaş, Theodosius Sütunu. <https://ozhanoturk.com/2017/09/03/dikilitas> Erişim Tarihi: 27.08.2023.

Öztürk, Ö. (2019). Sultan Ahmet Camii ve Külliyesi. https://ozhanoturk.com/2019/11/15/sultan-ahmet-camii-ve-kulliyesi/#_ftn1 Erişim Tarihi: 27.08.2023.

Hürriyet. (2020). Ayasofya Ne Zaman Yapıldı? Ayasofya'nın Tarihi ve Yeniden Cami Olma Süreci. <https://www.hurriyet.com.tr/galeri-ayasofya-ne-zaman-yapildi-ayasofyanin-tarihi-ve-yeniden-cami-olma-sureci-41564873/1> Erişim Tarihi: 27.08.2023.

Düzenli, İ., H. (2015). İstanbul Türbeleri. <https://istanbultarihi.ist/320-istanbulturbeleri#:~:text=Bu%20iki%20yap%C4%B1%20Sultanahmet'te,T%C3%BCrbesi'nde%2044%20sanduka%20bulunmaktad%C4%B1r.> Erişim Tarihi: 28.08.2023.

Fikriyat. (2019). III. Ahmet Çeşmesi Hakkında On Detay. <https://www.fikriyat.com/galeri/tarih/iii-ahmed-cesmesi-hakkinda-10-detay> Erişim Tarihi: 28.08.2023

Güney, F. (2022). Alman Çeşmesi Hakkında Bilgi (Hikayesi, Nerede, Tarihi). <https://istanbuldagez.net/tarihi/alman-cesmesi-sultanahmet/> Erişim Tarihi: 29.08.2023

EKLER

EK-1 Görüşme Rehber Formu

Savaş ve Göç İlişkisinin Sosyolojik Yorumlanması: 2023 Yılı İstanbul Sultanahmet Bölgesi Örneği Görüşülen kişi kodu: Görüşme tarihi: Görüşme yeri: Görüşme süresi: 1. BÖLÜM: KİŞİSEL BİLGİLER 1.1. Doğum yılı/ Yaş 1.2. Cinsiyet o Kadın o Erkek o Belirtmek İstemiyorum o Diğer(belirtiniz):..... 1.3. Medeni Hal

- ☐ Evli
- ☐ Bekar
- ☐ Dul
- ☐ Diğer (belirtiniz):.....
- 1.3.1. (Medeni hal sorusunun yanıtı evli ya da dul ise) İlk evliliğiniz mi?
- 1.3.2. (Medeni hal sorusunun yanıtı evli ya da dul ise) Kaç yaşında evlendiniz?
- 1.4. Çocuğunuz var mı?
- 1.5. (“Çocuğunuz var mı?” sorunun yanıtı “evet” ise)
- 1.5.1. Kaç çocuğunuz var?
- 1.5.2. Çocuk/çocuklarınız kaç yaşında?
- 1.5.3. Çocuk/çocuklarınız nerede doğdu?
- 1.5.4. Planlayarak mı çocuk sahibi oldunuz?
- 1.5.5. Çocuk sahibi olmak sizin için ne ifade ediyor?
- 1.6. Eğitim durumunuz:
- ☐ Okuma Yazma Bilmiyor
- ☐ İlkokul
- ☐ İlkokul Terk
- ☐ Ortaokul
- ☐ Ortaokul Terk
- ☐ Lise
- ☐ Lise Terk
- ☐ Meslek Lisesi
- ☐ Meslek Lisesi Terk
- ☐ Önlisans
- ☐ Önlisans Terk
- ☐ Lisans
- ☐ Lisans Terk
- ☐ Yüksek Lisans
- ☐ Yüksek Lisans Terk
- ☐ Doktora
- ☐ Doktora Terk
- ☐ Diğer (lütfen belirtiniz)
- 1.7. (Önceki sorularda meslek lisesi ya da üniversite mezuniyeti belirtilmiş ise) Mezun olduğunuz bölüm nedir?
- 2. GÖÇ, GÖÇ GEÇMİŞİ VE SÜRECİ İLE İLGİLİ SORULAR**
- Göç öncesi ile ilişkili sorular
- 2.1. Göç etmeden önceki hayatınızı anlatır mısınız? Nerede, ne kadar süredir (ailenizin göç hikayesi var mı?), nasıl yaşıyordunuz?
- 2.2. Uyuğunuz, milliyetiniz, etnik kimliğiniz, dininiz mezhebiniz ve diliniz nedir?
- Göç kararı ve süreci ile ilgili sorular.
- 2.3. Göç etmenizdeki temel neden nedir? Daha önce hiç göç etmiş miydiniz? Göç etmeye nasıl karar verdiniz?
- 2.4. Resmi yollarla mı gayrı resmi yollarla mı göç ettiniz? Neden?
- 2.5. Sizden önce tanıdıklarınızdan göç eden oldu mu? Nereye göç ettiler?
- 2.6. Göç etmek için neden Türkiye’yi seçtiniz? Türkiye sizin için bir geçiş yeri mi, geçici mi kalmayı düşünüyorsunuz, yoksa kalıcı bir yer mi?
- 2.7. Göç süreciniz nasıl gerçekleşti?
- ☐ Kaç gün sürdü?
- ☐ Kaç kişilik bir grupla göç edildi?
- ☐ Nasıl bir araçla göç edildi?
- ☐ Kaç ülkeden geçildi?
- ☐ Diğer
- Türkiye’ye ulaştıktan sonrası ile ilgili sorular
- 2.8. (Varsa) Türkiye’ye göç etmenize aracı olan kişiler ile bağınız ne zaman kesildi?
- 2.9. Türkiye’ye nereden girdiniz? İlk nereye yerleştiniz? Kaç kez, neden yer değiştirdiniz?
- 2.10. Göçmen olarak ne zaman kayıt altına alındınız?/ halen kaçak mısınız? Neden?
- 2.11. Mülteci kampında kaldınız mı? Kamp Nasıl bir yerdi?
- 2.11.1. (Mülteci kampında kaldıysa)

o Ne kadar süreyle kaldınız?

o Koşullar nasıldı?

o Neden ayrıldınız?

o Nasıl ayrıldınız?

o Diğer

3. GÖÇ VE SİYASET İLİŞKİSİNE DAİR SORULAR

3.1. Siyasal görüşünüz nedir, nasıl tanımlarsınız?

3.2. Savaş öncesi ülkenizdeki yönetim anlayışını ve siyasal durumu nasıl tanımlarsınız? Siz bu bahsettiğiniz siyasal durumu hangi tarafındaydınız?

3.3. Savaşla beraber ülkenizdeki yönetim anlayışını ve siyasal durum nasıl değişti?

3.4. Göç etmenizin siyasetle/yönetim biçimiyle bir ilişkisi var mı?

3.5. Sizce savaş bittikten sonra ülkenizde yönetim anlayışını ve siyasal durum

3.6. Türkiye’de vatandaşlık aldınız mı?

3.7. Türkiye’deki yönetim anlayışını ve siyasal durum ilgili ne düşünüyorsunuz?

3.8. Türkiye’de desteklediğiniz bir siyasal akım/düşünce/parti/lider var mı? Neden?

3.9. Türkiye’deki göçmenlerle ilgili politikalar hakkında ne düşünüyorsunuz?

3.10. Geldiğiniz ülkedeki göç politikaları ile ilgili bilgi sahibi misiniz?

3.11. Geldiğiniz ülkeye hiç göç hareketi olmuş muydu?

(Göç olmuş ise)

o Ne zaman?

o Neden?

o Nereden?

o Göçmenlere nasıl davranılmıştı?

3.12. Türkiye’de siyasal yapıda bir değişim olur ve bu göçmenleri de etkilerse yeniden göç etmeyi düşünüp müsünüz? (Son iki soru her başlık altında sona eklenmiştir. Bir başlıkta katılımcının diğer başlıkları kapsayan yanıt vermesi halinde her bölümde tekrar edilmeyecektir.

3.13. Bu durumdan nereye göç etmeyi düşünürsünüz? Neden?

4. EKONOMİK DURUM İLE İLGİLİ SORULAR

4.1. Çalışıyor musunuz?

4.2. (Kişisel bilgilerde meslek lisesi ya da üniversite mezuniyeti belirtilmiş ise) Geçmişte mezun olduğunuz bölümle ilişkili bir iş yaptınız mı? Meslek sahibi oldunuz mu?

4.3. (Kişisel bilgilerde meslek lisesi ya da üniversite mezuniyeti belirtilmiş ise) Şu anda yaptığımız iş/meslek mezun olduğunuz bölümle ilişkili mi?

4.4. Ne kadar para kazandınız/ Kazanıyorsunuz?

4.5. Geliriniz yeterli mi?

4.6. Geliriniz ile kaç kişinin ve kimlerin bakımından sorumlusunuz? Bu bakımı uygun ve yeterli olarak karşılayabildiğinizi düşünüyor musunuz?

4.7. Hanede sizden başka çalışan var mı?

4.8. Kadınlar şu an çalışıyorlar mı? Kendi ülkenizde çalışanlar mıydı? Neden?

4.9. Savaş öncesi ülkenizde genel ekonomik durum nasıldı?

4.10. Savaş öncesi sizin ekonomik durumunuz nasıldı?

4.11. Savaş sürecinde ülkenizde ekonomik durum nasıl değişti?

4.12. Göç sırasında nasıl bir ekonomik durum yaşadınız?

o Göç için para verdiniz mi?

o Göç sırasında para harcadınız mı?

o (evet, ise) ne kadar harcadınız?

4.13. Göç sonrasında / Türkiye’ye geldikten sonra ekonomik durumunuz nasıl?

5. EV/AİLE HAYATI İLE İLGİLİ SORULAR

Göç öncesi

5.1. Nasıl bir eviniz vardı anlatır mısınız?

5.2. Evde kaç kişi ve kimler yaşıyordu?

5.3. Evlilik ve aile ilişkileri nasıl kurulurdu?

Göç sonrası

5.4. Göç sonrasında nasıl evlerde/evlerde kaç kişi yaşadınız?

5.5. Evde kaç kişi ve kimlerle yaşıyorsunuz?

5.6. Göç ile birlikte evlilik ve aile ilişkilerinin kurulma şekilleri değişti mi? Nasıl ve neden?

5.7. Çocuklarınızın göç öncesi sahip olduğunuz koşullarda mı yoksa şu an bulduğunuz koşullarda mı yaşamalarını istersiniz? Neden?

6. TEMEL HİZMETLERE ERİŞİM İLE İLGİLİ SORULAR

6.1. Yasal göçmen statüsüne sahip misiniz?

6.2. Yasal göçmen statüsü almadan önce ne gibi hizmetlerden faydalandınız?

- o Eğitim
- o Sağlık
- o Barınma
- o Güvenlik
- o Diğer (.....)

6.3. Yasal statü kazandıktan sonra aldığınız hizmetlerde bir değişim oldu mu?

6.4. Tüm hizmetlere erişimde dil sizin için bir engel yarattı mı? Türkçe öğrendiniz mi? Nasıl, Ne zaman öğrendiniz?

6.5. Türkçe öğrenmek hizmetlere erişimde hayatınızı kolaylaştırdı mı?

6.6. Türkçe bilmediğiniz için ayrımcılığa maruz bırakıldınız mı? Sizce bu ayrımcılığın nedeni nedir?

Sağlık Hizmeti Hakkında

6.7. Göç sürecinde ve sonrasında da sağlık sorunları yaşadınız mı ve sağlık hizmeti aldınız mı?

6.8. Ülkenizdeki sağlık hizmetleri ile buradaki sağlık hizmetlerini karşılaştırır mısınız?

6.9. Sağlık hizmeti alırken ne gibi sorunlarla karşı karşıya kaldınız?

6.10. Kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmetine erişimde bir farklılık var mı? Neden?

6.11. Sağlık hizmeti alırken ayrımcılık ile karşılatınız mı? Sizce bu ayrımcılığın nedeni nedir?

Eğitim Hizmeti Hakkında

6.12. Göç sürecinde ve sonrasında siz ya da çocuklarınızdan eğitim çağındaki olan var mıydı?

6.13. Ülkenizdeki eğitim hizmetleri ile buradaki eğitimi karşılaştırır mısınız?

6.14. Eğitim hizmeti alırken ne gibi sorunlarla karşı karşıya kaldınız/çocuklarınız kaldılar?

6.15. Kadın ve erkek göçmenler arasında sağlık hizmetine erişimde bir farklılık var mı? Neden?

6.16. Eğitim hizmeti alırken ayrımcılık ile karşılatınız mı? Sizce bu ayrımcılığın nedeni nedir?

Güvenlik Hizmeti Hakkında

6.17. Göç sırasında güvenliğinizi kim ya da hangi kurum sağladı? Göçmen olarak güvenliğinizi kim sağlıyor?

6.18. Güvenlik sorunu yaşadığınızda nereye başvuruyorsunuz?

6.19. Kadın ve erkek göçmenler arasında güvenlik hizmetine erişimde bir farklılık var mı? Neden?

6.20. Güvenlik hizmeti alırken ayrımcılık ile karşılatınız mı? Sizce bu ayrımcılığın nedeni nedir?

7. SOSYO-KÜLTÜREL HAYAT İLE İLGİLİ SORULAR

Göçten önce

7.1. Göçten önce nasıl bir sosyal/kültürel hayatınız vardı? Hangi sosyal/kültürel etkinliklerde bulunurdunuz?

- o Eğlence hayatı
- o Spor
- o Sanat
- o Diğer (.....)

Göç sonrasında

7.2. Sosyal alanlardan yararlanabiliyor musunuz? sosyal/kültürel hayatınız var mı? Hangi sosyal/kültürel etkinliklerde bulunursunuz?

- o Eğlence hayatı
- o Spor
- o Sanat
- o Diğer (.....)

7.3. Göç öncesi sürdürdüğünüz sosyal/kültürel alışkanlıklarınızı devam ettiriyor musunuz?

7.4. Sosyal/kültürel etkinliklerde nasıl farklılıklar tespit ediyorsunuz?

7.5. Kadın ve erkek göçmenler arasında sosyal/kültürel yaşama katılımında bir farklılık var mı? Neden?

7.6. Sosyal/kültürel yalana katılımında ayrımcılık ile karşılatınız mı? Sizce bu ayrımcılığın nedeni nedir?

8. İSTANBUL İLE İLGİLİ SORULAR

8.1. (İlk göç edilen yer İstanbul değil ise) İstanbul'a ne zaman geldiniz? Sizce İstanbul nasıl bir şehir?

8.2. İstanbul'da göçmen olmak ne anlam ifade ediyor?

8.3. İstanbul'da gelmeden önce İstanbul ile ilgili sahip olduğunuz düşünceler değişti mi? Neden?

- 8.4. İstanbul'da yaşamının en zor yanı nedir?
8.5. Savaş sona erer ve ülkenize dönüş koşullarınız sağlanırsa İstanbul'dan ayrılır mısınız neden?

EK-2 Katılımcıların Demografik Özellikleri

Tablo-1 Katılımcıların Demografik Özellikleri							
No.	Cinsiyet	Katılımcı Takma Ad	Yaş	Eğitim Düzeyi	Meslek	Medeni Durum	Hane Büyüklüğü
1	Erkek	Ali	32	Lisans	Resepsiyonist	Bekar	5
2	Erkek	Yusuf	27	Lisans Devam	Giyimci, Ayakkabıcı	Bekar	6
3	Erkek	Abdulummin	24	Ortaokul	ortaokul	Bekar	5
4	Erkek	Muhammed	27	Lisans	Butikçi	Bekar	6
5	Erkek	Abdulkadir Yunus	28	Lisans Terk	Resepsiyonist	Bekar	5
6	Erkek	Velid	25	Ortaokul	Telefoncu	Bekar	10
7	Erkek	Nasır	36	Lisans	Telefoncu	Evli	4
8	Erkek	Hüseyin	35	İlkokul Terk	Giyimci	Evli	2
9	Erkek	Abdullah	21	Ortaokul Terk	Çamaşır Yıkamacısı	Bekar	5
10	Erkek	Adnan	24	Lisans	Parfümcü	Bekar	6
11	Erkek	Ahmed	29	Lisans	Garson	Bekar	5
12	Erkek	Mehmet Safi	24	Lisans	Parfümcü	Bekar	5
13	Erkek	Ahmet	21	İlkokul	Garson	Bekar	5
14	Erkek	Lueyn	28	Ortaokul	Çantacı	Bekar	7
15	Erkek	Hadi	23	Lise	Rehberlik	Bekar	4
16	Erkek	Muhammed	28	Okumamış	Resepsiyonist	Evli	6
17	Erkek	Ahmet	25	Ortaokul	Berber	Bekar	5
18	Erkek	Abdulraif	28	Üniversite Terk	Berber	Evli	9
19	Erkek	Ömer	26	Lise Terk	Garson	Bekar	5
20	Erkek	Abdullah	25	Ortaokul	Garson	Bekar	15